

ASAMIYA SAHITYAR CHANEKI
VOL. II, PART IV

ASAMIYA SAHITYAR CHANEKI

OR

TYPICAL SELECTIONS

FROM

ASSAMESE LITERATURE

Vol. II

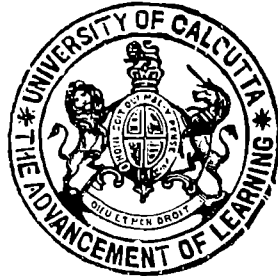
PERIOD OF EXPANSION

Part IV

EDITED BY

HEMCHANDRA GOSWAMI

ASSAM CIVIL SERVICE

PUBLISHED BY THE
UNIVERSITY OF CALCUTTA

1924

PRINTED BY BHUPENDRALAL BANERJEE
AT THE CALCUTTA UNIVERSITY PRESS, SENATE HOUSE, CALCUTTA.

Reg. No. 57B, Nov. '24—500

নিৰ্ঘণ্ট ।

দ্বিজবব ।

বিষয়		লিপি
গীত গোবিন্দ	...	১১৬৩—১১৭৪
	নন্দীশ্বৰ দ্বিজ ।	
ব্ৰহ্মবৈৱৰ্ত্ত পুৰাণ (কৃষ্ণজন্ম খণ্ড)	১১৭৫—১১৮২
	খৰ্গেশ্বৰ দ্বিজ ।	
ব্ৰহ্মবৈৱৰ্ত্ত পুৰাণ	...	১১৮৩—১১৯৫
	বিপ্ৰ দামোদৰ ।	
মহাভাৰত—আদিপৰ্ব	১১৯৬—১২০৮
	শ্ৰীনাথ দ্বিজ ।	
মহাভাৰত—আদিপৰ্ব	১২০৯—১২২২
	নৰোত্তম দ্বিজ ।	
ব্ৰহ্মবৈৱৰ্ত্ত পুৰাণ (কৃষ্ণজন্ম খণ্ড)	...	১২২৩—১২৩২
	বতিকাান্ত দ্বিজ ।	
ব্ৰহ্মবৈৱৰ্ত্ত পুৰাণ (কৃষ্ণজন্ম খণ্ড)	...	১২৩৩—১২৪১
	বসুনাথ দাস ।	
আত্ম পৰিচয়	১২৪২—১২৪৩
শত্ৰুঞ্জয় বা বালিৰ দিক্ক্ষিঞ্জয়	১২৪৩—১২৫৬
	অনন্ত বা হৃদয়ানন্দ ।	
আত্ম পৰিচয়	১২৫৭
শ্ৰীৰাম কীৰ্ত্তন	১২৫৭—১২৬৯

দৈত্যাৰি ঠাকুৰ ।

বিষয়	লিপি
আত্ম পৰিচয়	১২৭০
শঙ্কৰদেৱ চৰিত্ৰ	১২৭১—১২৯৫

বিষ্ণুচন্দ্ৰ কবিশেখৰ আগমাচাৰ্য্য

আত্ম পৰিচয়	১২৯৬
হৰিবংশ	১২৯৭—১৩০৭

ভবানন্দ

হৰিবংশ	১৩০৮—১৩১৫
------------	-----	-----	-----	-----------

ভবদেব বিপ্ৰ ।

শ্ৰীৰামচন্দ্ৰৰ অশ্বমেধ যজ্ঞ	১৩১৬—১৩৩০
---------------------------------	-----	-----	-----	-----------

গঙ্গাদাস সেন ।

মহাভাৰত—অশ্বমেধ পৰ্ব	১৩৩১—১৩৩৮
--------------------------	-----	-----	-----	-----------

স্বৰুধিৰাই ।

মহাভাৰত—অশ্বমেধ পৰ্ব	১৩৩৯—১৩৫৬
--------------------------	-----	-----	-----	-----------

ভবানী দাস ।

মহাভাৰত—অশ্বমেধ পৰ্ব	১৩৫৭—১৩৬৯
--------------------------	-----	-----	-----	-----------

হৰিদাস বিপ্ৰ ।

মহাভাৰত—অশ্বমেধ পৰ্ব	১৩৭০—১৩৭৫
--------------------------	-----	-----	-----	-----------

গোপীনাথ পাঠক ।

মহাভাৰত—পাশা পৰ্ব	১৩৭৬—১৩৮৩
-----------------------	-----	-----	-----	-----------

বিষ্ণু পঞ্চানন ।

আত্ম পৰিচয়	১৩৮৪—১৩৮৫
মহাভাৰত—ভীষ্মপৰ্ব	১৩৮৫—১৩৯৫

দ্বিজ বমানন্দ ।

মহাভাৰত—উদ্যোগ পৰ্ব	১৩৯৬—১৪১৯
-------------------------	-----	-----	-----	-----------

বিষয়	মধুনাৰায়ণ ।	লিপি
অগ্নিপুৰাণ	১৪২০—১৪৩৬
	কৃষ্ণাচাৰ্য্য দ্বিজ ।	
ভবিষ্য—সংগ্ৰহ	১৪৩৭—১৪৫১
	অসম বুৰঞ্জী ।	
গদাধৰ সিংহৰ আমোল	১৪৫২—১৪৬০
	বলোৰাম দ্বিজ ।	
ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্ত পুৰাণ (কৃষ্ণজন্ম খণ্ড)	১৪৬১—১৪৭৯

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

দ্বিজবৰ ।

গীত গোবিন্দ ।

জয় বৃন্দাবন চন্দ্ৰ কৃষ্ণ ঘনশ্যাম ।
জয় জগধাম মনোৰথ পূৰ্ণকাম ॥
বাধা মুখ পঙ্কজৰ যোহেন ভ্ৰমৰ ।
যাৰ আঞ্জা শিৰে বহে ব্ৰহ্মা দুৰ্গা হৰ ॥

চিদানন্দ দেৱকী নন্দন দয়াময় ।
নমো নিৰ্বিকাক নিবঞ্জন নিৰাময় ॥
যাহাৰ চৰণে মিলে ভকতি মুকুতি ।
সুৰাসুৰ কিন্নৰে কৰয় যাক স্তুতি ॥

যাহাৰ ভয়ত মায়া কাষ্পে তৰতৰি ।
পৰম পাতকী সবো তৰে যাক স্মৰি ॥
হেন কৃষ্ণ পদ পঙ্কজৰ মধুকৰ ।
পৃথিবী পালিলা ৰুদ্ৰসিংহ নৰেশ্বৰ ॥

যাহাৰ দিনত প্ৰজা সবে সুস্থ মনে ।
আচৰয় শুদ্ধ ধৰ্ম্ম স্বকীয় ভবনে ॥
যেন মেঘগণে বৃষ্টি কৰি নিবন্তৰে ।
পৃথিবীৰ খাল বাম সবে সম কৰে ॥

সেহি মতে নৰপতি বত্ৰ বৃষ্টি কৰি ।
 ধনৱন্ত দৰিদ্ৰক থৈলা সমে তৰি ॥
 বত্ৰৰ আলয় বাজা যেহেন সাগৰ ।
 পবম গহন বুধি নাহি পটন্তৰ ॥

হেন নৃপতিৰ আজ্ঞা শিবোগত কৰি ।
 কৃষ্ণ পদ পঙ্কজক হৃদয়ত ধৰি ॥
 নিগদতি দ্বিজবৰ শুনা সভাসদ ।
 নিবন্ধ কৰিবো গীত গোবিন্দৰ পদ ॥

বাধা মাধৱৰ ইতো বিনোদ বিহাৰ ।
 ইহাক শুনিয়া তৰা দুৰ্য্যোৰ সংসাৰ ॥
 আনন্দ কৰিবে যাৰ উত্ৰাৱল চিত ।
 সিয়ো জনে ইহাক শুনোক প্ৰতিনিত ॥

মৎস্য আদি দশ অৱতাৰ মোক্ষ জানি ।
 তাহান চৰিত্ৰ নিবন্ধয় মহামানী ॥
 প্ৰলয় পয়োধি গীত পবম সুন্দৰ ।
 আৰম্ভো ইহাৰ পদ শুনা সবে নব ॥

প্ৰলয় সাগৰ জল হন্তে যিতো হৰি ।
 উদ্ধাবিলা চাৰি বেদ মহা লীলা কৰি ॥
 সিবেলাত যাৰ দেহা ভৈলা নোঁকা সম ।
 হেন মৎস্য কপী প্ৰভু গুণে অনুপম ॥

• জগতৰ ঈশ্বৰ কেশৱ যত্নপতি ।
 জয় জয় দেৱ হৰি অগতিৰ গতি ॥
 কুৰ্মৰূপে বহল পিঠিত বসুন্ধৰী ।
 অপ্ৰয়াসে ধৰি আছা তুমি দেৱ হৰি ॥

* তাৰ ভৰে তোমাৰ পিঠিৰ তেজ চয় ।
 চক্ৰাকাৰে মৰি আছে অধিকে শোভয় ॥
 হেনয় কেশৱ কুৰ্মৰূপী কৃপাময় ।
 জগত ঈশ্বৰ হৰি কৰো জয় জয় ॥

ববাহ স্বৰূপে দশনৰ আগে হৰি ।
 ধৰিলা ধৰণীখান আতি লীলা কৰি ॥
 শ্যাম ধৰণীত গুৰু দন্তৰ আগত ।
 চন্দ্রত কলঙ্ক যেন দেখিয় সাম্প্ৰত ॥

হেনয় ববাহৰূপ ধৰি গদাধৰ ।
 জয় জয় দেৱ হৰি জগত ঈশ্বৰ ॥
 নৰসিংহৰূপে হস্ত পদে নখচয় ।
 বজ্ৰ সম তীক্ষ্ণ তাক দেখি লাগে ভয় ॥

সেহি নখে হীৰণ্যকশিপু অসুৰৰ ।
 দেহ ভ্ৰমৰক বিদাৰিলা দামোদৰ ॥
 জগতৰ পতি হেন নৰসিংহ দেৱ ।
 জয় জয় কেশৱ চৰণে কৰো সেৱ ॥

অদ্ভুত বামনৰূপে বলিক চলিলা ।
 চৰণ চলায়া তিনি লোক বিয়াপিলা ॥
 সেহি চৰণৰ নখ জলে গঙ্গা ভৈলা ।
 তাত স্নান পান কৰি সবে শুদ্ধ ভৈলা ॥

হেনয় বামনৰূপী দেৱ দয়াময় ।
 কেশৱ জগতপতি হয়ো জয় জয় ॥
 পশুৰাম ৰূপে জমদগ্নিৰ গৃহত ।
 অবতৰি সমস্তে ক্ষত্ৰিয় কৈলা হত ॥

তাসম্ভাৱ কধিৰে কৰিলা মহাহুদ ।
 তাত স্নানি সবে তৰে সংসাৰ আপদ ॥
 হেন পশুৰাম হৰি পুৰুষ কেশৱ ।
 জয় জয় জগতৰ ঈশ্বৰ মাধৱ ॥

ৰামচন্দ্র ৰূপে বসুবংশে অৱতৰি ।
 লীলা কৰি ৰাৱণক ৰণত সংহৰি ॥
 দিকপাল সকলোৱো যাহাক বাঞ্ছয় ।
 ৰাৱণৰ হেনয় সুন্দৰ শিৰচয় ॥

দশো দিশে বাৰণৰ সিতো মস্তকক ।
বলি কৰি দিলা দিক পাল সকলক ॥
জয় জয় হেনয় শ্ৰীবাগ মহাশয় ।
জগত নায়ক হৰি হ্যোক সদয় ॥

বলভদ্র কপে শুক্ল শৰীৰে শোভন ।
কৃষ্ণবৰ্ণ মেঘসম ধৰিছা বসন ॥
লাঞ্জলৰ আবোড়ত পীড়া পায় দৃঢ় ।
মিলিল যমুনা আসি কৰি ভয় বৰ ॥

সেহি শ্ৰাম যমুনা আছয় যেন গাৱে ।
নীলবৰ্ণ বস্ত্ৰ শোভা কৰে সেহি ভাৱে ॥
হেন হলধাৰী হৰি জগতৰ পতি ।
জয় জয় বলভদ্র কেশৱ সম্প্ৰতি ॥

বোধকপে অবতৰি জগত নায়ক ।
কৃপা মনে দেখুৱাই পশুৰ বধক ॥
নিন্দি আছা বজ্জৰ বিধান বেদচয় ।
কেশৱ হেনয় বোধকপী জয় জয় ॥

কলিৰ শেষত কল্কিকপে অবতৰি ।
য়েচ্ছ সমস্তক কাটিবাক মন কৰি ॥
ধৰিছা হাতত খড়্গ মহা ভয়ঙ্কৰ ।
ধূমকেতু সম তাক দেখি লাগে ডৰ ॥

হেন কল্কিকপধাৰী কেশৱ মুৰাৰি ।
জয় জয় জগন্নাথ দুৰ্ঘ অস্তকাৰী ॥
এহিমতে দশবিধ ৰূপ আছা ধৰি ।
বাৰম্বাৰ জগতৰ হিতক আচৰি ॥

হেনয় কেশৱ জগতৰ এক পতি ।
জয় জয় দেৱ হৰি অগতিৰ গতি ॥
জয়দেৱে ভনীলা কৃষ্ণৰ গুণ যত ।
শুনিতে পৰম সুখ মিলে শ্ৰৱণত ॥

সংসাবৰ সাৰ কৃষ্ণ চৰিত্ৰ মঞ্জল ।
 শুনা সভাসদ আক পৰম নিশ্ৰ্মল ॥
 প্ৰলয় যুয়োধি গীত কৰি সমাপত ।
 পুনৰপি স্ততি কৰিলন্ত যেন মত ॥
 গীতশ্ৰিত কমলাত নিবন্ধিবো তাক ।
 জয়দেব কবি যেন বুলিলন্ত বাক ॥
 লক্ষ্মীৰ স্তনক আলিঙ্গিয়া থাক হৰি ।
 বত্নময় মকৰ কুণ্ডল আছা ধৰি ॥
 ধৰিছা কণ্ঠত মনোহৰ বনমালা ।
 জয় জয় দেৱ হৰি জগততে ভালা ॥
 আদিত্যৰ মণ্ডলক কৰিছা ভূষণ ।
 ভৱতাপ নিবাৰণ প্ৰভু নাৰায়ণ ॥
 মুনি সকলৰ মন সৰোবৰ মাৰে ।
 হংসময় হুয়া যিতো সদায় বিৰাজে ॥
 লীলা কৰি কালিয়ৰ দৰ্প চূৰ কৰি ।
 জগত বঞ্জিলা মনোহৰ ৰূপ ধৰি ॥
 সবে যদুকুল ভৈল কমলৰ প্ৰায় ।
 সূৰ্য্যসম প্ৰকাশিলা তাহাত সদায় ॥
 মধুসুৰ নৰকক লীলায়ে মাৰিলা ।
 পক্ষীৰাজ গৰুড়ক বাহন কৰিলা ॥
 দেৱতা সবৰ ভৈলা ক্ৰীড়াৰ কাৰণ ।
 নিশ্ৰ্মল কমল পত্ৰ সদৃশ লোচন ॥
 ভৱ বিমোচন কৃষ্ণ দিয়া সৰ্ব সিদ্ধি ।
 ত্ৰিভুবন গৃহৰ মাঝত নৱনিধি ॥
 জনকৰ নন্দিনীক কৰিলা ভূষণ ।
 দুষণ জিনিয়া যুদ্ধে মাৰিলা ৰাৱণ ॥
 নৱমেঘ সম শোভে শৰীৰ সুন্দৰ ।
 দেৱতাৰ অৰ্থে যিতো ধৰিলা মন্দৰ ॥

লক্ষ্মী মুখ চন্দ্ৰৰ বশ্মিক তুমি লক্ষি ।
পান কৰি থাকাহা চকোৰ বেন পক্ষী ॥
ব্ৰজৰ যুৱতী জন মোহন সুন্দৰ ।
কবিলা দোহন বঙ্গে মন্দিৰে নন্দৰ ॥

তোমাৰ চৰণে ভক্ত আমাক জানিয়ো ।
ভকত জনৰ প্ৰভু কুশল কবियो ॥
সুন্দৰ মঞ্জল ইতো জয়দেব গীত ।
শুনে ভণে যিতো তাৰ সুখ বাঢ়ে নিত ॥

গীতশ্ৰিত কমলা ভৈলেক সমাপত ।
কহো আত অনন্তবে কথা যেন মত ॥
কৃষ্ণৰ বিবহ দুঃখ সহিতে ন পাৰি ।
বাতি দিনে ফুবে বাধা তাহাক বিচাৰি ॥

কৃষ্ণক বাৰ্ত্তাক কহিবাক মন কৰি ।
হেনয় বাধাক সখী বুলিলা সাদৰি ॥
ললিত লৱঙ্গ বাগে কহো মই তাক ।
সখী বোলে বাধা তই শুনিয়োক বাক ॥

মনোহৰ লবঙ্গ লতাৰ পৰশনে ।
কোমল মলয় বায়ু বহয় সঘনে ॥
ভ্ৰমৰ সবৰ সঙ্গে কোকিলে নাদয় ।
সেহি চলে কৃষ্ণ ঘৰে শব্দ কৰয় ॥

হেন মনোহৰ বসন্তত দেৱ হৰি ।
ক্ৰীড়ন্ত নাচন্ত যুবতীক সঙ্গে কৰি ॥
শুনियो বাধিকা সখি ? কহো মই ভাল ।
বিবহী জনৰ যম সম সিতো কাল ॥

বাঢ়ে হৰ্ষ কাম ভাৱ যাত অনুক্ষণ ।
বিলাপ কৰয় পথিকৰ নাৰীগণ ॥
ভ্ৰমৰ সকলে ব্যাপি কুসুমে থাকয় ।
তাক দেখি বিয়াকুল বন্ধনে হৰয় ॥

যুগমদ গন্ধমগ গন্ধত কুশল ।
 তমালে মেলয় হেন বহু নরদল ॥
 কাম মহাবীৰে যুবাৰ্জন হৃদয়ত ।
 যিতো নখে বিদাৰণ কৰয় সতত ॥

 হেন নখ সম পলাশৰ পুষ্পগণ ।
 বসন্তত কৰে সদা আমোদিত মন ॥
 কাম নৃপতিৰ স্বৰ্ণ দণ্ড ছত্ৰ তুল ।
 ফুলিছে বহুত তাত নাগেশ্বৰ ফুল ॥

 পাৰলি পুষ্পত পড়ি থাকে মধুকৰ ।
 কন্দৰ্পৰ টোৰা যেন দেখি মনোহৰ ॥
 বসন্তত জগতৰ লজ্জা নাহিকয় ;
 দেখি তাক পুষ্প ছলে কৰোঁহা হাসয় ॥

 বিৰহী জনৰ চেদলৰ প্ৰয়োজনে ।
 কুণ্ড অস্ত্ৰ মুখ সম কেতকী শোভনে ॥
 ব্যাপিল সকলে দিশ গন্ধে আমোদিত ।
 গুঞ্জৰে ভ্ৰমৰে মধুলোভে বিমোহিত ॥

 মাধবী মল্লিকা জাতি আদি যত ফুল ।
 সিসবৰ গন্ধে কৰে দিশক আকুল ॥
 মুনিৰো মনক যিতো মোহে গুণগণে ।
 তৰুৰ স্বভাৱতে মিত্ৰ বোলে জানে ॥

 মনোহৰ মাধবী লতাৰ আলিঙ্গনে ।
 কলিকা মেলিছে আত্ম গাছে বঙ্গ মনে ॥
 স্ত্ৰীৰ সনে যেন ৰোমাঞ্চিতৰ শৰীৰ ।
 যুবতী মাধবী লতা আত্ম গছনিৰ ॥

 স্ত্ৰীৰ আলিঙ্গনে যুবা পুৰুষৰ দেহ ।
 ৰোমাঞ্চিত হোৱে আত নাহিকে সন্দেহ ॥
 বৃন্দাবন নামে বন আছে বিতোপন ।
 ক্ৰীড়ন্ত তাহাত হৰি কৰি বঙ্গ মন ॥

যমুনাৰ জলে বন পবিত্ৰ পৰম ।
 স্নৰতৰ যোগ্য সিতো কহিলো উত্তম ॥
 জয়দেব নামে কবি পৰম পণ্ডিত ।
 ভণিলা কৃষ্ণৰ লীলা সাৰ ইতো গীত ॥
 যাক শুনি হৰিৰ চৰণে স্মৃতি হয় ।
 কবোক সবাৰে হিত গীত হেন নয় ॥
 মনোহৰ বসন্ত কালত বন্ধাবন ।
 বৰ্ণাইলাহা যাত আছে কাম চিহ্নগণ ॥
 ললিত লবঙ্গ গীত ভৈল সমাপতি ।
 চন্দন চৰ্চ্চিত গীত শুনিয়ো সম্প্ৰতি ॥
 পুনৰপি বাধাক বুলিলা সখী বাণী ।
 দেখ গোপী সব সমে ক্ৰীড়ে চক্ৰপাণি ॥
 চন্দন চৰ্চ্চিত নীল শৰীৰে শোভয় ।
 পীত বস্ত্ৰ কৰ্ণে বনমালা অতিশয় ॥
 ক্ৰীড়া ক্ৰমে লবে কৰ্ণে মকৰ কুণ্ডল !
 তাৰ শোভা লাগি স্মৃতিগুণ গুণস্থল ॥
 ক্ৰীড়াত মগন গোপী সবৰ মাঝত ।
 প্ৰকাশয় মন্দ হাস শোভয় মুখত ॥
 কতো জনী পুফট স্তন দিয়া কৃষ্ণ গাৱে ।
 অনুৰাগ মনে আলিঙ্গয় কামভাৱে ॥
 কৃষ্ণৰ গলত কতো গোপৰ স্নন্দৰী ।
 উচ্চৰি পঞ্চম বাগ গাৱে বঙ্গ কবি ॥
 কাম ভাৱে কৃষ্ণে চলারন্ত চক্ষু দুই ।
 হেনয় মুখক দেখি কতো ভোল ছই ॥
 দূৰে থাকি কৃষ্ণ মুখ পদ্মক আকলি ।
 চিন্তিয়া থাকয় যেন চিত্ৰৰ পুতলি ॥
 কৃষ্ণৰ কৰ্ণত মই কহিবো বিশ্বাস ।
 এহি চলে কতো জনী চাপে আসি পাশ ॥

ক্ৰীড়াক্ৰমে পুলকিত কৃষ্ণৰ কপোল ।
তাঁহাতে চুম্বন কৰে কামে ছয়া ভোল ॥
যমুনাৰ তীৰে বকুলৰ কুঞ্জঘৰ ।
তাঁহাত থাকন্ত হৰি নন্দৰ কুমৰ ॥

কতোহো গোপৰ বালা বতিৰঙ্গ মনে ।
আঝোড়ে কৃষ্ণক তৈত ধৰিয়া বসনে ॥
চাপৰি বজাৰে সবে গোপৰ বমণী ।
তাঁহাৰ বেগত হোৱে কঙ্কণৰ ধ্বনি ॥

কৃষ্ণে স্তমধুব কৰি বেন্দুক বজায়া ।
বাসক্ৰীড়া সময়ত নাচে গীত গায়া ॥
তাঁহান লগত কতো গোপৰ স্তম্ভবী ।
নাচন্ত পৰম বঞ্চে অঙ্গিভঙ্গি কৰি ॥

দেখি কৃষ্ণে গোপীক প্ৰশংসা বোলে বাণী ।
তোমাৰ সমান নাচ আমিযো নাজানি ॥
কাকো মুখে মুখে চুমা দিয়ে নন্দস্তত ।
কাহাকো আলিঙ্গি ধৰে সাদৰি বহুত ॥
কতো তৰুণীক বমাৱন্ত দেৱ হৰি ।
কাকো নিৰেশন্ত ভালে অল্প হাস্ত কৰি ॥
ৰূপে বিতোপন কতো গোপ বমণীৰ ।
পাছে পাছে কৃষ্ণ চলি যান্ত ধীৰে ধীৰ ॥

কেশৱৰ বহস্ত শৃঙ্গাৰ বৃন্দাবনে ।
বুধিত চতুৰ জয়দেব কবি ভণে ॥
পৰম আশ্চৰ্য্য ইতো কৃষ্ণৰ বিহাৰ ।
শুনে ভণে আক যিতো স্তম্ভ হৌক তাৰ ॥

চন্দন চৰ্চিত গীত ভৈলা সমাপতি ।
পদ বন্ধে নিবন্ধিলোঁ যেন ধৰে মতি ॥
এহি মতে নাৰায়ণে ক্ৰীড়া কৰি আছে ।
শুনিয়োক বাধিকাৰ যেন ভৈল পাছে ॥

আন গোপী সম কৰি দেখে কৃষ্ণ মোক ।
 হেন দেখি ৰাধিকাৰ ভৈল বড় শোক ॥
 ক্ৰোধৰ নিমিত্তে গুটিলেক বহুমান ।
 অসন্তোষে ৰাধিকাৰ নসহে পৰাণ ॥

মহা অপমানে গৈলা কুঞ্জৰ ভিতৰে ।
 চতুৰ্ভিত্তি মধুকৰে বেঢ়িয়া গুঞ্জৰে ॥
 সি কাৰণে কৃষ্ণ আসিলো আমি এড়ি ।
 কৰিবে লাগিছে কৃষ্ণ গোপী সমে খেড়ি ॥

হেন মানি সখীক বুলিলা ৰাধা বাণী ।
 স্বপ্নৰ মধুৰ গীতে তাক কহো জানি ॥
 শুনিয়েক সখী মোৰ কিবা ভৈলা মন ।
 সিতো নন্দ কুমাৰক চিন্তে অনুক্ষণ ॥

লাগিছে অধৰ মধু মোহন বংশীত ।
 উচ্চ কৰি তাহাক বজায় হৰে চিত্ত ॥
 মাথাৰ কিবীটি লবে সেহি সময়ত ।
 চঞ্চল কুণ্ডল লবে শোভে কপোলত ॥

কটাক্ষ দৃষ্টিত শোভে নয়ন দুতয় ।
 ৰাস সময়ত কবে পৰিহাস চয় ॥
 তৰুণী সবৰ মাবো লয় লাস কৰে ।
 হেন নন্দ কুমাৰক মনে মোৰ স্মৰে ॥

চকাগণ শোভৈ ময়ূৰৰ পুচ্ছগণ ।
 কেশক বেঢ়িয়া তাক বান্ধিছে শোভন ॥
 যেন পুৰন্দৰ ধনু নিবিড় মেঘত ।
 সেহি মতে শোভে কেশ কৃষ্ণৰ শিৰত ॥

গোপী তৰুণাব মুখ চুম্বনৰ আশে ।
 সততে থাকন্তু কৃষ্ণ তাসম্বাৰ পাশে ॥
 সেহি মতে শোভে কৃষ্ণ তাহাৰ মাজত ।
 যেন পুৰন্দৰ ধনু নিবিড় মেঘত ॥

গোপ তৰুণীৰ মুখ চুম্বনৰ আশে ।
সততে থাকন্ত কৃষ্ণ তাসম্বাৰ পাশে ॥
বস্ত্ৰ লিন্ক সুখ সম মধুৰ অধৰ ।
নৱপত্ৰ যেন জলে আতি ৰুচিবক ॥

মন্দ মন্দ হাস মুখে দেখিতে শোভন ।
বহুত বোমাঞ্চ ভূজ শোভে বিতোপন ॥
হেন ভূজ মেলি গোপী সমস্তক হৰি ।
আলিঙ্গি ধৰিয়া থাকে বৰ বঙ্গ কৰি ॥

হাতে পাৰে বক্ষস্থলে মণি অলঙ্কাৰ ।
তাহাৰ জ্যোতিয়ে বিনাশয় অন্ধকাৰ ॥
চন্দনৰ বৰ্ত্তুল তিলক ললাটত ।
যেন পূৰ্ণিমাৰ চন্দ্ৰ সজল মেঘত ॥

বহল হৃদয় কপটিৰ সমসৰ ।
পৰম নিৰ্দয় সিতো আতি দৃঢ়তৰ ॥
হেনয় হৃদয় দিয়া তৰুণীৰ গাৱে ।
পুষ্টতন কাথৰকো মৰ্দে কামভাৱে ॥

বতনে খচিত চাৰু মকৰ কুণ্ডল ।
তাহাৰ কান্তিয়ে স্মৃগ্ধিত গগ্ধস্থল ॥
গাৱে পীত বস্ত্ৰ কৃষ্ণ পৰম উদাৰ ।
শুনি নৰ নাৰী স্মৰ যাৰ পৰিচাৰ ॥

নিৰ্ম্মল কদম্ব তলে থাকি পীতাম্বৰে ।
কলি মল হস্তে ভয় সবে নাশ কৰে ॥
তৈৰ হস্তে মোক কাম ভাৱে দৃষ্টি কৰি ।
মনত বমন্তু কিনো কামাতুৰ হৰি ॥

ভণিলেক জয়দেৱ গীত ৰুচিবক ।
কৃষ্ণৰ মোহন ৰূপ পৰম সুন্দৰ ॥

শত শৃঙ্গ সমন্বিতে জ্বলে গিৰি খান ।
কোটি যোজনৰ পন্থ উৰ্দ্ধে পৰিমাণ ॥
দীৰ্ঘে পৰিমিত দশ কোটি যোজনৰ ।
তাহাৰ উপৰে খান বহে মণ্ডলৰ ॥

দশ যোজনৰ সিতো বহলে ডাঙ্গৰ ।
যুবণি আকাৰ খান দেখি মনোহৰ ॥
গোবিন্দৰ সিতো বাস মণ্ডল প্ৰধান ।
পুষ্পৰ উছান সব আছে থানে খান ॥

সুগন্ধিত পুষ্প সব ফুলিয়া আছয় ।
মধুগন্ধে তাহাত ভ্ৰমৰা সঞ্চৰয় ॥
শৃঙ্গাবৰ লাস বেশ বস্ত্ৰ যত যত ।
ভৰি পৰি থৈয়া আছে বতি মন্দিৰত ॥

বভ্ৰময় অসংখ্য মন্দিৰ শাৰী শাৰী ।
তাহাৰ উপমা যত কহিতে নাপাৰি ॥
বভ্ৰ কলসৰ শাৰী আছে উপৰত ।
হৰিতৰ বৰ্ণ স্তম্ভ দিয়াছে অধত ॥

সিন্দূৰৰ বৰ্ণ মণি শোভে ঠাই ঠাই ।
তাহাৰ মধ্যে ইন্দ্রনীল দিয়াছে সুমাই ॥
বভ্ৰময় গড় গোট দেখিতে শোভন ।
মধ্যে মধ্যে দিয়া আছে মাণিক বতন ॥

বভ্ৰময় অনেক কপাট দ্বাৰ চয় ।
প্ৰত্যেক মন্দিৰে তাত প্ৰকাশ কৰয় ॥
অগৰু কুঙ্কুম জাতি চন্দন কস্তূৰী ।
গন্ধে আমোদিত আতি গোলোক নগৰী ॥

কোঁটা সংখ্যা গোপ নাৰী ফুৰে শাৰী শাৰী ।
শৰীৰৰ কান্তি তাৰা যেন বিকি পাৰি ॥
বভ্ৰ অলঙ্কাৰ পিন্ধি নগৰ চৌহাটী ।
গলাগলি কৰিয়া ফুবন্ত ধাৰিবাটী ॥

সবাৰে শিৰত বত্ৰমালা প্ৰকাশয় ।
 বত্ৰ ময় কেয়ুৰ কক্ষণে বিৰাজয় ॥
 দুই কৰ্ণে বত্ৰৰ কুণ্ডলে কৰে শোভা ।
 গণ্ডস্থল প্ৰকাশয় লাগি তাৰ প্ৰভা ॥
 প্ৰতি জনে জনে দশো অঙ্গুলিৰ মাৰে ।
 বত্ৰ ময় দশ দশ অঙ্গুৰি বিৰাজে ॥
 কপালত দ্ৰিবা সিন্দুৰৰ জলে বিন্দু ।
 তাৰ উৰ্দ্ধে জলে যেন দ্বিতীয়াৰ ইন্দু ॥
 শৰতৰ চন্দ্ৰ সম প্ৰকাশে বদন ।
 তাতে দুই ওষ্ঠ শোভে অতি বক্তবৰ্ণ ॥
 ইন্দিবৰ পাখি যেন নয়নৰ কান্তি ।
 পকা দাড়িম্বৰ বীজ জলে দন্ত পান্তি ॥
 গৰুড়ৰ ঠোঠ যেন নাসিকা স্তম্ভৰ ।
 গজেনৰ দন্ত যেন স্তন খুলন্তৰ ॥
 কঠিন নিতম্ব পৃষ্ঠ দেখিতে বহল ।
 তাৰ ভৰে মন্দ মন্দ গমন চঞ্চল ॥
 কাম বাণে সৰ্বাহাবে জৰ্জৰিত মন ।
 যনে যনে দৰ্পনত নিৰিখে বদন ॥
 বাধাৰ চৰণে সদা ভক্তি আচৰয় ।
 হেন গোপ কন্যা সব পন্থত চলয় ॥
 সিতো গোপী সবে বাধিকাৰ আজ্ঞা ধৰি ।
 সিতো বাস মণ্ডলক থাকে বক্ষা কৰি ॥
 ক্ৰীড়া সৰোবৰ গণ দেখি চমৎকাৰ ।
 শ্বেত বক্ত হৰিত পঙ্কজে জ্যোতিষ্কাৰ ॥
 তাৰ মধু লোভে চঞ্চু চুম্বে ভৃঙ্গগণ ।
 গুঞ্জ গুঞ্জ শব্দ কৰয় যনে ঘন ॥
 পুষ্পৰ উছান থানে থানে প্ৰকাশয় ।
 নানাবিধ পুষ্পাচয় ফুলিয়া আছয় ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

তাতে পুষ্প শয্যা বঞ্জি আছে ঠাই ঠাই ।
কৰ্পূৰ তাম্বুল আছে চৌপাশে সজাই ॥
বিচিত্ৰ পুষ্পৰ মালা থৈয়া আছে বান্ধি ।
সুগন্ধ প্ৰদীপ ধূপ আছে পান্ধি পান্ধি ॥

হেন বাস মণ্ডল দেখিয়া দেৱগণ ।
পৰ্বতৰ বাহিৰে চলয় বঙ্গ মন ॥
নাৰায়ণ বদতি শুনিয়ো মুনিবৰ ।
এহি মতে চলে বঞ্জে দেৱ নিবন্তৰ ॥

অনন্তৰে দেখিলা সুন্দৰ এক বন ।
বৃন্দাবন নাম তান আতি বিতোপন ॥
বাধা মাধৱৰ সিতো ক্ৰীড়াৰ ভুবন ।
শাবী শাবী আছে কল্পতৰু বৃক্ষগণ ॥

বিৰজাৰ জলে মিশ্ৰ হয় বায়ু যাই ।
অল্প অল্প কৰি বহে বনক কম্পাই ॥
সুৰভি পুষ্পৰ গন্ধে আমোদিত আতি ।
নবীন পল্লব সবে তাতে কৰে কান্ধি ॥

কতো থানে আছে কেলি কদম্বৰ শাবী ।
আনো নানা ফল ফুল আছে ধৰি ধৰি ॥
মন্দাৰ চন্দন চম্পা আদি পুষ্প চয় ।
সুগন্ধি সুৰভি বৃন্দাবন বিৰাজয় ॥

আম জাম পানিয়াল বদৰী শ্ৰীফল ।
কঠাল লেটেকু নিম্ব তাল নাৰীকেল ॥
কদলী মধুৰী বহা আনো বৃক্ষগণ ।
পকি পকি আছে ফল আতি বিতোপন ॥

পিয়াল অশ্বস্থ শাল শালালী তিত্তিৰী ।
অসংখ্যাত বৃক্ষগণ আছে শাবী শাবী ॥
আৰো বন পুষ্প লতা আছে যত যত ।
ঠাই ঠাই প্ৰকাশয় তাৰ ভিতৰত ॥

মধু লোভে তাহাত ভ্ৰমৰ নিৰন্তৰ ।
 গুঞ্জ গুঞ্জ শব্দ উঠি থাকে মনোহৰ ॥
 হেন বৃন্দাবনক দেখিয়া দেৱগণ ।
 আনন্দে নধৰে হিয়া উল্লাসল মন ॥

পঞ্চাশত কোটি গোপী সালংকৃত্য ছয়া ।
 সিতো বন বাথয় বাধাৰ আজ্ঞা লৈয়া ॥
 দ্বাদশ অধিক এক বিংশতি প্ৰমাণ ।
 সিতো বৃন্দাবনৰ মধ্যত আছে থান ॥

তাতে পঞ্চাশত কোটি গোপৰ নিবাস ।
 শ্ৰীকৃষ্ণৰ ৰূপে গুণে কৰয় প্ৰকাশ ॥
 গোবৰ্দ্ধন গোষ্ঠ সব আছে শাৰী শাৰী ।
 নৱ তৃণ ভুঞ্জি বস্ৰে থাকন্ত উগাৰি ॥

হেন বৃন্দাবনক এৰাইয়া দেৱগণে ।
 গোলোক থানক দেখিলন্ত বস্মনে ॥
 বৰ্ত্তুল আকাৰ কোটি যোজন বিস্তাৰ ।
 চৌদিশে বেঢ়িয়া আছে বত্ৰৰ প্ৰাকাৰ ॥

চাৰি খান দ্বাৰ আছে দেখিতে বিৰিঞ্জ ।
 বত্ৰৰ কপাট যেন পৰ্ব্বতৰ শৃঙ্গ ॥
 হেনয় দ্বাৰত অসংখ্যাত গোপগণে ।
 হাতে বেক্ৰ ধৰি আছে সাবহিত মনে ॥

পঞ্চাশত কোটি ভক্ত গোপ সমস্তৰ ।
 থানে থানে নিৰ্ম্মি আছে গৃহ মনোহৰ ॥
 ততোধিক বত্ৰময় গৃহ অসংখ্যাত ।
 কৃষ্ণ ভক্ত পাৰিষদগণ থাকে তাত ॥

আৰো বাধিকাৰ ভক্ত গোপী সমস্তৰ ।
 শাৰী শাৰী আছে বত্ৰ গৃহ মনোহৰ ॥
 তাৰা সমস্তৰ আছে কিঙ্কৰী যতেক ।
 সি সবৰো গৃহ সাজি আছয় প্ৰত্যেক ॥

সিত্তো গোলোকৰ যত লোক নিবন্ত ।
 বাধা কৃষ্ণ নাম সদা নেবন্ত মুখৰ ॥
 হেনয় অদ্ভুত কপ দেখি মনোহৰ ।
 বঙ্গ চলে ব্ৰহ্মা আদি দেৱ নিবন্তৰ ॥
 অনন্তৰে দেখিলা অক্ষয় বট মূল ।
 বহলে হোৱয় পঞ্চ যোজনৰ থূল ॥
 উৰ্দ্ধে হোবে সিত্তো দশ যোজন উচ্চ ।
 অসংখ্য অপৰিমিত শাখা সমন্বিত ॥
 বক্তবৰ্ণ পকা ফলে ব্যাপিয়া আছয় ।
 আধোভাগে বেদি গোট দেখি বভ্ৰময় ॥
 তাৰো মূলে কৃষ্ণৰ স্বৰূপ শিশুগণ ।
 ক্ৰীড়া কোঁতুহলে আছে আনন্দিত মন ॥
 সবাবো শৰীৰে পীত বস্ত্ৰ পৰিধান ।
 চন্দনে লিপিত অঙ্গ দেখিতে স্তম্ভান ॥
 বটৰ মূলত সবে গোপ শিশুগণ ।
 ক্ৰীড়া কোঁতুহল কৰে দেখিতে শোভন ॥
 অনন্তৰে ব্ৰহ্মা আদি দেৱতাৰ বৰ্গ ।
 তাক ছাবি দেখিলন্ত এক বাজ মাৰ্গ ॥
 সিন্দূৰ আকাৰে মণি দুই পাৰে বজিতে ।
 চক্ষু তিৰিমিৰি কৰে নাপাৰি চাহিতে ॥
 ইন্দু নীল পদ্ম ৰাগ মণি যত যত ।
 ভিত্তি সব বান্ধি আছে দুই পাশে পন্থত ॥
 দধিপূৰ্ণ ঘট সব ৰত্নে বিৰচিত ।
 বভ্ৰময় বস্ত্ৰতক কৰিছে ৰোপিত ॥
 অগৰু কুঙ্কুম আৰু কস্তুৰী চন্দনে ।
 পন্থত চিতাইয়া আছে গন্ধৰ কাৰণে ॥
 মঙ্গলৰ অৰ্থে বভ্ৰ ঘট অসংখ্যাত ।
 সিন্দূৰে মণ্ডিয়া আছে শাৰী শাৰী তাত ॥

তাৰ মুখে মুখে ব্ৰহ্মময় ফল যত ।
 পুষ্প দুৰ্ব্বাক্ষত সিঞ্চি আছে পশুত ॥
 তোৰণ পতাকা ধ্বজ আছে অসংখ্যাত ।
 সেন্দূৰ কুঙ্কুম গন্ধে লিপি আছে তাত ॥
 বিচিত্ৰ স্নগন্ধ মালা সব আছে আৰি ।
 বস্তু চাহি যাবে সবে নিমিষ নমাৰি ॥
 অনন্তৰে পাইলা যাই দুই পাশে পশুত ।
 গোপী সমস্তৰ গৃহ আতি মনোহৰ ॥
 সেই পশুে নিৰ্ম্মি আছে ষোল্ল খান দ্বাৰ ।
 অসংখ্যাত দ্বাৰী ৰাখি থাকে বাৰম্বাৰ ॥
 প্ৰতি দ্বাৰে ব্ৰহ্মময় গঢ় বিতোপন ।
 তাৰ কাষে গৰখাই বহল শোভন ॥
 হীৰা মৰকত বস্ত্ৰ স্থান মনোহৰ ।
 কস্তূৰী কুঙ্কুমে তাত স্নগন্ধ বিস্তৰ ॥
 হেনয় অদ্ভুত যত দেখি দেৱগণ ।
 কতোদূৰে দেখিয়া আশ্ৰম বিতোপন ॥
 ক্ৰমঃৰ প্ৰাণৰ সম ৰাধিকা স্তন্দৰী ।
 তানে প্ৰিয় স্থান সিতো গোলোক নগৰী ॥
 বৰ্ত্তুল আকাৰ স্থান দেখিতে কচিৰ ।
 তাহাৰ মধ্যত আছে শতেক মন্দিৰ ॥
 বস্ত্ৰে বিৰচিত গঢ় চৌপাশে প্ৰকাশে ।
 গৰখাই সব তাত আছে চৌপাশে ॥
 সাত খান দ্বাৰ তাত আছে ব্ৰহ্মময় ।
 অনুক্ৰমে নিৰ্ম্মি আছে শিল্পকাৰ চয় ॥
 তাত অনন্তৰে যাই পাইলা ষোল্ল দ্বাৰ ।
 দেখি দেৱতাৰ বাঢ়ে আনন্দ অপাৰ ॥
 প্ৰতি দ্বাৰে বেঢ়ি আছে ব্ৰহ্মময় গঢ় ।
 উৰ্দ্ধে সহস্ৰেক ধেনু পৰম সূদৃঢ় ॥

প্ৰতিদ্বাবে বত্ৰময় কুস্ত্ৰ অসংখ্যাত ।
 মধ্য মধ্য ইন্দুনীল খচি আছে তাত ॥
 এহি মতে প্ৰদক্ষিণ কৰি দেবগণ ।
 পৰম আনন্দ কৰি চলে বঙ্গমন ॥

 দেখিলন্ত গৈয়া গোপ গোপীৰ আশ্ৰম ।
 অমূল্য বতনে বিৰচিত মনোৰম ॥
 হেন গোলোকৰ মহিমাক চাই চাই ।
 দেৱ সমে প্ৰজাপতি বঙ্গে চলি যাই ॥

 শুনা সভাসদ ইতো পুৰাণৰ পদ ।
 অহিতো নাহিকে স্তম্ভ ক্ষণেকো আপদ ॥
 পৰলোক পাইলা য়েবে আপদৰ পাৰ ।
 কৃষ্ণৰ নামক মাত্ৰ কৰিয়োক সাৰ ॥

 ইতো পুৰাণৰ শ্লোক লোকে নুবুজয় ।
 আজ্ঞাকৰি পদ কৰাইলন্ত মহাশয় ॥
 বোলে তত্ত্ব পাইবে সবে নৰ নাৰীগণ ।
 তেবে ভক্তি কৰিবে লোকৰো হৈবে মন ॥

 এহি বুলি মহাৰাজা কৰাইলা পয়াৰ ।
 ঈশ্বৰ কৃপাতে হৌক লোকত প্ৰচাৰ ॥
 জানি সভাসদ সব ভকতি কৰিয়ো ।
 বৈষ্ণৱৰ সঙ্গ লৈয়া সংসাৰ তৰিয়ো ॥

 তেবেসে তৰিবা ইতো সংসাৰ সাগৰ ।
 বাধা কৃষ্ণ বুলি সবে ভব নদী তৰ ॥

খৰ্গেশ্বৰ দ্বিজ ।

ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্ত পুৰাণ ।

দোলভী ।

কৃষ্ণ নিগদতি শুনা বাধা সতী,
পাছে যেন কথা ভৈলা ।
বশিষ্ঠৰ বাণী শুনি মহামানী,
পৰম বিস্ময় ভৈলা ॥
হিমালয় ভাৰ্য্যা মেনকা স্তন্দৰী,
ভৈলন্ত তেহো বিস্ময় ।
পাৰ্বতীও হাসি— লন্ত মুচুকাই,
আনন্দ দেখি মিলয় ॥
পাছে অৰুন্ধতী মেনকাক মাতি,
বুঝাইলা বচনামতে ।
শান্তিৰ বচন ভৈলা বঙ্গ মন,
গুচিলা শোক ত্বৰিতে ॥
মেনকা স্তন্দৰী বশিষ্ঠ ভাৰ্য্যাক,
অনেক মিষ্ট দ্ৰব্যক ।
ভোজন কৰাইলা আপুনিয়ে পাছে,
ভুঞ্জিলা সেই অন্নক ॥
সৰ্বৰ লোকজন ভৈলা বঙ্গ মন,
কৰিলন্ত স্তম্ভল ।
বশিষ্ঠৰ আজ্ঞা হিমালয়ে পাই,
সস্তাৰ কৰি সকল ॥

শৈলে শীঘ্ৰে আতি লিখি সমাপাত্ৰ,
 দূতগণ পাচিলন্ত ।
 যত দেৱগণ কিন্নব চাৰণ,
 বিবাহক আসিবন্ত ॥

তাত পাছে স্মৃশি— কিত দূত আনি,
 গিৰি বাজ হিমালয় ।
 শিৱক লাগিয়া লিখিয়া পত্ৰক,
 পাঞ্চি দিলা দূতচয় ॥

অনেক প্ৰকাৰ কৰিলা সম্ভাৰ,
 অনাইলা বাঢ় বিস্তৰ ।
 তঙুল দমাইলা পৰ্বত সমানে,
 য়ত পাক পিষ্টকৰ ॥

তৈলৰ য়তৰ দধিৰ বিস্তৰ,
 সবোবব কৰিলন্ত ।
 গুড়ৰ ক্ষীৰব জানিবা ৰাধিকা,
 সবোবব নিৰ্ম্মলন্ত ॥

মাস আঠৈ লাড়ু চিৰা বৰ গুঞ্জি,
 শৰ্কৰা ফেনি বিস্তৰ ।
 কদলি লৱণ মন্দা মনোহৰ,
 কৰাইলন্ত বহুতৰ ॥

বিচিত্ৰ বচন অগ্নিত শোধন,
 অধিক নিৰ্ম্মল হয় ।
 সুবৰ্ণ বজত প্ৰবাল বাখৰ,
 আৰু মণিৰল চয় ॥

বিবাহৰ কাজে পৰ্বতৰ ৰাজে,
 ইসব দ্ৰব্য কৰিলা ।
 বিধিৰ নিয়মে মাজল্য আচাৰে,
 কৰিবাক আৰস্তিলা ॥

শোভন দিবসে কৰিয়া স্নবেশ,
শৈলৰ কামিনী গণে ।
পাৰ্বতীৰ যত বিবাহৰ কৰ্ম,
কৰাইলা আনন্দ মনে ॥

তৈল কুৰ ঘসি স্নান কৰাইলেক,
পিন্ধাইলা বস্ত্ৰ সুন্দৰ ।
বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰে ভূষিয়া দেবীক,
নতাইলা কোঁতুকে বৰ ॥

মালতীৰ মালা মাথাত দিলন্ত,
হস্তত দিলা দৰ্পন ।
পদ আঙ্গুলিত আলতা দিলন্ত,
কজ্জলে নেত্ৰ শোভন ॥

গণ্ডত পতাকা দিলন্ত সুন্দৰ,
খোপাক ভালে ৰঞ্জিলা ।
মালতী মালায়ে বিশিষ্ট কৰিয়া,
পাট সূত্ৰে নিবন্ধিলা ॥

আত অনন্তৰে ব্ৰহ্মা আদি কবি,
সমস্তে দেৱতা গণ ।
বস্ত্ৰ যানে তুলি শৈৱক লৈলন্ত,
জয়া আনন্দিত মন ॥

শিৱ ঈশ্বৰক বেঢ়ি সবে দেৱে,
গৈলন্ত অদ্ভীৰ থানে ।
পাৰিষদ সমে কৃষ্ণ চলিলন্ত,
আৰোহি বস্ত্ৰ যানে ॥

পাচে হিমালয়ে চৰে সবে আনি,
কদলীগণ বিস্তৰ ।
চোতালে পছলি কইলা শাৰী শাৰী,
হিমালয় গিৰিবৰ ॥

তাতে জল ভৰি কলস থাপিল,
 মুখত আমাৰ ডালি ।
 কলস সমীপে থৈলন্ত সুন্দৰ,
 য়তৰ প্ৰদীপ জ্বালি ॥
 স্ত্ৰগন্ধিত জলে লেপন কৰিলে,
 বিবাহৰ খলি খান ।
 তাহাৰ মধ্যত ভিত্তি বান্ধিলন্ত,
 দেখিতে আতি শুৱান ॥
 তাহাৰ কোণাত কদলী পুতিয়া,
 পাট সূত্ৰে নিবন্ধিলা ।
 আত্ৰৰ পল্লব তাহাতে থাপিয়া,
 শোভন আতি কৰিলা ॥
 অগৰু চন্দনে কুস্তৰী কুকুমে,
 বঞ্জিয়া কলস গণ ।
 জলে ভৰি পুৰি ভিত্তিৰ কোলাত,
 কৰিলা বহু থাপন ॥
 মালতীৰ মালা আৰো আমডালি,
 দিলে কলসৰ মুখে ।
 আনো দ্ৰব্য যত লাগে বিবাহত,
 কৰিলা মনৰ সূখে ॥
 পাছে দেবগণ সমন্বিতে বিধি,
 শিৱক বাহিৰে এৰি ।
 অভ্যন্তৰে গৈয়া পৰম আনন্দে,
 পশিলন্ত দবাদৰি ॥
 দেখি হিমালয় সত্ৰৰে উঠিয়া,
 সবাকো নগিলা পৰি ।
 বত্ৰ সিংহাসন মাথাত কৰিয়া,
 আনি দিলা শীত্ৰ কৰি ॥

তাতে বসিলন্ত কৃষ্ণ ভগৱন্ত,
সঙ্গে পাৰিষদ গণ ।
বসিলা আবৰি চতুপ্পাশে বেঢ়ি,
আনন্দিত ছয়া মন ॥
সবে চতুৰ্ভুজ বিপৰীত ৰূপ,
শ্ৰাম তনু সবাহাৰে ।
বত্ৰ সৃষ্টি শব্দ চামৰ ধৰিয়া,
সেৱয় চাৰি কাথৰে ॥
বিনতা নন্দন ছয়া বস্ত্ৰ মন,
কৃষ্ণ পাশে বসিছন্ত ।
সুবমনী গণে সেহি সভা মাৰো,
আনন্দে স্তুতি কৰন্ত ॥
সভাৰ ভিতৰে বিৰাজে কৃষ্ণৰে,
প্ৰসন্ন চাক বদন ।
হেন মুখ দেখি সবাৰে আনন্দ,
হৰে তাপ বিমোচন ॥
কৃষ্ণৰ সমীপে দেৱগণ সমে,
ব্ৰহ্মা দেৱ বসিলন্ত ।
ঋষি মুনি গণ আৰো যত জন,
যোগাসনে বসিলন্ত ।
আত অনন্তৰে দেৱ পশুপতি,
উঠিয়া বত্ৰ বথত ॥
বিবাহৰ থানে কৰিলা গমনে,
কিঙ্কৰ গণ সঙ্গত ॥
শিৱক চাহিবে চলিলা তেখনে,
নাগৰী স্ত্ৰন্দৰী গণ ।
গৰা যুবা বাল বস্ত্ৰ পিন্ধি ভাল,
কৰিয়া অঙ্গ মাৰ্জ্জন ॥

পাছে ইসবক সঙ্গত কৰিয়া,
 মেনা দেবী চলি গৈলা ।
 আনন্দিত কায় নাৰি গণ যায়,
 শিৱক সবে দেখিলা ॥
 চম্পক পুষ্পৰ সদৃশ স্তনদৰ,
 শৰীৰ আতি উজ্জ্বল ।
 এক যে বদন দ্বিতীয় নয়ন,
 প্ৰসন্ন জলে নিৰ্ম্মল ।
 বস্ত্ৰ আভৰণ কৰিছে ভূষণ,
 বিৰাজিত আতিশয় ।
 কস্তূৰী কঙ্কুমে অগৰু চন্দনে,
 বিভূষিত অঙ্গচয় ॥
 মালতীৰ মালা মাথাত শোভয়,
 মুকুট অৰু বস্ত্ৰৰ ।
 অগ্নি শৌচ বস্ত্ৰ শৰীৰে শোভয়,
 বিচিত্ৰ আতি স্তনদৰ ॥
 বস্ত্ৰৰ দৰ্পন হস্তত শোভয়,
 মণ্ডল যেন চন্দৰ ।
 যোগীন্দ্রবো গুৰু স্নেচ্ছাময় চাক,
 বাহিৰ তিনি গুণৰ ॥
 শূনা সৰ্ব্বজন তেজি আন মন,
 মাধৱৰ কথাচয় ।
 কৰ্ণাঞ্জুলি ভৰি পিউ ৰাম নাম,
 সম্যক অমৃতময় ॥
 আক কেনে হেলা শঙ্কটৰ বেলা,
 বাখিবে হৰিৰ নামে ।
 শাস্ত্ৰ সব শূনি আছা ঠাই ঠাই,
 তভো হেলা কোন কামে ॥

মহন্ত সবৰ মুখত শুনিয়া,
 আছা নাম মহিমাক ।
 গুৰু উপদেশ শুনিয়া আছাহা,
 কিয় হেলা কৰা তাক ॥
 মিছা ধন আশে ধৰ্ম্ম কৰি নাশে,
 কিনো ভৈলা বিপৰীত ।
 হৰি নাম ধৰি যাতনা তৰয়,
 তাত কেনে নেদা চিত ॥
 জানিয়া হৰিব চৰণ যুগলে,
 শৰণ লৈয়ো সত্ৰৰ ।
 সাধু সঙ্গে বসি বাম নাম বোলা,
 পাতোক হোক অন্তৰ ॥

ছবি ।

ব্ৰহ্ম জ্যোতি সনাতন নিৰ্বিকাব নিৰঞ্জন,
 কাৰণত হৈয়াছে সাকাৰ ।
 হেনয় জামাতা দেখি শোক মোহ পাসৰিলা,
 মেনকাৰ আনন্দ অপাৰ ॥
 সকল যুৱতী গণে ধন্য ধন্য কৰি আতি,
 প্ৰশংসা কৰিলা বাবম্বাৰ ।
 দুৰ্গা সম ভাগ্যৱতী কেহো জনী নাহিকয়,
 জানা সখি ই তিনি সংসাৰ ॥
 হেনয় সদৃশ বৰ ৰূপৱন্ত চমৎকাৰ,
 নাহি দেখোঁ জ্ঞানৰ গোচৰ ।
 হেন বুলি কেহোজনী এক দৃষ্টি কৰি চাই.
 থাকিলন্ত শিৱ বৰাবৰ ॥

চন্দন তিলক জ্বলে সিন্দূৰৰ বিন্দু মানো,
 কস্তূৰীৰ বেথায়ে ভূষিত ॥
 বত্নৰ সূন্দৰ হাবে বক্ষস্থল বিৰাজয়,
 উচ্চকুচ তাতে উজ্জলিত ।
 ঈষৎ হাসিত মুখ দৰশনে গিলে সুখ,
 মনোহৰ কটাক্ষ যুগুত ॥
 বদন মণ্ডল জ্বলে চন্দ্রকো নিন্দিয়া বলে,
 প্ৰকাশ কৰয় অদভুত ।
 বত্নৰ কেয়ূৰ চাক বলয় কঙ্কণ চয়,
 কুণ্ডলে প্ৰকাশে গণ্ডস্থল ॥
 পকা বিশ্বকল জিনি প্ৰকাশ কৰয় আতি,
 মনোহৰ অধৰ উজ্জল ॥
 অমূল্য বতনে চিত্ৰ বিচিত্ৰ কৰিছে আতি,
 বস্ত্ৰযুগে উত্তম সুসাব ।
 হেন বস্ত্ৰ পৰিধান নাহিকে উপমা তাৰ,
 ৰূপ আতি দেখি চমৎকাৰ ॥
 হস্তত দৰ্পন ধৰি প্ৰবেশিলা লীলা কৰি,
 লাসে লাসে সভাৰ ভিতৰ ।
 পাৰ্বৰতীৰ ৰূপ দেখি দেৱ আদি বত লোকে,
 আনন্দ লভিলা বহুতৰ ॥
 কটাক্ষ নয়নে শিবে পাৰ্বৰতীৰ ৰূপ চাই,
 হৰিষ লভিলা সদাশিৱ ।
 সকলহি অঙ্গ চয় সতীৰ আকৃতি নয়,
 দেখন্তু সবাকৈ জগজ্জীৱ ॥
 সতীৰ সদৃশ ৰূপ পাৰ্বৰতীৰ দেখি হৰে,
 বিবহ জ্বৰক এৰিলন্তু ।
 সবাহাঙ্কে বিশ্বৰণ ভৈলা দেৱ ত্ৰিলোচন,
 পাৰ্বৰতী মনক মুহিলন্তু ॥

সকল অঙ্গৰ লোম শিহৰিলা অতিশয়,
 নিৰাবয় হৰিষে লোতক ।
 আত অনন্তৰে শৈল পুৰোহিত সমে বঙ্গে,
 বৰিলন্ত আনন্দে শিৱক ॥
 স্নগন্ধ চন্দন বস্ত্ৰ পাণ্ড অৰ্য্য আচমন,
 মধুপৰ্ক বিধিৱতে ।
 পাচে কন্যা সম্প্ৰদান বেদ মন্ত্ৰে কৰিলন্ত,
 শিৱহাতে দিলা বেদ মতে ॥
 অনেক যৌতুক দিলা ধনবত্ত উৎসৰ্গিয়া,
 লক্ষ লক্ষ গৰু পালে পালে ।
 সহস্ৰেক লক্ষ হস্তী অসংখ্য ঘোটক দিলা,
 লক্ষ দাসী দিলা আতি ভালে ॥
 যতেক দিলন্ত দাস সালঙ্কত কৰি বেশ,
 আৰু দিলা বত্ত অসংখ্যাত ।
 যতেক দিলন্ত ধন ততেক যে নকহিলোঁ,
 কিছোঁমান কহিলো তোমাত ॥
 পাচে মহাদেৱে বঙ্গে হস্ত পাতি সস্তি বুলি,
 পাৰ্ব্বতীক গ্ৰহণ কৰিলা ।
 যত দিলা ধনবত্ত সস্তি বুলি জটাধৰে,
 সবাহাঙ্কে বঙ্গে আগ্ৰহিলা ॥
 শুনা সবে সভাসদ ব্ৰহ্মবৈৱৰ্ত্তৰ পদ,
 কিছু আত হেলা নকৰিবা ।
 যত পূৰ্ব্ব কথা চয় সম্যকে অমৃতময়,
 সিতো সমস্তৰে তত্ত্ব পাইবা ॥
 তেবে হৰি ভকতিত বাঢ়িবেক আতি চিত,
 পাইবা স্নখে সংসাৰৰ পাৰ ।
 তেজি সবে আন কাম ডাকি বোলা বাম বাম,
 নাম বিনে গতি নাহি আৰ ॥ .

পদ ।

হিমালয়ে দুহিতুক দিয়া শঙ্কৰত ।
 প্ৰণাম কৰিলা পৰি শিৱ চৰণত ॥
 কৃতকৃত্য ভৈলা বুলি ৰাজা হিমালয় ।
 স্তুতি কৰিবাক পাছে লৈলা মহাশয় ॥

হিমালয় নিগদতি প্ৰভু শূলপানি ।
 প্ৰণাম কৰোহো তুৱা চৰণ দুখানি ॥
 মোৰ অজ্ঞানীৰ দোষ ক্ষমিবা সতত ।
 এহি খানি বৰ মাগো তয়ু চৰণত ॥

হে দেৱ দেৱ দক্ষ বস্ত্ৰ বিনাশক ।
 নৰক সাগৰ হস্তে তুমিসে তাৰক ॥
 হে গুণাতীত প্ৰভু গুণৰ ঈশ্বৰ ।
 গুণৰ নিধান তুমি সৰ্ব শক্তিধৰ ॥

হে যোগাধাৰ প্ৰভু ছয়োক প্ৰসন্ন ।
 তোমাতে সকলো প্ৰাণী হয় উতপন ॥
 এহি মতে আনো নানা তুতি কৰিলন্ত ।
 আনন্দিত মনে ৰাজা মোনে ৰহিলন্ত ॥

সমস্তে দেৱতা আৰো মুনি নিৰন্তৰ ।
 শৈলক প্ৰশংসা কৰিলন্ত বহুতৰ ॥
 এহি মানে চাৰি ধিক চল্লিশ অধ্যায় ।
 সান্ন ভৈলা সাবশেষে জানা মুনিৰাই ॥

শুনিয়োক সভাসদ কেদিন জীৱন ।
 মিছাত নেনিবা আত্ম যত বুদ্ধগণ ॥
 জনম সফল কৰা ভজিয়ে কৃষ্ণক ।
 তেবেসে তৰিবা স্থখে ইতো সংসাৰক ॥

কৃষ্ণ বিনে তাৰন্তা নাহিকে সাৰে সাৰ ।
কৃষ্ণে নিবৰ্ত্তন কৰে দুৰ্ঘোৰ সংসাৰ ॥
ইতো পুৰাণৰ শ্লোক আতি গুৰুতৰ ।
কিমতে বুজিবে আক অল্প মতি নৰ ॥

এহি গুৰ্ণি শিৱবংশী নৃপ মহাশয় ।
শ্লোক সব ভাঙ্গিয়া কৰাইলা পদচয় ॥
ধন্য ধন্য মহাৰাজা হয় নাৰায়ণ ।
যিহেতু সদায়ে ধৰ্ম্মতেসে তযু মন ॥

এতেকেসে বৈষ্ণৱ নৃপতি নাম খ্যাতি ।
সত্য শৌচ ক্ৰমা দয়া আছয় যাহাত ॥
সদায়ে হৰিক চিন্তে নৃপতি মহন্ত ।
লিখাইলন্ত পুৰাণ ভাৰত যত যত ॥

ৰাত্ৰি দিনে নাম লোৱে শাস্ত্ৰ সাৰ জানি ।
নাম বিনে ক্ৰণেক নথাকে মহামানী ॥
কতেক কহিবো তান মহাযশ ৰাশি ।
যাৰে চন্দ্ৰ সূৰ্য্য তাৰে থাকিবো প্ৰকাশি ॥

ইকথা থাকোক আপুনাৰ চিন্তা হিত ।
নাম লৈয়া নিস্তাৰিয়ো দুৰ্ঘোৰ কলিত ॥
নাম বিনে কলিত তাৰন্তা নাহি আৰ ।
বোলা বাম বাম ছয়ো সংসাৰৰ পাৰ ॥

বিপ্ৰ দামোদৰ ।

মহাভাবত ।

(আদি পৰ্ব)

দ্রৌপদীৰ অৰ্থে বাজাগণ নিবৰ্ত্তিল ।
ধনুগুণ দিবাক অৰ্জ্জুনে মন দিল ॥
নিকৎসাহ বাজাগণ দেখিয়া অৰ্জ্জুনে ।
ব্রাহ্মণৰ মাঝ হস্তে উঠিলা তেখনে ॥
মহাদৰ্প কৰি যাই অৰ্জ্জুন মহন্ত ।
কান্ধে নৱগুণ শোভে আতি কপৱন্ত ॥
বিপ্ৰগণে দেখিলন্ত যাহান্ত অৰ্জ্জুন ।
নজানো দিবাক পাৰে নৰে ধনুগুণ ॥
এহি বুলি বিপ্ৰ সবে মনত গুণন্ত ।
কৰ্ণ শৈল্য আদি কৰি বাৰ খ্যাতিমন্ত ॥
আৰো বৰ বৰ বাজা যতক আছিল ।
ধনুগুণ দিবাক কোনোৱে নোৱাৰিল ॥
দেখিতে দুৰ্ব্বল ইতো ব্রাহ্মণ মহন্ত ।
ধনুৰ্বিৰত্যা অস্ত্ৰ বিত্যা একো নজানন্ত ॥
কেন মতে ইতো বিপ্ৰে ধনুগুণ দিব ।
সমজ্যাৰ লোকে আবে আমাক হাহিব ॥
যদি দৰ্প কৰি বন্ধে যাহান্ত ব্রাহ্মণ
নুৱাবন্ত যদি জানা দিতে ধনুগুণ ॥
নিষেধ কৰিয়ে তেবে বিপ্ৰক যাইবাক ।
অন্যো অন্যে বিপ্ৰগণে বোলে এহিবাক ॥

তাহাৰ মধ্যত কেহো ব্ৰাহ্মণে বোলন্ত ।
 মৎস্য কাটিবাক ইতো বিপ্ৰে পাৰিবন্ত ॥
 দেখা দুই খান বাহু ইতো ব্ৰাহ্মণৰ ।
 দুই গোটা শুণ্ড যেন দেখা গজেন্দ্ৰৰ ॥
 আমি জানো ইতো বিপ্ৰ মহা কপৱন্ত ।
 দুই গোটা কন্ধ দেখা আতি শূলৱন্ত ॥
 ধৈৰ্য্যে যেন দেখি আক হিমৱন্ত গিৰি ।
 দেখা সিংহ গোট যেন যাই দৰ্প কৰি ॥
 দুই খান উৰু দেখা আতি শূলৱন্তৰ ।
 দেখি পৰাক্ৰম যেন মত্ত গজেন্দ্ৰৰ ॥
 জগতত যত কিছু আছে কৰ্ম্ম ধৰ্ম্ম ।
 ব্ৰাহ্মণৰ অসাধ্য নাহিকে কোনো কৰ্ম্ম ॥
 জল ফল বায়ু ভক্ষ কৰি বিপ্ৰ গণ ।
 দৃঢ়ব্ৰত কৰন্ত একান্ত কৰি মন ॥
 দুৰ্বল শৰীৰ যদি দেখা ব্ৰাহ্মণৰ ।
 মহা বলৱন্ত সিতো বলে তপস্তাৰ ॥
 এহি মতে অন্তো অন্তে সিতো বিপ্ৰগণ ।
 অৰ্জ্জুনক চাই নানা বুলিলা বচন ॥
 সেই সময়ত পাচে অৰ্জ্জুন মহন্ত !
 ধনুৰ সমীপ পাই বস্বে বহিলন্ত ॥
 ধনুখান দেখিয়া অৰ্জ্জুন মহামতি ।
 ফুৰি ফুৰি প্ৰদক্ষিণ কৰিলা সম্প্ৰতি ॥
 ইন্দ্ৰদেৱ শঙ্কৰক নমস্কাৰ কৰি ।
 মনে কৃষ্ণ দেৱতাক হৃদয়ত ধৰি ॥
 আতি যত্ন কৰি পাচে অৰ্জ্জুন মহন্ত
 ধনুখান বন্ধ কৰি হাতে ধৰিলন্ত ॥
 আতি খ্যাতিমন্ত বৰ বৰ ৰাজা গণ ।
 শাল শৈল্য কৰ্ণ আদি কৰি দুৰ্যোধন ॥

আৰো অসংখ্যাত বীবে আতি যত্ন কৰি ।

ধনুগুৰ্ণ দিতে নুৰাৰিলা ধনু ধৰি ॥

দৰ্প কৰি ধনু খান ধৰিয়া অৰ্জুন ।

তৎকালে বহু কৰি দিলা ধনুগুৰ্ণ ॥

ধনুগুৰ্ণ দিয়া পাচে অৰ্জুন মহন্ত ।

পাঞ্চ গোটা শব হাতে তুলিয়া লৈলন্ত ॥

আকাশক দৃষ্টি কৰি ধনু খান টানি ।

মৎস্য কাটি পেলাইলন্ত এক শব হানি ।

মৎস্য কাটিলন্ত যদি বীৰ ধনঞ্জয় ।

আকাশত দেবগণে কৰে জয় জয় ॥

দিব্য পুষ্প আনি দেৱগণে বহু কৰি ।

বৃষ্টি কৰিলন্ত অৰ্জুনৰ মাথা ভৰি ।

ৰাজাগণে দেখি হাহাকাৰ কৰিলন্ত ।

মহাশাস্তী দ্রৌপদীক বিপ্ৰে লভিলন্ত ।

পাছে উৰি ভেৰি দমা কাহান মৃদঙ্গ ।

নানা ছন্দে বজাই কৰিয়া মহাবহু ॥

দ্রুপদে দেখন্ত বিপ্ৰে মৎস্য কাটিলন্ত ।

আনন্দে আকুল ৰাজা মনে গুণিলন্ত ॥

জোনো ব্ৰহ্মণৰ পৰা দ্রৌপদী স্তম্ভৰী ।

ৰাজাগণে কাটি জানো নেন্ত খঙ্গ কৰি ॥

এহি বুলি দ্রুপদ নৃপতি বুদ্ধিমন্ত ।

আপুনাৰ সৈন্যক একত্ৰ কৰিলন্ত ॥

সৈন্যগণ লৈই ৰাজা বীৰ অৰ্জুনৰ ।

সহায় কৰিতে লাগি গৈলা নৃপবৰ ॥

পাচে যুধিষ্ঠিৰ ৰাজা মহাবুদ্ধিমন্ত ।

দেখিলন্ত অৰ্জুনেও মৎস্য কাটিলন্ত ॥

বোলন্ত আমাক চিনিবেক ৰাজাগণে ।

এহি বুলি যুধিষ্ঠিৰ গুণে মনে মনে ॥

সহদেৱ নকুল সহিতে চাৰি ভাই ।
 সমাজ মাৰুৰ পৰা পাচে ঘৰে গই ॥
 দেখিলন্ত পাচে শান্তী দ্ৰৌপদী সুন্দৰী ।
 ব্ৰাহ্মণে মৎস্যক কাটিলন্ত বজ্জ কৰি ॥
 ৰূপে গুণে ইন্দ্ৰ সম দেখি অৰ্জ্জুনক ।
 নানাবিধ অলঙ্কাৰে মণ্ডি শৰীৰক ॥
 সুবৰ্ণৰ মালা ধৰি দ্ৰৌপদী সুন্দৰী ।
 অৰ্জ্জুনৰ পাশক যাহান্ত বজ্জ কৰি ॥
 মাথাত উৰুণী দিয়া আতি লজ্জাৱতী ।
 ধাৰে ধাৰে চলি যান্ত অৰ্জ্জুনৰ ভিত্তি ॥
 সুবৰ্ণৰ মালা খানি দিয়া অৰ্জ্জুনক ।
 নমিলন্ত সুন্দৰী দ্ৰৌপদী পাণ্ডৱক ॥
 অৰ্জ্জুনেও দ্ৰৌপদীৰ হাতত ধৰিয়া ।
 আনিলন্ত আপুনাৰ পাশক লাগিয়া ॥
 দ্ৰৌপদীৰ ৰূপ দেখি সিতো ৰাজাগণ ।
 কামবাণে পীড়িয়া আকুল কৰে মন ॥
 কি কাৰণে জীওঁ আমি সমস্ত নৃপতি ।
 দ্ৰৌপদীক জিনি নেই ব্ৰাহ্মণে সম্প্ৰতি ॥
 এহি বুলি ৰাজাগণে চাহিয়া আছন্ত ।
 দ্ৰৌপদীৰ হাতত অৰ্জ্জুনে ধৰিলন্ত ॥
 হাতে ধৰি দ্ৰৌপদীক নেহেস্ত ব্ৰাহ্মণে ।
 ব্ৰাহ্মণক অনেক পূজিলা ঋষিগণে ॥
 দ্ৰৌপদী সহিতে বঞ্চে অৰ্জ্জুন মহন্ত ।
 ঘৰক যাইতে লাগি মন কৰিলন্ত ॥
 সেই সময়ত পাছে সমস্ত নৃপতি ।
 দ্ৰুপদ ৰাজাক কোপ কৰিলন্ত আতি ॥
 অশ্ৰো অশ্ৰো ৰাজাগণে ক্ৰোধিয়া বোলন্ত ।
 দেশ হন্তে আমাক মতাই আনিলন্ত ॥

দেখা আবে দ্ৰুপদৰ কেন ভৈল মতি ।
 এক ঠাই কৰিলন্তু আমাক সম্প্ৰতি ॥
 পৃথিবীত যত যত আছয় সুন্দৰী ।
 কপে গুণে ত্ৰিভুবনে কেহো নুহি সৰি ॥

হেন দ্ৰৌপদীক আবে নেদি আমাসাক
 দ্ৰুপদৰ ইচ্ছা ভৈল বিপ্ৰক দিবাক ॥
 দুৰাচাৰ দ্ৰুপদ নৃপতিবৰ বৰ ।
 সপুত্ৰ বান্ধবে সমে পোশো যমঘৰ ॥

মতাই আনি আমাসাক ইতো দুৰাচাৰ ।
 বিধিৱতে অনেক কৰিলা সতকাৰ ॥
 ভোজন কৰাই নৃপতি অন্ন আমাসাক ।
 মিলিলা পাচত যেন সম্প্ৰতি আমাক ॥

ৰাজ্যভাব এৰি বহুদিন আব ঠাই ।
 দ্ৰৌপদীৰ অৰ্থে আছোঁ আসি দুঃখ পাই ॥
 আমাক নেদিবে যদি ইতো দ্ৰৌপদীক ।
 নানা দেশ হন্তে মাতি আনিলন্তু কিক ॥

বৃদ্ধ ইতো দ্ৰুপদ নৃপতি নৰেশ্বৰ ।
 দিলন্তু আমাক লাজ মध्ये সমজ্যাৰ ॥
 স্বয়ম্বৰ অধিকাৰ নুহি ব্ৰাহ্মণৰ ।
 বেদত শুনিছোঁ অধিকাৰ ক্ষত্ৰিয়ৰ

আমাসাৰ অধিকাৰ ইতো দ্ৰৌপদীক ।
 ব্ৰাহ্মণক দিতে ইচ্ছা কৰিলন্তু কিক ॥
 ইতো দ্ৰৌপদীক মাৰি পেশো যমঘৰ ।
 তেবে আমাসাৰ দুঃখ পলাই মনৰ ॥

আমাত নভজে যদি দ্ৰৌপদী সুন্দৰী ।
 অগ্নিত পেলাইয়া আসা যাওঁ ঘৰাঘৰি ॥
 লোভত থাকিয়া যদি ব্ৰাহ্মণ মহন্ত ।
 আমাক বিপ্ৰেয়ো কিক লাজক দিলন্তু ॥

তথাপিহো যোগা নুহি মাৰিতে ব্ৰাহ্মণ ।
 ব্ৰাহ্মণৰ অৰ্থে পুত্ৰ পৌত্ৰ বাজ্য ভাৰ ॥
 স্বধৰ্ম্মক বক্ষা কৰি সমস্ত নৃপতি ।
 ব্ৰাহ্মণক মাৰিবাক নভৈলেক মতি ॥

পুত্ৰগণ সমে ইতো দ্ৰুপদ বাজাক ।
 মাৰো আসা কাৰ্য্য নাই আক বাখিবাক ॥
 তাৰ যেন স্নয়নৰে বাজা সকলক ।
 নেদয় নৃপতিগণে এনয় লাজক ॥

এহি বুলি বাজাগণে মহাক্ৰোধ কৰি ।
 দ্ৰুপদক মাৰো বুলি গৈল অস্ত্ৰধৰি ॥
 ধনুশৰ ধৰি কতো বাজা খেদি গৈলা ।
 খড়্গ চৰ্ম্ম ধৰি কতো বাজা খঙ্গ ভৈল ॥

পৰশু মুদগৰ ধৰি কতো মন বঞ্চে ।
 পৰিঘ পট্টিশ ধৰি কতো গৈল খঞ্চে ॥
 কতো বাজা গদা চোট কাম্বত পেলাই ।
 দ্ৰুপদক মাৰো বুলি লৰবন্তে যাই ।

কতো ডেৰপাৰি যাই মাৰি বাক চাটি ।
 কতো বোলে দ্ৰুপদক শীঘ্ৰে পেলাওঁ কটি ॥
 এহি মতে বাজা গণে ধৰ মাৰ কৰি ।
 দ্ৰুপদক খেদি যাই অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ ধৰি ॥

দ্ৰুপদে দেখন্ত একেলগে বাজা গণ ।
 ক্ৰোধ কৰি আসে যেন মন্ত্ৰহন্তী গণ ॥
 দ্ৰুপদে দেখিয়া পাছে কম্পয় ভয়ত ।
 শৰণ পশিল গৈয়া ব্ৰাহ্মণ গণত ॥

বক্ষা কৰ বিপ্ৰগণ পশিলোঁ শৰণে ।
 মোক মাৰিবাক লাগি আসয় বাজনে ॥
 দ্ৰুপদৰ বাণী শুনি বীৰ ধনঞ্জয় ।
 *দ্ৰুপদ নৃপতি তুমি নকৰিবা ভয় ॥

পাচে দুই ভাই ভীম অৰ্জুন মহন্ত ।
 মহাবেগে আসি বাজা গণ দেখিলন্ত ॥
 দেখিলন্ত অস্ত্ৰ ধৰি সমস্ত নৃপতি ।
 দ্ৰুপদ বাজাক বেটিলন্ত চতুৰ্ভিত্তি ॥
 তাক দেখি দুয়ো ভাই ক্ৰোধ কৰিলন্ত ।
 ভীমসেনে পাছে বৃক্ষ গোট দেখিলন্ত ॥
 মহাবলৱন্ত ভীমে দুই হাতে ধৰি ।
 বৃক্ষ গোট উভাৰিয়া লৈলা ক্ৰোধ কৰি ॥
 ডাল মূল ভাঙি পাছে পেলাইলা বৃক্ষৰ ।
 মন্ত্ৰহস্তী গোট যেন আছে বুকোদৰ ॥
 বৃক্ষ গোট কান্ধত পেলাই ভীমসেন ।
 প্ৰজা সংহৰিতে যম বাজা আছে যেন ॥
 বৃক্ষ গোট লই অৰ্জুনৰ পাশে বৈলা ।
 অৰ্জুনে ভীমৰ কাৰ্য্য দেখি বস্তু ভৈলা ॥
 অৰ্জুনেও বৰ ধনু খান হাতে ধৰি ।
 নৃপতি গণক চাই বৈলা বস্তু কৰি ॥
 অৰ্জুনক দেখি কৃষ্ণে বলোক বোলন্ত ।
 শুনা দদা বলভদ্ৰ তুমি বুদ্ধিমন্ত ॥
 দেখা সিংহ গোট যেন যাই বস্তু কৰি ।
 দীঘল ডাঙ্গৰ ধনু খান হাতে ধৰি ॥
 জানিবা নিশ্চয়ে দদা এহিতো অৰ্জুন ।
 মহাক্ৰোধ কৰি আঝোবন্ত ধনুগুৰ্ণ ॥
 দেখা বৃক্ষ গোট উভাৰিয়া হাতে ধৰি ।
 অৰ্জুনৰ কাছে আছে মহা ক্ৰোধ কৰি ॥
 এহি গোট ভীমসেন জানিবা নিশ্চয় ।
 ইতো কৰ্ম্ম মনুষ্যে কৰিবে নুৰাবয় ॥
 যিতো সমাজৰ পৰা উঠিয়া গৈলন্ত ।
 সিংহ সম গতি সিতো মহাকপৱন্ত ॥

দুই খান বাহু তান আজানু লম্বিত ।
 তিল ফুল সম নাসা আতি স্নশোভিত ॥
 জানিবা নিশ্চয় সেহি গোট যুধিষ্ঠিৰ ।
 ধৰ্ম্মৰাজ স্নত সিতো আতি মহাবীৰ ॥

যিতো দুই জন যুধিষ্ঠিৰৰ পাচত ।
 গৈলন্ত চলিয়া বঙ্গ কৰিয়া মনত ॥
 জানিবা নিশ্চয় দুয়ো মাদৃৰ তনয় ।
 নকুল যে সহদেৱ আতি স্নভানয় ॥

জতুগৃহ দাহ হন্তে সিতো পাঞ্চ ভাই ।
 মাতৃ হন্তে এৰাইছন্ত শুনিছো পলাই ॥
 বলভদ্ৰ শূনি পাছে কৃষ্ণৰ বচন ।
 পাণ্ডৱক দেখি দুয়ো ভৈল বঙ্গ মন ॥

পাচে বিপ্ৰগণে দ্ৰুপদৰ শূনি বাণী ।
 নৃপতি গণক দেখি দৰত কাম্পনি ॥
 মহা স্নেহে বিপ্ৰগণে বুলিলা সম্প্ৰতি ।
 ভয় নকৰিবি তই দ্ৰুপদ নৃপতি ॥

ইতো ৰাজা গণক যুজিবে বিপ্ৰগণে ।
 এহি মতে বিপ্ৰ গণে বোলে অন্তো অন্তে ॥
 ব্ৰাহ্মণ গণৰ বাণী অজ্জুনে শূনিলা ।
 অল্প অল্প হাস্ত কৰি বিপ্ৰক বুলিলা ॥

শূনা বিপ্ৰগণ আবে মোহোৰ বচন ।
 থাকা তোৰা সব মই মাৰো ৰাজাগণ ॥
 অসংখ্যাত শৰ মাৰি আমি দুই ভাই ।
 সমস্ত নৃপতি মাৰো থাকা বঙ্গ চাই ॥

এহি বুলি ধনুখান ধৰিয়া অজ্জুৰ্ন ।
 মহাৰঞ্জে দৰ্প কৰি দিলা ধনুগুণ ॥
 ভীমেও বৃক্ষক ধৰি মহা ক্ৰোধ কৰি ।
 দুই ভাই ৰহিলন্ত পাছে বঙ্গ কৰি ॥

কৰ্ণ আদি কৰি ৰাজা গণক দেখিয়া ।
 ক্ৰোধ কৰি দুই ভাই গৈলন্তু খেদিয়া ॥
 ৰাজা গণে বুলিলন্তু অগ্ৰো অগ্ৰে চাই ।
 দেখা দুই গুটি বিপ্ৰে খেদিয়া আসয় ।
 বণে পশি যিতো বাঁৰ যুদ্ধক কবন্তু ।
 ক্ষেত্ৰিয় সহিতে যুদ্ধ কৰিয়া মবন্তু ॥
 শ্ৰুনিছোঁ নলাগে ব্ৰহ্মবধ ক্ষত্ৰিয়ত ।
 এহি বুলি বাজাগণ পশিলা বণত ॥
 বণত পশিয়া পাছে সমস্তে নৃপতি ।
 ব্ৰাহ্মণ গণক খেদি গৈলন্তু সম্প্ৰতি ॥
 পাচে ৰাধা স্মৃত কৰ্ণ মহা বলরন্তু ।
 মহা ক্ৰোধে অজ্জুনক খেদিয়া গৈলন্তু
 ঋতুমতী গোৰ অৰ্থে যেন বৃষ দুই ।
 অগ্ৰো অগ্ৰে মহাক্ৰোধে ভিৰিয়া যুৱায় ।
 এহি মতে কৰ্ণ সমে অজ্জুন মহন্তু ।
 মন্ত্ৰহস্তী গোট যেন হস্তীক যুজন্তু ॥
 মহাবলরন্তু বাঁৰ শৈল্য নৰপতি ।
 ভীনসেন সমে যুদ্ধ লাগিল সম্প্ৰতি ॥
 দুৰ্যোধন আদি কৰি নৃপতি সকল ।
 বিপ্ৰগণ সমে তাৰ কন্দল লাগিল ॥
 অজ্জুনে দেখন্তু কৰ্ণ খেদিয়া আসয় ।
 ধনু খান হাতে তুলি লৈলা মহাশয় ॥
 আকৰ্ণ সমান কৰি টানি ধনুখান ।
 ধনুত যুৰিলা আনি তিনি গোট বান ॥
 কৰ্ণৰ হৃদিত দৃঢ় কৰি হানিলন্তু ।
 এক শৰ হানি তাৰ ধনু কাটিলন্তু ॥
 শৰ ঘাৰে কৰ্ণ বাঁৰ জৰ্জৰিত ভৈল ।
 বিমোহিত হুয়া বাঁৰ বথে পৰি বৈল ॥

কতোক্ষণে কৰ্ণ বীৰ চেতন লভিয়া ।
 ক্ৰোধ কৰি অৰ্জুনক গৈলন্তু খেদিয়া ॥
 পাচে আৰো ধনুখান ধৰি কৰ্ণ বীৰ ।
 শৰে হানি অৰ্জুনৰ ভেদীলা শৰীৰ ॥

অৰ্জুনেও মহাথঙ্গে নানা অস্ত্ৰ ধৰি ।
 কৰ্ণৰ শৰীৰে হানিলন্তু দৃঢ় কৰি ॥
 পাচে জিনো বুলি ছয়ো আটোপটকাৰে ।
 যুদ্ধ কৰিলন্তু ছয়ো অনেক প্ৰকাৰে ॥

অৰ্জুনৰ বল বল দেখি কৰ্ণ বীৰ ।
 পৃথিবীত ইহাৰ সমান নাহি বীৰ ॥
 এহি বুলি কৰ্ণ বীৰ আতি যত্ন কৰি ।
 অৰ্জুনক যুজিতে লাগিলা ধনু ধৰি ॥

অসংখ্যাত শৰ বৃষ্টি অৰ্জুনে কৰিল ।
 বাধা স্তত কৰ্ণ বীৰ পথতে কাটিল ॥
 আথাকে হানন্তু শৰ অৰ্জুন মহন্তু ।
 তাক দেখি কৰ্ণে অৰ্জুনক বুলিলন্তু ॥

কোন তুমি বিপ্ৰা নিষ্ঠ কৰি কহিয়োক ।
 বাহুবলে তুমি তুম্ব কৰিলাহা মোক ॥
 তোমাৰ প্ৰহাৰ কেহো সহিতে নাপাৰে ।
 অস্ত্ৰ বিছা ধনুৰ্বিৰছা জানা তুমি সাৰে ॥

কিবা ৰামচন্দ্ৰ আসি আছা মূৰ্ত্তি ধৰি ।
 কিবা ইন্দ্ৰ আসি আছা বিপ্ৰৰূপ ধৰি ॥
 তুমি বা সাক্ষাতে বিমু পতি জগতৰ ।
 এতমান পৰাক্ৰম নুহি ব্ৰাহ্মণৰ ॥

ৰণ মাঝে মই যদি মহা ক্ৰোধ কৰি ।
 যুজিবাক মাওঁ অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ ধনু ধৰি ॥
 বৰ বৰ ৰাজা গণ চাহিয়া থাকন্তু ।
 কাহাৰ শক্তি নাহি মোক যুজিবন্তু ॥

কিন্তু ইন্দ্ৰ আৰু পাণ্ডুসুত ধনঞ্জয় ।
 এহি দুই বিনে মোক যুজে নুৱাৰয় ॥
 এহি মতে কৰ্ণ বীৰে বুলিয়া আছন্তু ।
 কৰ্ণক সম্বুধি ধনঞ্জয় বুলিলন্তু ॥
 শুনিয়োক কৰ্ণ মই নোহো বামচন্দ্ৰ ।
 অৰ্জ্জুন নুহিকা মই নোহো দেৱ ইন্দ্ৰ ॥
 কিন্তু মই সামান্য ব্ৰাহ্মণ একজন ।
 গুৰুৰ প্ৰসাদে শিথি আছোঁ তন্ত্ৰগণ ॥
 শুনি আছোঁ সবে কই কৰ্ণ মহাবীৰ ।
 মোহৰ আগত আজি হওঁ তই স্থিৰ ॥
 অৰ্জ্জুনৰ বাণী শুনি বাধাৰ তনয় ।
 যুদ্ধ হস্তে নিবৰ্ত্তিয়া গৈলা মহাশয় ॥
 বোলন্তু ব্ৰাহ্মণ তেজ সহিতে নপাৰি ।
 এহি বুলি কৰ্ণ গৈলা যুদ্ধ পৰিহৰি ॥
 পাছে শৈল্য সমে ভীম মহাবলিয়াৰ ।
 অন্তো অন্তে দুয়ো যুদ্ধ কৰিলা অপাৰ ॥
 বাহু ডাম্ফি মাৰি দুয়ো কৰি ধবাধৰি ।
 ইয়ো টানে সিয়ো তানে মহা দৰ্প কৰি ॥
 পাচে ভীমে দুয়ো হাতে ধৰি আক্কেৱালি ।
 শৈল্য নৃপতিক ৰঞ্জে পেলাইলা আচাৰি ॥
 বিপ্ৰগণে সবে হাসিলন্তু ঝাত কৰি ।
 দেখি ৰাজাগণে স্তম্ভন্তু হৰি হৰি ॥
 সেহি সময়ত ভীমে আশ্চৰ্য্য কৰিলা ।
 পৰি আছে শৈল্য ৰাজা সাক্ষাতে দেখিলা ॥
 এহি মতে কৰ্ণ শৈল্যে যুদ্ধ হাবিলন্তু ।
 তাক দেখি ৰাজাগণ ভয়ে কম্পিলন্তু ॥
 সিতো ৰাজাগণ পাছে ছয়া একঠাই ।
 অন্তো অন্তে বোলন্তু ভীমৰ মুখ চাই ॥

পুছিয়োক কোন ঠাই থাকন্ত ব্ৰাহ্মণ ।
 কোন থানে থাকা কাৰ পুত্ৰ প্ৰয়োজন ।
 বাধাৰ তনয় কৰ্ণ বীৰ বলিয়াৰ ।
 বণমধ্যে যুজিবাক শক্তি আছে কাৰ ॥

 কিন্তু বামচন্দ্ৰ ইন্দ্ৰ আৰো ধনঞ্জয় ।
 দৈৱকীৰ পুত্ৰ কৃষ্ণ কৃপা মহাশয় ॥
 এহি পাঞ্চ জন বিনে কৰ্ণক বণত ।
 জিনিবাক নুৱাৰন্ত কেৱে জগতত ॥

 দেখিয়োক আৰো কেন ভৈল বিপৰ্যায় ।
 শৈল্য নৃপতিক বণে ব্ৰাহ্মণ জিনয় ॥
 যিভে মহাবলৱন্ত শৈল্য নৰপতি ।
 বণত জিনিব তাক কাহাৰ শক্তি ॥

 কিন্তু বলভদ্ৰ আৰো ভীম মহাশয় ।
 এহি দুই জন বিনে কেহো নুৱাৰয় ॥
 হেনয় শৈল্যক বিপ্ৰে পেলাইলা ভূমিত ।
 দেখিয়োক ৰাজাগণ কেনে বিপৰীত ॥

 মহাবলৱন্ত কৰ্ণ শৈল্য নৰপতি ।
 হেনয় বীৰক জিনে ব্ৰাহ্মণে সম্প্ৰতি ॥
 নিশ্চয় জানিলোঁ দুই নুহিকা ব্ৰাহ্মণ ।
 ছদ্ম কৰি আসি আছে জানা কোন জন ॥

 একবাক্য বোলো শুনা সমস্তে নৃপতি ।
 ব্ৰাহ্মণক যুজিবাক নলাগে সম্প্ৰতি ॥
 দ্ৰৌপদীক লৈয়া যাওঁ আসা সবে ধৰি ।
 পাছে যদি বিপ্ৰে খেদি আসে দৰ্পকৰি ॥

 ব্ৰাহ্মণক বেঢ়ি পাছে সবে ৰাজাগণে ।
 একে লগে যুদ্ধ কৰো সবে ৰাজাগণে ॥
 এহি বাক্য ৰাজাগণে বুলিতে আছন্ত ।
 তাক দেখি ৰাম কৃষ্ণে মনত গুণন্ত ॥

বোলন্তু ভীমৰ কাৰ্য্য অতি অদভুত ।
 অৰ্জুনেও পৰাক্ৰম কৰিলা বহুত ॥
 অদ্ভুত কৰ্ম্মক দেখি সমস্তে নৃপতি ।
 পাণ্ডৱ বুলিয়া কিবা চিনন্তু সম্প্ৰতি ॥
 এহিমতে গুণি গান্ধি কৃষ্ণ কপাময় ।
 নৃপতি গণক চাই বুলিলা বিনয় ॥
 শুনিয়েক মোৰ বাক্য নৃপতি সকল ।
 ব্ৰাহ্মণ সহিতে তোৰা এৰিয়ে কন্দল ॥
 ধৰ্ম্মে থাকি দ্ৰৌপদীক পাইলন্তু ব্ৰাহ্মণে ।
 তাক লাগি তোৰা যুদ্ধ কৰা কি কাৰণে ॥
 মোৰ বাক্য ধৰা তোৰা সমস্তে নৃপতি ।
 দ্ৰৌপদীৰ অৰ্থে যুদ্ধ এৰিয়ে সম্প্ৰতি ॥
 কৃষ্ণৰ বচন শুনি সবে বাজাগণ ।
 ব্ৰাহ্মণ সহিতে যুদ্ধ এৰিলা তেখন ॥
 সমস্ত নৃপতি পাছে অসন্তোষ কৰি ।
 লাজে অধোমুখ হৈয়া গৈলা ঘৰাঘৰি ॥

শ্ৰীনাথ দ্বিজ ।

মহাভাবত ।

(আদি পৰ্ব)

এক দিনা দ্ৰোণ অৰ্জুনত নিগদতি ।
অন্ধকাৰে তন্ন নভূঞ্জিবা মহামতি ॥
কাতো নকহিবা বাপু আমাৰ ইকথা ।
তোমাক সকলো অস্ত্ৰ শিখাইবো সৰ্ববথা ॥

গুৰুৰ আজ্ঞাক শিৰে ধৰি ধনঞ্জয় ।
অশ্বখামা সঙ্গে ভিনে শিখে অস্ত্ৰচয় ॥
এক দিনা সবাসাটী ভাত খাই বাতি ।
প্ৰচণ্ড বতাহ লাগি নিমালেক বাতি ॥

অন্ধকাৰে বাঁৰ ধনঞ্জয় ভাত খাই ।
মুখক লাগিয়া মাত্ৰ তাৰ হাত যাই ॥
সকলে অভ্যাস সাধ্য বুজিয়া তেথনে ।
অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ শিক্ষা কৰে বাত্ৰিতো আপোনে ।

বাত্ৰিতো শুনিয়া তান ধনুৰ টঙ্কাৰ ।
মেঘৰ সন্মাদ যেন প্ৰচণ্ড হুঙ্কাৰ ॥
অৰ্জুনৰ যত্ন দেখি দ্ৰোণ তুষ্ট মন ।
মহা স্নেহে আলিঙ্গিয়া বুলিলা বচন ॥

সাধু সাধু ধনঞ্জয় ক্ষত্ৰিয় কুমাৰ ।
বিছাত এমত যত্ন দেখিলো তোমাৰ ॥
কৰিবো তোমাক অস্ত্ৰ শস্ত্ৰত পণ্ডিত ।
যেন তোৰ সম বাঁৰ নাহি পৃথিবীত ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি

দিবো ধনুৰ্বেদ তোক কৈলো অঙ্গীকাৰ ।
তোমাৰ সদৃশ মোৰ শিষ্য নাহি আৰ ॥
হস্তা ক্ৰুদ্ধে থাকি ৰণে কি কৰিবো কৰ্ম্ম ।
সংকীৰ্ণ যুদ্ধৰে আৰে শিখালন্ত মৰ্ম্ম ॥

শক্তি তোমাৰ পাশ খড়্গ চৰ্ম্ম যুদ্ধ ।
মহা মল্ল যুদ্ধ অৰু গদা যুদ্ধ শুদ্ধ ॥
দ্রোণে অৰ্জুনক সবে শিখাইলন্ত ভিনে ।
নজানিল কেৱে এক অশ্বখামা বিনে ॥

অৰ্জুনৰ কীৰ্ত্তি দশোদিশ চানি গৈল ।
শুনিয়া বাজাৰ পুত্ৰ অনেক আসিল ॥
চণ্ডাল বজাৰ পুত্ৰ একলব্য নাম ।
আসিল দ্রোণৰ ঠাই অস্ত্ৰ শিক্ষা কাম ॥

চণ্ডালক দ্রোণে নিশিখাইলা ধনুৰ্বেদ ।
একলব্য চলিল মনত কৰি খেদ ॥
মাটিৰ দ্রোণৰ মূৰ্ত্তি আকিলেক বনে ।
তাকে গুৰু মানি অস্ত্ৰ শিখাইয় আপুনে ॥

মহা ধনুৰ্দ্ধৰ ভৈলা সবাতে উত্তম ।
নাহি আৰ ধনুৰ্দ্ধৰ একলব্য সম ॥
বৈশম্পায়নে বোলে তেবে কোৰৰ পাণ্ডৱে ।
একদিনা মৃগয়া কৰিতে গৈলা বনে ॥

সবে ভাই লগে লৈয়া শিখাৱা কুমাৰ ।
মৃগ মাৰিবাক মনে গৈলা বহু দূৰ ॥
একলব্য অস্ত্ৰ শিক্ষা কৰে সেহি বনে ।
তথা উপস্থিত ভৈলা বাজ পুত্ৰ গণে ॥

হেঙ্গুল কুকুৰ এক হৰিণ খেদিয়া ।
একলব্য আগে গৈল শব্দ কৰিয়া ॥
শব্দ কৰিতে একলব্য ধনুৰ্দ্ধৰ ।
কুকুৰৰ মুখে প্ৰবেশাইলা পঞ্চশৰ ॥

শৰে পৰি পুনশ্ৰুত কুকুৰ আসিল ।
 দেখিয়া কুমাৰ বৰ্গে বিস্ময় মানিল ॥
 কাহাৰ ইকস্ম বুলি সবাৰে বিস্ময় ।
 পঞ্চাধিক শত ভাই বনে বিচাৰয় ॥

দেখিল পুৰুষ এক শিবে জটাধাৰী ।
 কৃষ্ণসৰ চৰ্ম পিন্ধি অস্ত্ৰ শিফা কৰি ॥
 দ্ৰোণৰ প্ৰতিমা এক থাপিছে আগত ।
 তাকে গুৰু মানি অস্ত্ৰ শিখায় সমস্ত ॥

একলব্য চণ্ডালৰ দেখিয়া বিক্ৰম ।
 সবে বোলে ইহাৰ নোহয় কেৰে সম ॥
 বিস্ময় লভিয়া সবে গৈলা নিজ ঘৰে ।
 অজ্জুনে চলিলা ছুঃখে দ্ৰোণৰ বাসৰে ॥

আদৰে গুৰুৰ পাৰে কৰিয়া প্ৰণতি ;
 নত্ৰভাৰে ধনঞ্জয় বিনয় বদতি ॥
 অজ্জুনে বোলয় মোক বুলিলা গোসাঁই :
 ধনঞ্জয় তোৰ তুল্য মোৰ শিষ্য নাই ॥

তোমাৰ সি বাক্য কেনে ভৈলেক অসত্য ।
 গুৰু বৃহস্পতি বাক্য মিছা বোলে কৈত ॥
 একলব্য চণ্ডাল সবাতে ভৈলা বৰ ।
 তোমাৰেসে শিষ্য গুৰু ধনুৰ্দ্ধৰ দৰ ॥

মাটিৰ তোমাৰ মূৰ্ত্তি থাপি আছে বনে ।
 তাকে গুৰু মানি অস্ত্ৰ শিখয় আপুনে ॥
 মহা ধনুৰ্দ্ধৰ ভৈলা সবাতে উত্তম ।
 নাহি তুৱা শিষ্য গুৰু একলব্য সম ॥

মই তুৱা দাস প্ৰভু অনুগ্ৰহ কৰ ।
 চণ্ডাল নোহয় যেন মোৰ সমসৰ ॥
 আপুন প্ৰতিজ্ঞা গুৰু কৰ প্ৰতিপাল ।
 যেন মতে মোৰ সম নহয় চণ্ডাল ॥

তুমি গুৰু পিতৃ মোৰ তুৱা দাস প্ৰায় ।
 আপুন প্ৰতিজ্ঞা আবে বাখিতে যুৱাই ॥
 দ্ৰোণে বোলে প্ৰিয় শিষ্য শুনা ধনঞ্জয় ।
 তুৱা মনোবথ সিদ্ধি কৰিবো নিশ্চয় ॥

এখনে কৰিবো পাৰ্থ তুৱা হিত কাজে ।
 এহি বুলি তেখনে চলিল ভবদ্বাজ ॥
 মনে বোলে মহাবীৰ ধনুৰে চণ্ডাল ।
 একলব্য খানে দ্ৰোণ চলিলা তাৎকল ॥

লগতে চলিল অসংখ্যাত শিষ্য গণ ।
 একলব্য খানে দ্ৰোণ ভৈলা উপাসন ॥
 দ্ৰোণক দেখিয়া একলব্য মৰাবলী ।
 প্ৰণাম কৰিয়া বীৰ ভৈলা কৃতাজ্জলি ॥

গোঁবৰে বোলয় গুৰু কহিয়ো কি কাৰ্য্য ।
 তুমি সে আমাৰ শস্ত্ৰ শিখাৰ আচাৰ্য্য ॥
 দ্ৰোণে বোলে বীৰ যদি শিষ্য ভেলি মোৰ ।
 গুৰুক দক্ষিণা দিতে যোগ্য হোৱে তোৰ ॥

একলব্য বোলে গুৰু কহিয়ো সকালে ।
 তোমাৰ সন্তোষ হয় কি দক্ষিণা পালে ॥
 আচাৰ্য্য তোমাৰ কাৰ্য্য অবশ্যে সাধিবা ।
 তোমাৰ কাৰণে নিজ প্ৰাণ উপেক্ষিবো ॥

দ্ৰোণে বোলে প্ৰতিজ্ঞা কৰিয়ো মহামানী ।
 দক্ষিণ হস্তৰ দিয়ো বৃদ্ধাঙ্গুষ্ঠ খানি ॥
 এহি সে দক্ষিণা মোৰ জানা মহামতি ।
 হাস্ত কৰি তেবে একলব্য নিগদতি ॥

জানিলো চলিতে আসি আছা ভবদ্বাজ ।
 তুৱা যত্ন ভৈল অঙ্গুৰ্ণৰ হিত কাজ ॥
 হীৰণ্য ধনুৰ পুত্ৰ মই একলব্য ।
 প্ৰতিজ্ঞা ছাৰিলে মোক বুলিবেক অব্য ॥

পৰম আনন্দে হাশ্ব মুখে এহি বুলি ।
 দক্ষিণ হাতৰ কাটি দিলা বৃদ্ধাঙ্গুলি ॥
 দক্ষিণা লভিয়া দ্রোণ গৈলা নিজ ঘৰ ।
 বনতে বহিল একলব্য ধনুৰ্দ্ধব ॥

ৰুক্ষ্ম ভৈলা অঙ্গুলি তথাপি ধনু টানে ।
 শীঘ্ৰবেগে শৰ বীৰে অলক্ষিতে হানে ॥
 তথাপি অস্ত্রত ভৈলা পৰম প্ৰবীণ ।
 অৰ্জুনত মাত্ৰ একলব্য ভৈলা হীন ॥

বৈশম্পানে বোলে একদিনা গুৰু দ্ৰোণে ।
 পৰীক্ষা কৰিবে মনে শিষ্যক আপুনে ॥
 গাছৰ আগত কুৰে ভাটো এক খানি ।
 সবাবে মহিমা লৈতে থৈলা মহামানী ॥

শিষ্যক বুলিলা সবে আইস ধনুধৰি ।
 দেখি শৰ কৰ ক্ৰিড়া ভাটো লক্ষ কৰি ॥
 মই যেতিক্ষণে বোলো শীঘ্ৰে কৰ শৰ ।
 শৰ হানি পক্ষী শিৰ ছেদিও সত্বৰ ॥

তেবে আগ ভৈলা যুধিষ্ঠিৰ ধৰ্ম্ম সূত ।
 পক্ষী লক্ষ কৰি শৰ কৰিলা প্ৰস্তুত ॥
 দ্ৰোণে বোলে যুধিষ্ঠিৰ কি দেখস তই ।
 যুধিষ্ঠিৰ বদতি সকলে দেখোঁ মই ॥

প্ৰথমে বৃক্ষক দেখো দেখো ভাটো পক্ষী ।
 ভাই সকলক আৰু তোমাক যে লক্ষি ॥
 গুৰু দ্ৰোণে মৌন হুই বহি তেতিক্ষণ ।
 পুনু কি দেখস হেন বুলিলা বচন ॥

আৰো যুধিষ্ঠিৰে দেখো সেহি কথা মাত্ৰ ।
 দ্ৰোণে বোলে দূৰ গুচ অধম অপাত্ৰ ॥
 তেবে সেহি মতে দুৰ্যোধানত পুচিল ।
 তেহেসে কহিল যুধিষ্ঠিৰে যে কহিল ॥

তেবে দ্ৰোণে ভীমত পুচিলা সেহি ঠানে ।
 ভীমে বোলে মাৰো পক্ষী গদাৰ প্ৰহাৰে ॥
 তেবে নানা দেশী বাজ পুত্ৰক তেখনে ।
 সবাতে পুচিলা ভৰদ্বাজৰ নন্দনে ॥
 সবে বোলে আমি গুৰু সবাহাকে দেখি ।
 তেবে দ্ৰোণে বোলে ধনঞ্জয়ক নিবেক্ষি ॥
 ধনু থাকসিয়া পাৰ্থ বড় শৰ পাট ।
 শৰ ছাব বুলিলে পক্ষীৰ শিব কাট ॥
 কোদণ্ড যুৰিয়া ধৰি সৰ্প মুখ বাণ ।
 অৰ্জুনে পক্ষীক লক্ষি কৰিলা সন্ধান ॥
 দ্ৰোণে বোলে ধনঞ্জয় কি দেখস তই ।
 অৰ্জুনে বদতি পক্ষী মাত্ৰ দেখোঁ মই ॥
 নেদেখোঁ বৃক্ষক গুৰু নেদেখোঁ তোমাক ।
 নেদেখোঁ শতক সঙ্গী ভাই সকলক ॥
 মোৰ চক্ষু গৈছে মাত্ৰ ভাটোৰ উপৰ ।
 মনে মনে বোলে দ্ৰোণে সাধু ধনুৰ্দ্ধৰ ॥
 পাছে পুচিলন্তু দ্ৰোণে কি দেখস আৰ ।
 পাৰ্থে বোলে দেখোঁ আমি কৰ্ণ খানি তাৰ ॥
 দ্ৰোণে বোলে শীঘ্ৰে শৰ ছাব সব্যসাচী ।
 অৰ্জুনে হানিলা শৰ খানিকো নাপেক্ষি ॥
 তীক্ষ্ণ শৰে পক্ষী শিব ছেদিলা সত্বৰে ।
 পৰিল ভাটোৰ মাথা পৃথিবী উপৰে ॥
 তাক দেখি যত দ্ৰোণ শিষ্যে পাইলা লাজ ।
 অৰ্জুনক আলিঙ্গি ধৰিল ভৰদ্বাজ ॥
 দ্ৰোণে বোলে পাৰ্থ প্ৰশংসিবো কত তোক ।
 তই শিষ্যে কৃতার্থ কৰিলি বাপু মোক ॥
 ধনু পিতা পাণ্ডু তোৰ ধনু মাতা কুলী ।
 তই হেন পুত্ৰ তাৰ জীৱন্তে মুকুতি ॥

বৈশম্পায়নে বোলে যেবে কথা ভৈল পাছে ।
 একদিনা ধৃতবাস্ত্ৰে সভা পাতি আছে ॥
 ভীষ্ম দ্রোণ ব্যাস কৃপ বাহ্লিক সঞ্জয় ।
 সোমদত্ত বিদুৰ আছয় বীৰ চয় ॥

ভীষ্ম সমে সম্ভাষিতে আছে কুরুপতি ।
 হেনকালে গুৰু দ্রোণ বাজাত বদতি ॥
 আচাৰ্য্য বদতি শুনা জয় নৃপবৰ ।
 প্ৰিয় নিবেদন কৰো অৱধান কৰ ॥

তব পুত্ৰগণ যত ভ্ৰাতৃগণ যত ।
 সকলে ভৈলেক অস্ত্ৰ শস্ত্ৰত পাৰ্গতি ॥
 সান্ধেপান্ধে ধনুৰ্বেদ সকলে শিখাইলৌ ।
 গন্ধৰ্ববাদি সব অস্ত্ৰ সবক দেখাইলৌ ॥

হয়ে গজে বথে সবে কেন অস্ত্ৰ শিক্ষা ।
 আপুনি এখনে বাজা কৰিয়ো পৰীক্ষা ॥
 তোমাৰ সকলে পুত্ৰ ভৈল গুণৱন্ত ।
 এতেকে ভূপাল তুমি মহাভাগ্যৱন্ত ॥

অনন্তৰে আনন্দিত বৃদ্ধকুকুৰ ৰাই ।
 দ্রোণক বুলিলা সাধু সাধু উপাধ্যায় ॥
 বৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য মোৰ সাধিলা এখনে ।
 অস্ত্ৰত পাণ্ডিত ভৈল যাতো পুত্ৰগণে ॥

যে সকলে দেখে গুণৱন্ত পুত্ৰগণ ।
 হেন মানো গুৰু মোৰ ইহ লোক স্থান ॥
 বিধাতা কৰিল মাত্ৰ মোক বিবৰ্ষন ।
 অন্ধ কৰি মোক যাতো কৰিলা স্ৰজন ॥

দেখিবে নপাইলো গুণৱন্ত পুত্ৰমুখ ।
 ইহাত অধিক গুৰু আছে কোন দুখ ॥
 এহি মতে দুঃখ কৰি বৃদ্ধকুকুৰ পতি ।
 অনন্তৰে বিদুৰক বিনয় বদতি ॥

থান নিৰ্বানক গুৰু কৰিয়ো অঙ্গান ।
 কুমাৰ বৰ্গৰ কৰিয়োক বঙ্গ স্থান ॥
 উচ্চ মঞ্চ সব ভাই কৰায়ো বতনে ।
 গান্ধাৰী প্ৰমুখ্যে যেন দেখে নাৰী গণে ॥
 আসোক আনন্দে নগৰৰ বত লোক ।
 পুত্ৰৰ বিক্ৰম মোৰ সকলে দেখোক ॥
 বাজাৰ আদেশ বিদূৰে যে শিৰে ধৰি ।
 বঙ্গ ভূমি বিবচিল শুভক্ষণ কৰি ॥
 প্ৰকীৰ্ত্ত ভূমিত কৰাইলাহা বঙ্গ স্থান ।
 উচ্চ মঞ্চ সব কৈল সাক্ষাতে বিমান ॥
 ফটিকৰ স্তম্ভ বত্ন ময় গৃহ যত ।
 সাক্ষাতে দেখিয় যেন মেকৰ পৰ্বিত ॥
 শৰৰ বাটত সবে কাটিল বিবিৰি ।
 অভ্যন্তৰ হস্তে যেন দেখে যত নাৰী ॥
 গৃহৰ চতাল যেন চন্দনে লেপিল ।
 স্বৰ্ণৰ পূৰ্ণ ঘট ছুৱাবে থাপিল ॥
 কুসুম চন্দনে ধূপ স্নগন্ধ লগাইল ।
 গন্ধ মধুকৰগণে লোভে মধু খাইল ॥
 অনন্তৰে বঙ্গ ভূমি পূজা কৰিবাৰ ।
 যি সকল লাগে খেল সকলো সম্ভাৰ ॥
 সাৱধানে সকলে সাজিলা নীতিশীল ।
 নত্ৰভাৱে বাজাত বিদূৰে নিবেদিল ॥
 বৈশম্পানে বোলে তুমি হয় কুকৰাজ ।
 ভীষ্ম সমে আৰোহিল গৃহ সভা মাৰা ॥
 বাহিলক প্ৰমুখে আনো বৃদ্ধ কুৰুগণ ।
 স্বৰ্ণ আসনে সবে বসিলা তেখন ॥
 বাজাৰ সন্নিধে বঙ্গে উঠিলা গান্ধাৰী ।
 আসিল আনন্দে কুন্তী আনো যত নাৰী ॥

ৰাজনাৰী গণ মঞ্চঃ কৰি আৰোহণ ।
 মেকৰ শিখৰে যেন দেব নাৰী গণ ॥
 সভাসদ সব য়েবে সভাত বসিলা ।
 আসোক কুমাৰ বৰ্গে ৰাজা আদেশিলা ॥
 তেবে ৰণ ধৰণীত উঠিল আন্দোল ।
 পূৰ্ণিমা তিথিত যেন সাগৰ কল্লোল ॥
 কাহাল কৰ্ত্তাল ভেৰি নানা বাহু বাজে ।
 বিক্ৰম দেখাইতে ৰাজ পুত্ৰে সৱে মাৰ্কে ॥
 চাৰণে চৰিত্ৰ গাৱে ভাটে কৰে স্তব ।
 বঙ্গশালে উপস্থিত ৰাজপুত্ৰ সব ॥
 বাহুত লগাইছে সবে স্তবৰ্ণ আৰিৰ ।
 শাল বৃক্ষ সম যেন প্ৰকাশে শৰীৰ ॥
 সবাৰে ভূজত বান্ধি আছে বীৰ কক্ষা ।
 পিন্ধিছে আঙ্গুঠি সবে আঙ্গুলিৰ ৰক্ষা ॥
 ধনুগুণ আজুৰিতে বান্ধি আছে কৰ ।
 সবাৰে সূঠান বাহু বজ্ৰ যেন দৃঢ় ॥
 সবাৰে কপাট যেন শোভে বক্ষস্থল ।
 হস্তী শুড় যেন বাহু সবে মহাবল ॥
 বত্ন ময় সবাৰে গাৱৰ অলঙ্কাৰ ।
 সূৰ্য্যৰ কিৰণ লাগি কৰে চমৎকাৰ ॥
 ৰাজাৰ কুমাৰ সব মহা ধনুৰ্দ্ধৰ ।
 কেশৱকে সৰি যেন শৰীৰ সুন্দৰ ॥
 উপস্থিত ভৈলা তেবে দ্ৰোণ উপাধ্যায় ।
 সকলো শাস্ত্ৰত যিটো বৃহস্পতি প্ৰায় ॥
 শ্ৰামকায় শুক্ল ধুতি উত্তৰি স্তবেশ ।
 ধবল চামৰ যেন শোভে পকা কেশ ॥
 স্কোকমল আভৰণ শুক্ল যজ্ঞসূত্ৰ ।
 দক্ষিণ ভাগত আছে অৰ্দ্ধখামা পুত্ৰ ॥

চন্দন তিলক দীৰ্ঘ শোভে ললাটত ।

উদিত চন্দ্রমা হেন সজল মেঘত ॥

ভৃঙ্গাবৰ জলে গুৰু কৰি আচমন ।

বঙ্গ ভূমি দেৱতাক কৰিলা পূজন ॥

শিষ্য সকলক তেবে দিলা আশীৰ্ব্বাদ ।

মঙ্গল কালত ভৈলা বাদ্যৰ সংবাদ ॥

কুমাৰ বৰ্গক তেবে আচাৰ্য্য বদতি ।

ভীষ্ম সমে অস্ত্ৰ শিক্ষা দেখাৰো সম্প্ৰতি ॥

তেবে ৰাজপুত্ৰগণ গুৰুৰ আদেশে ।

পৰাক্ৰম দেখাইবাক উঠিলা নিশেষে ॥

গুৰুক প্ৰণতি কৰি বাহু ডাম্ফি মাৰি ।

ধনুত গুণক দিলা লক্ষিতে নপাৰি ॥

সবে বোলে বিক্ৰম দেখাওঁ মই আগে ।

হলস্থূল লগাইলা সকলে বীৰভাগে ॥

গুৰুৰ বচনে তেবে কোঁৱৰ পাগুৱে ।

জেষ্ট্ৰ অনুক্ৰমে শিক্ষা দেখাইলন্তু সবে ॥

কোন বেলা ধনুৰ্বেদ কৰে আকৰ্ষণ ।

লেখিতে নপাৰি কৰে বাণ ববিষয় ॥

লঘু হস্ত ৰাজ পুত্ৰ গণ তীক্ষ্ণ শৰে ।

লক্ষিতে নপাৰি কেৱে লক্ষ ভেদ কৰে ॥

বাৰিষাৰ মেঘ যেন বাণ ববিষয় ।

ধনুৰ টঙ্কাৰ যেন মেঘে গবজয় ॥

অনন্তৰে কুমাৰ সকল জ্ঞানশীল ।

জুলি বাণিট খড়গ চৰ্ম্ম যুদ্ধ আৰম্ভিল ॥

সংগ্ৰামে চতুৰ সবে ৰাজাৰ সন্ততি ।

ৰণ পক্ষ ধৰণীত কৈল চিত্ৰ গতি ॥

খড়গ তুলি উৰুত মাৰিলা বাক চাট ।

সূৰ্য্যৰ দ্বাৰত মেন লাগি গৈল ফাট ॥

কাল সৰ্প যেন শোভে খড়েগ তীক্ষ্ণধাৰ ।
 আদিত্যৰ কান্ধি লাগি কৰে চমৎকাৰ ॥
 স্তূৰ্ণ বচিত খড়েগ চৰ্ম্ম চয় জলে ।
 তাৰাগণ জলে যেন গগণ মণ্ডলে ॥

আদিত্য উভান্ত ভ্ৰাত আপুত বিপুত ।
 এক আদি গতি সবে কৰে অদভুত ॥
 সাধুৰ্ব্বাদ কৰে সবে যত সভাসদ ।
 বিস্ময় লভিয়া সবে ভৈলা নিশবদ ॥

বৈশম্পানে বোলে তোৰা ভীম দুৰ্য্যোধন ।
 গদা শিক্ষা দেখাইতে উঠিলা দুয়োজন ॥
 গদা তুলি ধাইলা দুৰ্য্যোধন বৃকোদৰ ।
 সংগ্ৰামে লৰিলা যেন দুই গিৰিবৰ ॥

শুণ্ড তুলি ধাইলা যেন দুই গিৰিৰাজ ।
 দেখিয়া বিস্ময় ভৈলা সকলে সমাজ ॥
 দুইৰো হাতে গদাদণ্ড ফুৰে চক্ৰাকাৰে ।
 যমকমণ্ডলু গতি কৰয় দুৰ্ব্বাৰে ॥

দুইৰো পাৰ ভৰে মহী কৰে টলবল ।
 দুয়ো বাজ পুত্ৰ গদা যুদ্ধত কুশল ॥
 শিশুকাল হন্তে দুয়ো পৰম্পৰে হিংসে ।
 দুইহানো বিৰোধ যেন তুৰঙ্গ মহিষে ॥

তেবে দুয়ো কোপ মনে বাজাৰ কুমাৰ ।
 দৃঢ় গদা ঘাৰে আৰস্তিলা স্তূপ্ৰহাৰ ॥
 অলক্ষিতে দুইহানো ভৈলেক গদাপাত ।
 পৰ্ব্বতত পৰে যেন বজ্ৰৰ আঘাত ॥

ছিদ্ৰ পাইলে দুইহাঙ্কে নাছাৰে দুয়োজন ।
 আত্ৰ সম ভীমসেন মানী দুৰ্য্যোধন ॥
 সামাজিক জন যত আছে বঙ্গস্থানে ।
 দুই পক্ষ হয় সবে দুইহাঙ্কে বথানে ॥

কেহো বোলে মহাবীৰ পাণ্ডুৰ নন্দন ।
 কেহো বোলে লঘু হস্ত ৰাজা দুৰ্য্যোধন ॥
 কতো বীৰ জন গদা যুদ্ধক দেখিয়া ।
 চিত্ৰৰ পুতলী যেন ৰহিল চাহিয়া ॥

তেবে ক্ৰুদ্ধ মনে ছয়ো বাৰ মহাদ্ৰুত ।
 অন্তে অন্তে ধাইলা যেন দুই ঐৰাৱত ॥
 পৰস্পৰে প্ৰহাৰ কৰিলা দুইকো দুই ।
 বজ্ৰপাত ভৈল যেন উঠলিল জুই ॥

দুইহানো আক্ৰোশে পাছে দেখি ভৰদ্বাজে ।
 অশ্বখামা পুত্ৰক বুলিলা দ্বিজৰাজে ॥
 শীঘ্ৰে অশ্বখামা দুইকো কৰা নিবাৰণ ।
 কোঁতুকতে কেন দেখা মিলে ঘোৰ ৰণ ॥

পিতৃৰ বচনে অশ্বখামা ধৰ্ম্মশীল ।
 মাঝত পশিয়া দ্ৰৌণী দুইকো নিবাৰিল ॥
 যত ৰাজ পুত্ৰ যত কোঁৱৰ পাণ্ডৱে ।
 গুৰুৰ পুত্ৰত আছে সবাৰেসে সেৱে ॥

অনন্তৰে গুৰু ভৰদ্বাজৰ তনয় ।
 সভাসদ সবাক বুলিলা সে সময় ॥
 পুত্ৰতো অধিক মোৰ যিতো প্ৰিয়তম ।
 পৃথিবীত ধনুৰ্দ্ধৰ নাহি যাৰ সম ॥

জিতেহঁদ্য মাঝে যিতো পৰম সংযমী ।
 ইন্দ্ৰৰ তনয় যিতো মহাপৰাক্ৰমী ॥
 কহিতে নপাৰি চাৰি মুখে যাৰ গুণ ।
 হেন শিষ্য প্ৰিয় মোৰ পাণ্ডৱ অৰ্জুন ॥

আমাতে ভকত গুণৱন্ত শুদ্ধ মতি ।
 হেন ধনঞ্জয় শিক্ষা দেখাওঁ সম্প্ৰতি ॥
 ৰাজ গুৰু বুলি সবে প্ৰশংসিছা মোক ।
 হেন বীৰ মহাজন্ত শিক্ষা নিবেদোক ॥

গুৰুক প্ৰণাম কৰি পাছে সবাসাচী ।
 অস্ত্ৰশিক্ষা দেখাইতে উঠিলা বস্ত্ৰকাছি ॥
 কোদণ্ডক আকৰ্ষিয়া কৰিলা টঙ্কাৰ ।
 ত্ৰক্ষাণ্ড ফুটিল যেন দেখি চমৎকাৰ ॥
 সৰ্ববীৰ শিবোমণি পাণ্ডুৰ কুমাৰ ।
 বিপৰীত অস্ত্ৰশিক্ষা দেখাইলা তেখন ॥
 শীঘ্ৰ হাতে টোণ হন্তে লৱে একবাণ ।
 দশগুণ হোৱে যেন কৰিতে সন্ধান ॥
 ধনুগুণ আজুৰিতে শতগুণ হয় ।
 সহস্ৰেক গুণ ছয়া গগণে চড়য় ॥
 লক্ষ্যত পৰিল হয় লক্ষ গুণ মান ।
 হেন মতে শীঘ্ৰে চলে অৰ্জুনৰ বাণ ॥
 একবাৰে ধনু যেন কৰিছে মণ্ডল ।
 শীঘ্ৰ বেগে যাই চন্দ্ৰ বিশিথ পটল ॥
 সহস্ৰ সহস্ৰে শৰ অযুতে নিযুতে ।
 মহানদী বেগে যেন যাই আতি দ্ৰুতে ॥
 লোহাৰ বৰাহি এক খাপিছে গগণে ।
 কুমাৰৰ চাক যেন ফুৰে সৰ্বক্ষণে ॥
 তাহাৰ সূত্ৰত অলক্ষিতে পাঞ্চ শৰ ।
 অলক্ষিতে প্ৰবেশাইলা পাৰ্থ ধনুৰ্দ্ধৰ ॥
 বলধৰ শৃঙ্গ এক বক্ৰ দুই ভাগ ।
 তাৰ বন্ধে শৰ প্ৰবেশাইলা মহাভাগ ॥
 অলক্ষিতে লক্ষ্য কাটি পেলাইলা মহীত ।
 দেখিয়া সকলে লোক ভৈলেক বিস্মিত ॥
 অগ্নিবাণে অগ্নি কৈলা মেঘবাণে পানী ।
 মেঘক উড়াইলা পাছে বায়ুবাণ হানি ॥
 পৰ্বতৰ বাণে বাৰ বায়ু উড়াইলা ।
 বজ্ৰবাণে সকল পৰ্বত বিদাৰিলা ॥

পিশাচ মোহন বৌদ্ধ অস্ত্ৰবষ বাণ ।
 প্ৰয়াগ সংহাৰে বাণ কৰিলা সন্দান ॥
 অৰ্জুনৰ বীৰত্ব দেখিয়া কুৰুগণ ।
 বিস্ময় সাগৰে তেবে পৰিলা তেখন ॥

সবে বোলে সাধু বীৰ কুন্তীৰ তনয় ।
 বীৰ চূড়ামণি ধন্য ধন্য ধনঞ্জয় ॥
 ভীষ্ম আদি কুৰুবৰ্গ বীৰক বথানে ।
 বিদূৰে কহয় ধৃতৰাষ্ট্ৰ বিত্তমানে ॥

গান্ধাৰীত যত কথা কুন্তী নিবেদয় ।
 পুত্ৰৰ বিক্ৰমে দেবী আনন্দ হৃদয় ॥
 আনন্দে কুন্তীৰ ভৈলা আকুল নয়ন ।
 পুত্ৰ স্নেহে ধাৰাসাৰে শ্ৰেয়ে ছয়োস্তন ॥

বৈশম্পানে বোলে কথা শুনা জন্মিজয় ।
 সভাসদগণে অৰ্জুনক প্ৰশংসয় ॥

নবোত্তম দ্বিজ ।

ব্রহ্মবৈবর্ত পুৰাণ ।

(কৃষ্ণ জন্ম খণ্ড)

নাৰায়ণে বোলন্ত শুনিয়ে মুনিবৰ ।
কৃষ্ণৰ পৰম ভক্ত তুমি শ্ৰেষ্ঠতৰ ॥
গোপী সমে যেন মতে বাধা মহাসতী ।
কৰিলন্ত গোবীত্ৰত শুনিয়ে সম্প্ৰতি ॥
এক মাস সীমা কৰি যমুনা তীৰত ।
কৰিলেক গোবীত্ৰত শুনিয়ে সাম্প্ৰত ॥
পূৰ্বৰ স্তবক পঢ়ি নিতে গোপীগণে ।
দুৰ্গাক কৰন্ত স্তুতি হৰ্ষিত মনে ॥
মাসৰ অন্তত পাছে গোপিনী সকলে ।
ত্ৰতক কৰিয়া পাছে সমস্তে বিৰলে ॥
যজুৰ্বেদ শাখা উল্ল স্তবক পঢ়িয়া ।
কৰিলা দুৰ্গাক স্তুতি প্ৰণাম কৰিয়া ॥
ইতো স্তুতি কৰি সীতা সতী পাৰ্বতীক ।
সত্তে লভিলন্ত তেবে শ্ৰীৰাম স্বামীক ॥
ষিতো স্তুতি কৰিছিল জানকী দুৰ্গাক ।
শুনিয়ে নাৰদ আবে কহো মই তাক ॥
জানকী বদতি দুৰ্গা দেবি ভগৱতি ।
তোমাৰ চৰণে মই কৰোহোঁ প্ৰণতি ॥
সমস্তৰে শক্তিকৃপা তুমিসে ভৱানি ।
জগত আধাৰ তুমি জগত জননি ॥

গুণৰ আশ্ৰয় তুমি প্ৰিয়া শঙ্কৰব ।
 পতি দান কৰিয়োক কৰোহো কাতৰ ॥
 সৃষ্টি স্থিতি অন্তকাৰী জগতৰ মার ।
 দেৱে স্তুতি কৰে যাক পৰম প্ৰভাৱ ॥
 নমস্কাৰ কৰো মই চৰণে তোমাৰ ।
 পতি দান দিয়া মন পূৰ্বিয়ে আমাৰ ॥
 পতি মৰ্ম্ম জানা তুমি গোঁৰী পতিব্ৰতা ।
 সুন্দৰ পতিক দিয়া জগতৰ মাতা ॥
 সমস্ত মঞ্জল যুক্ত সংসাৰৰ জীৱ ।
 দৰশন হুয়ো তুমি ধৰি নিজ ৰূপ ॥
 নমো সমস্তৰে প্ৰিয়া নমো নাৰায়ণি ।
 অশুভ নাশিনি নমো নমো সনাতনি ॥
 সমস্তৰ ঈশ তুমি সমস্ত জননি ।
 সহস্ৰ প্ৰণতি কৰো ভুবন মোহিনি ॥
 পৰমাত্ম ৰূপ তুমি তুমিসে সাকাৰ ।
 নমো নমো নিত্য তুমি নমোহো আকাৰ ॥
 নমো সৰ্বৰূপা দেবি মঞ্জল দায়িনি ।
 নমো বিভূতিকা দেবি পাপবিনাশিনি ॥
 ক্ষুধা তৃষা ইচ্ছা নতজা দয়া ক্ষমা স্মৃতি ।
 নিদ্ৰা তন্দ্রা শ্ৰদ্ধা তযু কলা ভগৱতি ॥
 তুমি মেধা স্বস্তি শান্তি বুদ্ধিজে সম্পত্তি ।
 ইসৰ তোমাৰ নাম জানিলো পাৰ্বৱতি ॥
 দৃশ্যাদৃশ্য ৰূপ নমো নমো বুদ্ধি দাতৃ ।
 নমো নমো মহামায়া জগতৰ ধাতৃ ॥
 সৌভাগ্য দায়িনি নমো শুভগা হৰৰ ।
 কৃষ্ণ পতি হৌক মোৰ দিয়া এহি বৰ ॥
 সমাপতি দিনা যিতো কৰে এহি স্তুতি ।
 নমস্কাৰ কৰে আৰো কৰিয়া ভকতি ॥

অৱশ্যে জানিবা পতি কৃষ্ণক লভয় ।
পতি সমে ইহলোকে স্নখক ভুঞ্জয় ॥
পুত্ৰৱন্ত হয় পাছে যাই স্বৰ্গলোক ।
বিমানে চৰিয়া বাই নাহি দুঃখ শোক ॥

এহি স্তব পঢ়ি বাধা দুৰ্গাক তুষিলা ।
অনেক সস্তাৰ দিয়া তাহাকে পূজিলা ॥
বাধাৰ তুতিত দুৰ্গা বৰ তুষ্ট ভৈলা ।
বাধাৰ আগত দেৱী আসি দৃষ্ট ভৈলা ॥

বিনয়ে বোলন্ত পাছে পাৰ্ব্বতী বাধাক ।
শুনিয়ে বাধিকা দেৱি আবে মোৰ বাক ॥
মাধৱৰ আতি প্ৰিয়া তুমি ব্ৰজেশ্বৰী ।
জগত জননী তুমি জগত ঈশ্বৰী ॥

পূৰ্বেৰ বিধাতায়ে ষাঠি সহস্ৰ বৎসৰ ।
তপ আচৰিলা আতি মহা দৃঢ়তৰ ॥
তবু নেদেখিল বিধি তোমাৰ চৰণ ।
তুমি মোক ব্ৰত ধৰি চিন্তা কি কাৰণ ॥

কি কাৰণে বাধা মোক কৰা নমস্কাৰ ।
অচিন্ত্য অব্যয় তুমি মহিমা অপাৰ ॥
নামত সুষজ্জ বাজা মনুৰ বংশত ।
গোলোকত গৈলা যিতো তোৰ প্ৰসাদত ॥

হেন বৰদাত্ত তুমি বাঞ্ছিত পূৰণী ।
কেনে মোক নমস্কাৰ কৰাহা আপুনি ।
তমু মন্ত্ৰ কৰচৰ প্ৰভাৱে ভাৰ্গবে ।
নিঃস্কত্ৰী কৰিলা ভূমি তাহাৰ প্ৰভাৱে ॥

তমু মন্ত্ৰ লভি আৰো শঙ্কৰৰ হন্তে ।
মন্ত্ৰ সিদ্ধি কৰি পাছে মহা পুস্কৰতে ॥
কাৰ্ত্তবীৰ্য্য অজ্জু'নৰ ছেদিলা শিৰক ।
প্ৰণতি কৰাহা তুমি মোহোক কিসক ॥

তযু হন্তে দণ্ড ভগ্ন ভৈল গণেশৰ ।
 নমিবাক যোগ্য মই নোহো তোমাৰ ॥
 কল্লে কল্লে তযু পতি কৃষ্ণে সে নিশ্চয় ।
 একোকালে মাতৃ তযু ব্ৰত নাহিকয় ॥

তবু লোক শিক্ষা অৰ্থে কৰি আছে ব্ৰত ।
 মোক চিন্তি আছা বাধা তুমি অবিবত ॥
 পৌষ মাস ফাগুন ত্ৰিতয় মাস যাইবে ।
 তযু মনোবম বাধা চৈত্ৰ মাসে হৈবে ॥

বাহাৰ নিৰ্ম্মল বাত্ৰি স্নুখ বিধায়ক ।
 শীত উষ্ণ নাহি যাত লভে আনন্দক ॥
 সিতো বাত্ৰি বৃন্দাবন বাস মণ্ডলত ।
 হৰি সমে ক্ৰীড়া হৈব তযু মনোগত ॥

কল্লে কল্লে লেখি আছে বিধাতা ক্ৰীড়াক ।
 কেহো জনে নপায় তাক বাৰিবাক ॥
 হৰি সমে সিতো ক্ৰীড়া হৈবেক তোমাৰ ।
 অবশ্যে লভিবা তুমি আনন্দ অপাৰ ॥

যেহেন শুভগা মই ভাৰ্য্যা শঙ্কৰৰ ।
 তুমিলো হৈবাহা তেন শুভগা কৃষ্ণৰ ॥
 ক্ষীৰত হোৱয় যেন স্নুস্বাদ মধুৰ ।
 দাহগুণ থাকে হেন অগ্নিত প্ৰচুৰ ॥

পৃথিবীত গন্ধ গুণ থাকে যেন মত ।
 শীত গুণ থাকে যেন জানিবা জলত ॥
 সেহি মতে মাধৱত তযু থিত হৈব ।
 মনুষ্যত তযু মত স্নুভগা নহৈব ॥

গন্ধবৰী বাঙ্গসী আৰু দেৱত স্নুন্দৰী ।
 নহৈবে স্নুভগা কেহো তযু সমসৰি ॥
 ব্ৰহ্মাদিয়ো নমে যাৰ চৰণ পদ্মক ।
 কি মতে বৰ্ণাইবো বাধা তোমাৰ গুণক ॥

সাক্ষাতে ঈশ্বৰ হৈব তোমাৰ অধীন ।
 আমি তুমি একে আত্মা নহিকয় ভিন ॥
 ব্ৰহ্মাদিয়ো আবাধয় চৰণ বাহাব ।
 তেহে পতি হুয়া বশ্য হৈবন্ত তোমাৰ ॥
 ধ্যান কৰি ঋষি সবে নপাৰে যাহাক ।
 বশ কৰিবাহা বাধা সাক্ষাতে তাহাক ॥
 নাৰীৰ মধ্যত তুমি হৈবা ভাগ্যৱতী ।
 কৃষ্ণে সমে হৈবে বাধা তোমাৰ বসতি ॥
 এহি মতে কৃষ্ণে সমে তুমি ক্ৰীড়া কৰি ।
 গোলোকক যাইবা ছুয়ো জানিবা সুন্দৰী ॥
 এহি বুলি মহামায়া ভৈলা অন্তৰ্হিত ।
 দুৰ্গা বৰ পাৰা বাধা ভৈলা হৰষিত ॥
 গোপী সব সমে বধা মাসৰ অন্তত ।
 কৰিলন্ত সমাপতি সিতো গোঁৰীভ্ৰত ॥
 দুৰ্গাক বাধিকা স্তুতি প্ৰণতি কৰিয়া
 বিপ্ৰক দক্ষিণা দিলা বাধা উৎসৰ্গিয়া ॥
 শতেক সুবৰ্ণ দিলা গৰু সহস্ৰেক ।
 দেৱাস্ত বসন দিয়া দেহো ভূষিলেক ॥
 পূষ্পে চোৱা চন্দনক গাৱে গাৱে দিলা ।
 বত্ৰ অলঙ্কাৰ যত ব্ৰাহ্মনেসে নিলা ॥
 সহস্ৰ ব্ৰাহ্মণ পাছে ভুঞ্জাইলা বাধায় ।
 যৰক যাইবাক লাগি কৰিলা বিদায় ॥
 অনেক বাদ্যক বাই মঞ্জল কৰিলা ।
 যত দেশান্তৰ ভিক্ষু সবাকো তুষিলা ॥
 সেই সময়ত পাছে ভবানী পাৰ্বৱতী ।
 দশোদিশ প্ৰকাশিয়া শৰীৰৰ জ্যোতি ॥
 বাধা বিদ্যমানে দৃষ্টি ভৈলা গগণত ।
 ব্ৰহ্মতেজ প্ৰকাশিয়া আছন্ত বথত ॥

অসংখ্যাত যোগিনীয়ে আছন্ত আবৰি ।
 দশভূজা মহাময়া জগত ঈশ্বৰী ॥
 বথ হন্তে নামি পাছে সাবতি ধৰিয়া ।
 হৃদয়ত বান্ধি প্ৰেম আনন্দ কৰিয়া ॥
 আশ্বাসিয়া আশীৰ্বাদ কৰিলা বাধাক ।
 হোক সিদ্ধি বাধা তোৰ বাঞ্জিত যাহাক ॥
 গোপিনী সমস্তে দেবী দুৰ্গাক দেখিয়া ।
 হাত যোৰে থাকিলন্ত প্ৰণাম কৰিয়া ॥
 তাসম্বাক বৰ দিয়া দেবী মহাময়া ।
 বাধাক বোলন্ত পাছে শঙ্কৰৰ জয়া ॥
 পাৰ্বৰতা বদতি বাধা শুনা ব্ৰজেশ্বৰী !
 প্ৰাণতো অধিক তুমি কৃষ্ণৰ সুন্দৰী ॥
 মায়াকপে ধৰি আছা মানবী কপক ।
 লোক শিক্ষা অৰ্থে তুমি কৰিছা ব্ৰতক ॥
 গোবিন্দৰ অৰ্দ্ধ অংশ তোমাৰ শৰীৰ ।
 প্ৰকাশত সম তুমি সদায়ে হৰিৰ ॥
 তোমাৰেসে কথা যত গোপিনী সকলে ।
 নুহিক মানুষী তুমি কৰি আছা ছলে ॥
 কৃষ্ণৰ আজ্ঞায়ে তুমি গোপীৰূপ ধৰি ।
 পৃথিবীক আসি আছা সাক্ষাতে ঈশ্বৰী ॥
 অযোনি সম্ভব তুমি নিত্য সনাতনী ।
 জনম মৰণ নাই দেৱৰ জননী ॥
 শ্ৰীদাম শাপত তযু মনুষ্য শৰীৰ ।
 ভাৰ সংহৰিবে তুমি ভাৰত ভূমিৰ ॥
 কলারতী জীউ ছয়া ভৈলা অৱতাৰ ।
 লীলায়ে ধৰিছা তুমি মনুষ্য আকাৰ ॥
 কলারতী পুণ্য কৰ্ম পূৰ্বে কৰিছন্ত ।
 সিতো পুণ্য ফলে জীৱ তোমাক পাইলন্ত ॥

মনুষ্য নহিকে তুমি জানিলো নিশ্চয় ।
তোমাৰ অসাধ্য বাধা কিছু নাহিকয় ॥
তুমিসে হৰিব প্ৰাণ হৰিয়ে তোমাৰ ।
এক বেদে নকহয় ভেদক তোমাৰ ॥

পূৰ্ববত আছিল তুমি গোলোক স্থানত ।
যশোদাৰ সূত কৃষ্ণ তথা আছিলন্ত ॥
তাক কি নাজানিয়া আছা মহাসতী ।
কেনে ধৰি আছা তুমি মনুষ্য আকৃতি ॥

আৰু যিতো বৃন্দাবন আতি মনোহৰ ।
শ্ৰীৰাস মণ্ডল তাত দেখিতে সুন্দৰ ॥
তাহাক জানাহা তযু কিবা অবিদিত ।
জানা ভূমি আৰু বতি চৌৰৰ চৰিত ॥

যিতো বতি চৌৰে হৰে যুৱতীৰ মন ।
কাম শাস্ত্ৰ সমস্তক জানে সৰ্ববক্ষণ ॥
নন্দ সূত কৃষ্ণ পাছে সেই সময়ত ।
আসি নত থাকে শীঘ্ৰে হৰিষ মনত ॥

পূৰ্ণ চন্দ্ৰ সম যাৰ শৰীৰ শোভয় ।
ৰত্নৰ মুকুটে শোভা কৰিয়া আছয় ॥
ডাৰিন্মৰ বীজ দন্ত পাল্লি সুশোভন ।
মুকুলী হস্তত হৰে যুৱতীৰ মন ॥

কোঁটি কন্দৰ্পৰ সম প্ৰকাশে শৰীৰ ।
গুণাতীত কৃষ্ণ যিতো পূজ্য ব্ৰহ্মাদিৰ ॥
শ্ৰুতি নিৰোপিত যিতো ৰূপ ব্ৰহ্মময় ।
চৈধ্যয় ভুবন আৰ উদৰে থাকয় ॥

অব্যক্ত অক্ষৰ জ্যোতি ৰূপ সনাতন ।
মাঞ্জল্য মঞ্জলাধাম কমল লোচন ॥
পীত বস্ত্ৰ দুই খানি শোভিছে গাৱত ।
হেন কৃষ্ণ দৃষ্টি ভৈল বাধাৰ আগত ॥

কৃষ্ণক দেখিয়া বাধা ভৈলা বিমূৰ্ছিত ।
 সম্প্ৰতি নমিলা কাম বাণে প্ৰপীড়িত ॥
 অল্প হান্ধ কৰি মুখ পদ্মক কৃষ্ণৰ ।
 নিৰীক্ষণ কৰিলেক চক্ষু কৰি টেৰ ॥
 লজ্জা পায় মুখক ঢাকিলা বাধা সতী ।
 প্ৰসন্ন বদনে চাহিলন্ত বয়ুপতি ॥
 কৃষ্ণ নিগদতি শুনা বাধা প্ৰাণেশ্বৰী ।
 যিবা বৰ লাগে লয়ো দেওঁ শীত্ৰকৰি ॥
 সমস্ত গোপিনী সবে তোৰা লয়ো বৰ ।
 অৱশ্যে দিবোহো মই বঞ্জিত মনৰ ॥
 কৃষ্ণৰ বচন শুনি বাধা ব্ৰজেশ্বৰী ।
 বিনয়ে বোলন্ত পাছে কৃষ্ণক সাদৰি ॥
 বাধিকা বদতি প্ৰভু দেৱতাৰ দেৱ ।
 তযু চৰণত কৰো লক্ষ কোটি সেৱ ॥
 তুৱা পাদ পঙ্কজত সদা মোৰ মন ।
 হোঁক থিত জগন্নাথ পশিলোঁ শৰণ ॥
 ভকতি থাকোক মোৰ তযু চৰণত ।
 মোৰ প্ৰিয় স্বামী হৈবা প্ৰত্যেক জন্মত ॥
 বিবকতি নহোঁক মোৰ তযু চৰণত ।
 স্বপ্নে জ্ঞানে বাত্ৰি দিনে একোৱে কালত ॥
 সমস্ত গোপিনী আৰু লৈলা এহি বৰ ।
 তাত পাছে যেন ভৈলা শুনियो উত্তৰ ॥
 তাসম্বাৰ বাক্য শুনি কৃষ্ণ গোপেশ্বৰ ।
 পৰম সন্তুষ্ট ভৈলা হৰিষ মনৰ ॥
 বাধাক দিলন্ত পাছে ক্ৰীড়া পদ্ম এক ।
 মালতী পুষ্পৰ মালা হৰিমে দিলেক ॥
 গোপী সমস্তক পাছে দিলা মালাচয় ।
 তাৰাক সম্বোধি পাছে বচন বোলয় ॥

কৃষ্ণ নিগদতি শুনা বাধা ব্ৰজেশ্বৰী ।
 শুনিয়োক সবে আৰু গোপৰ সুন্দৰী ॥
 তিনি মাস হৈলে হৈব বম্য চৈত্ৰ মাস ।
 নিৰ্ম্মল হৈবেক তাতে চন্দ্ৰৰ প্ৰকাশ ॥
 মনোহৰ বৃন্দাবন বাস মণ্ডলত ।
 তোৰা সমে মোৰ ক্ৰীড়া হৈবে আচৰিত ॥
 তোৰা মোৰ প্ৰাণ মই প্ৰাণ তোমাৰ ।
 নাহি একো কালে ভিন্ন তোৰাৰ আমাৰ ॥
 গোলকত ক্ৰীড়া আমি কৰিয়া আছিলোঁ ।
 কাৰণ নিমিত্তে আমি বৃন্দাবনে আইলোঁ ॥
 ইদানীক ব্ৰত কৰি আছা মহাসতী ।
 গোলকৰ ক্ৰীড়া কি কাৰণে ভৈলা ক্ষতি ॥
 তাহাৰ বক্ষাৰ হেতু কৰি আছা ব্ৰত ।
 আপোনাৰ মনবাঞ্ছা নাহিকে সাম্প্ৰত ॥
 মোৰ গোলোকৰ পৰা আসিছা ব্ৰজক ।
 পুনু মই সমে তোৰা যাইবা গোলোকক ॥
 নিশ্চয় কহিলোঁ মই এৰিয়ো সময় ।
 আপোন গৃহক চলি যাযো গোপীচয় ॥
 এহি বুলি কৃষ্ণে পাছে যমুনা তীৰত ।
 পৰম আনন্দ আতি কৰিয়া মনত ॥
 কিছুকাল বহিলন্তু জগত ঈশ্বৰ ।
 লগে লৈয়া গোপ শিশুগণ নিবন্তৰ ॥
 কৃষ্ণক এৰিয়া যাইবে গোপী নপাৰয় ।
 মুখ পদ্ম নিৰেখি নিমিষ নমাৰয় ॥
 কুঞ্জ পদ্ম মুখ গোপী ভ্ৰমৰৰ প্ৰাই ।
 কদাচিতো কৃষ্ণ সঙ্গ ছাৰিয়া নাযাই ॥
 তথাপি কৃষ্ণক বাক্য পুষ্প মধু সৰি ।
 ভ্ৰমৰ যেহেন গোপী পীয়ে পেটভৰি ॥

তথাপিহো ভুঞ্জিবাক নভৈলা তৃপ্তি !
 জয় কৃষ্ণ বুলি গৃহে কৰিলন্ত গতি ॥
 শিশু সমে গৈলা কৃষ্ণ আপোনাৰ পূৰ ।
 মহা সুখ মনে পাইলা আনন্দ প্ৰচুব ॥

কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰে পুণ্য মাঙ্গল্য মঙ্গল ।
 গোপী সকলৰ বস্ত্ৰ হৰণ সকল ॥
 কহিলোঁ নাৰদ মুনি যেন গোবীত্ৰত ।
 যি পুচিলা কৈলোঁ গই তোমাত সাম্প্ৰত ॥

শুনা সৰ্বজন ইতো পুৰাণৰ পদ ।
 শ্ৰৱণ মাত্ৰকে আক খণ্ডয় আপদ ॥
 অমৃততোধিক ইতো হৰিৰ চৰিত্ৰ ।
 বাহাকে শুনিলে হয় পাপাও পবিত্ৰ ॥

কলিৰ কালত জানা সমস্তে লোকক ।
 মুহিলা কৃষ্ণৰ মায়া তেজিলা ধৰ্ম্মক ॥
 অনন্ত শৰণ লৱা ভজা নাৰায়ণ ।
 হৰি সুপ্ৰসন্নে পাপ হৈবেক নাশন ॥

বিষয়ত আশক্তি নহৈবাহা বৰ ।
 হৰিক ভজিয়ে সঙ্গ লৈয়ো বৈষ্ণৱৰ ॥
 কহে বিপ্ৰ নৰোত্তমে দীন হীন মতি ।
 বোলা শিৱ বাম তেবে তৰিবা দুৰ্গতি ॥

ৰতিকান্ত দ্বিজ ।

ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্ত পুৰাণ ।

(কৃষ্ণ জন্ম খণ্ড)

নাৰায়ণে কহে শুনিয়ে নাৰদ,
পাছে যেন কথা ভৈলা ।

নন্দ গোপৰাজে সুৰভানু ঘৰে,
শীঘ্ৰ বেগে চলি গৈলা ॥

সুৰভানু আগে নন্দ গোপৰাজে,
কন্যাৰ কথা কহিলা ।

আতিৰহ মনে সুৰভানু পাছে,
কন্যাক যাই মাগিলা ॥

ভনন্দন নৃপে বৃকভানু বৰে,
আৰম্ভিলা কন্যা দিতে ।

অনেক সম্ভাৰ আনিয়া ৰাজাই,
থৈলেক আনন্দ চিত্তে ॥

বিবাহ দিলন্ত পৰম আনন্দে,
বাঢ় ভাণ্ড বায়া বস্কে ।

হয় হস্তী বথ ধন বত্ন যত,
দিলন্ত জীউৰ সস্কে ॥

বৃকভানু সেহি কন্যাক লভিয়া,
আনন্দ পাইলা অপাৰ ।

কলারতী সমে নিৰ্ঘ্যানক যাই,
ক্ৰীড়িবে কৰিলা সাৰ ৷

নন্দৰ আশ্রম কৰিবে লাগিয়া,
 সস্তাৰ সব অনাইলা ।
 প্ৰস্থে দীৰ্ঘে ছুই দণ্ড সীমা কৰি,
 আশ্রমক আৰস্তিলা ॥

মহ বুদ্ধিমন্ত কস্মত কুশল,
 বিশ্বকস্মা মহাশয় ।
 সুন্দৰ আশ্রম তথাতে নিশ্চিন্দিলা,
 সবাত কৰি জলয় ॥

চাৰি দিশে চাৰি খাই নিশ্চিলেক,
 বহল আতি শোভিত ।
 শত্ৰুৱে কণ্টকে লজ্জিবে নপাবে,
 দেখি লাগে ভয় ভীত ॥

সেহি আশ্রমত পুষ্প সকলৰ,
 উছান কৰিবে লৈলা ।
 মল্লিকা মালতী জাতি চাক চম্পা,
 থানে থানে ৰুই থৈলা ॥

সেহি পুষ্পচয় গন্ধবাহ বায়ু,
 চলে তাতে ঘনে ঘনে ।
 গন্ধে আমোদিত ভৈলন্ত আশ্রম,
 যোগীকো মোহে মদনে ॥

তাম্বুল পনস আত্ৰ যে দাড়িম্ব,
 নাগৰঙ্গ নাৰিকেল ।
 জামীৰ আমৰা খেজুৰী কদলী,
 কেতকী জাম শ্ৰীফল ॥

এহি বৃক্ষ চয়ে ফলপুষ্প সমে,
 সদা আছে শোভা কৰি ।
 কোকিল সবেও কুহু কুহু কৰে,
 বৃক্ষৰ উপৰে পৰি ॥

ক্ৰীড়া কৰিবাব যোগ্য ইতো স্থান,
 ভ্ৰমৰায়ে কৰে নাদ ।
 যোগী সকলেও বাহাতে প্ৰবেশি,
 হৰয় আতি উন্মাদ ॥
 হেনয় আশ্ৰম কৰিয়া নিৰ্মান,
 গঢ়ৰ বাহিৰে চলে ॥
 উত্তম আলিক নিৰ্ম্মিবে লাগিলা,
 সেহিসে বন্ধ সকলে ।
 মণি বিৰচিত স্তম্ভ আছে তাত,
 দেখিতে আতি বিচিত্ৰ ॥
 জলমল কৰে নাহি পটন্তৰে,
 দেখি আতি বিপৰীত ॥
 শত্ৰুৰ দুৰ্গম মিত্ৰৰ সুগম,
 নিৰ্ম্মিল কৃষ্ণ ইচ্ছাই ।
 হৰি কৃপা বিনে উহাক নিৰ্ম্মিবে,
 কাহাৰো শক্তি নাই ॥
 খাইব পাৰত নিৰ্ম্মিলন্ত গঢ়,
 মণিয়ে খচিত তাত ।
 উচ্চ সতেক ধনুৰ প্ৰমাণ,
 বহলে পঞ্চিশ হাত ॥
 সিন্দূৰ আকাৰ শোভাকৰে সিতো,
 দেখিতে আতি সুন্দৰ ।
 বিশ্বকৰ্ম্মে যাক নিৰ্ম্মিয়া থৈলন্ত,
 কৰিয়া আতি সাদৰ ॥
 বাহিৰে দোগোটা ভিতৰত সাত,
 নিৰ্ম্মিলা গঢ় শোভন ।
 এহি গঢ় চয়ে নন্দৰ ঘৰক,
 নিৰুধি থৈলা যতনে ॥

চাৰি ধিক কুৰি চৌচালীয়া ঘৰ,
 নিৰ্ম্মিলা গোপ বাজাৰ ।
 পদ্মবাগ মহা— মণি চয় সিতো,
 শোভে যেন দিবাকৰ ॥
 গন্ধসাৰ ময় স্তম্ভ সব দিয়া,
 নিৰ্ম্মিলস্ত মঞ্চ চয় ।
 মণিময় কৰি জখলা নিৰ্ম্মিলা,
 দেখিতে আতি বিস্ময় ॥
 হৰিত বৰণ মণিময় কুম্ভ,
 বিচিত্ৰ কৰি নিৰ্ম্মিলা ।
 মণিময় কৰি কপাট বচিত,
 ছুৱাৰে ছুৱাৰে থৈলা ॥
 বত্ৰৰ কলস নিৰ্ম্মিয়া ঘৰৰ,
 উপৰে তুলিয়া দিলা ।
 অস্ত্ৰাৱতী জিনি নগৰ শোভয়,
 বিচিত্ৰ কৰি সাজিলা ॥
 এহি মতে নন্দ নগৰ নিৰ্ম্মিয়া,
 বিশ্বকৰ্ম্মা চলি যাই ।
 নগৰ বাহিৰে নৱ বাজ আলি,
 নিৰ্ম্মিলস্ত ঠাই ঠাই ॥
 বত্ৰ ময় আতি জলে আলিচয়,
 দেখিতে আতি উত্তম ।
 আলিৰ দুই কাষে জলৰ নিজৰা,
 গৃহ সব মনোৰম ॥
 সেহি গৃহ মাজে হীৰা মৰকত,
 আনো যত মনোহৰ ।
 নিৰ্ম্মিয়া থৈলস্ত যজ্ঞগণ সমে,
 সিতো চিত্ৰকৰ্ম্মকৰ ॥

পাছে বিশ্বকৰ্ম্মে আনন্দ কৰিয়া,
 শিষ্যগণ সমন্বিত ।
 শয্যাতে কৃষ্ণক এৰিয়া স্বকীয়,
 থানক গৈলা ত্বৰিত ॥
 গৃহৰ আশ্চৰ্য্য মহিমা শুনিয়া,
 ব্ৰহ্মা স্মৃত মহাশয় ।
 সংশয় নকৰা হরয় সাক্ষাত,
 মহন্তে যাক বাঞ্ছয় ॥
 ইহাতে আশ্চৰ্য্য নমানিবা তুমি,
 নগৰ ইতো স্মৃঠান ।
 হৰিৰ ইচ্ছায়ে ভূমিত ভৈনন্ত,
 নমানিবা আত আন ॥
 এহি সব হৰি চৰিত্ৰ মঙ্গল,
 কহিলৌ তোমাত মই ।
 স্মৃথ সম্পদক বঢ়াৰে ইহাক,
 শুনিলে পাপ হৰই ॥
 পুনৰ্ব্বাৰ তুমি কিবা শুনিবাক,
 ইচ্ছা কৰা মহাশয় ।
 সবাকৈ তোমাৰ অগত কহিবৌ,
 পুচাহা ইতো নিশ্চয় ॥
 শুনা সভাসদ ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্তৰ,
 পদ ইতো অনুপম ।
 যাহাক শুনিলে পবিত্ৰ হরয়,
 ইন্দ্ৰিয়ক কৰে দম ॥
 হেন জানি নৰ আন পৰিহৰ,
 ভকতি কৰিয়ো জানি ।
 বোলা বাম বাম পূৰ্ণ হৈবে কাম,
 সমজ্যাৰ যত প্ৰাণী ॥

ৰঘুনাথ দাস ।

আত্ম পাবচয় ।

সতানন্দ নামে সূদামৰ বংশ জাত ।
শঙ্কৰক গুৰু মানি সিবেলা সাক্ষাত ॥
শঙ্কৰে বোলয় সতানন্দ শুনা আৰ ।
চাৰি পুত্ৰ আছে হেন শুনিছোঁ তোমাৰ ।

কিবা নাম তাসম্ভাৰ কহিয়ো আমাত ।
কহিলন্ত সতানন্দে কৰি প্ৰণিপাত ॥
জয় কৃষ্ণ মহাকৃষ্ণ ত্ৰাহিকৃষ্ণ নাম ।
কনিষ্ঠৰ শ্ৰীকৃষ্ণ নাম অনুপাম ॥

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰে মাধৱক লাগি চাই ।
বুলিলন্ত এহে বৰ ভকত মধাই ॥
জয় কৃষ্ণ হেন নাম হুয়াছে বাহাৰ ।
বিষয় সুখত স্পৃহা নাহিকয় তাৰ ॥

ভকতি পথক লাগি যোগ্য হুয়াছয় ।
শুনিলে সিপথ ধৰিবেক মহাশয় ॥
শ্ৰীকৃষ্ণত তিনি গুণ যত্নপি আছয় ।
বজোগুণাধিক তাত জানিবা নিশ্চয় ॥

শ্ৰী যশস্বাত চিত্ৰ হৈবেক সদাই ।
দুহাক্লে লভিব মহন্তৰ ভাগ পাই ॥
শুনা বৰ ভক্ত মোৰ উপদেশ ধৰা ।
গৃহে যাই পুত্ৰ চাৰি হৰি ভক্ত কৰা ॥

উপদেশ দিতে শক্তি হৈবেক তোমাৰ ।
বেহি যোগ্য তাহাত দিবাহা ইতো ভাৰ ॥
গুৰুৰ আদেশ পাই গৈলা নিজ ঘৰ ।
হৰিক সম্মুখ কৰাইলন্ত নিবন্তৰ ॥

উপদেশ দিতে জেষ্ঠ পুত্ৰ খাপিলন্ত ।
তান পুত্ৰ পূৰ্ণানন্দ নামত ভৈলন্ত ॥
তান পুত্ৰ ভৈল ৰূপ নাৰায়ণ নাম ।
তান পুত্ৰ হৰি কৃষ্ণ গুণে অনুপম ॥

কামৰূপে পঢ়ি শাস্ত্ৰ বিদগ্ধ ভৈলন্ত ।
নবদ্বীপে যাই ঞ্চায় শাস্ত্ৰ পঢ়িলন্ত ॥
সন্দিকৈৰ ফুকনে আসন্তে তাক পাই ।
সত্ৰ কৰি দিলা আনি দৈয়াঙ্গত ঠাই ॥

তান পুত্ৰ কৃষ্ণনাথ কৃষ্ণ পাৰে ধৰি ।
তেহো ভৈলা মহন্ত পণ্ডিত পিতৃ সৰি ॥
তান পুত্ৰ বসুনাথ ৰাম পাৰে গতি ।
ৰচিলা পয়াৰ ইতো যেন লৈল মতি ॥

নজানোহো কৰ্ত্তা ক্ৰিয়া কাৰক সমাস ।
যি কিছু বুঝিলোঁ তাকে কৰিলোঁ প্ৰকাশ ॥

শত্ৰুঞ্জয় বা বালিৰ দিগ্বিজয় ।

দিবিধে বোলয় শুনা পাত্ৰ মন্ত্ৰীবৰ ।
আমাৰ মিলি আছে দুৰ্গতি ডাঙ্গৰ ॥
নীলৰ দূতৰে যেন প্ৰভাৱ দেখিছোঁ ।
বলে নপাৰিবো তাক কাৰ্য্যতে লক্ষিছোঁ ॥

জানো শতবলী নীল কপিবৰ ঠাই ।
 বাজ্যৰ নিমিত্তে আছে শৰণ সোমাই ॥
 অনেক বিপত্তি আমি কৰি আছোঁ তাক ।
 হাঁসিবে বানবী সবে বুলি নিন্দাবাক ॥
 কৰিলেক দূতে মোক লাঞ্ছন যতেক ।
 বত অপমান পাইলোঁ কহিবো কতেক ॥
 সাবহিতে নথাকিয়া দুৰ্গতি লভিলোঁ ।
 স্বৰূপ কৰিয়া মই সবাতে কহিলোঁ ॥
 বাজ্যক নেদিবো যেন বহিবো নবৰি ।
 তাহাৰ মন্ত্ৰণা সবে কৰা যত্ন কৰি ॥
 দীৰ্ঘদৰ্শী মন্ত্ৰী পাছে বুলিলা বচন ।
 মহাবলী তুমি আক জানে সৰ্বজন ॥
 যাৰ নাম শুনি কাম্পে কপি বাজাচয় ।
 নৃপতি সকলে তাক মান্ততা কৰয় ॥
 নাহি কপিৰাজ দেখি তাহাৰ সমান ।
 তথাপিতো কহো মই শাস্ত্ৰৰ বিধান ॥
 সবাহাতে বঢ়া হৰি বেদে কৰিছয় ।
 যাৰ কটাক্ষতে হৈৰে সৃষ্টি স্থিতি লয় ॥
 নাহি আদি অন্ত মধ্য দেশত কালত ।
 কোটি কোটি হেন বিশ্ব যাৰ উদৰত ॥
 হেন কৃষ্ণ প্ৰভু বিষ্ণু জানা ভগৱন্ত ।
 তেহো থাকে শুতি সদা অনন্ত শয্যাতে ॥
 সাগৰৰ এক দেশে অনন্তো থাকয় ।
 তাহাতো কৰিয়া শুনা বৰ মহাশয় ॥
 হেন সাগৰকো পাছে অগস্তিয়ে পাইল ।
 গণ্ডুষত কৰি মহাৰঞ্জে খাই থৈল ॥
 বৰতো কৰিয়া বৰ আছে ঠাই ঠাই ।
 এতেকে তোমাৰ মদ গৰ্ব্ব নুঘূৰাই ॥

মহাবলী বালিৰ শুনিছোঁ পৰাক্ৰম ।
দিগ্ৰবিজয়ৰ আশে যেন কাল যম ॥
অবিচাৰে বিবাদক চিত্ত নকৰিবা ।
অন্যথা বিবাদ কৰি অপকীৰ্ত্তি পাইবা ॥

এক বোল বোলো যদি কোপ নকৰাহা ।
তোৰ ভ্ৰাতৃ শতবলী বীৰক আনহা ॥
বন্ধুৰ ভাৱত থাকি অৰ্দ্ধ ৰাজ্য দিয়ো ।
প্ৰিয় বাক্য বুলি তাৰ চিত্ত সন্তোষিয়ো ॥

তেহে সমে প্ৰীতি হুয়া বালি পাশে যাহা ।
যেবে অপ্ৰয়াসে দুৰ্গতিক তৰিহা ॥
দিবিধে বোলয় তোৰ বুদ্ধি নোহে ভাল ।
নেদিলো নেদিবো তাক ৰাজ্য একোকাল ॥

ৰাজা নতু হন্তে গৈল পুৰুষ দ্বিতয় ।
তথাপিতো শতবলী ৰাজ্যক বাঞ্জয় ॥
হুইতো বাঞ্জয় সিতো ৰাজাৰ আসন ।
তাক দেখো ৰাজাসন দিয়ে কোন জন ॥

মন্ত্ৰী বোলে দেখা ৰাজা যত নদীচয় ।
বহু কাল পথ এৰি আন পথে বয় ॥
হাজাৰ বৰ্ষতো স্তম্ভৰিয়া পথ লই ।
নবাইবি বুলিয়া কোনে বাধিতে পাৰয় ॥

আৰু দেখা চন্দ্ৰ সূৰ্য্য বংশী ৰাজচয় ।
ক্ষুদ্ৰ ৰাজা হুই চক্ৰবৰ্তীক সেবয় ॥
পাছে দৈব যোগে তাৰ পুত্ৰ নাতিচয় ।
সাৰ্ববৰ্ত্তোম পদ লোৱে দেখিবি নিশ্চয় ॥

সিতো শতবলী মহদাশ্ৰয় কৰিছে ।
সিয়ো বৰ বাবে মোৰ বুলিয়া ধৰিছে ॥
নকৰয় ৰক্ষা যিটো শৰণাগতক ।
প্ৰভু হেন নাম সিটো ধৰয় কিসক ॥

শুদ্ধ ভাৱে আশ্ৰয় কৰয় সিতো যাক ।
 পাৰিয়ে উপেক্ষা সিতো জনে কৰে তাক ॥
 ইহলোকে অকীৰ্ত্তি পৰতো যমভয় ।
 কিবা তুমি ইহাক নজান মহাশয় ॥

মনস্বীৰ কল্পদ্ৰমে হোৱয় উপাম ।
 প্ৰাণ দিয়া অৰ্থীৰ পূৰয় মনস্কাম ॥
 তোমাৰ আছয় সখা ভোঁম মহাবলী ।
 তাহাতো অধিক সখা লৈলে শতবলী ॥

বন্ধুভাৱে থাকি অৰ্দ্ধৰাজ্য নেদা য়েৰে ।
 শতবলীৰেজে জানা ৰাজ্য হৈবে তেৰে ॥
 দিবিধে বোলয় যি বুলিলা সত্য হই ।
 তথাপিতো মিত্ৰ দৈত্যেন্দ্রত পুছে মই ॥

শুন সমলক্ষ কামগামী শীঘ্ৰে চল ।
 কাম পীঠে আছে মোৰ মিত্ৰ মহাবল ॥
 মোহোৰ দুৰ্ঘট যত কহিবি নিঃশেষ ।
 যোগ পথে শীঘ্ৰে আসন্তোক মোৰ দেশ ॥

পূৰ্বেৰ প্ৰিয়ব্ৰত ৰাজা মনুৰ তনয় ।
 সাত দ্বীপ সাত সিন্ধু নিৰ্ম্মিয়া আছয় ॥
 সাত তনয়ক বাণ্টি দিলা মহাৰথ ।
 অৰ্ঘ্য দিশে আঠ গোটা দিলা যোগ পথ ॥

যাহাত চৰিলে নাহি ক্ষুধাতৃষ্ণাচয় ।
 নাহি আধি ব্যাধি সাগৰকো নেদেখয় ॥
 যথা যাইতে বাঞ্ছে তাত চৰি লোকচয় ।
 লক্ষেকৰ পথ এক দিবসে পাৰয় ॥

সেহি পথে তিনিয়ো লোকৰ প্ৰজাচয় ।
 আসে যাই চক্ৰবৰ্ত্তী ৰাজাত খাটয় ॥
 কলিয়ুগে আৰোহিতে নপাৰে সিপথ ।
 যাত উঠিলাত মাত্ৰ পাই মনোৰথ ॥

তাতে চৰি যাইতে ৰাজা আদেশ কৰিল ।
 বাজাক শ্ৰুণামি যোগ পথে আৰোহিল ॥
 নাহি শীত তাপ যাত বাত বৃষ্টি ভয় ।
 পথৰ দুই পাশে শাৰী শাৰী বৃক্ষ চয় ॥

সুগন্ধ শীতল বায়ু সদা সঞ্চৰয় ।
 সকল ঋতুৰ গুণ ধৰিয়া আছয় ॥
 কোকিলাদি দিব্য পক্ষী আছে পৰি পৰি ।
 স্তম্ভুৰ দ্ৰব্য নানা বাক্য আছে ৰডি ॥

দীৰ্ঘি সৰোবৰ যত আছে ঠাই ঠাই ।
 কুমুদ উৎপল পদ্ম অধিকে শুহাই ॥
 ৰাজহংস আদি যত পক্ষী জলচৰ ।
 মুণালাদি ভঙ্কি নাদ কৰে মনোহৰ ॥

মধুমত্ত মধুকৰে স্তম্ভুৰ কৰি ।
 পক্ষী ৰাৱে গীত গাৱে নাচে অপসৰি ॥
 স্বামী সঙ্কে ভ্ৰমে তাত দেৱ নাৰীচয় ।
 নানা বিছাধৰে নানা বিছা বিলাসয় ॥

মাৰে মাৰে আছে ৰম্য গৃহচয় তাত ।
 নানা ৰম্য শয্যা পাৰি আছে অসংখ্যাত ॥
 কতো উচ্চ কতো নীচ কতোহো ভূমিত ।
 বিশ্বকৰ্ম্মে নানা ৰত্নে কৰিছে জৰিত ॥

ভক্ষ্য ভোজ্য আদি চতুৰ্বিধ অন্নচয় ।
 শয্যাৰ সমীপে তাক নিযোজি আছয় ॥
 যেহি বাঞ্চে তাক পাই তাকে নাহি হানি ।
 সে পথৰ মৰ্হিমা কহিবো কোন প্ৰাণী ॥

সেহি পথে মেৰুৰ দক্ষিণ ভৈলা যাই ।
 হাৰি কিম্পুক্ৰম দুই বৰ্ষক চৰাই ॥
 হিমৱন্ত ছাৰি কামপীঠ পাইলা যাই ।
 পথৰ নামিলা ভোঁম নগৰক পাই ॥

দ্বাৰীক বোলয় কহ নৃপতিৰ ঠাই ।
 মল্লকপি ৰাজ দূত আসি আছৌ মই ॥
 প্ৰতীহাৰে কহিলন্ত নৃপতিত যাই ।
 নমস্কাৰ কৰি বোলে আদেশ গোসাঁই ॥

মানস গিৰিৰ কপি মল্লৰাজ দূত ।
 তোমাক দেখিতে আসি আছে মহাদ্ৰুত ॥
 শুনিয়া নৰকাসুৰ আনন্দিত মন :
 সভাক লাগিয়া দূত নিয়াইলা তেখন ॥

পুচিলা কুশল আগমনৰ কাৰণ ।
 নমস্কাৰ কৰি দূতে বুলিলা বচন ॥
 তুমি মহামিত্ৰ বাৰ হৈয়াছ সহায় ।
 সিজনৰ অকুশল একো থানে নাই ॥

যদি কোনো অকুশল মিলে প্ৰমাদত ।
 হেলায়ে তৰিবা পাৰে তযু প্ৰসাদত ॥
 তোমাৰেবে অধিকাৰ তানে ৰাজ্যভাৰ ।
 তোমাৰো যতোক কাৰ্য্য তেহে অধিকাৰ ॥

দুহানো ঘিমন ইষ্ট প্ৰখ্যাত লোকত ।
 নহৈব নাহৈব বুলি কহে জগতত ॥
 এতেকে পুচিতে যোগ্য কুশলাকুশল ।
 তোমাৰ কুশলে তান পৰম মঞ্জল ॥

কিছু অখন্তৰ তথা মিলিয়া আছয় ।
 তাহাক কহওঁ মই শুনা মহাশয় ॥
 বালি নাম কপিৰাজ কিষ্কিন্ধাৰ পতি ।
 অনেক ভালুক সেনা কৰিয়া সন্ততি ॥

কৰি দিগবিজয় জিনিয়া কপিৰাজ ।
 দূতক পাঞ্চিতে গৈলা আমাৰ সমাজ ॥
 মানসোত্তৰৰ যত আছে কপিবৰ ।
 নাম শূনি বালিৰ বৰিল নিৰন্তৰ ॥

নীল নাম কপিৰাজ যাক সম নাই ।
অধিসেনাপতি ভৈলা বালিৰ আজ্ঞাই ॥
থানে থানে চতুৰ পঠাই আছে দূত ।
অপৰ বিশেষ কাৰ্য্য ভৈল অযুগুত ॥

শতবলী নাম ভ্ৰাতৃ মল্ল কপীন্দ্রৰ ।
একে পিতামহ জানিবাহা দুইহাস্তৰ ॥
দৈৱদোষে শতবলী ৰাজ্যক নপাই ।
নীলত আশ্ৰয় হুই শৰণ সোমাই ॥

তাহাক দিবাক লাগে অৰ্দ্ধ ৰাজ্য মহী ।
নেদিলে মিলিবে যুদ্ধ দূতে আছে কহি ॥
দূতৰ প্ৰভাৱ দেখি সবাৰে তৰস ।
যুদ্ধক লাগিয়া কেহ নকৰয় সাস ॥

তোমাতেসে গহে ৰাজা আছে ৰাজ্য নেদি ।
কিবা দূতে ৰাজা ভাঙ্গি পেলাইলেক খেদি ॥
দূতক ৰাখিয়া চলে মোহোক পঠাইছে ।
নজানো পাচত দূতে কি কাম কৰিছে ॥

ভৌমে বোলে শুনা সেনাপতি কঙ্কানল ।
নিশানা কোবায় জনাযোক সেনাগণ ॥
চলো এতিফ্ৰণে মল্লকপিৰাজা ঠাই ।
যাত কৰি মোহোৰ অধিক প্ৰিয় নাই ॥

দূতৰ কাৰ্য্যৰ ভাব আছোহো আকলি ।
মহন্ত আশ্ৰয় কৰি আছে শতবলী ॥
এতেকে যাইবাক লাগে কৰিয়া প্ৰবন্ধ ।
বিমতে নাশিতে পাৰি বিপক্ষৰ কন্ধ ॥

শুন যোগসাই তই পাতালক যাহা ।
মিত্ৰ ধনঞ্জয় নাগ ৰাজাক আনহা ॥
মিত্ৰৰ কাৰ্য্যত মোৰ হেলা নুযুৱাই ।
যোগ পথে চলো যেন শীঘ্ৰ কৰি পাই ॥

পাছে ভৌমে সাজ কৰি চতুবঙ্গ প্ৰজা ।
 চলি গৈলা যোগ পথে যথা মল্লৰাজা ॥
 যোগসাই বীৰে পাছে পাতালক যাই ।
 কহিলা ভৌমৰ বার্তা নাগেন্দ্রক পাই ॥

মিত্ৰত ভকতি মহা ধনঞ্জয় বাই ।
 যত নাগ প্ৰজা সৰ্প লৈলন্ত কোণ্ঠাই ॥
 আঠ গোটা নাগে সাজাইলন্ত বথ খান ।
 বহলে বিস্তৰে হৈব যোজন প্ৰমাণ ॥

সৰ্ববাস্ত্ৰে দপন দিলা তিনি ভীতিবাৰ ।
 নানা বিধ বস্ত্ৰে কৰি আছে জাতিস্কাৰ ॥
 ইন্দ্রৰ বজ্ৰেয়ো যাক নপাবে ভেদিতে ।
 যৈক মন তৈকে সিত্তো চলয় ত্ৰিবিতে ॥

ক্ষণে দৃশ্য অদৃশ্য প্ৰকাশে নর নর ।
 কোনে কহিবেক তাৰ বথৰ বিভর ॥
 নানা বস্ত্ৰময় তাত ধ্বজ গোট দিল ।
 যাত্ৰা কৰি মহাবীৰ প্ৰয়াণ কৰিল ॥

আগে পাছে চলি যাই অযুতেক বথ ।
 বিসৰ্গি ব্যাপি যাই সেই সেই পথ ॥
 উৰ্দ্ধ গতি কৰি চাৰি বিৰৰ চৰাইল ।
 মন পবনৰ বেগে যোগ পথ পাইল ॥

মানস পুৰক লাগি পথক ধৰিল ।
 দেখিয়া ত্ৰিদশ দেৱ ভয়ে চমকিল ॥
 মাসেকৰ পথ যুৰি নাগ সেনা যাই ।
 যোগ মাৰ্গী সৰো দেখি দূৰক পলাই ॥

কতো দিনে সূহৃদ ভৌমৰ লগ লৈলা ।
 দেখিয়া ধৰণী সূত মহাৰঙ্গ ভৈলা ॥
 কৰি প্ৰিয় সম্ভাষণা মহাৰঙ্গে যাই ।
 মানস গিৰিক পাইলা ধৰণী কম্পাই ॥

ভৌম নাগৰাজা কথা এহি মানে থওঁ ।
হনুমন্তে কি কৰিলে তাৰ কথা কওঁ ॥
দিন চাৰি পাঞ্চ তথা বীৰ হনুমন্ত ।
বঞ্চিয়া তথায়ে বাজ কাৰ্য্য লক্ষ্মিলন্ত ॥

ইতো দুৰ্ঘ মতি মল্লৰাজ মহামন্দ ।
নৱৰয় নৈদে ৰাজ্য কৰে চল ছন্দ ॥
মোক বঞ্চি কৰি আছে যুদ্ধৰ উজোগ ।
আবে যুদ্ধ নকৰিতে মোৰো নোহে যোগ ॥

যদিবা ভয়ত যুদ্ধ ত্যজি মই যাইবো ।
বৰি আছে যত ৰাজা তাকে হৰুৱাইবো ॥
কৰিবেক নিন্দা যত বানৰ বানৰী ।
তেবে মৰণেসে ভাল জীৱনত কৰি ॥

পৃষ্ঠেৰে সেবিব ৰবি শীত কাল পাই ।
জঠৰেৰে অগনিকো সেৱে লোকে যাই ॥
কায় বাক্য মনে প্ৰাণ স্বামীক সেৱিব ।
অকপটে হৰি সেবি সংসাৰ তৰিব ॥

চব্বিশ সেরক ৰাজ নীতিত কহয় ।
কায় বাক্য মনে প্ৰাণ যিজনে সেৱয় ॥
তাহাকে উত্তম বুলি ৰাজাৰ সেরক ।
ভাগ্যৱন্ত স্বামী বিনে নলভে প্ৰত্যেক ॥

মধ্যম সেরক কায় বাক্যে ভজে মাত্ৰ ।
বাক্যে মাত্ৰ সেৱয় অধম কহে শাস্ত্ৰ ॥
মনে কুশলক চিন্তে ৰাজাৰ সদাই ।
দুৰ্লভ সেরক তাতথিকে আন নাই ॥

বালি ৰাজা মোক পুত্ৰ বুলিয়া পালিছে ।
দিগ্বিজয়ৰ কাৰ্য্যে তাতে সে পাঞ্চিছে ॥
হেনয় স্বামীৰ অৰ্থে যদি মৃত্যু হয় ।
তেবে বালি ৰাজাৰ অঞ্চাণী হওঁ মই ॥

এহি চিন্তি ক্ৰোধে জ্বলি উপজিল কাৰ্ম্পে
 ৰাজ সমাজক লাগি কৰিলেক কাৰ্ম্পে ॥
 ৰাজ্যৰ আগত থিয় দিয়া বোলে চাই ।
 শুনৰে অসত্যবাদী দুৰ্গ মল্লৰাই ॥

মুঢ় তই নোহ ৰাজাসনৰ উচিত ।
 নজানস ৰাজনয় আৰো হিতাহিত ॥
 প্ৰজাৰো কুশল কিছু নিচিন্ত মনত ।
 তোহোৰ মৰণ কাল ভৈল উপগত ॥

মহাৰাজা বালি যাক সম বীৰ নাই ।
 যাৰ নাম শুনি সুৰাসুৰ কাৰ্ম্পে কাই ॥
 তানে মুখ্য সেনাপতি অগ্নিৰ তনয় ।
 যাহাৰ বিক্ৰম দেখি মহেন্দ্ৰৰো ভয় ॥

তাহাৰ আদেশ তই নকৰ দুৰ্ম্মতি ।
 আনিছ নবকাসুৰ যুদ্ধক সম্প্ৰতি ॥
 উঠৰে দুৰ্ম্মতি ৰাখ আপোন গোঁৱৰ ।
 নুহি এতিক্ষণে স্ত্ৰীৰ আগে লাজ হয় ॥

শুনি দিবিধৰ কোপে কম্পমান কায় ।
 মাৰুতিক বোলে তই নকৰ বৰায় ॥
 তোৰ বাক্যে ৰাজ্য দিবো হেন আশা ছাৰ ।
 যুদ্ধ কৰি কোঁচ পাবে লৌক ৰাজ্যতাৰ ॥

এহি বুলি আশ্বালিল যুদ্ধক আশাই ।
 কাৰ্ম্পে দিয়া মাৰুতিয়ে ধৰিলন্তু যাই ॥
 অন্তো অন্তো আৰোৰয় যেন নাগ দুই ।
 বাগৰা বাগৰি যুজে এক পিণ্ড হুই ॥

আপোৰে কামৰে দুই দুহাস্তুক পাই ।
 হানে কিল ভুকু কতো দুই ছিত্ৰ চাই ॥
 চৌত্ৰিংশ দিনৰ বৃক্ষ শিলা নিৰন্তৰ ।
 চূৰ্ণকৃত ভৈল বাগৰন্তে দুহাস্তুৰ ॥

কৰি যুদ্ধ কোঁতুকে মাৰুতি বাঢ় দিন ।
 দিবিধৰো .দেখে বল বুদ্ধি ভৈল ক্ষীণ ॥
 মাৰুতিক প্ৰতিকাৰ নপাৰে কৰিতে ।
 হনুমন্তে চিন্তে আক নলাগে বধিতে ॥
 সাসে পৰাক্ৰমে ইতো ভাল বীৰ গোট ।
 মোত বিনে কোনে আৰ সহে ঘোৰ চোট ॥
 হেন বীৰ গোট লাগে মোহৰ লগত ।
 অল্ল যুদ্ধ কৰিবাক ইগোটা শকত ॥
 কাৰাগাৰে বন্দী কৰি ইহাক ৰাখিবো ।
 য়েবে শুদ্ধমতি হোৱে অৰ্দ্ধৰাজ্য দিবো ॥
 শতবলী বীৰকো অৰ্দ্ধেক ৰাজ্য দিবো ।
 আপোনাৰ অঙ্গীকাৰ সফল কৰিবো ॥
 এহি চিন্তি মাৰুতিয়ে লাঙ্গুল বঢ়াই ।
 দিবিধৰ সৰ্বৰ গাৱে ধৰিলা মেঢ়াই ॥
 যেন মহামত্ত নাগে হস্তা গোট পাই ।
 মুখে লৈয়া ফণা উৰি আনন্দে লৈ যাই ॥
 কতো পুচ্ছ মেলি তাক ভূমিত পেলাই ।
 বিকৰ্থনা কৰি বীৰে নিয়ে চোঞ্চৰাই ॥
 হেন নানা বিকৰ্থনা কৰন্তে আছয় ।
 শতবলী বীৰো আসি মিলিলেক তয় ॥
 মাৰুতি বোলয় শুনা বীৰ শতবলী ।
 নকৰিবা ক্ৰোধ মোৰ বিলম্ব আকলি ॥
 বালি কপীন্দ্রৰ আজ্ঞা শিৰত কৰিয়া ।
 নীল সেনাপতি তথা পঠাইলে পাঞ্চিয়া ॥
 ইহাত কহিলোঁ সেনাপতিৰ বচন ।
 নমানিলে ইতো মেল বানৰ দুৰ্জ্জন ॥
 নজানয় ৰাজনীতি পৰম দুৰ্বোধ ।
 বিকৰ্থনা কৰি মোক তেজাইলেক যুদ্ধ ॥

ৰাজ্যৰ আঞ্জাক তুমি শিবত ধৰিয়ো ।
 মল্লৰাজ্য হৈয়া তুমি আসনে বসিয়ো ॥
 নীল সেনাপতিক মোহোৰ বৰ ত্ৰাস ।
 ইহাক বান্ধিয়া নিয়া দেও তান পাশ ॥

যেন আন কপিৰাজে আঞ্জা নছাৰয় ।
 তেমনে ইহাক দণ্ড কৰাইতে লাগয় ॥
 শতবালী বোলে যি বুলিলা সত্য হই ।
 ৰাজ আঞ্জা উল্লজিলে দণ্ডত পৰয় ॥

পৃথিবীত আছে যত কপিৰাজ চয় ।
 একেলাগি বালি কপীন্দ্রক নলাগয় ॥
 যেই ইচ্ছা তুমি তাক পাবাহা কৰিতে ।
 কৰিয়া আছাহা তুমি ইহাৰ উচিত্তে ॥

আতধিক লাঞ্ছনা কি ৰাজ্যৰ আছয় ।
 দেখা ইতো মতকৰ নয় হৈয়াছয় ॥
 সবাহাতে ধিক এহে মানি কপি ৰাজ্য ।
 আজি হস্তে দেখিয়া হাঁসিব সবে প্ৰজা ॥

হটিলে সে নীচ জন উচিত্তত বয় ।
 দণ্ড বিনে দুৰ্ঘট জন বিপথ নেৰয় ॥
 দণ্ড কৰিলাতো যদি বিপথ নেৰয় ।
 প্ৰাণ বধিবাক লাগি তেৰে যোগ্য হয় ॥

মাতৃয়ো নকৰে শোক তাহাক লাগিয়া ।
 আপোন পুত্ৰক ছাৰে দুৰ্ঘটতা দেখিয়া ॥
 দণ্ড কৰি কৰিলা ইহাৰ উপকাৰ ।
 তথাপি নেৰয় যদি ইতো অহঙ্কাৰ ॥

তেবে আমি তোমাক বুলিতে নাহি আৰ ।
 মৰন্তাক ৰাখিবাক শক্তি কাহাৰ ॥
 সবে দোষ ছাৰি আক দিয়াহা মেলাই ।
 ৰাজ আঞ্জা কৰা নীতি কথা তুমি চাই ॥

দেখা আৰ নাৰীগণে কান্দে বিয়াকুলি ।
স্বামীৰ বিপত্তি দেখি মৰে হিয়া পুলি ॥
মাৰুতি বোলয় তুমি ধন্য কপিবৰ ।
সম দৃষ্টি নাহি দেখি তোমাত অপৰ ॥

তুমি পিতৃ পিতামহ তিনি পুরুষৰ ।
খণ্ডি ৰাজ্য ভাৰ ইতো ভুঞ্জে একেশ্বৰ ॥
বন্ধু মিত্ৰ দেশ ছাৰি ছঃখক ভুঞ্জিলা ।
তথাপি সিসব দোষ আৰ নগণিলা ॥

শত্ৰুত মিত্ৰত সমদৃষ্টি ভৈল যাৰ ।
সি জনৰ মুকুতি পদত অধিকাৰ ॥
নৃপতি পদত যোগ্য নুহি জানা সাৰ ।
কালৰ বেগত যিতো হোৱে ছাৰখাৰ ।

হেনয় তোমাৰ বাক্য কৰিতে উচিত ।
যদি জানা এহি দণ্ডে শুদ্ধ ভৈল চিত ॥
এহি বুলি মাৰুতিয়ে বন্ধন মুচিলা ।
অল্ল কৰি দিবিধেও বুলিবে লাগিলা ॥

শুনা শুনা দূত মই কহিবো নিশ্চয় ।
আমাত তোমাত কিছু দোষ নাহি কয় ॥
পূৰ্বৰ অৰ্জ্জিত ফল লাগয় ভুঞ্জিতে ।
তাক এৰাইবাক লাগি নপাৰে কশ্চিতে ॥

ৰাজ আজ্ঞা ছাৰিতে মোহোৰ মন নাই ।
তথাপি প্ৰমাদ দিলে দুৰ্ঘট দৈবে পাই ॥
যেহি ইচ্ছা তোমাৰ কৰিতে লাগে তাক ।
দুৰ্দশা এৰাইতে বাধা কৰিবোহো কাক ॥

দুৰ্গুণে সুগুণ যাৰ বিধাতা প্ৰসন্ন ।
যাৰ বন্ধু বিধি তাৰ গুৰু অকাৰণ ॥
এতেকে ইহাত মোৰ নাহি কিছু খেদ ।
ৰাজ সম্পত্তিতে মই ভৈলাহো নিবেদ ॥

মাৰুতি বোলয় শুন শুন মল্লবাই ।
 তোৰ বাক্যে আছোঁ মই আনন্দক পাই ॥
 তথাপিতো তোৰ বৰ্ত্তা চিত্ত জানো সাৰ ।
 মোকে সে ভণ্ডিতে জানো চাস আৰো বাৰ ॥
 তাতো মোৰ শঙ্কা নাই জানিবি নিশ্চয় ।
 তাৰো ফল অল্লতে লভিবি দুৰ্বাশয় ॥
 মাৰুতিৰ কথা আবে এহি মানে থওঁ ।
 ভৌমৰ বিচেষ্টা যেন মত তাক কওঁ ॥
 শুনা সভাসদ ইতো কথা অনুপাম ।
 শ্ৰীৰাম দাসৰ চেষ্টা শত্ৰুঞ্জয় নাম ॥
 শিষ্য ভবদ্বাজত বাণ্মিকী কৈলা যাক ।
 ভবিষ্যত কতো ভূত কৰি কৈলোঁ তাক ॥
 ইদোষ ক্ষমিয়ো মোৰ বুদ্ধ সবে চাই ।
 মূৰ্খৰ নধৰে দোষ বিজ্ঞ সবে পাই ॥
 অৱতাৰ কথাৰ প্ৰসঙ্গ কৰি যথা ।
 প্ৰাসঙ্গিক কৰি কৈলোঁ শত্ৰুঞ্জয় কথা ॥
 ইহাক ক্ষমিবে যোগ্য হোৱে পণ্ডিতৰ ।
 নানা বস কাব্যে দিয়ে কবি নিৰন্তৰ ॥
 এতেক ইহাত প্ৰস্তাবিক বস যত ।
 নানা শাস্ত্ৰ হস্তে আনি কৰিলোঁ বেকত ॥
 নানা বত্তে যদি সুবৰ্ণক চিত্ৰ কৰে ।
 তাক কি মহন্ত সবে দেখি অনাদৰে ॥
 আৰু দেখি আছি বহু আদৰ কৰয় ।
 অনাদৃত ভৈলে কেনে কণ্ঠত ধৰয় ॥
 এতেকে সবাকে বোলো কৃতাঞ্জলি কৰি ।
 মই দুৰ্বেবাধৰ সবে দোষ পৰিহৰি ॥
 শ্ৰীৰাম দাসৰ কথামৃত পান কৰি ।
 ওৰা ভব ৰোগ ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥

অনন্ত বা হৃদয়ানন্দ ।

আত্ম পৰিচয় ।

যশ চন্দ্ৰ খাঁয়ে লয়া আছিলো প্ৰখ্যাত বৰ,
সদায়ে ধৰ্ম্মত যাৰ চিন্ত ॥

তাহানে কনিষ্ঠ ভাই শুকই যে গিৰি নামে,
খাতি তানে পুত্ৰ যদুহয় ।

শ্ৰীশঙ্কৰৰ ভ্ৰাতৃ পৌত্ৰী নামে বিষ্ণুপ্ৰিয়া শাস্তী,
বিহালন্ত যত্ন স্তনয় ॥

তানে গৰ্ভে ভৈলো জাত আমি মুহিকোহো খ্যাত,
পৰম মুকুখ মুঢ় মতি ।

তথাপিতো ইতো কাজ কৰাইলন্ত যদুৰাজ,
ক্ষমিয়োক সমাজে সম্প্ৰতি ॥

শ্ৰীৰাম কীৰ্তন ।

হনুমন্তৰ সীতা দৰ্শন ।

ঘোষা—ৰঘুপতি ৰাম, কৰো পৰিয়া প্ৰণাম ।
জনকৰ জীৱক দেখিলা বায়ুস্থতে ।
মলনি স্তভাৱে মাৰে বসিয়া ভূমিতে ॥
স্বৰ্গৰ পৰিল খসি যেন পূৰ্ণ চন্দ্ৰ ।
মনে আবৰিয়া আছে নাহিকে আনন্দ ॥

স্বামীৰ চৰণ দুই চিন্তন্তে আছন্ত ।
 মাথে একাছলা বিক্ৰে ভূমিতে লুণ্টন্ত ॥
 দেখি বায়ুপুত্ৰব বিস্ময় ভৈল মন ।
 ভালেতো আকুল প্ৰভু বঘুব নন্দন ॥
 নাৰীৰ এনয় কপ নতু দেখি শুনি ।
 আবে কোন কাৰ্য্য কৰো আছা মনে গুণি ॥
 বাত্ৰি গোট প্ৰভাত ভৈলেক দেখো হেৰ ।
 ৰাঙ্গসে দেখিলে কাৰ্য্য হৈবে অথান্তব ॥
 এহি বুলি বায়ুসুত কৰি নিজ মায়া ।
 সিঙ্গ পাতে আৰ ভৈলা অল্প কৰি কায়া ॥
 প্ৰভাততে দশগ্ৰীব আইলা সীতা ঠাৱে ।
 বছবিধ মিনতি বোলয় নানা ভাৱে ॥
 শুনা প্ৰাণেশ্বৰী সীতা জনক নন্দিনী ।
 ত্ৰিভুবনে তোক সম নাই কোনো জমী ॥
 মই ত্ৰৈলোক্যৰ ৰাজা মোক স্বামী বব ।
 বনবাসী বাম তপস্বীক পৰিহৰ ॥
 মন্দোদৰী আদি মোৰ যত পটেশ্বৰী ।
 সবাহাঙ্কে দিবোহো তোমাৰ দাসী কৰি ।
 স্তবৰ্ণ মাণিকে তনু মণ্ডিবো তোমাৰ ।
 মই দাস ভৈলো ৰাখা প্ৰাণকু আমাৰ ॥
 হেন শুনি সীতা শাস্ত্ৰী অধোমুখ কৰি ।
 বুলিলা কঠোৰ কৰি সহিতে নপাৰি ॥
 মই পতিব্ৰতাৰ মন্ত্ৰ জনা আসি ।
 অধৰ্ম্মৰ ফলে বেটা যাইবি তই নাশি ॥
 মোৰ অলঙ্কাৰ তেৰে সমস্তে হোৱয় ।
 তোৰ দশশিৰ য়েৰে বাঘৰে কাটয় ॥
 ৰাম মন্ত্ৰসিংহ তুই শৃগাল পাপিষ্ঠ ।
 গৰুড়ৰ ভাৰ্য্যাক কাকৰ হৰৈ আশ ॥

তিৰী চোড়া অধম হাৰিৰ লাথি খায়া ।
 গলে হাণ্ডি বান্ধি মৰি মাৰ্গভলে য়াৰা ॥
 হেন শুনি ৰাৱণ ক্ৰুধিয়া খেদি য়াই ।
 মনন্দাদৰী ৰাখিলন্ত অনেক বুজাই ॥

পাছে সব ৰাক্ষসীক বোলে লক্ষ্মেশ্বৰে ।
 যেনে তেনে বুজায়োক সীতা যেন বৰে ॥
 এহি বুলি আপুন মন্দিৰে চলি গৈলা ।
 ৰাক্ষসী সকলে তাক গৰ্জ্জিবাক লৈলা ॥

কতো বোলে শুনা সীতা ভজ লক্ষ্মেশ্বৰ ।
 কতো বোলে শান্তি ধৰ্ম্ম ৰাৱণাতে কৰ ॥
 কোনো জনো বোলে এইক খাওঁ ৰাক্ষসিনী ।
 বৰিবি কি নবৰিবি কহ সত্যবাণী ॥

আনো নানা বাক্য বুলি ৰাক্ষসিনী গণ ।
 মধ্যাহ্ন সময় ভৈলা কৰিলা শয়ন ॥
 সেই বেলা বায়ুপুল্লে অৱসৰ পাই ।
 কৰ যোড়ে বৃক্ষহন্তে বোলন্ত বিনাই ॥

দশৰথ পুত্ৰ শ্ৰীৰাম চন্দ্ৰ ভৈলা ।
 পিতৃবাক্য পালিতেহে বনবাসে গৈলা ॥
 তাহতে সীতাক হৰি আনিলে ৰাৱণ ।
 এতেক বুলিয়া মৌন ভৈলা হনুমান ॥

প্ৰিয় কথা শুনি দেবীদশো দিশে চাইলা ।
 উৰ্ক দৃষ্টি কৰি বানৰক ভেট পাইলা ॥
 সীতায়ৈ বোলায় বাপু কৈব হন্তে আইলি ।
 মোহোৰ স্বামীৰ কথা কেন মতে পাইলি ॥

এতেক বোলন্তে আসি ভূমিত নামিলা ।
 দগুৱতে পৰি কপি প্ৰণাম কৰিলা ॥
 কৃতাজলি কৰি বোলে শুনিয়োক আই ।
 জম্বুদ্বীপ হন্তে বামে দিছন্ত পঠাই ॥

তযু শোকে প্ৰভু দেৱ বিহ্বল ভৈলন্ত ।
 বনে বনে ছুই ভাই বিচাৰি ফুৰন্ত ॥
 পাছে আসি খাম্যমুকে দৰিশন পাইলৌ ।
 অলঙ্কাৰ পায় পাঞ্চ বানবে দেখাইলৌ ॥
 পায় অলঙ্কাৰ প্ৰভু বিস্তৰো কান্দিল ।
 বালি বধ কৰি সূত্ৰীৱক ৰাজ্য দিলা ॥
 মই বায়ুপুত্ৰ আই নাম হনুমন্ত ।
 সবে আলোচিয়া মোক পঠাই দিলন্ত ॥
 সমুদ্ৰ তৰিয়া বানৰাৰ ঘৰে পশি ।
 বহু বিচাৰিয়া আই দেখা পাইলো আসি ॥
 বাম পাৰে কহয় অনন্ত মুচমতি ।
 বোলা বাম বাম সবে সমাজে সম্প্ৰতি ॥

ঘোষা—তুমি বাম পূৰ্ণকাম জগতৰ স্বামী ।
 তযু পাদ পঙ্কজে শৰণ লৈলো আমি ॥
 বানৰৰ কথা শুনি বুলিলন্ত আই ।
 সাগৰ তৰিলি তই কিমত উপাই ॥
 মিছা কথা কহিবাক আইলি পুনৰ্ববাৰ ।
 পাপিষ্ঠ বানৰ ক্ৰোধ তোলাস আমাৰ ॥
 দূৰ গুচ ৰাক্ষস অধম মন্দকৰ্ম্ম ।
 কুতাঞ্জলি কপি সূমবন্ত ধৰ্ম্ম ধৰ্ম্ম ॥
 ৰাক্ষস নহও মাৰ ভালে চিনিয়োক ।
 শ্ৰীৰঘুনাথে সত্যে পঠাই আছে মোক ॥
 সীতায়ৈ বোলন্ত তেবে কহতো প্ৰমাণ ।
 কিমত স্বামীৰ ৰূপ ভোজন কিঠান ॥
 হনুয়ে বোলন্ত আই ৰঘুনাথ দেৱ ।
 ইতো ত্ৰিভুবনে তাক সম নাহি কেৱ ॥
 দুৰ্ব্বাদল শ্যাম বাম শিৰ ছত্ৰাকৃতি ।
 সিংহ বন্ধ কবন্ধ সূত্ৰীৰ শোভে আতি ॥

পদ যুগৰ কত ভকত মনোময় ।
 ধ্বজ বজ্জ পঙ্কজ অঙ্কুশে স্মশোভয় ॥
 পদ্মলতা বিন্দু ওষ্ঠ ধৌত দন্ত পাস্তি ।
 স্বভাৱে ঈষৎ হাস মূখ চন্দ্র কাস্তি ॥
 ধনুৰ্বেদ সাৰঙ্গ প্ৰকাশে হাতে যাৰ ।
 সৰ্ববদা তোমাৰ শোকে কবন্ত ফোকাৰ ॥
 ফল মূল ভোজনত চাৰি দিন অন্তে ।
 প্ৰশ্ৰবণ গিৰিত আছন্ত এহিমতে ॥
 এহি বুলি হনুমন্তে বামৰ আঙ্গুষ্ঠি ।
 দিলন্ত সীতাৰ হাতে ছয়া মহাতুষ্টি ॥
 লৈয়ো সীতা শান্তি মোৰ কথাৰ প্ৰমাণ ।
 মানস শিলাৰ ফোট দিলা যিতো থান ॥
 ইতো গোপ্য সঙ্কত কহিয়া পঠাইলন্ত ।
 তোৰা দুই বিনে আক আনে নজানন্ত ॥
 স্বামীৰ অঙ্গুষ্ঠি পাই হৃদয়ত লৈয়া ।
 বুকু মুষ্ঠি দিয়া আই বিস্তৰ কান্দিল ॥
 শুনা বাপু বানৰৰ ৰাজা বুলি যাক ।
 তান কেন মন আছে আমাক নিবাক ॥
 অঙ্গদ স্মসেন নল নীল জাম্বুৱন্ত ।
 আমাক নিবাক তেসম্বৈক আলোচন্ত ॥
 লক্ষণে বা কি বোলন্ত কহ হনুমান ।
 ইতো দুঃখ শোক কি কৰিবা অৱমান ॥
 কিমতে ধৰিবো জীৱ প্ৰাণ স্বামী বিনে ।
 কতো বোলে প্ৰাণ ত্যাজো কি কাৰ্য্য জীৱনে ॥
 হেন শুনি হনুমন্তে বুলিলা বিনাই ।
 সত্যে সত্যে সবে মোক দিয়াছা পঠাই ॥
 তোমাক নিবেক দুষ্টি ৰাৱণক মাৰি ।
 অঙ্গীকাৰ কৰি আছা ৰাৱৰ মুৰাৰি ॥

এহি বুলি কিছু শান্ত কৰিলা সীতাক ।
 বোলন্ত যি কিছু আছে দিয়োক আমাক ॥
 কনমউ ফল বাপু আছে কত গুটি ।
 এহি বুলি তেখনে আনিয়া দিলা উঠি ॥
 শুনা সৰ্বলোকে কৰা পৰলোক কাম ।
 সৰ্বক্ষণে শুনা শ্ৰীৰামৰ গুণ নাম ॥
 তেবে সে হুইবেক দুঃখ সীমা উপসম ।
 মুৰুখ অনন্তে কহে বোলা বাম বাম ॥

ঘোষা—জানকী বল্লভ জানকী বল্লভ জানকী বল্লভ বাম ।
 তোমাৰ চৰণে শৰণ পৰিলোঁ পূৰিয়ো মনৰ কাম ॥
 জনক নন্দিনী ফল দিলা আনি,
 বায়ুস্বতে মুখে দিলা ।
 অমৃত মধুৰ ক্ষুধা ভৈল দূৰ,
 পৰম তৃপ্তি পাইলা ॥
 স্বভাৱে বানৰ জাতিৰ ফলত,
 আতিশয় লোভবৰ ।
 বোলে শুনা আই কোন থানে পাই,
 কহিয়ো আৰ উত্তৰ ॥
 সীতায়ৈ বোলন্ত যিতো থানে আছে,
 তই যাইবি কেন কৰি ।
 অসংখ্য বান্ধস আবৰি থাকয়,
 মাৰিবেক তোক ধৰি ॥
 হেন শুনি বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণৰ বেশ,
 ধৰিলন্ত হনুমন্তে ।
 লৰবৰ মাথ কাসন্তে দেখিয়া,
 কোঁতুকতে হাসিলন্তে ॥
 বোলন্ত বান্ধস হাটি বাটি ফুৰি,
 ফল পাইবা বহুতৰ ।
 নাহি একো চিন্তা ফুৰি আসা গই,
 সমন্তে লক্ষা নগৰ ॥

সীতাক নমিয়া তেতিক্ষণে গৈয়া,
 বারণাৰ অভ্যন্তৰে ।
 ভিক্ষা কৰিলন্ত ভণ্ডাৰি বোলন্ত,
 যাযোক বাড়ী ভিতৰে ॥
 হেন শুনি তেতি— ক্ষণে পশিলন্ত,
 কবড়ি চাৰি পেলাই ।
 লহনা লহন ফল লাগি আছে,
 উঠিলন্ত গাছে যাই ॥
 বাম লক্ষণক সীতাক নিবেদি,
 লৈলা ফল ভুঞ্জিবাক ।
 ঠিশ ঠিশ কৰি পেটত ভৰাইলন্ত,
 সমস্তে খাইলা ফলক ॥
 কতো বৃক্ষ মানে উলতাই কইলা,
 ভাঙ্গি ছিঙ্গি উপবন ।
 যতেক বাক্ষস খেদি খেদি যাই,
 সমস্তে কৰিলা ছন্ন ॥
 বারণৰ আগে বাৰ্তা পৰি গৈল,
 বানৰৰ কথা যত ।
 শুনি দশগ্ৰীব সৈন্য পাঞ্চিলেক,
 মাৰিল তাকো সমস্ত ॥
 পাছে অক্ষয়ক পঠাইলেক সিতো,
 বারণা আতি নিকাল ।
 দুৰ্বোৰ সমৰে মাৰিলন্ত তাকো,
 হনুমন্ত মহাবল ॥
 পুত্ৰৰ মৰণে শোক লভিলেক,
 দশগ্ৰীৰ অতিৰেক ।
 বোলে মনে ডৰি তাক নাই সৰি,
 ইন্দ্ৰজিত পঠাইলেক ॥

সিতো খেদি গৈয়া হনুক দেখিয়া,
 প্ৰহাৰিলা নাগ বাণ ।
 বন্ধন নলৈলে ব্ৰহ্ম লজ্জা হন্ত,
 জানি লৈলা হনুমান ॥
 বান্ধস সকলে সান্ধি বান্ধি লৈয়া,
 বাজাৰ আগে পেলাইল ।
 দশগ্ৰীৱে পাছে হনুক দেখিয়া,
 প্ৰহস্ত মুখে পোছাইল ॥
 প্ৰহস্তে বোলয় শুন কপিবৰ,
 কোথাহন্তে আসি ভেলি ।
 কাৰ হৃত তই কি কাৰ্য্যে আসিলি,
 কহিবি সত্যক পালি ॥
 হেন শুনি হনু— মন্তে বুলিলন্ত,
 শ্ৰীৰামৰ দূত আমি ।
 জম্বুদ্বীপ হন্তে সীতা অয়েষণে,
 পঠালন্ত মোক স্বামী ॥
 অনন্তৰে বাজা বোলয় কিসত,
 মাৰিলি মোৰ সৈন্যক ।
 হনুৱে বোলয় শত্ৰু যদি হয়,
 কোনেবা কাক এড়য় ॥
 হেন শুনি বাজা ক্ৰোধ কৰি বোলে,
 কাটি কৰ খণ্ড খণ্ড ।
 বিভীষণে বুলি লন্ত শুনা দদা,
 দুতৰ নহে ই দণ্ড ॥
 দুৰ্ম্মখ বাঁৰক আদেশ কৰিয়া,
 মৰাইলে কিলৰ বাক ।
 হনুমন্তে পাছে বুলিবে লাগিলা,
 ক্ৰোধ কৰি বাৰণাক ॥
 শুনৰে অধম বাৰণ দুৰ্জ্জন,
 তোহোৰ বঙ্গ বিস্তৰ ॥

এতিক্ষণে তোক মাৰিবাৰ পাৰো,
নভৈল আজ্ঞা বাৰমৰ ॥

শুনা সভাসদ বাৰায়ণ পদ,
ৰামৰ চৰণে ধৰি ।

ৰাম বিনে আন কৃপালু দেৱতা,
নাহি নাহি তাক্ৰ সৰি ॥

পশু পক্ষী নৰ বানৰ তৰিল,
লৈয়া তান গুণ নাম ।

কহয় অনন্তে জানি সবেহন্তে,
ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥

ঘোষা- -ৰাম ৰঘুনাথ দেৱ, ৰাম ৰঘুনাথ দেৱ, ৰাম ৰঘুনাথ দেৱ ।
কৰিয়ো ভকতি দান, তুমি বিনে নাহি আন, তোমাৰ চৰণে কৰেঁ। সেৱ ॥

ৰাৱণে বোলয় শুন সব পাত্ৰ মন্ত্ৰী গণ,
কিগতে কৰিবো দণ্ড আক ।

যেন এক চিহ্ন ৰয় ৰামে দেখি দুঃখ পায়,
সেহি দণ্ড কৰিবো ইহাক ॥

সবেহন্তে বোলে ৰায় বানৰৰ লাজ প্ৰায়,
সমন্তে অস্ততে গ্ৰহি লুই ।

কাললৈকো সাঞ্চ ৰোক তৈল ঢালি কাপোৰক,
মেঢ়ায়া লাঙ্গুলে দিয়ো জুই ॥

খলখলি হাসি সিতো বোলে ভাল বুদ্ধি ইতো,
লগাইলে লাঙ্গুলে জুই তাৰ ।

গলত লগায়া ডোল আগে পাছে কৰি ৰোল,
ৰাঙ্কসে গৈলা থানে থান ॥

হনুমন্তে কৰি মায়া ক্ষীণকৰি নিজ কায়া,
ডোল হোসকাইলন্ত গলৰ ।

হস্তৰ প্ৰহাৰ ছাৰি তাকৰ মুকুতি মাৰি,
ডেএ চৰিলন্ত দৌলিবৰ ॥

আখাকে লাস্কুল কুৰাই তাহাত অগনি লগাই,
লগাইলন্ত অন্তেস পুৰত ।

পুত্ৰৰ কৰ্ম্যক দেখি বায়ুৰ আনন্দ ভৈল,
বৈতে লৈলা উনপঞ্চা বাউ ॥

লক্ষাৰ ভিতৰে যত ঘৰ আছে অসংখ্যাত,
সমস্তকে পেলাইলা দহিয়া ।

আই বাপু পাড়ে গেৰি বান্ধস পলাই লৰি,
পুত্ৰ নাতি সব কোলে লৈয়া ॥

জনক নন্দিনী শূনি অগনিক তুতি বাণী,
বুলিলন্ত কৰযোড় কৰি ।

এতেকে অগনি তাক দুঃখ নেদিলন্ত আতি,
জ্বলিলন্ত শান্ত ৰূপ ধৰি ॥

সেহি মতে লক্ষাপুৰে ছাইক তুলি ছন্ন কৰি,
মুখে চুঞ্চি অগনি নুমাইলা ।

আবে সীতা গোসানীক সেৱা কৰি আসো বুলি,
অশোক বনত প্ৰবেশিলা ॥

জানকীক নমি গৈয়া কৰ যোড় কৰিলন্ত,
সব লক্ষা পুৰিৰ দহন ।

তোমাৰ প্ৰসাদে আই পাপিষ্ঠ যে ৰাৱণাৰ,
লক্ষা পুৰি কৰিলো উচ্ছন্ন ॥

জানকী বোলয় বাপু ৰাত্ৰি গোট বঞ্চিয়োক,
দুঃখবৰ পাইলি বন্ধনত ।

তোমাৰ বন্ধনে বাপু বহু শ্যোক লভিলোহো,
আবে বঙ্গ মিলিল মনত ॥

হনুৱে বোলন্ত আই যিবা কিছু কহিবাহা,
শ্ৰীৰামক প্ৰতি কহিয়োক ।

যেন যেন বাৰ্ত্তা মই তেওঁৰ পাৱে নিবেদিবো,
সেহি মতে মোক শিখাওক ॥

মই এথা বহিলাত বিলম্ব হৈবেক মার,
 প্রভু তৈত আছে বাট চাই ;
 জানকী বোলন্ত বাপু অল্লভে নিয়োক মোক,
 কহিবাহা প্রাণ প্রভু পাই ॥
 হেন শুনি হনুমন্তে প্রদক্ষিণে নমিলন্ত,
 জানকীৰ চৰণ যুগল ।
 বোলন্ত থাকিয়ো আই চিন্তা শোক পবিহৰি,
 মই কাৰ্য্য সাধিবো সকল ॥
 হৰি হৰি কিনো ভৈল নৰ তনু ব্যৰ্থ গৈল,
 বীভৎস বিষয়ে ভোগ আগে ।
 অনন্তে কাকুতি কৰে শুনিয়োক সৰ্বব নৰে,
 ৰাম বুলি চলা তান পাশে ॥

ঘোষা—ৰাঘৱ ৰঘুপতি ৰমাকান্ত ।

পৰম পুৰুষ দেৱ অনন্ত ॥

সীতাক সম্বুধিয়া হনুমন্ত ।

আকাশ লঙ্গি ডেৱ কৰিলন্ত ॥

মধ্য সমুদ্ৰ য়েবে আসি পাইল ।

কিল কিল কৰি শব্দ বজাইল ॥

জাম্বয়ে আদি যত বীৰগণ ।

শব্দত জানিলা কাৰ্য্য শোভন ॥

হনুৱে গৈয়া তেতিক্ষণে পাইল ।

দেখিয়া সবে আগ বাঢ়ি আইল ॥

সাদৰে দিলা স্থান বসিবাক ।

বসিলা হনুৱে নমি তাৰাক ॥

জাম্বয়ে বোলে শুনা হনু বাপ ।

কহিয়া গুচায়ো মনৰ তাপ ॥

হনুৱে পাছে কহিবাক লৈলা ।

পন্থত যেন যেন কাৰ্য্য ভৈলা ॥

প্ৰথমে স্মৰেখা লাগ পাইলন্ত ।
 তেহে পৰীক্ষিয়া মায়া কৈলন্ত ॥
 তাহাকে তৰিয়া গৈলো এড়াই ।
 মৈনাকে বাট ভেটিলন্ত যাই ॥
 হঠাতে তাহাক প্ৰণাম কৈলোঁ ।
 পাছে দুয়োহন্তে মৈত্ৰিতি ভৈলো ॥
 অনন্তৰে আসাৰিকাক মাৰি ।
 গৈলো মহাবেগে সমুদ্ৰ তৰি ॥
 সূবেল পৰ্ব্বতে পৰিলো গৈয়া ।
 পাছে তৈৰ হন্তে বেগে নামিয়া ॥
 সন্ধ্যা ভৈল দেখি বিৰাগ বেশ ।
 ধৰি আন গৰে ভৈলো প্ৰবেশ ॥
 সমন্তে ঘৰ বিচাৰিবে লৈলোঁ ।
 বারণ অভ্যন্তৰে পাছে গৈলোঁ ॥
 ভীতাকাৰে সিতো আছে স্মৃতিয়া ।
 দিব্য সূন্দৰী আছে আলিঙ্গিয়া ॥
 মই বোলো ইতো জনক জীৱ ।
 দুঃখে শোকে মোৰ উড়িল জীৱ ॥
 কেশ জুখি পাছে মুখ শুদ্ধিয়া ।
 নুহিকে জানিলোঁ শোক তেজিয়া ॥
 অনেক বিচাৰি নপায়া লাগ ।
 বিস্তৰ কান্দিলোঁ মানি অভাগ ॥
 পাছে সম্পাতিৰ বচন স্মৰি ।
 অশোক বনে গৈলো বঙ্গ কৰি ॥
 দেখিলো সীতা কিংশপাৰ তলে ।
 আচন্ত অনেক বাফসী মেলে ॥
 প্ৰভাত হুয়াছে ৰাত্ৰি দেলোঁ ।
 কিংশপাতে লুকাই ৰহিলোঁ ॥

অনন্তৰে দুৰ্ঘট ৰাৱণ আইল ।
গালি দিয়া আই শান্তী খেদাইল ॥

দুপৰ বেলা অবসৰ পাইলোঁ ।
প্ৰণামিয়া পাছে সবে কহিলোঁ ॥
ফল দিলা আই তাকে ভুঞ্জিলোঁ ।
ৰাৱণৰ উপবন ভাঙ্গিলোঁ ॥

বিস্তৰ ৰাক্ষস মাৰিলো তাৰ ।
সমৰে মৰিল অক্ষ কুমাৰ ॥
অনন্তৰে ইন্দ্ৰজিত যে আইল ।
আমাক সিয়ো যোৰ যুদ্ধ দিল ॥

বন্দী কৈলে নাগ পাশ হানিয়া ।
এড়াইতে পাৰো গৈলো বন্দী ছয়া ॥
ৰাৱণৰ পাশে মোক দিলেক ।
কহিলোঁ সবে যত পুছিলেক ॥

লেজঁত মোৰ লগাইলেক জুই ।
মই ডেৱ দিলোঁ আনন্দ ছই ॥
দৌলি আৰ গৈয়া পৰিলোঁ তাৰ ।
যত আন ঘৰ পাইলো লক্ষাৰ ॥

সমস্তকে দহি তুলিলো ছাই ।
পাছে সীতা আইক দেখিলো যাই ॥
তাহাত বিদায় কৰি আসিলোঁ ।
সুধিলা যত তাক সবে কৈলোঁ ॥

শুনিয়ে লোক দেখিয়োক কেন ।
শ্ৰীৰাম সেৱকৰ বল যেন ॥
আইলা একেশ্বৰে শত্ৰু সংহৰি ।
অনন্তৰে কহে বোলা হৰি হৰি ॥

দৈত্যাৰি ঠাকুৰ ।

আত্ম পৰিচয় ।

আছিলন্তু বাম— দাস নামে ভক্ত,
শঙ্কৰ দেৱৰ ঠাই ।

সমস্ততে আগে শঙ্কৰ দেৱত,
তেহেঁ আছা ভক্তি পাই ॥

মাধৱদেৱকো তেহেন্তে সে নিলা,
শঙ্কৰ দেৱৰ পাশ ।

শঙ্কৰদেৱে সে দিলন্তু জানিবা,
তান নাম বামদাস ॥

তাহান তনয় ভৈলা শোভনয়,
নামত বামচৰণ ।

বাম চৰণত বমন্তু সতত
বামৰ চৰণে মন ॥

মজিল সমূলি বাম বাম বুলি
সদায় কৰা কীৰ্ত্তন ।

মাধৱ দেৱৰ ভাগিন হোৱন্তু
জানিয়য় সৰ্বব্ৰজন ॥

তাহান সন্ততি আতি শিশু মতি
দৈত্যাৰি দিল নামত ।

লিখিলোঁ পয়াৰ বন্ধে ছয়ো মহা-
পুৰুষৰ কথা যত ॥

শঙ্কৰদেৱ চৰিত্ৰ ।

তীৰ্থ যাত্ৰা ।

আনে বুন্ধে লাগে আন বুন্ধিবে বোলন্ত ।
শুনা আৰো এক দিন যেন কৰিলন্ত ॥
ৰামৰাম গুৰু আদি যত ভক্ত ৰাক ।
আলোচিল সবে বৃন্দাবনক যাইবাক ॥
এহি কথা শঙ্কৰৰ পত্নী শুনিলন্ত ।
মাধৱদেৱক তেবে মাতি বুলিলন্ত ॥
বোলে বাপু মাধৱ গোসাঁঞি বৃন্দাবন ।
যাইবে খোজা তেবে মোৰ মিলিবে মৰণ ॥
মাধৱে বোলন্ত আই যাইবাক খোজন্ত ।
ৰামৰায় প্ৰমুখে আলোচ কৰিলন্ত ॥
শুনি আই গোসানী বোলন্ত মাধৱক ।
কিমতে বৰ্ত্তিবোঁ মই বাপু কহিয়োক ॥
যদি বা গোসাঁই যান্ত বাপু বৃন্দাবন ।
গৃহক আসিবে পুনু নুহিবেক মন ॥
তিনি গুটি পুত্ৰ মোৰ হুইবে অনাথিতি ।
মোহৰ মৰণ বাপু মিলিবে সম্প্ৰতি ॥
শুনা বাপু গোসাঁইক নৰাখা তুমি য়েবে ।
তিনি পুত্ৰ সমে মোৰ বধ লাগে তেবে ॥
মাধৱে বোলন্ত আই চিন্তা নকৰিব ।
শঙ্কৰদেৱক মই উপায়ে ৰাখিব ॥
এখন নুবুলি কিছু তান লগে যাইবোঁ ।
পথৰ পৰাই মই ফিৰায় আনিবোঁ ।
ইতো কথা আই তুমি কতো নকহিবা ।
তোমাৰ চৰণে মোক আশীৰ্ব্বাদ দিবা ॥
এহি বুলি মাধৱ থাকিল এক পাশ ।
গোসানী বোলন্ত বাপু তোমাতে সে আশ ॥

যাৰ নাই মানে তাহাক আপুনে
 শঙ্কৰে লগে লৈলন্ত ।
 কৰিয়া যুগুতি লোকে সমন্বিত
 শঙ্কৰ লগে গৈলন্ত ॥
 মাধৱে সহিত মনে হৰষিত
 কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰ কই ।
 গিদাৰি এড়াই বাহিৰ বিলাত
 অনন্তৰে পাইলা গই ॥
 পাছে সেই থানে এক গুটি টকা
 উদাৰেয়ো ভঙ্গাইলন্ত ।
 দিন ছই মান ৰোজ নিবে তান
 নেদেখিয়া পুছিলন্ত ॥
 বোলন্ত উদাৰ নেদেখোঁ তোমাৰ
 ৰোজ নিবে কি কাৰণ ।
 এক গুটি টকা ভঙ্গাই আছোঁ আতা
 উদাৰে বোলা বচন ॥
 উদাৰৰ বাণী শঙ্কৰেয়ো শুনি
 ক্ৰোধ দৃষ্টি কৰি চাইলা ।
 বোলা মোৰ ঠাই একড়ারো নাই
 আবে টকা কৈত পাইলা ॥
 উদাৰে বোলন্ত এক গুটি টকা
 আছিল আতা আমাৰ ।
 শঙ্কৰে বোলন্ত পূৰ্বে কয় মিছা
 মাতিলা তেবে উদাৰ ॥
 নামেসে উদাৰ নোহয় তোমাৰ
 উদাৰ চিত্ত নিশ্চয় ।
 মহা পাপ মিছা মাতন আমাৰ
 আগে মিছা কথা কয় ॥

মুখ চাইবে যোগ্য নুহিকে ইহাব
 অল্ল কৰি হাসিলন্ত ।
 কৰি ক্ৰোধ দৃষ্টি উদাৰক পিঠি
 শঙ্কৰ দেৱে দিলন্ত ॥
 সমুখে শঙ্কৰ মুখ উদাৰৰ
 মাস দিনো নচাইলন্ত ।
 বামবাম গুৰু মাধৱদেৱৰ
 বাক্যে ক্ৰোধ এড়িলন্ত ॥
 ভক্ত আগে মিছা বাক্য মহা পাপ
 শঙ্কৰদেৱে কহিল ।
 সেই দিন হন্তে অৰ্থক অনৰ্থ
 উদাৰে মনে কৰিল ॥
 মনত হৰিবে শঙ্কৰ দেৱক
 নমস্কাৰ কৰিলন্ত ।
 মাধৱ শঙ্কৰ আনো ভকতৰ
 হৰিষ মনে ভৈলন্ত ॥
 আৰো এক দিন ভৈল কথা যেন
 তাক সবে শুনিয়োক ।
 শঙ্কৰে বোলন্ত মাধৱ দেৱক
 জাড়ে পীড়া কৰে মোক ॥
 একে লগে বাপু শুয়ো একে ঝাপে
 তেবে জাড়ে পীড়িবক ।
 নপাৰিবে মোক শুনিয়া এতেক
 মাধৱদেৱে প্ৰত্যেক ॥
 কোনোমতে মই তোমাঠেৰ লগে
 শুইবে বাপ নপাৰিবোঁ ।
 লাগিবে তোমাৰ গাৱে হাত ভৰি
 তেবে বাপ তল যাইবোঁ ॥

শঙ্কৰে বোলন্ত নাই আত দোষ
 শুয়োক মাধৱ তুমি ।
 যদি দোষ হয় মৰষিবোঁ মই
 মাধৱে বোলন্ত আমি ॥
 নপাৰিবোঁ শুইবে ক্ষেমিয়োক আবে
 আৰ নুবুলিবা বাপ ।
 তোমাঠেৰ বাক্য নকৰিলোঁ জানা
 ছইবে মোতো মহাপাপ ॥
 শঙ্কৰে বোলন্ত কিসক ই বোল
 বুলিলা মাধৱ তুমি ।
 তেবেসে পাপক ভয় কৰিবাহা
 যদি ভিন্ন তুমি আমি ॥
 তোমাৰ আমাৰ নাহি ভিন্ন পৰ
 আসা এক লগে শুয়ো ।
 দিন চাৰি পাঞ্চ মান এহি মতে
 অশ্ৰুঅশ্ৰি কৰা দুয়ো ॥
 মাধৱ নোশোন্ত শঙ্কৰো নেবন্ত
 শুয়োক মোৰ লগত ।
 শঙ্কৰৰ বাণী বাধিবে নপাৰি
 মাধৱদেৱে পাছত ॥
 একে লগে পাৰা দুই খানি শয্যা
 আগ পাছ কৰি তথা ।
 শোৱন্ত লগত শঙ্কৰ দেৱৰ
 বুকু সমে দিয়া মাথা ॥
 শঙ্কৰ শোৱন্ত মাধৱ দিৱন্ত
 বস্ত্ৰ কাপি তান গাৱে ।
 আপোনাৰ বস্ত্ৰ এক কাপ কৰি
 শোৱন্ত গৈয়া মাধৱে ॥

যিতো জনে নমস্কাৰ কৰৈ চৈতন্যক ।
 উলাটায়ী তেহোঁ প্ৰণামন্ত সিজনক ॥
 মনে নমস্কাৰ তাক কৰিবা এতেকে ।
 এহি বুলি শিখাইলন্ত লোক সমস্তকে ॥

কৃষ্ণ চৈতন্য চন্দ্ৰ আছন্ত যথাত ।
 ভৈলন্ত শঙ্কৰ সূৰ্য্য প্ৰবেশ তথাত ॥
 কৃষ্ণচৈতন্য আছা মঠৰ ভিতৰ ।
 ব্ৰহ্মচাৰী কহিলন্ত আসিছা শঙ্কৰ ॥

শঙ্কৰৰ নাম শুনি কৃষ্ণ চৈতন্যৰ ।
 মিলিল আনন্দ বাৰা ভৈলন্ত মঠৰ ॥
 দুৱাৰ মুখত বহি আছিলন্ত চাই ।
 দুয়ো নয়নৰ নীৰ ধাৰে বহি যাই ॥

শঙ্কৰৰো নয়নৰ নীৰ বহে ধাৰে ।
 পথহন্তে নিৰখিয়া আছন্ত সাদৰে ॥
 কতোক্ষণে দুইকো দুই চাই প্ৰেম মনে ।
 পশিলা মঠত গৈয়া শ্ৰীকৃষ্ণ চৈতন্যে ॥
 নমাতিয়া দুইকো দুই নিাদলা উত্তৰ ।
 পৰম হাবিষ মনে চলিলা শঙ্কৰ ॥
 অনন্তৰে যেন কথা ভৈল শুনিকোক ।
 বামৰায় বুলিলন্ত দদা কহিয়োক ॥

বামৰ চৰিত্ৰ শ্ৰদ্ধা মন শুনিবাক ।
 শুনিয়া শঙ্কৰদেৱে লৈলা কহিবাক ॥
 বামৰ চৰিত্ৰ কৈতে প্ৰেম উপজিল ।
 বামৰ চৰিত্ৰ কতো দূৰ কহি নিল ॥

কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰত মন মজিছে একান্ত ।
 কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰ কহিবাক লাগিলন্ত ॥
 কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰ কহি কতো দূৰ গৈল ।
 বামৰ চৰিত্ৰ বৈল মনতো নভৈল ॥

বামৰায় কতোক্ষণে বুলিলন্ত তেবে ।
 কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰ দেখোঁ দদা করা এবে ॥
 স্মৃখিলোঁ শ্ৰদ্ধায় বামচৰিত্ৰ শুনিতে ।
 শুনিয়া শঙ্কৰদেৱে লাগিলা বুলিতে ॥

কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰ মোৰ আলোৰিল চিত্ত ।
 কৃষ্ণ চৰিত্ৰত মোৰ মজি থাকে নিত ॥
 এতেকে তেজিয়া বাম চৰিত্ৰ এৰিয়া ।
 কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰক আইলা নজানোহাঁ হিয়া ॥

বামবাম গুৰু আদি কেহোঁ নজানিল ।
 বামৰ চৰিত্ৰ কোন সময়ে বহিল ॥
 কোন সময়ত কৃষ্ণ চৰিত্ৰ পড়িল ।
 আপুনি শঙ্কৰদেৱে আক নজানিল ॥

যাতো কৃষ্ণ চৰিত্ৰৰ প্ৰেম বসে আতি ।
 আনন্দত আকুল কৰিলে তান মতি ॥
 এক দিনা যান্তে দেৱে বড় মেঘ দিলা ।
 শঙ্কৰদেৱক দেৱমাধৱে বুলিলা ॥

আসে বৰিষণ আতা বড় মেঘ দিল ।
 মাধৱৰ বাণী শুনি শঙ্কৰে চাহিল ॥
 মাধৱ দেৱক হাসি বুলিলা বচন ।
 দেউক দেৱে মেঘ আজি নাহি বৰিষণ ॥

চলি যান্ত শঙ্কৰ মাধৱ দুয়ো জন ।
 কতোক্ষণে গুচিল সমস্তে মেঘ গণ ॥
 আৰো এক দিন সবে লোকে সমে যান্ত ।
 মেঘ খানি দিলে শঙ্কৰে দেখিলন্ত ॥

দোন গোট মান ঠাই জুড়িয়া আছয় ।
 মাধৱদেৱক দেৱশঙ্কৰে বোলয় ॥
 দেখিয়োক মাধৱ কুচিত মেঘ খানি ।
 ভিজাইবেক আমাক বুলিলোঁ নিষ্ঠ বাণী ॥

কৈত দেখা মেঘ আতা মাধৱে বোলন্ত ।
 হেৰ নেদেখা হাঁ বুলি শঙ্কৰে দেখান্ত ॥
 বোলন্ত মাধৱে এহি মেঘ কি কৰিব ।
 শঙ্কৰে বোলন্ত আৰ প্ৰভাৱ দেখিব ॥

এতেক বোলন্তে ভৈল তলাই খান মান ।
 দেখিয়া শঙ্কৰদেৱে বোলা বিছমান ॥
 প্ৰভাৱক মেঘৰ মাধৱ বুঝিয়োক ।
 মাধৱে বোলন্ত বৃষ্টি নাই চলিয়োক ॥

এতেক বোলন্তে ধান দোন ভুঞি মান ।
 বোলন্ত শঙ্কৰে দেখা মাধৱ প্ৰমাণ ॥
 মাধৱে বোল হৌক চলি যায়ে তুমি ।
 আনে বৃষ্টি যদিবা উপায় পাইবোঁ আমি ॥

আৰো কতোক্ষণে পাছে দেখন্ত শঙ্কৰে ।
 ধান পুৰাকৰো ভুঞি জুড়িল উপৰে ॥
 বোলন্ত শঙ্কৰ কেন মেঘ দেখিয়োক ।
 বহিবাক লাগি মাত্ৰ ঠাই চাহিয়োক ॥

মাধৱে বোলন্ত মেঘে জুড়িয়া আসয় ।
 বৰিষিৱে হেন ইতো জানিলোঁ নিশ্চয় ॥
 হাঁসিয়া শঙ্কৰে বোলা বৰিষিবে নিকি ।
 অল্প মেঘে মাধৱ কৰিবে ইতো কি ॥

মাধৱে বোলন্ত আতা আত চিত্ৰ কেনে ।
 আনিব তোমাৰ বোলে মেঘে বৰিষণ ॥
 বিনা মেঘে বোলা যদি তথাপি হৈবেক ।
 কনিয়াইবে লৈল মেঘে বোলন্ত এতেক ॥

কতোহোঁ দূৰত এক নগৰ আছয় ।
 তৈতে গৈয়া বহিবে সমস্তে লৱড়য় ।
 মহাবেগে লৱড়ন্ত মাধৱ শঙ্কৰ ।
 আধা ভিন্গা ছয়া সৱে পশিল নগৰ ॥

আগৰ যতেক অল্প মাত্ৰসে ভিজিল ।
 মধ্যৰ যতেক আধা ভিজা হুই চাপিল ॥
 পাছৰ যতেক তাৰা সগূলি ভিজিল ।
 এক ক্ষত্ৰিয়ৰ গৈয়া ঘৰত চাপিল ॥
 মৰদ নাহিকে ঘৰে স্ত্ৰীগোট আছে ।
 ঘৰ গোট আৰজৰাই দিলা তাঞো পাছে ॥
 সমস্তে চাপিলা সেই ঘৰৰ ভিতৰ ।
 সিড়ি গোটে আছা থিয়ে আৰজি শঙ্কৰ ॥
 তলক নিৰখি হাতে মালা গাছি ধৰি ।
 ৰাম কৃষ্ণ নাম মুখে উচ্চাৰণ কৰি ॥
 ক্ষত্ৰিয়ৰ স্ত্ৰীগোট আগতে আছয় ।
 থিউ হুয়া শঙ্কৰ দেৱক নিৰীক্ষয় ॥
 মস্তকৰ পৰা তান চৰণ পৰ্য্যন্ত ।
 পদহস্তে মস্তকক লাগি নিৰীক্ষন্ত ॥
 এহি মতে পুনু পুনু শঙ্কৰ দেৱক ।
 দণ্ড চাৰি পাঞ্চ মানে চাহি আছিলেক ॥
 সমস্ত লোকৰ মনে আশঙ্কা মিলিল ।
 শঙ্কৰৰ ৰূপ দেখি কামে পৰশিল ॥
 তাতেসে আনৰ ভিত্তি চক্ষু নটলয় ।
 এক দৃষ্টি কৰি শঙ্কৰক নিৰীক্ষয় ॥
 মদন মোহন ৰূপ শঙ্কৰ দেৱৰ ।
 ইতো স্ত্ৰী হাজাৰতো কৰিয়া সুন্দৰ ॥
 আৰো নগৰীয়া স্ত্ৰী পসাৰি নিশ্চয় ।
 এহি মতে লোকে মনে পৰামৰিষয় ॥
 দণ্ড ছয় বৰিষি এড়িল বৰিষণ ।
 শঙ্কৰদেৱৰ চলিবাক ভৈল মন ॥
 সেই বেলা স্ত্ৰীগোটে শঙ্কৰদেৱৰ ।
 চৰণত ধৰি বোলে বিনয় বিস্তৰ ॥

কিনো অভাগ্য আজি স্বামীৰ আমাৰ ।
 আছে পাপ নেদেখিলে চৰণ তোমাৰ ॥
 যদি আজি ঘৰত আছিলহন্তে স্বামী ।
 তেবে আমি তোমাক ৰাখিলোঁহন্তে আমি ॥

কিন্তু খালি ঘৰ নুহি ৰাখিত উচিত ।
 নপাইলোঁ পাতকী তযু চৰণ অৰ্চিত ॥
 গোকুলৰ কানু যিতো তুমি সেহি জন ।
 মোৰ ভাগ্যে গৃহে আসি ভৈল উপসন ॥

পাঞ্চ টকা একটুক কাপড় দিলেক ।
 চৰণত ধৰি বোলে বিনয় অনেক ॥
 এহি চৰণত মন ৰহোক আমাৰ ।
 স্বামীৰো ৰহোক মন চৰণে তোমাৰ ॥

এহিমাণে আশীৰ্বাদ কৰিয়োক মোক ।
 হেন শুনি বিস্ময় ভৈলেক সবে লোক ॥
 কিনু বিচক্ষণ এইৰ যুদ্ধি বিপৰীত ।
 কিমতে ঈশ্বৰ বুলি কৰিলে নিশ্চিত ॥

এহি বুলি তাইক বাৰম্বাৰ প্ৰশংসিল ।
 কতো দূৰ লাগি এহি কথাক কহিল ॥
 দেখা সাধুজন সব থিৰ কৰি মনে ।
 শঙ্কৰদেৱৰ মহিমাৰ কোনে জানে ॥

পৰম অজ্ঞানী প্ত্ৰীয়ো যাৰ সকাশত ।
 তেথনে ঈশ্বৰ বুলি জানিল মনত ॥
 জানি হৰি ভক্তি ইচ্ছা কৰে যিতো লোক ॥
 ডাক ছাড়ি শঙ্কৰ মাধৱ বুলিয়োক ॥

তাত অনন্তবে শুনা সাধু নব
 শঙ্কৰ মাধৱ ছই ।
 চলন্তে পথত কৃষ্ণ লীলা যত
 স্তম্ভিৰ আনন্দ ছই ॥
 প্ৰেমৰ ভৰত সমস্তে লোকত
 কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰ কই ।
 চলন্ত শঙ্কৰ পাইলা অনন্তৰ
 কবিৰাৰ থান গই ॥
 স্ত্ৰী এক দেখিল তাহান্তে পুছিল
 কবিৰাৰ কোন আছে ।
 তাসম্বাৰ বাণী শুনি অনুমানি
 তায়ে বুলিলেক পাছে ॥
 আৰা সব বিষ্ণু ভকত এতেকে
 কবিৰক পুছিলন্ত ।
 কবিৰৰ বীৰ নাতিনী আমিতো
 এহি বুলি কহিলন্ত ॥
 তোৰা সব কোন দেশী কি কাৰণে
 কোন আছে কবিৰৰ ।
 বুলিয়া পুছিলো তাৰায়ো কহিল
 পুছিলোহোঁ দেখিবাৰ ॥
 তাঞো বিচক্ষণ তাৰাৰ বচন
 মহা মুহুৰ্তৰ শুনি ।
 আৰা সব মহা বৈষ্ণৱ বুলিয়া
 জানিলা মনত গুণি ॥
 স্বামীৰ শিৰৰ পাগ গাছ আনি
 মাটিত পাৰিয়া দিল ।
 ইহাতে চৰণ মুছিয়োক সবে
 কাৰুণ্য কৰি বুলিল ॥

আমাৰ খসম দুৰ্ভাগী পৰম
 তোৰাক নপাইলে লাগ ।
 এহি পাগ মাথে লৈলে পাইলে ধূলা
 মিলিবে তাহাৰো ভাগ ॥

কাৰুণ্য বচন শুনিয়া তাহান
 শঙ্কৰে বোলা চাহিয়া ।

প্ৰথমে পাগৰ উপৰত ভৰি
 বামবাম গুৰু দিয়া ॥

বোলন্ত গুৰুৱে দিয়ো তোমৰায়ে
 কিয় পাৰ দিবোঁ আমি ।

অশ্ৰুঅশ্ৰি কৰি দুইহস্তো বোলন্ত
 পাগে পাৰ দিয়ো তুমি ॥

শঙ্কৰে বোলন্ত বামবাম গুৰু
 পাগত পাৰ নেদিল ।

সকৰুণ মনে শঙ্কৰে চৰণে
 সিতো পাগ পৰশিল ॥

কবিৰ নাতিনৌ গুৱা পাণ আনি
 তাৰা সকলক দিল ।

অনেক সাদৰি আঠু জামু পাৰি
 প্ৰেম মনে প্ৰণামিল ॥

যিমতে পাগৰ ধূলা নপড়য়
 লাস কৰি চপাই নিল ।

তাৰাসবো ভাঙ্ক মধুৰ বচনে
 আশ্বাস কৰি চলিল ॥

অনন্তৰে গৈয়া পাইল তীৰ্থ গয়া
 সব লোক হৰষিত ।

তীৰ্থৰ যতেক কৰ্ম্ম দান আদি
 আচৰিলা বিধিৱতে ॥

তাৰা! সব কেন মতে প্ৰবৰ্ত্তয়
 তাহাকো গৈয়া দেখিয়ো ।
 আমি যিতো ধৰ্ম্ম কহোঁ ছই নুই
 তাহাৰো প্ৰমাণ লৈয়ো ॥

শঙ্কৰদেৱৰ বচন শুনিয়া
 মাধৱে পাইলন্তু ছল ।
 তোমাৰ বাক্যত প্ৰত্যয় নভৈল
 সিজিল কাৰ্য্যসকল ॥

আনত স্মৃধিয়া প্ৰত্যয় কৰিব
 ভাল বুলিলাহা তুমি ।
 যাৰ লাগে যাউক প্ৰত্যয় কৰোক
 নযাইবোঁ নযাইবোঁ আমি ॥

চিত্ত মাধৱৰ বুঝিয়া শঙ্কৰ
 বোলা যাওঁ বৃন্দাবন ।
 শুনি ৰামৰায় মাধৱক চাই
 বুলিলা পাছে বচন ॥

দদাৰ বচন মাধৱ এখন
 কিসক বাধিয় তুমি ।
 বৃন্দাবন থান দেখি বিছমান
 আসিয়োক যাও আমি ॥

মাধৱে বোলন্তু ভাল বুলিলাহাঁ
 বৃন্দাবন থানে যাইবোঁ ।
 শঙ্কৰৰ বাক্যে সংশয় নুগুচে
 আনত প্ৰত্যয় লৈবোঁ ॥

মাধৱৰ বাণী ৰামৰায় শুনি
 নপাইলা খুজি উত্তৰ ।
 নযাই বৃন্দাবন গৃহ যাইবে মনে
 চলিলা ফিৰি শঙ্কৰ ॥

এক দিন এক নগবে বহিলা
 গৃহস্থে নেদয় ঠাই ।
 কিছু দিয়ো আক তেবে দিবে থান
 শঙ্কৰে দিলা উপায় ॥
 পাছে কিছু পাই দিলা সিতো ঠাই
 তাতে বহিলন্ত গৈয়া ।
 গৃহস্থৰ ঘৰে আৰো জনাচাৰি
 আগে আছে তাৰা বৈয়া ॥
 ঢাকিয়া কাপড়ে তাহাৰ ভিতৰে
 তাৰা সব শুতি আছে ।
 কৰিয়া ভোজন কৰিলা শয়ন
 শঙ্কৰদেৱে যে পাছে ॥
 প্ৰভাতে চেতন পায়ো দুয়োজন
 শয্যাৰ পৰা উঠিলা ।
 কাপৰ গুচাই দুইকো চাই চাই
 আনন্দ দুয়ো লভিলা ॥
 মাতি তাসম্বাক পুছিলো কথাক
 শঙ্কৰদেৱে সাম্প্ৰতে ।
 কোন দেশী তোৰা যাইবা কৈক কৰা
 কহিলা তাৰা পাছত ॥
 হস্তে বৃন্দাবন ৰূপ সনাতনে
 পঠাইলন্ত আগাসাকে ।
 শঙ্কৰে কিমতে ভাগৱত ধৰ্ম্ম
 প্ৰৱৰ্ত্তান্ত গৈয়া তাকে ॥
 জিজ্ঞাস কৰিয়ো পৰিচয় হুয়ো
 আমাৰ কথা জনায়ো ।
 শঙ্কৰৰ কথা আমাৰ আগত
 আসিয়া তাক কহিয়ো ॥

শঙ্কৰদেৱ চৰিত্ৰ ।

হেন কথা শুনি শঙ্কৰ দেৱৰ
আনন্দৰ নাহি পাৰ ।

মহা অনুৰাগে তাসম্বাৰ আগে
কৈলা কথা আপোনাৰ ॥

যিমতে পাইলন্ত ভাগৱত শাস্ত্ৰ
যেন মতে প্ৰৱৰ্ত্তন্ত ।

আদি অন্ত যত সমস্তে কথাক
তাসম্বাত কহিলন্ত ॥

শুনি তাসম্বাৰ আনন্দ অপাৰ
ভাল ভৈল বুলিলন্ত ।

আমি কপসনা— তনৰ ভাগিন
বুলি তেবে কহিলন্ত ॥

শঙ্কৰে বোলন্ত ইমত বেশক
ধৰিলা তোৰা কিসক ।

তেবে সে ভ্ৰমিবে পাৰিয়া বুলিয়া
তাৰা সবে কহিলেক ॥

ৰঙ্গা বস্ত্ৰ দণ্ড কমণ্ডলু দেখি
লোককোয়ো কৰে সৎকাৰ ।

ইমত বেশক নধৰিলে পুনু
নিমিলে জানা আহাৰ ॥

এহিসে কাৰণে ইমত বেশক
আমি সবে ধৰিছয় ।

কিন্তু আত পুনু বিশ্বাস নাহিকে
জানিবা আক নিশ্চয় ॥

পাছে দুইতে দুই কৰিয়া বিদায়
দুয়ো জন লড়ি গৈল ।

আৰো কতো দিনে বৈল এক থানে
শুনা তৈত যেন ভৈল ॥

শঙ্কৰদেৱ চৰিত্ৰ ।

গাৱে গাৱে এক আদ টকি কৰি
 প্ৰতি দিনে দিনে দিল ।
 লেখা কৰিবাব নেদেখি শঙ্কৰ
 প্ৰত্যেক দিনে পুছিল ॥
 মাধৱে কহন্ত ভকতে দিয়ন্ত
 শঙ্কৰে পুনু পুছন্ত ।
 কোন ভক্তে দেন্ত নাম ধৰি কোৱা
 মাধৱ দেৱে কহন্ত ॥
 কালি বামৰাগ গুৰুৱে দিলন্ত
 আজি বামৰায় দিল ।
 সি আদ টকিক কেহোঁ সম নুহি
 শঙ্কৰে হাসি বুলিল ॥
 দেখাদেখিতেসে দিয়া তুমি সবে
 তেঁ পুনু দিল শ্ৰদ্ধায় ।
 এতেকে তাহাৰ সম নুহি পুনু
 বুঝিবাহা অভিপ্ৰায় ॥
 শুনা সাধু নৰ পাপ অৰণ্যৰ
 ইতো কথা ছতাশন ।
 নাশৈ মন্দ কোষ হোৱৈ চিত্ত শুদ্ধ
 মহাপুণ্য সঞ্চয়ন ॥
 দুৰ্গতি তাৰণ মুকুতি কাৰণ
 মহা সুখ বিবৰ্দ্ধন ।
 গুৰু গুণগণ কথাৰ স্মৰণ
 ভক্তিৰ মূল কাৰণ ॥
 গুৰুৰ চৰণ কৈলে সুমৰণ
 নাশয় সংসাৰ বন্ধ ।
 বুলিয়ো সত্বৰ মাধৱ শঙ্কৰ
 লভিবা পৰমানন্দ ॥

এহি মতে আসি পাইলা বাহিৰ বিলাত ।
 কিনিবাক চাউল পাতি নপাইলা তথাত ॥
 পড়ে উপবাস আজি বোলে সবে লোক ।
 চাউল কিনিবাক নপাই আবে কেনে হৌক ॥

মাধৰে বোলন্ত হাঁসি কড়ি দিয়ো মোক ।
 মই চাউল আনো জনা চাৰি আসিয়োক ॥
 এহি বুলি জনা চাৰি লগত লৈলন্ত ।
 চাউল কিনিবাক লাগি গ্রামক গৈলন্ত ॥

কান্দে বুঢ়ী একজনী পুত্ৰক লাগিয়া ।
 খাটিবে পুতেক গৈল বান্ধক নপায়া ॥
 শুনিলে অনেক লোক যুদ্ধত পড়িল ।
 কিবা ভৈল পুত্ৰ বুলি বিস্তৰ কান্দিল ॥

সেহি বেলা গৈয়া দেৱ মাধৱ পাইলন্ত ।
 কিয় কান্দা হৰিব বঁী বুলি পুছিলন্ত ॥
 তাঞো বোলে বাপু বেটা খাটিবে গৈলেক ।
 বোলে লোক অনেক যুদ্ধত পৰিলেক ॥

নজানোহঁ মোহোৰ বাপুৰ কিবা ভৈল ।
 এহি বুলি বুঢ়ী পুনু কান্দিবাক লৈল ॥
 মাধৰে বোলন্ত বুঢ়ী নকান্দিবি তই ।
 তোৰ পুতেকক দেখি আছোঁ মাত্ৰ মই ॥

বুঢ়ী বোলে বাপু জুন্নু মিছায়ে কহিলা ।
 মোহোৰ পুত্ৰক তুমি সঞ্চায়ে দেখিলা ॥
 চেপটা মৰদ গোট কলীয়া নিশ্চয় ।
 বছৰ পাঞ্চশ মান হৈবাক পাৰয় ॥

আগ দ'ন্ত ছলা দাৰি গোঁফ নৈগাজয় ।
 এহু পুত্ৰ গুটি তোৰ হোৱয় নোহয় ॥
 বুঢ়ী বোলে হুই বাপু এহু পুত্ৰ মোৰ ।
 নিষ্ঠ কৰি কহ বাপু বালাই লঞো তোৰ ॥

মাধৱে বোলন্ত বুঢ়ী চিন্তা নকৰিবি ।
 অল্পতে আসিব তোৰ পুতেৰ জানিবি ॥
 নাতিকে মৰণ বুঢ়ী পুতেৰৰ তোৰ ।
 জানিবি বচন বুঢ়ী নিষ্ঠ কৰি মোৰ ॥
 হেন শুনি ফ্ৰন্দন এড়িল বুঢ়ি বেটী ।
 তাপ দূৰ ভৈল যেন অমৃতৰ বৃষ্টি ॥
 এক কাষ বুঢ়ী তই আমাৰ কৰিয়ো ।
 চাউল দোন দুই মান কিনি আনি দিয়ে ॥
 বুঢ়ী বোলে চাউল বাপু কিনিবে নলাগে ।
 দোন দুই আটাই চাউল দিল আনি আগে ॥
 সেৰেখন লোণ তেল টেকেলি খেনেক ।
 মুগ ডালি আদ দোন খেনেক দিলেক ॥
 মাধৱে বোলন্ত দৰ দেহ দেওঁ কড়ি ।
 নলাগয় কড়ি বাপু বুলিলেক বুঢ়ী ॥
 পুত্ৰৰ বাৰ্ত্তাক মোত কহিলাহা তুমি ।
 ভোগাক কি দিবোঁ বাপু নিমাখিতি আমি ॥
 হেন শুনি সবে সাজ মাধৱে লৈলন্ত ।
 শঙ্কৰদেৱৰ সবে পাশক গৈলন্ত ॥
 দেখিয়া শঙ্কৰে হাসি বুলিলন্ত বাণী ।
 মাধৱে সকলে সাজ ঠেকাইলন্ত আনি ॥
 কহিলা মাধৱে কথা শঙ্কৰদেৱতে ।
 চাউল আদি বস্ত্ৰ সব পাইল যেন মতে ॥
 শুনিয়া শঙ্কৰদেৱে হাসি তুলিলন্ত ।
 বামবাম গুৰু আদি সমস্তে হাঁসন্ত ॥
 শঙ্কৰে বোলন্ত মিছা মাধৱ মাতিলা ।
 ভুৰুকাই সবে সাজ বুঢ়ীৰ আনিলা ॥
 মাধৱে বোলন্ত আতা মিছা নমাতিলোঁ ।
 গুণি চাৱা সবে কথা স্বৰূপ কহিলোঁ ॥

ঈশ্বৰৰ অংশ জীৱ নাইতো মৰণ ।

যাৱে ভক্ত নুহি তাৱে কলীয়া বৰণ ॥

কোনো জনমত লাগ পায় আছোঁ তাক ।

কোন খানি মই কহিলেহেঁ মিছা বাক ॥

মৰে মহাতাপত পুত্ৰৰ শোকে পুড়ি ।

তাপ দূৰ ভৈল স্তম্ভ মন ভৈল বুঢ়ী ॥

ভক্তে সমে তোমৰা ভুঞ্জিবা মুঠি এক ।

এতেকতে স্তবাসনা লাগ ধৰিবেক ॥

সকল প্ৰকাৰে তাইৰ হিতক চিন্তিলোঁ ।

কেন মতে মই মিছা বোলন্ত মাতিলোঁ ॥

ভাল ভাল বুলিয়া শঙ্কৰে প্ৰশংসিল ।

সমস্তে ভকত সমে ভোজন কৰিল ॥

বজনী প্ৰভাত জানি পাছে লড়ি গৈল ।

শুনা আৰো একদিন যেন কথা ভৈল ॥

চিলায়াৰ দেৱানৰ বিলাত পাইলন্ত ।

নদী তীৰে বাছড়া খানত বহিলন্ত ॥

ঝুমুড়ি ।

সিয়ো দিনা সেহি মত ।

চাউল আদি বস্ত্ৰ যত ॥

কিনিবাক নপাৱন্ত ।

বসি পাছে আলোচন্ত ॥

আজি কি কৰিবা আবে ।

চাউল বস্ত্ৰ নাহি পাইবে ॥

মাধৱক চাহিলন্ত ।

শঙ্কৰদেৱে বুলিলন্ত ॥

মাধৱ চলিয়ো তুমি ।

উপবাসে বৈলোঁ আমি ॥

শঙ্কৰদেৱ চৰিত্ৰ ।

আজি যেন তেন মতে ।
 ভোজন কৰাৰ পথে ॥
 মাধৱ বোলন্ত যাইবোঁ ।
 এখনে সকলে পাইবোঁ ॥
 তযু পদ প্ৰসাদত ।
 কি ছলভ সংসাৰত ।
 জন চাৰি লগে লৈল ।
 বঙ্গ মনে চলি গৈল ॥
 মনত আলচি যান্ত ।
 যেনে তেনে বুলিলন্ত ॥
 আজি এক বুদ্ধি কৰোঁ ।
 ঠাকুৰিয়াক গৈয়া ধৰোঁ ॥
 এহি বুলি যান্ত ধাই ।
 একজন পথে পাই ॥
 এখন কাহাৰ গ্ৰাম ।
 ঠাকুৰিয়াৰ কি নাম ॥
 এহি বুলি পুছিলন্ত ।
 সিয়ো সবে কহিলন্ত ॥
 লগে যিটি জন যান্ত ।
 পথত শিখায়া নেন্ত ।
 দাপিবোঁ ছুপিবোঁ আমি ।
 কিছূ নুবুলিবা তুমি ॥
 এহি বুলি চলি যাই ।
 একজন লাগ পাই ॥
 বোলা অৰে শুনহে ।
 ঠাকুৰিয়াক দেখাই দে ॥
 সিয়ো তাসম্বাক নিল ।
 ঠাকুৰিয়াক দেখাই দিল ॥
 ঠাকুৰিয়াক দেখি আগে ।
 মাতিবোঁ লাগিল আগে ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চাৰ্নেকি ।

বান্ধ বান্ধ কৰা চাই ।
 শুনি মাত বোল নাই ॥
 কৰে কাউবাউ আতি ।
 কহিলন্তু কথা মাতি ॥
 দেৱানৰ শশুৰ ছই ।
 আছন্তু পথত ৰই ॥
 নাহি তান বাসা ঘৰ ।
 ভুঞা পাতি থিত কৰ ॥
 শুনি ঠাকুৰিয়া গই ।
 ভুঞা পাতি সাজি লই ॥
 ডাক দি লোকক নিল ।
 বাসাঘৰ সাজি দিল ॥
 যোগাইলেক ভুঞা পাতি ।
 দিলন্তু বিদায় মাতি ॥
 মাধৱক চাহিলন্তু ।
 শঙ্কৰে হাসি বুলিলন্তু ॥
 আজি মাধৱ কি কৰিলা ।
 মাধৱে সমস্তে কৈলা ॥
 শুনি সবে হাসিলন্তু ।
 ভোজনক কৰিলন্তু ॥
 সুখে তৈতে আছিলন্তু ।
 প্ৰভাততে লড়িলন্তু ॥
 স্মৰিয়া ৰাম হৰি ।
 যান্তু মহা ৰঙ্গ কবি ॥
 পাছে বড়পেটা খান ।
 পাইলা আসি বিছমান ॥
 দেখি আই গোসানীৰ ।
 তেবে মন ভৈল থিৰ ॥
 নমস্কাৰ কৰি যাই ।
 মাধৱে বোলন্তু আই ॥

শঙ্কৰদেৱ চৰিত্ৰ ।

১২৯৫

তমু আশীৰ্ব্বাদে গই ।
আসিলোঁ আতাক লই ॥
বোলা আই মাধৱক ।
সুখে বাপু থাকিয়োক ॥
পাপৰ ভণ্ডাৰ পোলা ।
শঙ্কৰ মাধৱ বোলা ॥

বিদ্যাচন্দ্র কবিশেখৰ আগমাতাৰ্য্য।

আত্ম পৰিচয় ।

সৰ্বদেশে বাজা ভৈলা সেই দিনা ধৰি ।
ইন্দ্রৰ প্ৰভাৱে পাইলা দেশ দেশান্তৰি ॥
সেই বংশে বাজেশ্বৰ সিংহ নৰপতি ।
শান্ত দান্ত শিষ্ট মিষ্ট আতি শুদ্ধ মতি ॥
প্ৰতাপ প্ৰকাশ কীৰ্ত্তি নীতি আতিশয় ।
দানী মানী মহাজ্ঞানী সদয় হৃদয় ॥
তাহান তনয় চাকসিংহ মহামতি ।
গুণীগণ মধ্যে শ্ৰেষ্ঠ বিপুল শক্তি ॥
পিতৃ মাতৃ গুৰু ইষ্ট দেৱতা ভকত ।
আপুনি চতুৰ সৰ্ব শাস্ত্ৰৰ অৰ্থত ॥
তান পত্নী প্ৰেমদা নামত মনোনীতা ।
সৰ্ব গুণৱতী যেন দ্ৰুপদ দুহিতা ॥
স্বামী চৰণত ভক্তি কৰে সৰ্বক্ষণ ।
সপত্নী গণৰ মধ্যে ৰোহিনী যেহেন ॥
তাসম্বাৰ আজ্ঞা মুক্তা মালা শিৰে ধৰি ।
শ্ৰীকবি শেখৰ ভট্টাচাৰ্য্য দ্বিজ হৰি ॥
ভাষা বন্ধে নিবন্ধিত হৰিবংশ পদ ।
শুনা নিঃশব্দে শুদ্ধ বুদ্ধ সভাসদ ॥
সামান্যৰ কৃত্য বুলি নধৰিবা দোষ !
হৰি কথাযুতে কৰা চিত্তক সন্তোষ ॥

হৰিবংশ ।

(বাধা কৃষ্ণৰ প্ৰথম দৰ্শন)

একদিনা বাধা আদি যত গোপীগণ ।
জল আনিবাক গৈলা আনন্দিত মন ॥
বসি আছে কৃষ্ণ আদি বালক সকল ।
সেহি বেলা বাধা গৈয়া ভৰি আনে জল ॥

বাধাৰ যৌবন ৰূপ দেখিয়া স্তবেশ ।
অন্তৰে কৃষ্ণৰ ভৈলা হৰিষ বিশেষ ॥
মায়া কৰি কন্ঠাগণ অন্তৰাইলা পাছে ।
কৃষ্ণকো এৰিলা গোপগণে বাধা কাছে ॥

অল্ল অল্ল হাশ্ব কৰি বোলে নাৰায়ণ ।
শুন স্তবদনী বাধা আমাৰ বচন ॥
আমাত নুপুছি তুমি নিয়া কেনে জল ।
কাৰ পুত্ৰী কাৰ ভাৰ্য্যা কহিয়ো সকল ॥

কোন খানে থাকা তুমি ফুৰা কাৰ ঘৰ ।
তোৰ ৰূপ দেখি মোৰ দহে কলেবৰ ॥
আলিঙ্গন দিয়া মোৰ ৰক্ষা কৰা প্ৰাণ ।
তযু সম সুন্দৰী নাহিকে একো থান ॥

বিধাতা মিলাইল আনি মোৰ কৰ্ম ফলে ।
তোমাৰ সমান নাৰী নাহি ৰবিতলে ॥
দেখি তোৰ বদন কমল মনোহৰ ।
আকাশত থাকি তপ কৰে শশধৰ ॥

পুন পুন জন্ম ধৰো বোলে বাৰম্বাৰ ।
কোন মতে সম হও বদন বাধাৰ ॥
সম হুইবে নপাৰিয়া পাছে চন্দ্ৰে লাজে ।
লুক দিয়া থাকে গৈয়া মেঘগণ মাৰে ॥

মধুৰ কমল মুখে যুহু যুহু হাস ।
 সৰোবৰে হংস বেন দশন প্ৰকাশ ॥
 সূৰ্য্য বিশ্ব সম নোহে বদন সমান ।
 মেঘত লুকায়া থাকে পায়্য অপমান ॥
 শতপত্ৰ কমলেও নুহি সৰি বৰি ।
 মুদিত স্নভাৰে থাকে অনুমান কৰি ॥
 তুশাৰী দশন বেন মুকুতাৰ পান্ধি ।
 ডাড়িম্বৰ বীজ গণে দেখি হোৱে ভ্ৰান্তি ॥
 কুন্দ পুষ্প কলি সবে অপমান পাই ।
 মালীৰ বাৰিত থাকে পত্ৰত লুকাই ॥
 বন্দুলী কুম্ভম সম বাতুলি অধৰ ।
 বিশ্বফল গুঞ্জামণি লাজে হুবতৰ ॥
 কৰ্ণে শোভা কৰে শুদ্ধ কনক কুন্তল ।
 বহ্নে বিভূষিত আতি শোভে গগুস্থল ॥
 চন্দ্ৰ সূৰ্য্য বহ্নি জিনি কৰি আছে কান্তি ।
 দেখি কোটি মদনৰ দৰ্প হোৱে ভ্ৰান্তি ॥
 গকড় চঞ্চুৰ অগ্ৰ সগ নাসা জলে ।
 হেন অপকপ নাহি নাহি ববিতলে ॥
 উদিত সূৰ্য্যৰ যেন বশ্মি আতিশয় ।
 চাহিবে নপাৰি দিব্য শৰীৰ শোভয় ॥
 খঞ্জখাত সম নেত্ৰ দেখি লাগে বঙ্গ ।
 লজ্জা হুয়া বন মাৰো পশিলা কুৰঙ্গ ॥
 ভ্ৰভঙ্গ ভঙ্গিম দেখি যেন কালসাপ ।
 কটাক্ষ সন্ধান জিতে মদনৰ চাপ ॥
 ললাটে প্ৰকাশে কাম সিন্দুৰৰ ফোট ।
 শৰতৰ সূৰ্য্য কিম্বা বিদ্যুতিকা গোট ॥
 কেশে চামৰক জিনি নাহি তাৰ তুল ।
 কৰৰীত গান্ধি আছে মালতীৰ ফুল ॥

শোভন স্মৰতি ত্ৰাণে হয় আকুলিত ।
 মধুপানে ভ্ৰমৰাৰ আনন্দিত চিত ॥
 গুঞ্জ গুঞ্জ বেদধ্বনি কৰি সাবধান ।
 চৌপাশে আবৰি অলি ধৰিছে যোগান ॥
 স্থল বিশ্বফল সম দুই পয়োধৰ ।
 কাঞ্চলি বেষ্টিত আতি দোখ মনোহৰ ॥
 আতি মনোহৰ ইতো বিচিত্ৰ বসন ।
 কৈত পায় আহ কহ কাঞ্চলি শোভন ॥
 নানা চিত্ৰ কৰি আহ কিছু নাহি চূপ ।
 কেনে লিখি আছা মোৰ নিজ দশৰূপ ॥
 মৎস্য ৰূপে বেদ মই কৰিলো উদ্ধাৰ ।
 সেই ৰূপ আছে দেখোঁ কাঞ্চলি তোমাৰ ॥
 কুৰ্ম ৰূপে মগ্ধক ধৰিলো পিঠিত ।
 সিয়ো ৰূপ আছে দেখোঁ তমু কাঞ্চলিত ॥
 নৰসিংহ ৰূপে কৈলো হিবণ্যক্ষ ক্ষয় ।
 সিয়ো ৰূপ দেখোঁ তোৰ কাঞ্চলি আছয় ॥
 বামন স্বৰূপে স্তূলক নিলো বলি ।
 সিতো ৰূপ দীপ্ত কৰে তোহোৰ কাঞ্চলি ।
 পশুৰাম ৰূপে ক্ষত্ৰী কৰিলো বিঘাত ।
 সিয়ো বেশ লেখি আছে কাঞ্চলি সাক্ষাত ॥
 হলিৰাম ৰূপে ভূমি কৰিলোহো সম ।
 সিয়ো ৰূপ কাঞ্চলিত প্ৰকাশে উত্তম ॥
 বৰাহ শৰীৰে ভূমি আনিলো দশনে ।
 সিয়ো ৰূপ দেখোঁ তোৰ কাঞ্চলি বসনে ॥
 শ্ৰীৰাম অৱতাৰে বধিলো বাৰণ ।
 সিয়ো বেশে কাঞ্চলিক কৰিছে শোভন ॥
 বোধ অৱতাৰে যোগ কৰিছে সাক্ষাত ।
 কাঞ্চলিত নিৰ্ম্মি লৈছে সিয়ো ৰূপ গাত ॥

কন্দৌ কপে বোধ গণ বধিবোহো পাছে ।
 খঞ্জ চৰ্ম্ম ছয়ো সমে কাঞ্চলিত আছে ॥
 কাঞ্চলি বেষ্টিত স্তন নেদেখিলে মৰি ।
 দেখিলে জীৱন বহে দেখাও সুন্দৰী ॥

হৃদয় স্তনৰ মধ্য মণিৰ প্ৰকাশ ।
 পীন ঘন উচ্চ কুচ কাঞ্চন আভাস ॥
 মধ্য শ্বিনি দেহা তোৰ ছুৱলী বলিত ।
 যুগেন্দ্ৰ বিদূৰ গৈল ছয়াতি লজ্জিত ॥

অতি সুকোমল গাৱ পাৱ পদ্মফুল ।
 অমৃতৰ ধাৰা শ্ৰৱে পিয়ে অলিকুল ॥
 অগ্নি বৰ্ণ পীত বস্ত্ৰ কৰিয়াছে বেশ ।
 সুকোমল তনু জিনে কুসুম নিঃশেষ ॥

মুষ্টিয়ে ধৰিতে পাৰি ক্ষীণ দেহ তোৰ ।
 কিমতে ধৰিয়া আছ কলসী এযোৰ ॥
 ছিগি পৰে বুলি মোৰ মনে লাগে ভয় ।
 জানো কেন মতে সিতো কঙ্কালে সৱই ॥

পৰম নিৰ্ব্বুদ্ধি সিতো অধম কেৱল ।
 তুমি হেন যুবতীক নিব দিয়ে জল ॥
 কোকিলৰ সৰ জিনি সুললিত বাণী ।
 আলিঙ্গন দিয়া মোক বাখা বাধা বাণী ॥

তোৰ সম সুন্দৰী নাহিকে ৰবিতলে ।
 বিধাতা মিলাইছে আনি মোৰ কৰ্ম্মফলে ॥
 যতেক কহিলা কথা দেৱ দামোদৰ ।
 শুনিয়া সুন্দৰী বাধা নিদিলা উত্তৰ ॥

কাষে কুস্ত লৈয়া যাই আগে চলে সখী ।
 বসনে ঢাকিয়া মুখ হাসে চন্দ্ৰমুখী ॥
 কটাঙ্ক লাৱণ্য লাসে ফিৰি ফিৰি চাই ।
 তান চিত্ত বুঝি হৰি পাছে পাছে ধাই ॥

সখী আগ বাঢ়ি গৈলা বাধা যাই শেষে ।
 থাপ দিয়া কানু ধৰে বাধিকাৰ কেশে ॥
 এৰ এৰ বুলি বাধা কৰে নিবাৰণ ।
 কেনে অযুগুত কৰে নন্দেৰ নন্দন ॥
 সত্যৱতী স্মৃত ব্যাস নাৰায়ণ অংশ ।
 সংক্ষেপে বচিলা পুণ্যশ্লোক হৰি বংশ ॥
 শুনা সভাসদ পদ মহাভাৰতৰ ।
 শ্ৰবণে কীৰ্তনে হৰে পাপ নিবন্তৰ ॥

পুনু জন্মেজয় ৰাজা পুছে যোৰ হাতে ।
 বাধা কানু পাছে লগ লাগিলা কিমতে ॥
 সবে সমাচাৰ মোত কহা মুনি বৰ ।
 তোমাৰ প্ৰসাদে কথা শুনো মনোহৰ ॥
 কহিবে লাগিলা কোঁতুহলে মহামুনি ।
 বসন্ত কালত যেন কোকিলৰ ধ্বনি ॥
 নিজ গৃহ পায় পাছে বাধিকা সুন্দৰী ।
 কলসী খসায় থৈয়া আছে চিন্তা কৰি ॥
 উঠে বসে ঘনে ঘনে ছয়াতি বিকল ।
 গৃহ কাৰ্য্যে চিন্ত নাই উন্মত্ত কেৱল ॥
 কানুৰ বিৰহ তাপ সহিতে নপাৰি ।
 কিসক জলক গৈলোঁ মই দুৰাচাৰী ॥
 কামে জৰ্জৰিত তনু ভৈলা তদাকাৰ ।
 কানু বিনে সৰ্ব্ব শূন্য ভৈলেক বাধাৰ ॥
 শাশু ননন্দিনী স্বামী বুলিলা বিস্তৰ ।
 শুনিয়া যুৱতী কিছু নিদিলা উত্তৰ ॥
 যদুসেন গোপৰ গৃহিনী মহাজ্ঞানী ।
 লোক মুখে শুনি আইলা ইসব কাহিনী ॥
 প্ৰেমত বিহ্বলী বাধা বৰ দুঃখ শূনি ।
 বাধাৰ মন্দিৰে গৈলা সেহি মনে গুণি ॥

দেখিলেক ৰাধা আছে তবধ আকাৰ ।
 ৰাধিকাৰ গলে ধৰি পাছে বাবম্বাৰ ॥
 কহ প্ৰাণ সখি তোৰ দুঃখৰ কাৰণ ।
 বিবহে তাপিত দেখোঁ অসন্তোষ মন ॥
 শাশু ননন্দিনী কিবা বুলিছে কুৎসিত ।
 সেই অপমানে তই হইয়াছ কুপিত ॥
 নিজ স্বামী বুলিয়াছে কিবা মন্দ কাৰ্য্য ।
 সিকাৰণে সখী তুমি পায় আছ লাজ ॥
 নহে যদি গোপ্য কৰি কহ তোৰ কথা ।
 কপট কৰস যদি খাস মোৰ মাথা ॥
 সখীৰ বচন শুনি ৰাধিকা স্তম্ভৰী ।
 কহিহে লাগিলা কথা বৰ দুঃখ কৰি ॥
 শুনা প্ৰাণ সখী মোৰ দুঃখৰ কাৰণ ।
 জল আনিবাক গৈলো সব সখী সঙ্গে ॥
 জল ভৰি ঘৰে আসো মনে মহা বঞ্চে ।
 আচম্বিতে নন্দ কানু আইলা মোৰ সঙ্গে ॥
 চুলে ধৰি পাছে কটালন্ত ঘনে ঘনে ।
 পাছে অদভূত কপ দেখিলো নয়নে ॥
 মাথাত ময়ূৰ পুচ্ছ শোভে আতি ভালা ।
 তাহাৰ ওপৰে নানা কুম্ভমৰ মালা ॥
 পুষ্পৰ স্তম্ভি ত্ৰাণে দশো দিশে ভাসে ।
 ভ্ৰমৰে নছাৰে পাশ মধু পান আশে ॥
 বাতুল অধৰে বাঁশী বজাৰে সঘন ।
 মুখে মন্দ মুচু হাস মোহিলেক মন ॥
 হেন কপ ৰবিতলে নতু দেখো আগে ।
 গোৱাল বালকে উপাসন্ত অনুৰাগে ॥
 যমুনা নদীও আতি আনন্দৰ ভৰে ।
 নানা উৎপল ফুলে যোগানক ধৰে ॥

হেন নন্দ সূত মোৰ নিকটক আসি ।
 পথ ভেটি বতি দান মাগে হাসি হাসি ॥
 য়ারত নেদেখি নিদিলোহো বতিদান ।
 সেহি হৰি লৈয়া গেল মোৰ পাঞ্চ প্ৰাণ ॥

তাৰ মুখ নেদেখিলেঁ সখী আমি পুনু ।
 বিৰহ বহিৰ তাপে চাৰিবোহো তনু ॥
 জীৱনত নাহি কাজ জানা প্ৰাণ সখি ।
 কথমপি আছে প্ৰাণ তোৰ মুখ দেখি ॥

ভাগ্য বশে লাগ পাই নাসেবিলো কানু ॥
 হাতে চন্দ্ৰ দিয়া বিধি বঞ্চিলেক পুনু ।
 এহি মতে কৈলা কথা তেজি সবে লাজ ।
 কাতৰ দেখিয়া সখী আলোচিলা কাজ ॥

বুকভানু সূতা সখী থিৰ কৰা চিত্ত ।
 ক্ষণে ক্ষণে হোৱে দেখোঁ আতি সচকিত ॥
 বাধা বোলে সখি মোৰ আকুলিত হিয়া ।
 সেহি মতে নন্দ সূত আবে নাদেখিয়া ॥

বন্ধুৰ সমুখে নিয়া থৈয়ো শীঘ্ৰ কৰি ।
 সেহি অদভুত ৰূপ দেখোঁ চক্ষু ভৰি ॥
 যি বোল বোলোক লোকে যাৰ যিবা মতে ।
 ননন্দিনী বোলোক অসতী নিত্যগতে ॥

গুৰু গুৰু-পত্নীয়েয়ো যি বোলে বোলোক ।
 শুনি নিজ পতি মোৰ সঙ্গক ছাৰোক ॥
 আউল জাউল কেশ মেলি যোগিনীৰ বেষে ।
 যথা তথা আছে কানু যাইবো সেহি দেশে ॥

কানুৰ বিৰহে মোৰ তনু ভৈলা জৰ ।
 কি বুলিবে গোকুলৰ লোকে হুয়া ডৰ ॥
 মই যদি জানো আগে বৃন্দাবনে কানু ।
 তেবে কি যমুনা ঘাটে নযাওঁ মই পুনু ॥

আগ পাছ নগুণিয়া বাধাক নগণি ।
 মৰিবাক লাগি গৈলোঁ মই কুলক্ষণী ॥
 বাধা নুশুনিয়া মই আনিলোঁগৈ জল ।
 এতেকে লভিয়া আছোঁ তাৰ প্ৰতিফল ॥

শুনা প্ৰাণ সখী মোৰ মনৰ নিদান ।
 কানুক নপাওঁ যদি ছাৰিবো পৰাণ ॥
 অবিৰতে চিন্তি ভাবি আছোঁ সমুদাই ।
 অবশ্যে লভিবো তাক দৈবে বাধা নাই ॥

যত কপ গুণ মোৰ কানুৰ অধীন ।
 কানু বিনে জান সবে হীনতো যে হীন ॥
 আকে জানি কিমতে বহিবে দিয়া ঘৰে ।
 বন্ধুৰ চৰণ নাদেখিয়া প্ৰাণ মৰে ॥

হৃদয়ে তুলিয়া ধৰি বাতুল চৰণ ।
 অনুক্ৰমে বাখোঁ গৈয়া জীৱন যোৱন ॥
 যি জনে দেখিছে তান কপ বিপৰীত ।
 নয়ন কটাক্ষে কোনে সান্ধৰিবে চিত ॥

কুল শীল বাখি কোনে বৈতে পাৰে ঘৰে ।
 বাঁশীৰ মধুৰ ধ্বনি উজ্জ্বল কৰে ॥
 হেন কি যুবতী আছে নগলে পাৰিব ।
 বাশীৰ নিশানে বজ্জ শিলা নিজৰিব ॥

যমুনা উজাই বহে চাদি যাই পাৰ ।
 কোন কুলবধু চিত্ত কৰিবে নিবাৰ ॥
 হেন কপ দেখি কোনে বৈবে নিজ ঘৰে ।
 জাতি কুল মৰ্যাদাক বাখিবাৰ তৰে ॥

নাহিকে আমাৰ চিত্ত যশ কীৰ্ত্তি কাজে ।
 আগে প্ৰাণ যাই যদি কি কৰিব লাজে ॥
 চল সখি আনি দিয়া নন্দেৰ তনয় ।
 তেবেসে পৰাণ বহে কহিলো নিশ্চয় ॥

তুমি সে হৃদয় মোৰ আন কোন নাই ।
 বিবহ দুঃখক তাতে কহিলো তো-ঠাই ॥
 হেন জানি মোক কৃপা কৰিয়ো এখন ।
 নকৰা কপট সখি ধৰিছো চৰণ ॥

তোৰ মোৰ এক প্ৰাণ তনু খানি ভিন্ন ।
 মোৰ নিজ পতি ভৈলা তোহোৰ অধীন ॥
 তেবে সখী বিলম্ব কৰহ কি কাৰণে ।
 তোমাৰ চিত্তৰ কথা নুবুজিলো মনে ॥

তুমি বিনে কোনে মোৰ সাধিবেক হিত ।
 মদন বাণৰ জালে তনু জৰ্জ্বৰিত ॥
 মলয়া চন্দন লেপে নকৰে শীতল ।
 মৰো যদি তোৰ শ্ৰম হৈবেক বিফল ॥

অবিলম্বে আন সখি সিদ্ধি কৰা কাজ ।
 চৰণে ধৰিয়া মাতো নকৰিবা লাজ ॥
 চিন্তা বিবহত মোৰ ভৈল তনু ক্ষীণ ।
 আজি ধৰি ভৈলোঁ সখী তোহোৰ অধীন ॥

দীৰ্ঘ মূক্তাৱলী

পাৰ্শ্ব নিগদতি শুনা নৰপতি
 বাধাৰ প্ৰণতি মাধৱক প্ৰতি ।
 এ মোৰ প্ৰাণ বন্ধু দিনে দিনে দেখা দিয়া ।
 তোমাৰ চৰণে পশিলো শৰণে
 কি কৰো এখনে তুমি অবিহনে এ,
 আমি পৰ নাৰী কিমতে লগত নিয়া ॥

দাকণী শাশুৰী পৰম দন্দুৰী,
 আগে আছে পুৰি ক্ৰোধে ফুৰে ঘূৰিএ
 সৰ্বৰ দায়ে বোলা মোক নানা নিন্দাবাণী ।
 তেবে মোৰ মনে তোমাৰ চৰণে
 চিন্তা সৰ্ববক্ষণে আক জানে কোনেএ,
 তোমাৰ বিৰহে নৰহিবে প্ৰাণ খানি ॥
 শ্যামল সুন্দৰ তনু মনোহৰ
 আতি ৰুচিকৰ তিল কৰতুৰএ,
 দেখি মোহ হৈয়া তেজিলোহো সমস্তক ।
 গাৰে পীতবাস মুখে অল্ল হাস,
 গতি লয় লাস মধুৰ আভাসএ,
 দেখি কোন নাৰী বাখিবে পাবে মনক ॥
 যি বেলা পিৰিতি বঢ়ালাহা আতি ।
 মগ্ন ভৈলা মতি নুগুছে সম্প্ৰতি এ
 আছিলাহা তুমি নিতে গতাগত কৰি ।
 গৃহ কৰ্ম তেজি তযু পাৰে ভৰ্জি
 আনন্দতে মজি আছিলো প্ৰাণ জীএ
 তুমি বিনে কেনে থাকিবো জীৱন ধৰি ॥
 পূৰ্বৰ তুমি আসি মধুৰ সস্তাসি
 কৰি অল্ল হাসি মোক লৈলা দাসীএ,
 আবে কি কাৰণে ছাৰিয়া যাস আমাক ।
 কি কৰিবো আমি আছে নিজ স্বামী
 তুমি পৰ গামা প্ৰসাদ সকামীএ,
 কিমতে চলিবো উপায় নাপালো তাক ॥
 শূনি নাৰায়ণে বোলে দুঃখ মনে
 আমাসাত বিনে বোলে ত্ৰিভুবনেএ
 কি কাৰণে দুঃখ কৰি আছে অভাগিনী ।
 জানিবাহা আমি জগতৰ স্বামী,
 সৰ্বৰ অন্তৰ্য্যামী মন চিত্তগামীএ
 সততে ভ্ৰমিয়া ফুৰো তক্ত দুঃখ জিনি ॥

বিমলাৰ সূতা আতি মনোনীতা
 মোৰ বিবহিতা নকৰিবা চিন্তাএ
 যৈকে যাওঁ মই তোমাক লগত নিবো ।
 সূন্দৰী বমণী খঞ্জন গমনী
 কুৰঙ্গ নয়নী চন্দ্রমা বদনীএ,
 হে প্ৰাণেশ্বৰী কিমতে মই ছাৰিবো ॥
 তুমি নাৰায়ণ জগত কাৰণ
 তোমাৰ চৰণ ভকতৰ ধনএ
 জানি তযু পारे শৰণ পশিবো আমি ।
 তোমাৰ চৰিত্ৰ পৰম পবিত্ৰ
 ভকতৰ মিত্ৰ স্বভাৱে বিচিত্ৰএ
 আত বঢ়া টুটা দোষ ক্ষমা কৰা স্বামী ॥
 আমি পুৰাতন শিষ্যৰ সন্তান
 জানি নাৰায়ণ বাখিয়ো এখনএ,
 তোমাৰ চৰণে কৰো সহস্ৰ প্ৰণাম ।
 দোষ পৰি হৰি বিঘ্নিক সংহৰি
 ইচ্ছ সিদ্ধি কৰি দাস বুলি ধৰিএ
 কৰা অনুগ্ৰহ সিদ্ধি হোক মনস্কাম ॥
 বাধা মাধৱৰ লীলা মনোহৰ ।
 আনন্দ সাগৰ নলাগে ভাগৰএ,
 জানি সভাসদ সদায়ে হৃদয়ে ধৰি ।
 শ্ৰীকবি শেখৰে দ্বীজ হীনতৰে
 পৰম সাদৰে জানি নিবন্তৰেএ
 ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥

ভবানন্দ ।

হৰিবংশ ।

বাখাৰ বচন শুনি দেৱ নাৰায়ণ ।
কহিতে লাগিলা তাৰ যত বিবৰণ ॥
শুন প্ৰাণেশ্বৰী যে পুছিল বাক্যবস ।
যেমতে যমুনা হৈল মোৰ বাক্যবশ ॥

নাৰদৰ চিত্ত হৈল অহঙ্কাৰ বল ।
পবিত্ৰ আলাপি বাগ গীত গাৱে ভাল ॥
বীণা বজাইতে গৈলা কৈলাস শিখৰ ।
শিৱৰ সাক্ষাতে গীত গান্ধ মুনিবৰ ॥

মুনিয়ৈ বোলন্ত শুনা দেৱ ত্ৰিলোচন ।
মোৰ সঙ্গে বাগ ধৰে নাহি হেন জন ॥
শিৱে বোলে চল যাই বিষ্ণুৰ পুৰিত ।
তাহান সাক্ষাতে গিয়া গাও ভাল গীত ॥

আগিও যাইবো মুনি তোমাৰ সঙ্গতি ।
বিলম্ব নকৰি মুনি চল শীঘ্ৰ গতি ॥
চলিলেক সদাশিৱ নাৰদে সহিতে ।
কত গুলা মূৰ্ত্তি লাগ পাইলা সেই পথে ॥

কাৰো হস্ত পাদ নাহি কাহাৰো শ্ৰৱণ ।
নাসিকা সহিতে কাৰো নাহিকে নয়ন ॥
নাৰদক দেখি তাৰা ধাইলন্ত ত্ৰিভিত ।
মাৰিবাক কাৰ্য্যে তাৰা ধাইলন্ত ত্ৰিভিত ॥

হৰিবংশ ।

ঘৰে ঘৰে ফিৰে তাৰা ক্ৰন্দন বজাইতে ।

আমাৰ ফল এহি তোমাৰ নিমিত্তে ॥

গতি নাজানিয়া গীত গাওঁ কি কাৰণ ।

আমাৰ হাতত আজি তোমাৰ মৰণ ॥

নাৰদে পাইল ভীতি দেখে ভোলানাথে ।

হাসিয়া কহিলা বাগ লোকৰ সাক্ষাতে ॥

শুন শুন বাগ লোক আমাৰ বচন ।

পূৰ্বৰ ৰূপ হৈবা সবে নাকৰা চিন্তন ॥

এত বুলি মহাদেৱে আৰম্ভিলা গান ।

হইল সকল বাগ পূৰ্বৰ সমান ॥

হাসিয়া হাসিয়া বোলে দেৱ শূলপাণি ।

ভাল গীত গায়াছ নাৰদ মহামুনি ॥

বিস্মিত হৈল মুনি চিন্তা যুক্ত মন ।

তথা হস্তে ছুই জন কৰিলা গমন ॥

হৰিষে যে সদাশিৱে নাৰদ সহিতে ।

অবিলম্বে মিলে গৈয়া বৈকুণ্ঠ পুৰিতে ॥

দ্বাৰত বিৰিঞ্চি আদি যতেক অমৰ ।

তান পাছে দেখে সহস্ৰেক মহেশ্বৰ ।

লক্ষ লক্ষ নাৰদ সনক সনাতন ।

আশা দিয়া বসি আছে বিনতা নন্দন ॥

দেখিয়া নাৰদ মুনি ভয় পাইলা মনে ।

শিৱে নিবেদন কৈলা গৰুড়ৰ স্থানে ॥

আমি আসি আছা কহ প্ৰভুৰ গোচৰ ।

অজ্ঞা কৈলে পদাস্বজ পাৰি দেখিবাৰ ॥

গৰুড়ে বোলয় তথা যাইতে নপাৰি ।

লক্ষনী সৰস্বতী লৈয়া ক্ৰীড়া কৰে হৰি ॥

গৰুড় বচন শুনি দেৱ মহেশ্বৰ ।

হাসিয়া শিঙ্গাত ফুক দিলা দিগম্বৰ ॥

ভিণ্ডিবিৰ নাৰ্দ কৰে পৰম প্ৰমোদ ।
 তাক দেখি বীণা বাছ কৰিলা নাৰ্দ ॥
 অন্তৰ্ঘ্যামী ভগবান সকল জানিয়া ।
 আইস নাৰ্দ শিৱ বোলে ডাক দিয়া ॥

প্ৰভুৰ মধুৰ বাক্য শুনি আচম্বিত ।
 সহস্ৰে সহস্ৰে শিবে বেঢ়ি চাৰি ভিত ॥
 লক্ষ লক্ষ নাৰ্দেও বীণা হস্তে কৰি ।
 বেঢ়িল সিবোৰে দেখি বিস্মিত মুৰাৰি ॥

ভয় পায় সৰ্দাশিৱে পুট কৰি কৰ ।
 পঞ্চাননে স্তুতি কৰে হেৰিয়া অম্বৰ ॥
 বাম নিৰঞ্জনে প্ৰভু ব্ৰহ্ম সনাতন ।
 স্থাৱৰ জগ্গম ময় নমো নাৰায়ণ ॥

নমো নিৰাকাৰ প্ৰভু নমো তেজময় ।
 নমো জ্যোতিৰ্ময় প্ৰভু নিৰ্লেপ আশ্ৰয় ॥
 সত্ত্ব ৰজ তম প্ৰভু তিনি গুণধাৰী ।
 সবাকো তেজিয়া ত্ৰিসি বেদাধিকাৰী ॥

সহস্ৰেক শিৱ নাশ হৰো লোম কুপে ।
 আমি তাক স্তবন কৰিবো কোন ৰূপে ॥
 বদনে নোলাৰে বাকা পুট কৰি ভুজ ।
 কৃপায়ে বিভূতি নাশ দেখি পদাসুজ ॥

শিৱেৰ স্তবনে হৰি মায়া কৰি নাশ ।
 চলিলা নাৰ্দ শিৱ পায় অবকাশ ॥

* * *

অন্তৰে থাকিয়া হৰি কৈলা অঙ্গীকাৰ ॥

ভাল হৈল আপনে আসিছ শূলপাণি ।
 পবিত্ৰ আলাপ ৰাগ কিছু কিছু শুনি ॥
 আচম্বিত শুনিয়া প্ৰভুৰ অঙ্গীকাৰ ।
 আলাপিল শিৱে ৰাগ মেঘ যে মল্লাৰ ॥

শিৱে বাগ গাইতে হৰি হৈলা মৰ্ম্মাঙ্কিত ।
 তাত্ৰৰ কোঁটাত হৰি দ্ৰাৱ আচম্বিত ॥
 মহাদেৱ ভক্তি ভাৱ মধুৰ গায়ন ।
 জল ৰূপ হৈল তেবে প্ৰভু নাৰায়ণ ॥
 দ্ৰাবিল তাত্ৰৰ কটা নাহি পৰিমাণ ।
 ভবাৰ্ণব তৰণী দ্ৰবিল ভগবান ॥
 তেবে শিৱে উত্তৰ নপাই গোবিন্দৰ ।
 ভয়দ্ৰুমে শঙ্কিত তেজিলা মহেশ্বৰ ॥
 জানিলা প্ৰভুৰ মনে ভাল নহে গীত ।
 এতেকে উত্তৰ নেদে হইয়া কুপিত ॥
 ভয় পায় মহাদেৱে অবিলম্বে উঠি ।
 তাত্ৰৰ কাটাৰ পাত চাহিল উছুটি ॥
 আচম্বিতে দেখি হৰে সলিলৰ বিন্দু ।
 পৰিমাণ নাহি যেন ঘনবাহ কস্মু ॥
 ভয় পায় সদাশিৱ ৰূপট অন্তৰে ।
 মূৰ্চ্ছিত হৈইয়া পৰে পায় চিন্তাজ্বৰে ॥
 দেখিয়া নাৰদ মুনি প্ৰসন্ন বদন ।
 বুজিলোঁ শিৱেৰ দুঃখী হৈছে নাৰায়ণ ॥
 শিৱেৰ গায়নে প্ৰভু হৈছে কুপিত ।
 সন্তোষ হৈয়োক প্ৰভু আমি গাই গীত ॥
 হৰিষ বদনে ঋষি আৰম্ভিলা গীত ।
 পূৰ্ব্ব অনুদ্ৰুমে ৰূপে হইলা ভগবান ॥
 সে যে পাদোদক জলে জন্মিলা জাহ্নবী ।
 পৰম সুন্দৰী বামা যেন লক্ষ্মী দেবী ॥
 হেন কালে দৃষ্টিহীন শিৱেৰ উপৰ ।
 মূৰ্চ্ছিত হৈইছে দেখি দেব গদাধৰ ॥
 পদ্মহস্ত দিলা হৰি শিৱৰ উপৰ ।
 প্ৰণাম কৰিয়া বৈসে দেৱ মহেশ্বৰ ॥

তুষ্ট হুয়া সেই কন্যা তাৰে দিলা দান ।
 দেখিয়া বিস্মিত হৈল ঋষি তপোধন ॥
 শিৱেৰে সহিতে গেল আপোনাৰ স্থান ।
 সত্যযুগে গঙ্গা হৈল হৰেব বনিতা ॥

তাৰ পাছে মৰ্ত্যে আইলা শুনা তাৰ কথা ।
 সূৰ্য্য বংশ নৃপতি সগৰ মহাশয় ।
 ঔৰষে জন্মিলা পুত্ৰ ষাঠি সহস্ৰয় ॥
 বিক্রমে সমান জিনে ৰূপে পঞ্চশৰ ।
 ঐশ্বৰ্য্যে বাসব জিনে ধৰ্ম্মে তৎপৰ ॥

অশ্বমেধ যোড়া হেতু কৰিলা ৰাজন ।
 বন্ধক কৰিয়া দিলা যত পুত্ৰ গণ ॥
 পূৰ্ববৰ প্ৰাক্তন আছে শুনা বিবৰণ ।
 আপোনাৰ ইচ্ছা প্ৰায় অশ্বৰ গমন ॥

নানা দেশে গিয়াছিল সেই অশ্ববৰ ।
 কেৱে নাৰাখিল যোড়া ভ্ৰমে নিবন্তৰ ॥

ভ্ৰমিতে ভ্ৰমিতে যোড়া হৃদ দেখে ভাল ।
 সেই হৃদে প্ৰবেশিল সপ্তম পাতাল ॥
 বসাতলে গৈল যোড়া ভগৱতী পুৰে ।
 শূন্য হেতু পায় লাগ বান্ধিল তাহাৰে ॥

সগৰৰ পুত্ৰ সবে যোড়া নাদেখিয়া ।
 আচম্বিতে হৃদ দেখি প্ৰবেশিল গিয়া ॥
 অশ্বপদ দেখি তাৰা গেল সেই পথে ।
 তপস্বী কৰয় মুনি দেখিলা সাক্ষাতে ॥

সমাধি কৰিয়া মুনি বসিয়াছ ধ্যানে ।
 যোড়া বিচাৰিয়া গেল তাৰ বিচুমান ॥
 মদে মত্ত হৈল কুমাৰ হীন হৈল জ্ঞান ।
 যোড়া চাহিলেক গিয়া কপিলেৰ স্থান ॥

শুনিয়া কটাক্ষ ভাৱে চাহে মহামুনি ।
 ষাটি সহস্ৰ কুমাৰ হৈলন্ত ভস্ম পুনি ॥
 শত ভাগে বহে যেন ভস্ম বাশি ছয়া ।
 ছয় শত বাঁবে ভস্ম এক বাশি ছয়া ॥

এক থানে ভস্ম হৈল ছশত কুমাৰ ।
 এহি মতে ভস্ম ভৈল ষাঠি যে কুমাৰ ॥
 তাৰ শেষে ভৃগুবাম নাৰায়ণ অংশ ।
 নাশিল সকল ক্ষত্ৰিয়ৰ সূৰ্য্য বংশ ॥

দুই স্ত্ৰীয়ে ভাগে ভাগে কবিলি শৃঙ্গাৰ ।
 জন্মিল সন্ততি ভগীৰথ নাম তাৰ ॥
 শৈশব অন্তৰে ভৈল যৌবন প্ৰবেশ ।
 ভুজ বলে কৰ তল কৈল নিজ দেশ ॥

পুত্ৰৰ বিক্ৰম দেখি হৰিষ জননী ।
 কহিলা সকল আদি পুৰাণ কাহিনী ॥
 বসাতলে তোমাৰ পুৰুষ যত জন ।
 সহাস কৰিয়া নিয়ো বৈকুণ্ঠ ভুবন ॥

মায়েৰ বচন শুনি বাজা ভগীৰথে ।
 বিৰিঞ্চি পুজিল গিয়া স্তম্ভ পৰ্বতে ॥
 শীতকালে সলিলত কৰে পদ্মাসন ।
 নিৰ্জ্জনে কৰিল প্ৰজাপতিৰ স্মৰণ ॥

উৰ্দ্ধ পাদ লক্ষ শব্দ কৰিল স্তবন ।
 পৰিণামে বিস্তৰ কৰিলা যোগাসন ॥
 শৰীৰ ওপৰে ভৈল বল্মীক শিখৰ ।
 কৰিলা শৰীৰ ভেদি কেৱলে জৰ্জ্জৰ ॥

হৈল বহুকাল বৃক্ষ ভেদী লোক অঙ্গ ।
 সমাধি কৰিয়া আছে যোগ নহে ভঙ্গ ॥
 বিষম তপস্ৰা তাৰ দেখি চমৎকাৰ ।
 ভয় পায় ব্ৰহ্মা গৈল নিকটে তাহাৰ ॥

মাথে ধৰি প্ৰজাপতি তুলিলা আপনে ।
কৰ পুটে বোলে ব্ৰহ্মা মধুৰ বচনে ॥
উঠ উঠ আৰে বাপ সূৰ্য্য জন্ম মুনি ।
এমত তপস্বী আৰ কোথায়ে নাশুনি ॥

ত্ৰিভুবনে হেন কৰ্ম্ম কেবা জনে কৰে ।
মনুষ্মৰ কাৰ্য্য কিবা সবেও নপাৰে ॥
কিবা চাহ বাপু তুমি মোৰ ঠাই কহ ।
চিত্তৰ মানস তুই সম্পূৰ্ণ কৰিলহ ॥

চেতন কৰিয়া বাজা ব্ৰহ্মাবে দেখিয়া ।
প্ৰণাম কৰিয়া বোলে চৰণে পৰিয়া ॥
অয়ে প্ৰভু চতুৰ্ম্মুখ শুন বিবৰণ ।
জানিয়া আমাত কেন পুছ বিবৰণ ॥

অন্তৰ্ঘ্যামী হুয়া প্ৰভু পুছা মোক কেনে ।
কহিবো সকলে কথা তোমাৰ চৰণে ॥
কপিল সকোপে মোৰ পুৰুষ সকল ।
ভস্মচয় হুয়া তাৰা বৈছে বসাতল ॥

কেন মতে মুক্ত হুয়া বৈকুণ্ঠক যাই ।
আপনে কহিয়ে! দেৱ তাহাৰ উপায় ॥
ব্ৰহ্মা বোলে আমি তাৰ চিন্তিছি উপাই ।
যেমতে হৈবেক মুক্ত শূনা সমুদাই ॥

শিৱেৰ সঙ্গত বসে মজি জগন্নাথ ।
জল ৰূপ হুয়া আছে তাত্ৰ কটৰাত ॥
তান্ত হন্তে জন্মে কন্যা গঙ্গা নাম তাৰ ।
তানে আনি পিতৃলোক কৰহ উদ্ধাৰ ॥

যদি বা শিৱেৰ বিষ্ণু কৰি আছে দান ।
তাত্ৰ কোটৰাত তেহো আছে অধিষ্ঠান ॥
ব্ৰহ্মাৰ বচন শূনি বাজা ভগীৰথ ।
পুনৰপি জিজ্ঞাসিল কৰি যোৰহাত ॥

তাত্ৰ কোটিৰাত দেখে স্বপ্নেও নাজানি ।
কেমতে পাইবো তাক বল পদ্মযোনি ॥
ব্ৰহ্মা বোলে শুন ৰাজা আমাৰ বচন ।
মোৰ বথে যায়ে তুমি কৰি আৰোহণ ॥

প্ৰজাপতিৰ হংস যুক্ত বিমল বিমানে ।
আচম্বিতে লৈয়া গৈল কটা বিছামানে ॥
কটাৰ নিকটে যদি গেল নৰেশ্বৰ ।
কৰপুট কৰি স্তুতি কৰিলা বিস্তৰ ॥

তোমাৰ চৰণে দেবী কৰো নমস্কাৰ ।
মোৰ পিতৃলোক মার কৰহ উদ্ধাৰ ॥
ৰাজাৰ স্তুতিত দেবী সদয় কৰিয়া ;
অঙ্গীকাৰ কৈল তৰে কটাত থাকিয়া ॥

আসিয়াছ ভগীৰথ সবে আমি জানি ।
বিশেষ কহিছা কথা দেব পদ্মযোনি ॥
অবশ্যে যাইবো আমি মৰ্ত্ত্যেৰ ভুবন ।
উদ্ধাৰিয়া দিবো তোৰ যত পিতৃগণ ॥

কিন্তু এক খানি কথা শুন সাৱধানে ।
জটা পাতি লৱে যদি দেৱ পঞ্চাননে ॥
গঙ্গাৰ বচন শুনি ৰাজা ভগীৰথ ।
শিৱক কৰিলা স্তুতি কৰযোড় হাত ॥

সত্যৱতী সূত ব্যাস নাৰায়ণ অংশ ।
সংক্ষেপে ৰচিলা পুণ্য শ্লোক হৰিবংশ ॥
সেহি শ্লোক ব্যাখান কৰিয়া পদবন্ধে ।
লোকে বুজিবাৰ কহে দীন ভৱানন্দে ॥

ভবদেব বিপ্ৰ ।

শ্ৰীৰাম চন্দ্ৰৰ অশ্বমেধ যজ্ঞ ।

শাস্ত্ৰক বিচাৰি বশিষ্ঠ বোলই
শুনিয়োক বযুবৰ ।

অশ্বমেধ যজ্ঞ সেন্ধবে নিসিজে
সস্তাৰ লাগে বিস্তৰ ॥

প্ৰথমে যজ্ঞৰ ঘোৰাক লাগই
চন্দ্ৰ সম শুক্ল বৰ্ণ ।

লাঞ্জ গোট তাৰ হৰিদ্রা হৈবেক
কৃষ্ণ হৈবে ছই কৰ্ণ ॥

মুখ গোট তাৰ পাণ্ডু হইবেক
সুবৰ্ণে মণ্ডিতে গাৱ ।

জলত খলত শূন্যত ভ্ৰমিব
ঘোৰাৰ হেন স্তভাৱ ।

বশিষ্ঠ বদতি শূনা বযুপতি
ঘোৰাৰ কহোঁ নিৰ্ণয় ।

হেন ঠান ঘোৰা যজ্ঞত লাগই
পথি হৈবে বত্ন ময় ॥

ভাই বাপুএৰা কটক সহিতে
বাখিতে লাগে ঘোৰাক ।

যিটো বলিয়াৰ বানে ঘোৰা ধৰে
সমৰে জিনিবে তাক ॥

যি ঠানত হয় লাদয় মূতয়
গো মূত্ৰে তাক লিপিব ।

হোম যজ্ঞ কৰি দেৱক আৰ্চয়
ব্ৰাহ্মণক দান দিব ॥

প্ৰথম দিনত ব্ৰাহ্মণ লাগই
পাণ্ডিত যাঠি হেজাৰ ।

এক শত বত্ন দিবা কৰি যত্ন
সুবৰ্ণৰ তিনি ভাৰ ॥

এক শত বথ বঞ্জিয়া বিচিত্ৰ
এক শত গজ বাজী ।

এক শত দাস এক শত দাসী
অলঙ্কাৰ দিবা সাজি ॥

আমি যৈত তৈত কহৌ স্বৰূপত
তাকো জানো বোলৌ মিছা ।

ভাৰ্গ্যয়ে সহিতে একেলগে থাকি
মনে নকৰিবা ইচ্ছা ॥

সকলে সম্ভাৰ আছয় তোমাৰ
কিছু নকৰিবা চিন্তা ।

আসি পতিব্ৰত 'সিজে যেন মত
লগতে নাহিকে সীতা ॥

বশিষ্ঠ বদতি শুনা বয়ুপতি
সকলে কৈলো বুজায় ।

ভাল ভাল চাই ব্ৰাহ্মণ আনিবা
বেদৰ নিৰ্ণয় চাই ॥

ডাঙ্গৰ দীঘল তাকো নলাগই
কুল ধৰ্ম্ম অতি চাই ।

শাস্ত্ৰত কুশল বেদত নিৰ্মূল
আনিবা তাক মতাই ॥

বিবাহ বহিত ব্ৰাহ্মণ নেলাগে
 সখা গোত্ৰ বিচাৰিবা ।
 অঙ্গ হীন কুঁজা তাকো নলাগই
 বৃদ্ধ যে বিপ্ৰ নানিবা ॥
 কলিয়া ব্ৰাহ্মণ তাকো নলাগই
 সুন্দৰ বাচি আনিবা ।
 দঁতুৱা ব্ৰাহ্মণ তাকো নলাগই
 বাচি এক পাশে থবাঁ ।

—

পদ ।

বশিষ্ঠে কহিলা বামে আছিলেক শুনি ।
 কতো বেলি অন্তৰে মাতিলা মনে গুণি ॥
 সকলো কথাক মই চিন্তে দিলো ঠাই ।
 কহিয়ে যজ্ঞৰ ঘোৰা আছে কোন ঠাই ॥

শুনিয়ে জাম্বৱ তুমি বুদ্ধিৰ ভাণ্ডাৰী ।
 তুমি নকহিলে আনে কহিতে নাপাৰি ॥
 ঘোৰা নাপাইলে যজ্ঞ কৰণ নেযাই ।
 কহিয়ে যজ্ঞৰ ঘোৰা কোন মতে পাই ॥

জাম্বৱ বোলয় শুনা তুমি বঘুবৰ ।
 আছে এক গোট ঘোৰা সংসাৰ ভিতৰ ॥
 এক কথা কহোঁ মই শুনা নিবন্তৰ ।
 নাগাঞ্চ নৃপতি আছে সিন্ধুৰা নগৰ ॥

পৰম দুস্কৰ থান সিন্ধুৰা নগৰী ।
 সসৈন্য সহিতে ৰাজা আছে ৰাজ্য কৰি ॥
 গহীন সাগৰ অতি তাৰ হৈবে পাৰ ।
 দ্বাদশ প্ৰহৰ সিটো লক্ষাৰ সিপাৰ ॥

মহা বলৱন্ত ৰাজা সম নাহি কেৱ ।
 ৰাৱণৰ সম লক্ষ ৰাজা কৰে সেৱ ।
 ষাঠি লক্ষ ৰাজা লই যদি কৰা ধাৰ ।
 তথাপি যজ্ঞৰ ঘোৰা আনা কিছূ ভাৰ ॥

হেন শুনি ৰামচন্দ্ৰ চৰ্ণাৰাইলা মাথ ।
 সবল বৃক্ষত যেন পৰিলা নিৰ্ঘাট ॥
 কতো বেলি ৰামচন্দ্ৰে লভিলা চেতন ।
 সবাকো সম্বোধি হেন বুলিলা বচন ॥

শুনিয়েক ভৱত লক্ষণ শত্ৰুঘন ।
 অঙ্গদ প্ৰমুঞ্জে আনো নানা কপিগণ ॥
 বাপু হনুমন্ত বীৰ তোমাত সুবুদ্ধি ।
 হৰি হৰি বিধতা নেৰাইলো ব্ৰহ্মবধি ॥

আগ বাঢ়ি হনুমন্তে জুৰি যোৰ হাত ।
 নমো ৰামচন্দ্ৰে বুলি নমাইলন্ত মাথ ॥
 আজ্ঞা কৰা প্ৰভু ৰাম তাকে কৰো ধৰি ।
 আনিবোঁ যজ্ঞৰ ঘোৰা বোলোঁ নিষ্ঠ কৰি ॥

তোমাৰ প্ৰসাদে মোৰ কাকো নাহি ভয় ।
 আনিবোঁ যজ্ঞৰ ঘোৰা বুলিলো নিশ্চয় ॥
 তুমি সমে ইঠাইত থাকিও ৰাজা লোক ।
 ঘোৰাৰ কাৰণে প্ৰভু পাৰ্শ্বিও আমাক ॥

হেন শুনি ৰাম ভৈলা আনন্দ হৃদয় ।
 ৰাজ যোগ্য অলক্ষ্যৰ চৰাইলন্ত গায় ॥
 মাৰুতিক চাই ৰামে বুলিলা বচন ।
 সসৈন্য সহিতে তুমি যায়ে বীৰগণ ॥

পত্ৰখনি দেখায়োক ৰামৰ আদেশ ।
 আজ্ঞা পত্ৰ হনুমন্তে দেখান্ত নিশেষ ॥
 নাহিক নিয়ম সবে ভুঞ্জে বৃক্ষ ফল ।
 তাসম্বায়ো বাৰ্ত্তা সবে পাওক সকল ॥

ভালুক বানৰ সবে ভৈলেক বিমন ।
 হেন দেখি সবাকো বুলিলা হনুমান ॥
 যিতো জন নাই সে বামৰ অপবাধি ।
 সবাক্ৰবে নষ্ট হৈবে দৈবে বোলা বধি ॥

এহি বুলি বাম সেনা নেথাকিল বই ।
 কেহো বোলে আৰু নেদেখিবোঁ বাপ ভাই ॥
 কেহো বোলে বাপ নেদেখিবোঁ বন্ধুগণ ।
 কেহো বোলে নেদেখোঁহেঁ এতিন ভুবন ॥

কেহো বোলে বানৰ ভৈলেক বমকাল ।
 কেহো বোলে হনুমন্ত প্ৰচণ্ড বিকাল ॥
 ছয় মাস মানে যুদ্ধ নাছিল আমাৰ ।
 পুনৰপি সেই যুদ্ধ মিলিল ইবাৰ ॥

ইবেলা যে আমাৰ জাঁৱৰ আশা নাই ।
 এহি বুলি সমস্তে যে মূৰ ঘুমুৰাই ॥
 ভৰত, লক্ষ্মণ, নল, নীল বীৰ গণ ।
 বামৰ চৰণে বন্দি কৰিলা গমন ॥

সবে আগে চলি গৈলা বাৰ হনুমান ।
 শুনিয়েক সভাসদ হনুৰ বাখ্যান ॥

তুলসি ।

চতুৰিধি বেৰি, ধূলায়ে আন্ধাৰি,
 কুৰাঁকুঁই মই দেখোঁ ।

কাৰো মাত বোল, কেহো নুশুনয়,
 কাহাকো কিয় নেদেখোঁ ॥

দেৱাদেই কৰি, ভালুক বানৰ,
 জোলোকা জুলুকি যাই ।

আকৰ্ণ শব্দ, গগনে চাইলা,
 কম্পে বসুমতী আই ॥

পাইলা সিন্ধুকুল, সেনাৰ আন্দোল,
 শুনন্তে লাগে ভ্ৰাস ।
 পৰ্বত সমান, ঢেউ উথলিল,
 যত্ৰপি নাই বতাস ॥
 বিনা বায়ু ঢেউ, উথলিল বৰ,
 অনেক দূৰক যাই ।
 আফাল শব্দে, স্বৰ্গক লজ্জিল,
 কম্পে বসুমতী আই ॥
 সমুদ্ৰৰ কুলে, সেনাৰ আন্দোলে,
 সসৈন্যে আছন্ত চাই ।
 মনত হৰিষে, বানৰে বোলয়,
 এবেসে পাইলো উপাই ॥
 খণ্ড খণ্ড কৰি, বামচন্দ্ৰ হৰি,
 সেতুক কাটিয়া থৈলা ।
 এহি চল কৰি, কেহোয়ে নেমাই,
 বানৰে উপাই পাইলা ॥
 ছয়া শাৰী শাৰী, কৰে ধৰাধৰি,
 হাঁসে বস্লে গীত গাই ।
 মনত হৰিষে, বানৰে নাচই,
 হাঁসে হাতে তালি বাই ॥
 সূত্ৰীৰ বোলন্ত, শুনিয়ে লক্ষণ,
 সেতু বন্ধ নকৰিলে ।
 আন বুদ্ধি নাই বায়ুৰ পুতাই,
 সবাহাক্কে নাৰাখিলে ॥

পদ ।

লক্ষণে বোলন্ত বাপু শূনা হনুমান ।
 তুমি বিনা আমাৰ বান্ধৱ নাহি আন ॥
 প্ৰভু বাঘৱৰ কাৰ্য্য সাধিয়ে সত্বৰ ।
 হেন জানি বাপু তই সেতুবন্ধ কৰ ॥

আগ বাঢ়ি হনুমন্তে জুৰি যোবহাত ।
 লক্ষণ ভবত বুলি নমিলন্ত মাথ ॥
 এক কথা কহো মই স্বৰূপত হয় ।
 বোলো জানো দৰ্পকৰা বায়ুৰ তনয় ॥

জাঁঠ গোট পৰ্বতৰ বহি আছোঁ ভাৰ ।
 তাহাত হুস্কৰ কৰ্ম্ম কৰিবোঁ ইবাৰ ॥
 সবে জ্ঞাতিগণ মই কৰিবোঁ উদ্ধাৰ ।
 পিঠিত কৰিয়া কৰোঁ সাগৰৰ পাৰ ॥

জাম্বৱন্তে বোলে শুনা বায়ুৰ কুমাৰ ।
 যিতো কথা কহিলা শুনিতো লাগে ভাৰ ॥
 পিঠিত কৰিয়া সেনা সিন্ধু কৰা পাৰ ।
 কেন মতে নিবা তুমি অঞ্জনা কুমাৰ ॥

শুনি হনুমন্তে বোলে লক্ষণ ভবত ।
 দুই ভাই চৰা মোৰ দুই খানি কন্ধত ॥
 পিঠি ভাগে শত্ৰুঘণ স্মিত্ৰো নন্দন ।
 হৃদয়ত জাম্বৱন্ত ব্ৰহ্মাৰ নন্দন ॥

দক্ষিণ বাহুত সেনা পতি অঙ্গদাই ।
 বাম বাহু তলে নল নীল দুই ভাই ॥
 আনো সব ৰাজাগণ আসিয়াছে যত ।
 সবে মিলি ধৰিয়োক মোহোৰ লাঞ্জত ॥

এক গোট লোম শাল গছ সমসৰ ।
 তাতে ধৰিয়োক সবে ভালুক বানৰ ॥
 মাৰুতিৰ বচন শুনিয়া সেনাগণ ।
 হাতে, কাষে, পেটে পিঠি ধৰিলা তেখন ॥

যেন মহা গছত টেকোৰা লৈলা বাস ।
 কোঁতুহলে হনুমন্ত তুলিলেক হাঁস ॥
 লোমৰ গুৰিত কতো থাকিলেক বসি ।
 কান্ধে গলে বুকু পিঠি থাকিল উৰুসি ॥

যেহেন পৰ্ব্বত ভৈলা কপি মহাবল ।
তৰু লতা ভৈলা সম কটক সকল ॥
মাৰুতি বোলয় শুনিয়োক জ্ঞাতি লোক ।
জাঁতিয়া ধৰিবা সবে নেৰিবাহা মোক ॥

থিৰে শাঁতে বহিবাহা চকু নেমেলিবাঁ ।
সমুদ্ৰক দেখি পাছে ভয়তে মৰিবাঁ ॥
গহীন গন্তীৰ ধীৰ হনুমন্ত বীৰ ।
প্ৰতি প্ৰতি বাম সেনা কৰিলন্ত স্থিৰ ॥

মাৰুতিৰ বচন শুনিয়া সেনাগণে ।
চকু মুদি সবেয়ো বসিলা বঙ্গমনে ॥
সাগৰ তৰিবে সাজু ভৈলা হনুমান ।
দেও মাৰেঁ জ্ঞাতি লোক হোৱাঁ সাৱধান ॥

তুলৰি ।

বাম লক্ষ্মণক, সূগ্ৰীৰ বীৰক,
কৰিলন্ত নমস্কাৰ ।
বায়ু যে বাপক, অঞ্জনা মাৰক,
প্ৰণমিলা সাতবাৰ ॥
কেশৰী চৰণ, শিৰোগত কৰি,
ত্ৰিদশ দেৱ ধীয়াই ।
হনুমন্ত বীৰ, অতিৰঙ্গ মনে,
আকাশ গমনে যাই ॥
বায়ুতো অধিক, হনুমন্ত বীৰ,
বায়ুৰ সঞ্চাৰে যাই ।
সব শিখৰক, গৈয়া আটাইলেক,
সমুদ্ৰ জল এৰাই ॥

শুনা জ্ঞাতি লোক, এৰিয়োক মোক,
 সাগৰ ভৈলোহোঁ পাৰ ।
 লক্ষণ ভৰত, শত্ৰুঘন বোলে,
 কি বোলা বায়ু কুমাৰ ॥
 ষাঠি লক্ষ ৰজা অসংখ্যাত প্ৰজা,
 দৰ্প কৰি বহে ভাৰ ।
 মধ্য সাগৰত, বাইবাক নাপাৰা,
 বোলোঁ হেৰা হৈলোঁ পাৰ ॥
 এৰিলে মৰিবাঁ, কেহোঁৱে নেৰিবা,
 হেনসে চিন্তা উপাই ।
 ভাল কৰি ধৰা, হেলা পৰিহৰা,
 সবে মৰোঁ একঠাই ॥

—
 পদ ।

হনুমন্তে বোলে বাপু শুনা জাম্বৱন্ত ।
 আনে কি জানে মোৰ বলৰ আদি অন্ত ॥
 যদি নেজানাহা মোৰ বলৰ মহিমা ।
 চকু মেলি চোৱাঁ তুমি লক্ষাৰ পাইলোঁ সীমা ॥

হেন শুনি জাম্বৱন্ত চকু মেলি চাইলা ।
 ইটো হনুমন্ত বীৰে সাগৰ চেৰাইলা ॥
 জাম্বৱে সহিতে নল নীল দুই ভাই ।
 ষাঠি লক্ষ ৰাজা সমে চকু মেলি চাই ॥

ৰাম সেনা সকলেসে চকু মেলি চাইলা ।
 ইতো হনুমন্ত বীৰে সাগৰ চেৰাইলা ॥
 কেহোয়ে প্ৰণতি কৰে কেহো কৰে স্তুতি ।
 জন্মে জন্মে হনুমন্ত তুমি হবা গতি ॥

লক্ষ্মণে কৰিল বহু নানা সতকাৰ ।
 বাৰে বাৰে কৰা বাপু আমাক উদ্ধাৰ ॥
 শক্তিশেলে শালি মোক থৈলেক ৰাৱণ ।
 তৈসানিও জীলেঁ। বাপু তোমাৰ কাৰণ ॥

শত্ৰুঘনে হনুমাণে কৰি গলাগলি ।
 ষাঠিলক্ষ ৰজা মাণে কৰিলা সেৱলি ॥
 পৰ্বত সমান বীৰ গহীন সাগৰ ।
 জলকা জলকী নামে ভালুক বানৰ ॥

সেহি বেলা গোচৰ কৰিলা কপিবৰ ।
 অনেক প্ৰকাৰে স্তুতি কৰিলা বিস্তৰ ॥
 তোমাৰ প্ৰসাদে মাৰ্গোঁ কলমৌ ফল ।
 শুনি হনুমন্তে পাছে আনন্দে বিহ্বল ॥

সবাকো সম্বোধি হেন বুলিলা বচন ।
 শুনি হনুমন্তৰ হৰিষ ভৈলা মন ॥
 এক দালি গছ আছে সবমাৰ ঠাই ।
 বিভীষণে দিয়ে যদি তেহে পোৱা যাই ॥

বায়ু পিতৃ আগে কৰি যান্ত হনুমন্ত ।
 মহাভয়ে পলাইলন্ত ৰাক্ষসিনী যত ॥
 বিভীষণে বোলে শুনা ৰাক্ষসিনী লোক ।
 নাহি ভয় নপলাবাঁ স্মৃথে থাকিয়োক ॥

ঘোৰাৰ কাৰণে ৰামচন্দ্ৰে দিলা ধাৰি ।
 আমাৰ নগৰে সবে আইলা কাচি পাৰি ॥
 সবমাক বোলে মাৰ শুনা কথা পাছ ।
 সবে মাৰি পঠাইলেক কলমৌ গাছ ॥

শুনি সবমাৰ ভৈলা হৰষিত মন ।
 ৰাম সৈন্তে খাই ফল সাম্বল জীৱন ॥
 নিয়োক বৃক্ষৰ ফল তাত নাহি কাজ ।
 পুনৰপি বৃক্ষ আনি দিবা কপিৰাজ ॥

হেন শুনি হনুমন্তে উঠি তেতিক্ষণ ।
 বৃক্ষৰ গুৰিত গৈয়া ভৈলা উপসন ॥
 লাঞ্জে মেবাই বৃক্ষ গোট লৈলন্ত উভাৰি ।
 বামৰ সেনাক লাগি যান্ত লক্ষ্ম মাৰি ॥

হনুমন্ত জ্ঞাতিক কৰিলা নমস্কাৰ ।
 সবাকে সম্বোধি বুলিলন্ত বাবম্বাৰ ॥
 হনুমন্তে সবাক মাতিল মুখ চাই ।
 দুই গোট ফল লৈলো মোত দোষ নাই ॥

ভৰত লক্ষ্মণ নল নীল যত যত ।
 সূগ্ৰীৱ অঙ্গদ আন কপিয়ো পৰ্য্যন্ত ।
 সবাহাঞ্জে হনুমন্তে গাৰে গাৰে দিল ।
 পাছে হনুমন্তে বৃক্ষ গোট জোন্ধাৰিল ॥
 আপুনিয়ে গোট দুই খাইলা বঙ্গমনে ।
 হৰিষে টকালি পাবে অতি যনে যনে ॥
 পুনৰপি বৃক্ষ গোট খৈলা নিজ থানে ।
 শুনিয়েক সভাসদ অতি বঙ্গ মনে ॥

পুনৰ্বাৰ বাম কটকত দিলা ধাৰি ।
 নবহে পৃথিবী ভাৰ কম্পে বসুন্ধৰী ॥
 লক্ষ্মা নগৰী যে দশ দিবসৰ পন্থ ।
 কটক সহিতে চলি যান্ত হনুমন্ত ॥

কতো দূৰে দেখন্ত নগৰ জ্যোতিষ্কাৰ ।
 জাম্বৱক চাই পাছে সূমিত্ৰা কুমাৰ ॥
 কাহাৰ নগৰ ইটো দেখি লাগে ডৰ ।
 জাম্বৱে বোলন্ত এহি সিন্ধুৰা নগৰ ॥

বত্ৰিশ প্ৰহৰ পন্থ নগৰৰ গড় ।
 অতি চমৎকাৰ ইটো সিন্ধুৰা নগৰ ॥
 লক্ষ্মা নগৰত কৰি দুগুণ বহল ।
 শুনি লক্ষ্মণৰ অতি মনে কোঁতুহল ॥

চতুৰ্ভিতি বেৰি তাক আছয় সাগৰ ।
 হনুমন্তে বোলে কিনো সিকুৰা নগৰ ॥
 লক্ষ্মণে বোলয় বাপু শুনা হনুমান ।
 তুমি বিনা নগৰক যাবন্তা নাহি আন ॥

চাই আহা নগৰৰ লক্ষণ কিমত ।
 স্কৰুপ জানিবা বাজা আছে কেন মত ॥
 হেন শুনি বুলিলন্ত বায়ুৰ নন্দন ।
 সাৱধান হুয়া সবে থাকা সেনাগণ ॥

এতিক্ষণে যাইবোঁ মই নাহিকে সংশয় ।
 এহি বুলি দেও দিলা বয়ুৰ তনয় ॥
 কতো দূৰে দেখিলা নগৰ জ্যোতিষ্কাৰ ।
 চাহন্তে চকুত অতি লাগে চমৎকাৰ ॥

সাগৰে বেৰিয়া আছে নগৰৰ গড় ।
 হনুমন্তে বোলে ধন্য ধন্য নৃপবৰ ॥
 কতো বেলি দেখিলন্ত নগৰৰ দ্বাৰ ।
 মনুষ্যৰ হাত পাৰ সৰ্পৰ আকাৰ ॥

সেহিমতে নৰ নাৰী দেখি কৌতুহল ।
 মনুষ্যৰ হাত পাৰ সৰ্পৰ যে গল ॥
 হনুমন্তে বোলে মই আৰু কিবা চাওঁ ।
 এহি মায়া ধৰি মই নগৰক যাওঁ ॥

চৌষষ্টি মায়াতে যে হনুমন্ত সুবেশ ।
 সৰ্পৰ আকাৰ ভৈলা মানুষ্যৰ বেশ ॥
 তাহাকো দেখিলা বীৰে যত চিত্ৰ কায়া ।
 নগৰ প্ৰবেশ ভৈলা ধৰি সিটো মায়া ॥

মায়া ধৰি হনুমন্তে নেথাকিল বই ।
 নাগাক্ষৰ ছুৱাবত প্ৰবেশিলা গই ॥ ১
 ভিতৰ ছুৱাব লাগি যায় হনুমান ।
 দ্বাৰী পাই দূৰত বাখিলা সেহি ঠান ॥

দেখি আছ আন বীৰ হনুমান,
কোপ কৰি দিল দেও ।

দেখিয়া সবেও ভয়েসে থাকিলা,
লক্ষিতে নাপাৰে কেও ॥

বুঢ়া পাত্ৰে বোলে শুনা তুমি কথা
থাকা তুমি কোন ঠাই ।

হনুমন্তে বোলে একে একে শুনা,
বৰ্ণাবোঁ তোমাৰ ঠাই ॥

হনুমন্তে বোলে শুনিয়ে বোপাই
কহোঁ তমু চৰণত ।

সিন্ধুৰা নগৰ মোৰ নিজ থান
থাকো গড় বহিৰত ॥

বুঢ়া পাত্ৰে বোলে শুনিয়েক বাপু
কহিয়েক তোৰ নাম ।

হেন শূনি কপি পাত্ৰক কহয়
মোৰ কপিবৰ নাম ॥

ভাৰ্য্যা পুত্ৰ মোৰ কিছুয়ে নাহিকে
মাগি যাচি আনি খাওঁ ।

তোমাৰ চৰণ সেৱা কৰি থাকোঁ
যদি অন্নে বস্ত্ৰে পাওঁ ॥

বুঢ়া পাত্ৰে বোলে মোৰ পুত্ৰ বুলি
ৰাজাত নিয়া ভেটাওঁ ।

হনুমন্তে বোলে কিছু দেখা নাই
তোমাৰ পাছত যাওঁ ॥

নানা কৰ্ম কৰি বৰ দুখ পাইলা
আমি ভৈলো তমু ভৃত্য ।

পিতৃ মাতৃ মোৰ তুমিসে আটাই
কৰো মই কিবা কৃত্য ॥

নানা অলঙ্কাৰে শৰীৰ মাজ্জিয়া
মাকৃতিক লৈয়া, যাই ।

সাত খান সিংহ হুৱাব এৰায়া
বাজাব ওচৰ পাই ॥

শুনা সভাসদ অশ্বমেধ পদ
নকৰিয়ে মনে হেলা ।

পাতক ছাবোক বাম বুলিয়োক
তৰিবাঁ সংসাৰ মেলা ॥

গঙ্গাদাস সেন ।

মহাভাৰত—অশ্বমেধ পৰ্ব ।

জৈমিনি বদতি কথা শুনা নবনাথ ।
ঘোড়া লৈয়া দক্ষিণক চলিলেক পাৰ্থ ॥
পৰ্বতৰ মধ্যে ঘোড়া বনে বনে যাই ।
হাতে ধনু ধৰি পাৰ্থ পাছে পাছে যাই ॥

বন মধ্যে বন জন্তু দেৱতা কিন্নবে ।
যক্ষ গন্ধৰ্ব্ব সিদ্ধ তথা তপ কৰে ॥
মহা মহা জন আছে পৰ্বত নিবাসী ।
হৰি ভক্ত বত প্ৰিয় ঋষি যে তপস্বী ॥

নানা বৰ্ণ পক্ষীগণ নানা বৃক্ষ লতা ।
নানা গন্ধে পুষ্পগণ বসন্তে পুষ্পিতা ॥
দৈব গতি সেই ঘোড়া গিৰি গৈয়া চড়ে ।
শিলা অঙ্গ হৈয়া ঘোড়া নিঃশব্দ হৈ পৰে ॥

দেখিয়া বিস্ময় হৈল বীৰ ভাগ যত ।
সত্ৰবে জনাইলা গৈয়া পাৰ্থৰ আগত ॥
শুনিয়া বিস্ময় হৈল অৰ্জুনৰ মনে ।
প্ৰত্যাশ্নে সহিতে গৈলা চাইতে কাননে ॥

আসিয়া দেখিল ঘোড়া হৈছে অচেতন ।
কি হৈল কি হৈল বুলি চিন্তিত ভৈল মন ॥
নিঃশব্দ হৈয়াছে ঘোড়া পড়িছে শিলাত ।
পৰ্বত সন্নিধে গৈলা জিজ্ঞাসিবে মত ॥

যৌবনাশ্ব নীলধ্বজ কৰ্ণৰ নন্দন ।
 সাত্যকী সহিতে কবি এই পাঞ্চজন ॥
 সৌভবি মুনিৰ তথা আছেয়ে আশ্রম ।
 আতি বিচক্ষণ পুৰি নাহিকে উপাম ॥
 বসি আছে মহামুনি আশ্রম ভিতৰ ।
 জ্বালন্য সমান তেজ উদিত ভাস্কৰ ॥
 পৰিচয় দিয়া কথা কহে আপোনাৰ ।
 ভক্তিয়ে মুনিৰ পদে কৰি নমস্কাৰ ॥
 শিষ্য উপশিষ্য লৈয়া শাস্ত্ৰ বিচাৰয় ।
 হেন কালে পাৰ্থ গৈয়া তথাতে মিলয় ॥
 যুধিষ্ঠিৰ নামে বাজা হস্তিনা পুৰয় ।
 জ্ঞাতি পাপ ভয়ে তেহে বজ্জক কৰয় ॥
 ধনঞ্জয় নাম মোৰ অনুজ তাহাৰ ।
 সৈন্য লৈয়া আসি আছে যোড়া বাখিবাৰ ॥
 বিপৰীত ফল তাতে কিহেতু নাজানি ।
 ইহাৰ বৃত্তান্ত মুনি কহা তভো শুনি ॥
 ইহা শুনি হাসি বোলে সৌৰভি মহামুনি ।
 অৰ্জুনকে সম্বোধিয়া বুলিলেক বাণী ॥
 অকাৰণে বোলা তুমি জ্ঞাতি কৈলে বধ ।
 তোমাৰ সম পৃথিবীত নাহিকে মুগ্ধ ॥
 আপুনে স্ৰজিয়া সৃষ্টি আপুনি যে মাৰে ।
 মনে তুমি ভাবি চাহা কিবা কাক পাৰে ॥
 সংসাৰ হৰিৰ লীলা শুন নববৰ ।
 কীট লতা গিৰি বৃক্ষ যত চৰাচৰ ॥
 ভক্তি কাপে যেই তুমি স্মৰয়ে জগন্নাথ ।
 শত অশ্বমেধ তুল্য কহিলো তোমাত ॥
 হেন হৰি থৈয়া তুমি সাৰথি ভাৰসা ।
 যজ্ঞৰ কাৰণ তুমি মিছা কৰ আশা ॥

কল্প বৃক্ষ এৰিয়া মদাৰ আন কিনি ।
 গুঞ্জ হাৰ বাঞ্জাকৰ এড়ি চিন্তামণি ॥
 সাক্ষাততে থৈয়া হৰি তেজি আইলে এথা ।
 আতি মূঢ় কৰ্ম্ম তোৰ জানিলো সৰ্ববথা ॥

পাৰ্থে বোলে মুনিবৰ কহিছা সাফল ।
 বুজাতে নুবুজে মন বৰতো চঞ্চল ॥
 সৰ্বৰ পাপ খণ্ডে কৃষ্ণৰ লৈলে এক নাম ।
 মন পবিত্ৰ হৰে কৰিলে যজ্ঞ কাম ॥

তেবে মুনিবৰে কহে অৰ্জ্জুন সাক্ষাতে ।
 শিলাৰ বৃত্তান্ত কহো শূনা তুমি পাৰ্থে ॥
 উদ্যান মুনিৰ ভাৰ্য্যা নাম তান চণ্ডী ।
 আপোন কৰ্ম্ম কৰে তেহে স্বামীৰ বাক্য খণ্ডি ॥

স্বামী যেই বাক্য বোলে তাক নাহি ধৰে ।
 নিজ মনে যেই ধৰে সেই কৰ্ম্ম কৰে ॥
 যেই কালে সেই চণ্ডী পিতৃ ঘৰে ছিল ।
 উদ্যানক বৰি নিয়া কন্যা বিহা দিল ॥

কন্যা দান দিল বিপ্ৰ অগ্নি বিদ্যমানে ।
 চণ্ডী সম্বোধিয়া বাক্য বুলিলা তেখনে ॥
 স্বামীত কৰিবা ভক্তি থাকিয়ো যতনে ।
 কদাচিতো নালজিহবা স্বামীৰ বচনে ॥

চণ্ডী বোলে এই বাক্য ব্যৰ্থে কহ মোকে ।
 শুনিতো অশক্য কথা চিত্তে নাহি ঠেকে ॥
 কদাচিতো নাৰাধিবো বচন তাহাৰ ।
 বাক্য লেশ কৰিলে ছাৰিবো বাৰেবাৰ ॥

সত্যে সত্যে তোমাতে কহিলো এই মজ্জা ।
 মন মোৰ স্বামীদেৱ মন মোৰ ৰাজা ॥
 মনে মোৰ যেই লৱে তাহাকে কৰিবো ।
 যেই বাক্য বোলে ভৰ্ত্তা তাকে নধৰিবো ॥

চণ্ডীৰ বচন শুনি হৈলন্ত দুঃখিত ।
 হাসিয়া বুলিলা তেৰে মুনি সমুদিত ॥
 ভাবিয়া বহিল দুখ বিবাহেৰ কাল ।
 শিশু বুদ্ধি বুলিলেক কালে হৈব ভাল ॥
 তেৰে মুনি উছান চণ্ডীক বিহা কৰি ।
 আপোনাৰ সঙ্গে গৈয়া চণ্ডী সঙ্গে কৰি ॥
 এই মতে ঘৰে চণ্ডী গৈল কত কাল ।
 যোৱন দেখিয়া মুনি বুলিলা সকাল ॥
 অগ্নি পূজা কৰ চণ্ডী হৈয়া একচিত ॥
 পাইবা উত্তম পুত্ৰ মনেৰ বাঞ্ছিত ॥
 অগ্নি না পূজিলে পুত্ৰৰ নাহি প্ৰয়োজন ।
 এত শুনি ক্ৰোধে চণ্ডী বুলিলা বচন ॥
 মুনি বোলে শুন কহো পৰলোক হিত ।
 শুনিতে হৰিষ বৰ পৰম পিৰিত ॥
 মুনি বোলে চণ্ডী মোৰ কমণ্ডলু ধৰ ।
 চণ্ডী বোলে নাহি আমি তোমাৰ কুৰ্পৰ ॥
 মুনিৰ হস্তৰ কমণ্ডলু কাঢ়ি লৈলা ।
 ভূমিত আচাৰি তাক চূৰ্ণাকৃত কৈলা ॥
 তোমাৰ আজ্ঞাকাৰি আমি তুমি হেন জানি ।
 ৰাত্ৰি কালে শয়ন কৰয় একাকিনি ॥
 কাম ভাৱে চাহে মুনি দিতে আলিঙ্গন ।
 চক্ষু পকাই বোলে চণ্ডী নিষ্ঠুৰ বচন ॥
 চণ্ডী বোলে থাক তুমি আপুনা জানিয়া ।
 আৰ কিছু নাবুলিয়া আমাৰে দেখিয়া ॥
 মুনি বোলে তোক আমি নাবুলি নিষ্ঠুৰ ।
 থিৰ হৈয়া থাক তুমি আমি যাইয়ো দূৰ ॥
 এই বুলি তেখনে বাইৰ হৈলা মুনি ।
 বহিলা নিশৰ্দ মনে ধৰ্ম্ম ভাবি পুনি ॥

স্বখে ঘৰে নাহি থাকে কান্দয় সদায় ।
কান্দন্তে পুহাইল নিশা অন্ন নাহি যায় ॥
সেই কালে কুণ্ডিল মুনি অসিল আশ্রমে ।
শিষ্য সমে তথা আইলা তীৰ্থ যাত্ৰাক্রমে ॥

গুরু দেখি সম্মুখে উঠিলা আথেবেথে ।
পাণ্ডা অৰ্ঘ্য দিয়া পূজা কৈলা বিধি মতে ॥
কুণ্ডিলে বোলয় বার্তা কহতো কুশল ।
চিন্তা যুক্ত দেখি বৰ শৰীৰ দুৰ্ব্বল ॥

সন্ততি হইছে কিবা কহ তপোধন ।
সংসারত লতা শুদ্ধি পিণ্ডৰ কাৰণ ॥
ভক্তিয়ে গুরুর পদে কহেত উত্তান ।
স্ত্রী নহে ঘৰে মোৰ বিধি বিড়ম্বন ॥

পুত্র কন্যা নাহি মোৰ আপোনে একক ।
স্ত্রী মাত্ৰ আছে মোৰ কুলেৰ কলঙ্ক ॥
কুল ধৰ্ম্ম নামানে নামানে বিবাহিতা ।
তাহাৰ কাৰণে মোৰ এতেক অৱস্থা ॥

বিভাৰ কৰিতে উঠে মন্দ বাক্য বুলি ।
সম্প্ৰতি দেখিয়ো মোৰ পিতৃ শ্ৰাদ্ধ কালি ॥
কেমন প্ৰকাৰে গুরু উপেক্ষিয় তাৰে ।
হেন জানি গুরুদেৱ আজ্ঞা কৰ মোৰে ॥

হাসিয়া কুণ্ডিলে বোলে নাইবা ব্যাকুলি ।
ব্যাজ প্ৰকাৰে শ্ৰাদ্ধ কৰি দিব কালি ॥
কিছু গুপ্ত সঙ্কেত অছায় এই কৰ্ম্ম ।
মন্দ কৰ্ম্ম কৰিতে কৰয় ভাল কৰ্ম্ম ॥

এত শুনি উত্তান হৰিষ ভৈলা চিত্তে ।
চণ্ডীক বুলিলা কৰ্ম্ম আনিয়া আগতে ॥
গুরুদেৱ আসি আছে অতিথি আমাৰ ।
ভোজন জিজ্ঞাস কিছু নকৰিবো তাৰ ॥

চণ্ডী বোলে তোমাৰ জিজ্ঞাস কোন জন ।
কৰিবো অতিথি পূজা তোমাৰ চৰণ ॥
তেবে চণ্ডী ফল মূল আনিলেক কাছে ।
কৰিলা অনেক পূজা বিধি যেন আছে ॥

দেখিয়া হৰিষ মুনি মনে ভাবি পাছে ।
পাবিবো সাধিতে কাৰ্য্য প্ৰকাৰ কৰি ব্যাজে ॥
মুনি বোলে পিতৃ শ্ৰাদ্ধ হৈবে কালি দিনে ।
নাকৰিবো কালি শ্ৰাদ্ধ হেন লৱে মনে ॥

চণ্ডী বোলে শ্ৰাদ্ধ নাকৰিবা কেনে তুমি ।
শ্ৰাদ্ধৰ যতেক দ্ৰব্য আনি দিবো আমি ॥
মুনি বোলে শ্ৰাদ্ধ কালি হৈব দৈব যোগে ।
কথাহস্তে পাইবো বস্ত্ৰ শ্ৰাদ্ধে যেন লাগে ॥

ব্ৰাহ্মণক পাই কথা শ্ৰাদ্ধ কৰিবাৰ ।
বেদহীন ক্ৰিয়াহীন পতিত ছুৰাচাৰ ॥
কান মুঢ় সাম দণ্ড পতিত ছুৰাচাৰ ।
অক্ষ হীন ক্ৰিয়া হীন আতি কদাচাৰ ॥

চণ্ডী বোলে তাকে আনি কোন প্ৰয়োজন ।
আনিবো বৰিয়া মই উত্তম ব্ৰাহ্মণ ॥
বেদত পাৰ্গত হৈব শাস্ত্ৰ পৰায়ণ ।
পুত্ৰ ভাৰ্য্যা স্ত্ৰী শুচি কুলীন ব্ৰাহ্মণ ॥

পিতৃ শ্ৰাদ্ধ পাৰি চণ্ডী দৈবেসে কৰিতে ।
স্বধাধিক ধান্য নাহি শ্ৰাদ্ধ পাত্ৰে দিতে ॥
বচনেক বোলো চণ্ডী শুনা মোৰ কথা ।
শ্ৰাদ্ধ নাকৰিবো কালি কহিলো সৰ্ববথা ॥

জীৰ্ণ বস্ত্ৰ কথা পাইবো শ্ৰাদ্ধত দিবাৰ ।
তগুল মিলিব কথা কৃষ্ণ শ্ৰাম কাৰ ॥
চণ্ডী ফুল কথা পাইবো কৰি পুৰস্কাৰ ।
নীল বস্ত্ৰ কথা পাইবো শ্ৰাদ্ধত দিবাৰ ॥

শম্বু তৈল আনি দিয়া সাফাতে অঙ্গয় ।
 দীপ আৰোপণ কৰি শ্রাদ্ধেৰ সময় ॥
 এসকল বস্ত্ৰ যদি আনহ সাফাতে ।
 তেবেসে কৰিবো শ্রাদ্ধ কহিলো তোমাতে ॥

চণ্ডী বোলে এহি বাক্য মনে নাহি ৰুচে ।
 ভাল ভাল বস্ত্ৰ দিবো বেদে যে কহিছে ॥
 শ্বেত তপ্তুল পৃথ্ৰ উপহাব দিবো পূৰি ।
 নানা দ্ৰব্য আনি দিলা সন্দেশ আদি কৰি ॥

মনোহৰ সন্দেশ বটক ফেলিকাৰ ।
 পায়স মণ্ডিত সবে মোদক অপাৰ ॥
 দধি চুগ্ধ মোদক স্নাত উত্তম কদলী ।
 তিল তৈল দিল দীপ কৰিতে উজ্জলি ॥

শ্বেত তপ্তুল দিল অন্ন ভূঞ্জ যে কৰিতে ।
 উত্তম বস্ত্ৰক দিল কাঞ্চনে সহিতে ॥
 উত্তম কদলী দিল তাম্বুল নাৰিকল ।
 কমণ্ডলু ভৰি শ্রাদ্ধে দিলা গম্ভাজল ॥

জৈমিনি বদতি কথা শুনহ ৰাজন ।
 উত্তান খানত চণ্ডী দিলে এক মন ॥
 বেদৰ বিহিত যত কৰ্ম্ম নিবৰ্হিল ।
 পাসৰিয়া মন ভ্ৰমি চণ্ডীক বুলিল ॥

শ্রাদ্ধ অৱশেষ বস্ত্ৰ তুলসী আৰ তিলে ।
 বিসৰ্জ্জনা কৰ নিয়া জাহ্নবীৰ জলে ॥
 শুনিয়া মুনিৰ বাক্য চণ্ডীৰ মন কষে ।
 জলে নাহি পেলাইলা পেলাইলা উচ্ছিষ্টে ॥

ইহা দেখি ক্ৰোধে শাপ দিলেক উত্তান ।
 শিলা হৈয়া চিৰকাল থাক্ এহি খান ॥
 পাণ্ডৱে কৰিবা যজ্ঞ জ্ঞাতি পাপ ভয় ।
 ঘোড়া লৈয়া এথাতে আসিব ধনঞ্জয় ॥

অৰ্জ্জুন পৰশে তোৰ হৈব অব্যাহতি ।
 ততকাল এথা থাক হৈয়া শিলা মূৰ্ত্তি ॥
 এহি বুলি গৈলা মুনি ক্ৰোধে শাপ দিয়া ।
 তথাতে বহিলা চণ্ডী শিলা মূৰ্ত্তি হৈয়া ॥

দৈব যোগে সেই পথে বাম যাইতে হাটি ।
 ঠেকিলেক বাম পাৰ শিলাৰ উকটি ॥
 আচম্বিতে শিলা মূৰ্ত্তি হৈলেক প্ৰসন্ন ।
 দোখিয়া বিস্ময় হৈল শ্ৰীৰামৰ মন ॥

ভ্ৰূক হৈয়া বামক বুলিলা চণ্ডী বামা ।
 কামভাৱ হৈয়া কেনে পৰশিলা আমা ॥
 বামে বোলে তোমাক আমি পৰ্শিলো নাজানি ।
 পূৰ্ব্ব ৰূপ হৈয়া থাক শিলা হৈয়া তুমি ॥

এহি বুলি বনান্তৰে গৈলা বয়ুনাথ ।
 শিলাময় হৈয়া চণ্ডী বহিলা তথাত ॥
 সৌভৰি মুনিয়ে বোলে শুনহ অৰ্জ্জুন ।
 তোমাতে কহিলোঁ মই শিলা চণ্ডী গুণ ॥

চিবকাল শিলা হৈয়া আছে এই ৰূপে ।
 পৰশ কৰস চণ্ডী মুক্ত হোক শাপে ॥
 মুনিৰ বচন শুনি পাৰ্থ কুন্তী স্নতে ।
 প্ৰণাম কৰিয়া চণ্ডী পৰ্শিলা হাতে ॥

মুক্ত হৈয়া উঠে চণ্ডী পাইলন্ত যোবন ।
 বাৰ্তা পায় উছান আসিলা ততক্ষণ ॥
 অৰ্জ্জুনক বহুত কৰিলা পুৰস্কাৰ ।
 চণ্ডী লৈয়া গৈল মুনি ঘৰে আপোনাৰ ॥

সপ্তিবৰ স্নত সেনে গঙ্গা দাসে কয় ।
 চণ্ডী শিলা শাপ মুক্ত ষোড়শ অধ্যায় ॥

সুধৰ্মি ৰাই ।

মহাভাৰত—অশ্বমেধ পৰ্ব ।

সুধৰ্মা বধ ।

পুনু ৰাজা জিজ্ঞাসিলা মুনিৰ আগত ।
কহ দেখি পাচতে কি হৈল কেন মত ॥
শুনিতে অপূৰ্ব কথা অমৃত ভাষিত ।
সাধু বীৰ সুধৰ্মাৰ বিষু ভক্তি চিত ॥
জৈমিনি বদতি কথা শুনহ ৰাজন ।
কৃষ্ণৰ মহিমা কথা নযাই কহন ॥
দয়াৰ ঠাকুৰ হৰি সেরক বৎসল ।
অনাথৰ নাথ হৰি কৰুণা কমল ॥

তৈল কটাত সুধৰ্মা আছয় সানন্দিত ।
তাদেখিয়া দুই দ্বিজ হৈলযে ত্ৰাসিত ॥
দূতক পঠায়া দিলা বাক্তা লৈতে সাৰ ।
কিবা বোলে কিবা জপে বুজ সুধৰ্মাৰ ॥

দূতে আসি জিজ্ঞাসিলা সুধৰ্মা আগতে ।
মুখ ভৰি কিবা জপ কহ শূনি তভে ॥
সুধৰ্মায়ে বোলে দূত শুন কহো তোকে ।
কৃষ্ণ নাম পৰে আগি কি বুলিবো মুখে ॥

হৰি সে বান্ধৱ মোৰ হৰিসে সম্পদ ।
যাহাৰ প্ৰসাদে এড়াই অঘোৰ আপদ ॥
পুনু দূতে কহিলেক মুনিৰ সমীপে ।
কহিল সুধৰ্মা নাম কৃষ্ণ কৃষ্ণ জপে ॥

এই শুনি দুই দ্বিজ হৈছিল বিস্মিত ।
 সাধু বীৰ স্তম্ভ্যৰ বিষ্ণু ভক্তি চিত ॥
 বিবেক নাহিকে আমাৰ অতি দৃঢ় বুকৈ ।
 হেন বৈষ্ণৱক আমি দিলো এত দুখে ॥
 হাহা কৰি নিজ কৰ্ম্ম আপুনাকে নিন্দি ।
 কেন জগন্নাথে আমা দিলে হেন বুদ্ধি ॥
 আমাৰ সম পাতকী ভুবন মध्ये নাই ।
 প্ৰাণান্ত প্ৰায়শ্চিত্ত আমাক কৰিল গোসাই ॥

এই বুলিয়া হৃদয়ে ভাবিয়া দুঃখ কথা ।
 স্তম্ভ্যৰ কাছে গৈলা তৈল কটা যথা ॥
 তৈল কটা মध्येহানে স্তম্ভ্যকে তুলি ।
 হৰিষে ধৰিয়া ছয়ো কৰে কোলাকুলি ॥

স্তম্ভ্যত পৰি হাৰ মাগে দুই দ্বিজে ।
 আজি পৰিত্ৰাণ আমি হৈলোঁ তোমাৰ কাজে ॥
 সাধু বীৰ ক্ষত্ৰী তুমি সাধু তোৰ চিত্ত ।
 দাৰুণ ব্ৰাহ্মণ আমি বিবেক বৰ্জিত ॥

তৈলে তোমা পেলাইলোঁ নিষ্ঠুৰ হৈয়া চিত্তে ।
 অব্যাহতি পাইলা তুমি আপোনাৰ সত্যে ॥
 তোমাক দহিতে নৰে শক্তিয়ে পায়ক ।
 পৰম বৈষ্ণৱ তুমি বিষ্ণুৰ সেরক ॥

সংসাৰৰ সাৰ প্ৰভু জগন্নাথ স্বামী ।
 প্ৰাণান্ত হৃদয়ে দৃঢ় কৰি আছা তুমি ॥
 জগত প্ৰসিদ্ধ তুমি পুৰুষ সাধক ।
 পাপ বিবৰ্জিত তুমি গুণ প্ৰকাশক ॥

ৰাজ পুত্ৰ ৰাজা তুমি অতুল্য বিক্ৰম ।
 সৈন্য লৈয়া যুদ্ধে চল না কৰ বিলম্ব ॥
 পাণ্ডৱৰ পাৰ্থ ঘোড়া লৈয়া জগন্নাথে ।
 পাৰ্থে যে সাৰথি হৈয়া আসিছে এথাতে ॥

বাহুবলে অৰ্জুনক জিনিয়া বণয় ।
 যশ কীৰ্ত্তি স্থিৰ কৰা পাছে পুণ্যচয় ॥
 হংসধ্বজ সম্বোধিয়া বুলিলা ব্ৰাহ্মণ ।
 কুলৰ প্ৰদীপ তোৰ পুত্ৰ সনাতন ॥

মন্ত্ৰ জপি কৃষ্ণ নাম দৃঢ় কৰি মনে ।
 তৈল কটা উদ্ধাৰিল আপুনাৰ গুণে ॥
 তেবে বাজা পুত্ৰক আনিয়া কোঁতুহলে ।
 আলিঙ্গন দিয়া পুত্ৰ প্ৰিয় বাক্য বোলে ॥

নয়নে আনন্দ মোৰ পুণ্যৰ উদয় ।
 তুমি পুত্ৰৰ পিতৃ আমি নাহিকা সংশয় ॥
 ক্ৰুদ্ধ হৈয়া তোমা পুত্ৰ পেলাইলো তৈলে ।
 কেশৱ প্ৰসাদে পুত্ৰ ৰাখিল অনলে ॥

ধৰ্ম্ম লজ্জ নাহিলেক সত্য হোৱে ভ্ৰষ্ট ।
 সত্য হীন হৈল যদি অৱশ্যে হৈল নষ্ট ॥
 তৈল কটা পেলাইলো তোমা নিষ্ঠ হৈয়া চিত্তে ।
 অব্যাহতে পাইলা তুমি আপনাৰ সত্যে ॥

এত শুনি দুঃখ হৃদয়ত নাধৰিয়ো তাপ ।
 ৰথ আৰোহণ কৰি যুদ্ধে চল বাপ ॥
 ধনঞ্জয় আসি আছে গোবিন্দৰ সখা ।
 শুভক্ষণে কৰ গৈয়া তান সনে দেখা ॥

এহি যুদ্ধে বৰ লক্ষ কহো শুনে তাকে ।
 কৃষ্ণ মুখ দেখি কৰ জন্মৰ সাৰ্থকে ॥
 এহি বুলি নৃপতি ঢোলত দিল বাৰি ।
 ধৰিল তুৰঙ্গ গৈয়া সৰ্ব সৈন্তে বেড়ি ॥

ঘোড়া উপেক্ষণ কৰি আপাৰ স্থানে ।
 দীপ ধূপ দিয়া ঘোড়া পূজিলা বিধানে ॥
 পুনৰপি চলিলেক সংগ্ৰামৰ তৰ ।
 যথাতে আছয় বীৰ পাৰ্থ ধনুৰ্দ্ধৰ ॥

দীৰ্ঘ ধ্বজ চাক বথ বিচিত্ৰ পতকা ।
 চাৰি ভিতে সৈন্য বহু নাহি লেখা জোখা ॥
 মহাবতী গণ যত দেখিতে শোভিত ।
 বায়ু সম গতি বথ চামৰে বেষ্টিত ॥
 সুবৰ্ণৰ মালা গলে হাতে দিব্য ধনু ।
 বীৰ সব প্ৰসন্ন প্ৰকাশে যেন ভানু ॥
 যুদ্ধগামী হৈ বহিল বণ স্থলে ।
 ধৰিয়া বিচিত্ৰ বাণ গগণ মণ্ডলে ॥
 সুধন্বা সুবথ আৰু স্মৃতি স্মৃশ্মা ।
 বীৰ কেতু পূৰ্ণবথ বীৰভাগ সমা ॥
 ছন্দুভি বিসান বায়ে বীৰ যে মাদল ।
 চাক ঢোল নানা বাঢ় কৰে কোলাহল ॥
 প্ৰসন্ন হৈছিল তৰে সৈন্য সমূচয় ।
 দেখিয়া বিস্মিত ভৈল বীৰ ধনঞ্জয় ॥
 প্ৰচ্যন্ত সাত্যকী আৰু কৃতবৰ্ম্মা বীৰ ।
 বৃষকেতু মহাবীৰ প্ৰবীণ শৰীৰ ॥
 যৌবনাম্ব অনুশল্য নীলধ্বজ নৃপ ।
 এসব বীৰ সব আইলা পাইলা যে সমীপ ॥
 সম্মুখিয়া ধনঞ্জয়ে বুলিলা বচন ।
 ঘোড়া নিল হংসধ্বজে কি হৈব এখন ॥
 এত শুনি কামে বোলে শুনা ধনুৰ্দ্ধৰ ।
 কৃষ্ণে যে কহিছই বাক্য চিন্তে হৈল মোৰ ॥
 পিতা কৃষ্ণে অঙ্গীকাৰ কৰিছে পূৰ্ববতে ।
 যুদ্ধিষ্ঠিৰ নৃপতিৰ ভীমৰ সাক্ষাতে ॥
 ধনঞ্জয় পৰে মোৰ নাহি বন্ধুজন ।
 সংগ্ৰামে সঙ্কত তাৰে কৰিবো পালন ॥
 তাকে পাসবিলা হেন লৱে মোৰ মনে ।
 যাৱতে আছয় মোৰ কণ্ঠাগত প্ৰাণে ॥

সূধন্বা সূৰথ আদি যত বীৰগণ ।
 তীক্ষ্ণ শৰ ঘাতে সবাক কৰিবো নিধন ॥
 প্ৰচ্যুত্বৰ বচন শুনিয়া কোঁতুহলে ।
 অৰ্জ্জুনক সম্বোধিয়া বৃষকেতু বোলে ॥
 নিশ্চিন্তিত ছয়া তুমি স্থখে থাকা বসি ।
 মোৰ মনে সৈন্য সব তৃণ সম বাসি ॥
 হংসধ্বজ সৈন্য জিনি বীৰ ভাগ যতে ।
 আনি দিবো যজ্ঞৰ ঘোড়া তোমাৰ আগতে ॥
 এহি বুলি বৃষকেতু সিংহনাদ কৰে ।
 হংসধ্বজ সৈন্য প্ৰতি ধাইলন্ত সত্ৰবে ॥
 বথ আৰোহণ কৰি ধনু লৈয়া হাতে ।
 দঢ়াই বহিল গৈয়া সূধন্বাৰ আগতে ॥
 কিৰীটি কুণ্ডল গলতলে মুক্তাহাৰ ।
 দেখিয়া সূধন্বা বীৰে কৰিলা প্ৰচাৰ ॥
 বিচিত্ৰ কবচ গাৱে দেখিয় শোভন ।
 ইন্দ্রৰ সমান দেখি হাতে শৰাসন ॥
 সূৰ্য্যৰ কিৰণ জিনি তেজ পুঞ্জময় ।
 অনুমানে বুজোঁ তুমি বীৰ ধনঞ্জয় ॥
 কোন বংশে জন্ম তোমা কাৰ হৱা পুত্ৰ ।
 আপোনা জনায়া কহ শাখা নাম গোত্ৰ ॥
 বৃষকেতু বোলে বীৰ পৰিচয় লহ ।
 কাশ্চাপ কুলত জন্ম সূৰ্য্য পিতামহ ॥
 জগত প্ৰসিদ্ধ দাতা কৰ্ণ সেনাপতি ।
 বৃষকেতু নাম মোৰ তাহাৰ সন্ততি ! ॥
 এত শুনি সূধন্বায় হাসিয়া বোলয় ।
 অল্প যশ ছয়া বেটা জাতিয়ে বৰ্ণয় ॥
 সূধন্বা আমাৰ নাম যশেৰ সাগৰ ।
 জাতিয়ে ক্ষত্ৰিয় আমি চম্পকৰ ঈশ্বৰ ॥

মধুগুণ্য গোত্ৰ ঋষি বাজ বংশে জাত ।
 হংসধ্বজ নাম আমি জনাইলো তোমাত ॥
 ত্ৰৈলোক্য প্ৰসিদ্ধ সূৰ্য্য জগত নায়ক ।
 তাহাৰ তনয় সে যে কৰ্ণৰ আন্মক ॥
 এতেক প্ৰতাপ তুমি কব মোৰ ঠাই ।
 তিল মাত্ৰ বহ আগে খণ্ডাইবো বঢ়াই ॥
 বৃষকেতু বোলে বীৰ মিছা কব গৰ্ব্ব ।
 সংগ্ৰামে পশিলে বুজি যাব যেন দৰ্প ॥
 এহি বুলি বৃষকেতু ক্ৰুদ্ধ হৈল মনে ।
 সৈন্তে সমে স্ত্ৰধন্যক আবৰিলা বাণে ॥
 তাদেখিয়া স্ত্ৰধন্য কুপিত হৈল মনে ।
 ধনু ধৰি বায়ু বাণ তাবিলা তেখনে ॥
 তৃণ হেন বৃষকেতু উড়ুয়াইলা বেগে ।
 ভূমিত পেলাইলা নিয়া অৰ্জুনৰ আগে ॥
 ক্ষণেকে চেতন পাইলা কৰ্ণস্তুত বীৰে ।
 বণ মধ্যে প্ৰবেশিলা গৈয়া অভ্যন্তৰে ॥
 ক্ৰুদ্ধ হৈয়া বীৰ সব হংসধ্বজ গণ ।
 মণ্ডলী কৰিয়া বেঢ়ে কৰ্ণৰ নন্দন ॥
 চাৰি ভিতে ধনু ধৰি বিষম সন্ধানে ।
 সৈন্ত্য সব কাটিয়া কৰিলা খান খানে ॥
 শক্তিশেল এৰে বীৰ এৰে ভিন্দিপাল ।
 নাৰাচ মুষল আৰ অস্ত্ৰ যে বিশাল ॥
 মেঘে যেন বৃষ্টি কৰে তেনে পড়ে বাণ ।
 বৃষকেতু বীৰে তাক নকৰে কটাক্ষণ ॥
 বাস্তুদেৱ স্মৰণে যেন পাপ নাহি বয় ।
 হেন মতে বীৰ সব কাটি কৈল ক্ষয় ॥
 অস্ত্ৰ নিবাৰিয়া বীৰ পৰম হৰিষে ।
 হংসধ্বজ সৈন্ত্য কাটি পাৰে থানে থাসে ॥

সব বৃষ্টি কৰিয়া যে চাইলা সংসাৰ ।
 অস্ত্ৰ যাতে সৰ্ব সৈন্য কৰিলা সংহাৰ ॥
 তা দেখিয়া স্তম্ভায়ে অগ্নি সম জ্বলে ।
 ধনু হাতে কৰিয়া কৰ্ণজে মহাবলে ॥
 গজ বাজী সৈন্য কাটি পাৰিলা ভূমিতে ।
 বাণে কাটি সৈন্য সব কৰি জৰ্জৰিতে ॥
 বণ স্থলী নাহি দেখি বাণে অন্ধকাৰ ।
 বাণ কাটি বৃষকেতু হৈল আগুসাৰ ॥
 হংসধ্বজ সাৰথি সহিতে স্তম্ভাকে ।
 পঞ্চ বাণে বৃষকেতু হানিলা মাঝ বুকৈ ॥
 পুনৰপি প্ৰবেশিলা সংগ্ৰাম ভিতৰে ।
 সৈন্য সব কাটিয়া পাৰয় নিবন্তৰে ॥
 গৃদ্ধ পথে বিভূষিত ভয়ঙ্কৰ বাণ ।
 শিলাত ঘসিল বাণ বজ্ৰৰ সমান ।
 বিচিত্ৰ চামৰ চয়ে বিচিত্ৰ যে ধ্বজে ।
 ক্ৰুদ্ধ ছয়া বণে সবে ছেদিল কৰ্ণজে ॥
 বণ গজ অশ্ব বথ সাৰথি সহিতে ।
 চক্ৰে কাটি বৃষকেতু পাৰিলা ভূমিতে ॥
 কেতুৰ কাটিল মাথা কেতুৰ দুই কৰ ।
 পৰিল অনেক সৈন্য গৈল যমঘৰ ॥
 সৈন্য সংহত দেখিয়া স্তম্ভাৰ মনে ।
 সন্ধান পৰিয়া তেবে প্ৰবেশিলা বণে ॥
 অশ্ব বথ সাৰথিয়ে পঞ্চ বাণে ভেদি ।
 পঞ্চ বাণে স্তম্ভায়ে পেলাইলেক ছেদি ॥
 বক্ত বৰ্ণ দুই আন্ধি কম্পাল যে কোপে ।
 বজ্ৰ হেন বাণ গোট হানিয়া ধনুকৈ ॥
 সূৰ্য্য সম তেজ বাণ আকৰ্ণ পুৰিয়া ।
 বৃষকেতুৰ বুকৈ হানে মৰ্ম্মস্থান চায়া ॥

মূৰ্চ্ছিত হইয়া বীৰ পৰিয়া বথয় ।
 বথ লৈয়া সাৰথি পলাইয়া গৈল ভয় ॥
 বৃষকেতু বিমুখ দেখিয়া বণ মধ্যে ।
 ক্ৰোধে প্ৰদ্যুম্ন গৈয়া প্ৰবেশিলা যুদ্ধে ॥
 থাক থাক কৰি বীৰে প্ৰবেশিলা বণে ।
 সূৰ্য্যনাৰ উপৰে ক্ষেপিল পঞ্চবাণে ॥
 বাণে বাণ নিৰাবিয়া হংসধ্বজ স্তত ।
 ক্ৰোধ কৰি বাণ যোবে যেন যমদূত ॥
 শত বাণে প্ৰদ্যুম্নকে আবৰিলা বণে ।
 বথ অশ্ব বহুত কাটিয়া পাবে বাণে ॥
 চাৰি বাণে চাৰি ঘোড়া বিন্ধিয়া সত্ৰৰে ।
 বজ্ৰ হেন বাণ গোট আতি খুব ধাৰে ॥
 বিচিত্ৰ বিচিত্ৰ কৈলা সৰ্ববান্ধ বিন্ধিয়া ।
 আপোনাৰ বিক্ৰমৰ পৌকষ দেখায়া ॥
 তিনি বাণে ধ্বজ কাটি পাবিলা ভূমিত ।
 সৰ্ববান্ধ বিন্ধিয়া বীৰে কৰি জৰ্জৰিত ।
 প্ৰদ্যুম্নকে পঞ্চ বাণে হৃদয়ে হানে পুনি ।
 সিংহনাদ কৰিয়া কবিল শঙ্খধ্বনি ॥
 আৰ ধনু হাতে কৰি কৃষ্ণৰ কুমাৰ ।
 গগণ চানিল বাণে কৰি অন্ধকাৰ ॥
 সূৰ্য্যনাৰ উপৰে যে বাণ চাইল আকাশে ।
 চতুৰ্ভিত্তি বাণ বৃষ্টি নেদেখি প্ৰকাশে ॥
 অন্তো অন্তে দুই বীৰে বাণ বৃষ্টি কৰে ।
 মূৰ্চ্ছিত হৈইয়া বাণে পৰয় কধিৰে ॥
 খনো উঠে খনো পৰে ক্ষণো আকাশত ।
 আকাশত গতি কৰি ভমে দুই বথ ॥
 জ্বল হৈয়া সূৰ্য্যনায়ে সন্ধান পুৰি ধনু ।
 সৰ্বৰ গাৱে প্ৰদ্যুম্নৰ ভেদিলেক তনু ॥

কামদেৱ পৰাজিয়া হংসধ্বজ সূত ।
 বথ হস্তী কাটিলেক সৈন্য যে বহুত ॥
 বিন্ধিয়া সকল সৈন্য কৰিয়া জৰ্জৰ ।
 কৃত ব্ৰহ্মা উপৰে হানিলা পঞ্চশৰ ॥
 তিনি বাণে তিনি শৰ কাটিয়া ত্বৰিতে ।
 সুধন্বাক পঞ্চ বাণে তাৰিলা পাচতে ॥
 ধনু ধৰি অনুশল্য বণে গৈয়া পশে ।
 সুধন্বাৰ উপৰে তেবে বাণ যে বৰিষে ॥
 একেশ্বৰে সৰ্ব সৈন্য তুৰিলেক বণে ।
 সুধন্বাক প্ৰশংসিলা সাধু সাধু জ্ঞানে ॥
 সৈন্যৰ সহিতে বীৰ ধনু লৈয়া কৰে ।
 শৰ বৃষ্টি কৰে ৰাজা সুধন্বা উপৰে ॥
 সুধন্বায়ে সৰ্ব অস্ত্ৰ নিৰ্বাবে লীলয়া ।
 শতে শতে অস্ত্ৰ কাটি ভূমিত পেলায়া ॥
 নৱ বাণে বথ ছেদি পাৰিলা ভূমিত ।
 অনুশল্যৰ অস্ত্ৰ বিন্ধি কৰিলা জৰ্জৰিত ॥
 মূৰ্ছা গৈয়া ৰাজা পাছে পড়িলা ভূমিতলে ।
 ভাগ্যে প্ৰাণ ৰক্ষা গৈল পিতৃ পূণ্যফলে ॥
 দৈত্য ৰাজা অনুশল্য পৰাজিত বণে ।
 পাৰ্থ সৈন্য বিন্ধিয়া জৰ্জৰ কৈলা বাণে ॥
 গজ বাজী বথ ধ্বজ বীৰ সমুদিত ।
 চক্ৰে যে কাটিয়া সব পাৰিলা ভূমিত ॥
 ৰণ-গজ অশ্ব বথ পড়িল বহুল ।
 শোণিতে বহয় নদী মাংসে পক্ষাকুল ।
 জৈমিনি বদতি কথা মহাভাৰতয় ।
 পাৰ্থ সৈন্য হত অষ্ট দশম অধ্যায় ॥
 কাশ্ম্বুক লৈয়া হাতে পুৰিয়া সন্ধান ।
 সাত্যকীৰ হৃদয়ে হানিলা পঞ্চ বাণ ॥

ত্ৰুদ হৈয়া সুধৱা সাত্যকীৰ কাটে ৰথ ।
 অযুতে অযুতে বাণ উঠে আকাশত ॥
 সৰ্ববান্ধ বিক্ৰিয়া বীৰে কৈলা জৰ্জৰিত ।
 অশোক কিশোক বন বসন্তে পুষ্পিত ॥
 অচেতন সাত্যকী যে পাইলা মন দুঃখ ।
 পৰিল অনেক সেনা হৈয়া যে বিমুখ ॥
 নীলধ্বজ যৌবনান্ধ বিমুখ হৈল বণে ।
 একে একে সকল জিনিল বাঁৰ গণে ॥
 সৈন্য হত দেখিয়া কুপিত হৈয়া মনে ।
 আপোনে অৰ্জ্জুনে গৈয়া প্ৰবেশিলা বণে ॥
 কাল কুঞ্জ নিবাৰ কীচক আদি কৰি ।
 ৰণ মধো তুঘিলোঁ শঙ্কৰ ত্ৰিপুৰাৰি ॥
 কটাক্ষ নকৰিলোঁ মই সেসব ৰণত ।
 উপাধ্যায় দেখিলেক ভীষ্ম যেন মত ॥
 সুধৱায়ে বোলে পাৰ্থ কহি আছ তত্ত্ব ।
 জানিয়া বিক্ৰম তোমাৰ তেজ বীৰ্য্য যত ॥
 জিনিয়া অনেক বীৰ কৰিছা বিজয় ।
 কিন্তু আজি যুদ্ধে দেখোঁ তোমাৰ সংশয় ॥
 মোৰ সনে তুমি আজি কি কৰিবা ৰণ ।
 তোমাৰ ৰথে সাৰথি নাহিকা জনাৰ্দন ॥
 তোৰ শক্তি সহিতে নবীন মোৰ বাণ ।
 অতি তীক্ষ্ণ ধাৰ বাণ বজ্ৰৰ সমান ॥
 তোৰ গলা পাইবো পাৰ্থ কহিলো নিশ্চয় ।
 বাপে যজ্ঞ কৰিব কাটিয়া সেই হয় ॥
 দেৱতা সহায় কৰি যদি আইস পাৰ্থ ।
 সাৰথি কৰিয়া যদি দেৱ জগন্নাথ ॥
 তথাপি অৰ্জ্জুন আমি জিনিবো তোমাকে ।
 প্ৰাণ লৈয়া ঘৰে যায়ে যদি ভয় থাকে ॥

আমাক জিনিতে তোৰ নাহিকে শক্তি ।

কৃষ্ণ দৰশনে মৃত্যু পাইবোহো মুকুতি ॥

আপোনাৰ প্ৰাণ যদি চাৱ বাখিবাৰ ।

ভক্তি কৰি হৰি তোল বথৰ উপৰ ॥

এত শুনি ধনঞ্জয় ক্ৰুদ্ধ হৈল মনে ।

শত বাণে সূধন্যক আৰোপিল বাণে ॥

ধনুত টকাৰ দিল যেন বজ্ৰাঘাত ।

দশ বাণ মাৰিলেক চাৰিয়া পশ্চাত ॥

লক্ষ লক্ষ অযুতে অযুতে মাৰে বাণ ।

বাণে অন্ধকাৰ কৰি ঢাকিল গগণ ॥

অৰ্জুনৰ বাণ সব তৃণ হেন দেখি ।

পুনু অস্ত্ৰ এড়িলেক ধনুত সঙ্কানি ॥

সূধন্য কুপিত হুয়া শৰ সৃষ্টি কৰে ।

বাণৰ উপৰে বাণ ক্ষেপিল অন্তৰে ॥

বাণে অন্ধকাৰ কৰি ঢাকিল গগণ ।

সৰ্ব লোকে দেখিয়া বিস্ময় হৈল মন ॥

তদন্তৰে অগ্নি বাণ ক্ষেপিল অৰ্জুনে ।

সূধন্যৰ সৈন্য পুৰি আসে হতাশনে ॥

সংসাৰ দহয়ে যেন আৰ বীৰ গণ ।

দেখিয়া বিস্ময় হৈল সূধন্যৰ মন ॥

সূধন্যায়ে বৰুণ বাণ সত্বৰে এড়িল ।

মায়া মেঘ কৰিয়া সংসাৰে জল কৈলা ॥

ভুবন ব্যাপিত মেঘে বিদ্যাত গগণে ।

মহা বায়ু হৈল কেহো নুশুনে শ্ৰৱণে ॥

মহাশব্দ কৰি শিলা পৰয়ে নিৰ্ঘাতে ।

অৰ্জুনৰ সৈন্য সব ব্যাকুল হৈল শীতে ॥

প্ৰচণ্ড প্ৰচণ্ড ফুটা ঘনে শিলা সৃষ্টি ।

অন্ধকাৰ চতুৰ্ভিত্তি নাদেখিয় সৃষ্টি ॥

বিজুলি চমক ঘনে বজ্ৰ হৰে পাত ।
 শ্ৰবণে নাশুনে কেহো বহে ঝঞ্জাবাত ॥
 যতেক ময়ূৰ পক্ষী শীতে হৈলা নম্ৰ ।
 যতেক চৰ্ম্মৰ বাত্ৰ সবে হৈলা ভ্ৰম্ৰ ॥
 যত সব সৈন্য তাৰ একোৱে নহৈল ।
 গজ বাজী সৈন্য যত একে দৃষ্টি বৈল ॥
 বীৰস্বৰ্গ বিবিধান বিবিধ বসন ।
 শীতে কম্পমান সব বব্বাৱে দশন ॥
 তাক দেখি অৰ্জ্জুনে মাৰিলে বায়ু বাণ ।
 উড়াইলেক মেঘ তেবে কৈলা খান খান ॥
 ধ্বজ চক্ৰ পতকা সব উড়াইল বতাসে ।
 স্থিৰ হৈল সৈন্য সব অৰুণ প্ৰকাশে ॥
 দশো দিশ প্ৰকাশিত সূৰ্য্যৰ উদয় ।
 পৃথিবী শুখাইল বোঁজে সূখাই কৰ্দময় ॥
 সূধদ্বায়ে বোলে পাৰ্থ তুমি বব বীৰ ।
 আপোনাৰ বাহু বলে সৈন্য কৈলা স্থিৰ ॥
 ত্ৰিভুবনে নাহি বীৰ তোমাৰ সমান ।
 তাহাক কহিয়ে বীৰ বাখহ আপুন ॥
 এহি বুলি সূধদ্বা এড়িলে শীঘ্ৰে বাণ ।
 এড়িলা অৰ্জ্জুনক প্ৰতি যুড়িয়া সন্ধান ॥
 বুকুে আসি থেকে বাণ যেন বজ্ৰাঘাত ।
 আপোনাক বাখিতে পাৰ্থ বব পুৰুষাৰ্থ ॥
 বাণে মূৰ্ছা গৈল বীৰ নাহিকে চেতন ।
 কৃষ্ণ কৃষ্ণ অন্তৰে পুনু কৰয়ে স্মৰণ ॥
 অৰ্জ্জুন স্মৰণে আইল দেৱ জগন্নাথ ।
 পৃষ্ঠত চাপৰ মাৰি বোলে উঠ পাৰ্থ ॥
 চক্ষু মেলি নাৰায়ণ দেখি ধনঞ্জয় ।
 দগুৰতে প্ৰণাম তেবে কৰে চৰণয় ॥

নাৰায়ণ সাৰথি অৰ্জুন ধনুৰ্দ্ধৰ ।
 বাঢ়িল শৰীৰে বল শত গুণাস্তৰ ॥
 যাৰ নাম স্মৰণে সে আপদ উদ্ধাৰি ।
 সশৰীৰে তাৰ পক্ষ নাৰায়ণ হৰি ॥
 অনন্ত ব্ৰহ্মাণ্ড পতি যাহাৰ সহায় ।
 ত্ৰিভুবনে তাক কিবা কৰিবে অপাই ॥
 দূৰে থাকি স্তম্ভায়ে দেখিয়া শ্ৰীপতি ।
 হৃদয়ে কৰিলা বহু প্ৰণাম ভকতি ॥
 অৰ্জুনক প্ৰশংসিয়া স্তম্ভায়ে বোলে ।
 পৰম আনন্দ হৈয়া মন কৌতুহলে ॥
 মূৰ্ত্তিমন্ত সাৰথি গোবিন্দ তাৰ বথে ।
 অখনে প্ৰতিজ্ঞা কৰ আমাৰে বধিতে ॥
 পাৰ্থে বোলে তিনি বাণে সংহৰিব তোক ।
 নহে পুনু নৰকত গতি হৈবে মোক ॥
 যদি পূৰিতে নৰি মনেৰ বাঞ্ছিত ।
 সত্য সত্য বাক্য এহি কৰিলো নিশ্চিত ॥
 স্তম্ভায়ে বেলে পাৰ্থ এহি সত্য মোৰ ।
 তিনি বাণে তোমাৰ কাটিবো তিনি শৰ ॥
 এই ঘোৰ বণ মধ্যে গতি হৌক মোৰে ।
 তিনি বাণ পৰে যদি লৰা চাৰি শৰে ॥
 এ বুলিয়া স্তম্ভা কুপিত হৈল মন ।
 শত বাণে ভেদিলেক শ্ৰীমধুসূদন ॥
 তদন্তৰে বায়ু বাণ হানিয়া ধনুত ।
 আকাশে ভ্ৰমিয়া বথ পাড়িল ভূমিত ॥
 অৰ্জুনক বাণ মাৰে চায়া দশোদিশ ।
 চক্ৰে হেন ফিৰে বথ ভূমি নাপৰশে ॥
 আপুনাৰ ভুজ বলে কৃষ্ণ মহাসন্ত ।
 দুই হাতে ধৰিয়া ৰাখিতে নাৰে বথ ॥

কৃষ্ণে বোলে ধনঞ্জয় দেখহ আগতে ।

মহাবীৰ সুধন্বাৰ তেজ বীৰ্য্য যতে ॥

ব্যৰ্থ তুমি প্ৰতিজ্ঞা কবহ অকাৰণ ।

তিনি বাণে সুধন্বাক বধিবা কেমন ॥

পূৰ্বে যে প্ৰতিজ্ঞা কৈলা জয়দ্রথ বধে ।

তাতে আমি যত দুঃখ পাইলো সেহি যুদ্ধে ॥

ভদ্ৰাভদ্ৰ নাহি বুজ একো ব্যৱহাৰ ।

প্ৰতিজ্ঞা কবহ তুমি শঙ্কট আমাৰ ॥

এক পত্নী ব্ৰত কৰে সদায়ে ধৰ্ম্ম মতি ।

তুমি আমি কি কৰিবো তাহাৰ সঙ্গতি ॥

সুধন্বাৰ তেজ বীৰ্য্য বল দৰ্প জাতি ।

তাহাক জিনিবাক পাৰে কাহাৰ শক্তি ॥

প্ৰমাদ দেখিয়ো আজি সুধন্বাৰ যুদ্ধে ।

পাৰ্থে বোলে পৰাজিবো তোমাৰ প্ৰসাদে ।

তিনি বাণে পৰাজিবো নাহিকে অন্যথা ।

কুণ্ডল সহিতে আজি কাটি পাৰো মাথা ॥

এহি বুলি শিলিমুখ লৈল ধনঞ্জয় ।

সুধন্বাৰ দিকে তেবে অৰ্জ্জুনে নিবীক্ষয় ॥

ধনুত যুৰিয়া বাণ পুৰিয়া সন্ধান ।

দশোদিশ অলৌকিক দীপ্তি কৰে বাণ ॥

কৃষ্ণে বোলে পূৰ্বে যেন গোবৰ্দ্ধন ধৰি ।

ধেনু বৎস বক্ষা কৈলো আপোনাৰ পুৰি ॥

সেহি সব পুণ্য দিলো বাণৰ উপৰে ।

সুধন্বাৰ মাথা গৈয়া কটোক সত্ৰৰে ॥

আকাশে থাকিয়া দেখে সব দেৱগণ ।

সুধন্বা পাৰ্থৰ যুদ্ধ দেখিতে কাৰণ ॥

নানা অলঙ্কাৰে বেশ সুবেশ কৰিয়া ।

কৌতুকে চাহান্ত দেৱে আকাশে থাকিয়া ॥

বাণ হানি সূধন্য প্ৰতিজ্ঞা কৰি বোলে ।
 যত পুণ্য কৰি আছোঁ জন্মিয়া ভূতলে ॥
 সেই পুণ্য ব্যৰ্থ যদি ব্যৰ্থ বাণ যাই ।
 অৰ্জ্জুনৰ বাণ তেবে কাটিয়া পেলাই ॥

গোবিন্দৰ নাম জপি বৰ ভক্তি চিত্ত ।
 এহি বুলি বাণ এড়ি দিলেক ত্ৰিভিত ॥
 আকাশে চলিয়া যাই অৰ্জ্জুনৰ বাণ ।
 আসিতে সূধন্য বাণ কৈলা খান খান ॥

হাহাকাৰ কৰয় বেটিয়া সবে নৰ ।
 বিস্মিত দেৱতা গণ যত চৰাচৰ ॥
 পুনৰপি অৰ্জ্জুনে বাণ সান্ধিলেক গুণে ।
 সূধন্যক নিৰীক্ষিয়া চায়া কোপ মনে ॥
 কৃষ্ণে বোলে ক্ষিতি দানে যত পুণ্য হয় ।
 সকলে দিলয়েঁ মই বাণৰ মুখয় ॥
 সূধন্যৰ মাথা গৈয়া কটোক ত্ৰিভিতে ।
 অৰ্জ্জুনে বক্ষা পাউক প্ৰতিজ্ঞা পূৰিতে ॥

এত শুনি সূধন্যয়ে বোলে নাৰায়ণ ।
 আমাক বধিতে প্ৰভু তোমাৰ যতন ॥
 তথাপি কাটিবো অৰ্জ্জুনৰ তিনি শৰ ।
 দেখহ গোবিন্দ তুমি থাকিলা অন্তৰ ॥
 অৰ্জ্জুন বধিতে আমি কৰি আছোঁ মন ।
 কৃতার্থ কৰিয়া কৃষ্ণ কবহ বক্ষণ ॥
 ধন্য হে অৰ্জ্জুন তুমি কীৰ্ত্তি বৰ জাত ।
 আপোনাৰ পুণ্য কৃষ্ণে দিলেক তোমাত ॥

এবুলিয়া বাণ তেবে যুড়িলা সূধন্য ।
 বাণৰ মুখত উঠে অগ্নি কণা কণা ॥
 বাণ লৈয়া ধনঞ্জয় অগ্নি হেন কৃষ্ণে ।
 কৃপণৰ ধন যেন এড়িলেক শেষে ॥

সূৰ্য্য সম তেজ বাণ উঠিল আকাশে ।
 গগণে চিন্তিত দেৱ ধৰণী মানুষে ॥
 দুই বীৰে বণ কৰে প্ৰলয়ৰ মত্ত ।
 জয় বিজয় কেহো নুবুজি মহত ॥

তেবেতো স্নুধন্য বীৰ হৈয়া প্ৰজ্জলিত ।
 কাটীয়া অৰ্জ্জুন বাণ পাৰিলা ভূমিত ॥
 কৃষ্ণে বোলে ধনঞ্জয় কি হৈব এখন ।
 প্ৰতিজ্ঞা পালিতে আজি নুবুজয় মন ॥

নাবুকিয়া কোন বুদ্ধি প্ৰতিজ্ঞা কৈলা বাক্য ।
 তোমাৰ সাহসে নবধিবা স্নুধন্যক ॥
 স্নুধন্য জিনিতে বীৰ নাহি ত্ৰিভুবনে ।
 তোমা আমা একত্ৰে জিনিব আজি বণে ॥

ধন্য যে স্নুধন্য বীৰ সাফল জীৱন ।
 প্ৰতিজ্ঞা পালিয়া বীৰ জিনি ঘোৰ বণ ॥
 কাৰ্য্য ৰাখিয়াছে বীৰ আপোনাৰ সত্যে ।
 অন্যায় কৰি বধো আমি তোমাৰ নিমিত্তে ॥

ধনুকিত সান্ধি বীৰ লৱা এক শৰ ।
 এহি বাণে পাৰ্থ আজি জয় হোক তোৰ ॥
 এহি বুলি নাৰায়ণে কৰে শঙ্খ ধ্বনি ।
 অৰ্জ্জুনেও দেৱদত্ত শঙ্খ ফুঁকে পুনি ॥

তবে পাৰ্থ ধনুকত বাণ তোলে সান্ধি ।
 প্ৰতীক্ষা কৰিয়া বোলে কৃষ্ণ গুণনিধি ॥
 স্বৰ্গ মৰ্ত্ত্য পাতাল যতেক চৰাচৰ ।
 সব পুণ্য দিলো এই বাণৰ উপৰ ॥

বাণৰ দক্ষিণে ব্ৰহ্মা হৈলা নিয়োজন ।
 মধ্য ভাগে কাল স্থিতি মুখে জনাৰ্দন ॥
 পূৰ্বেৰ ৰাম অৱতাৰে বাণ নিয়োজিল ।
 শুনিয়া কৃষ্ণৰ বাক্য স্নুধন্য হাসিল ॥

জানিলো গোবিন্দ তোমাৰ প্ৰতিজ্ঞা বচন ।
 আমাক বধিতে তোমাৰ এতেক যতন ॥
 তোমা সম ত্ৰিভুবনে নিৰ্দয় নাহি হৰি ।
 আমাক বধিতে তুমি এত যত্ন কৰি ॥
 প্ৰতিজ্ঞা কৰিছোঁ আমি সত্ৰাৰ ভিতৰ ।
 তথাপিতো তোমাৰ কাটিবো এহি শৰ ॥
 অৱশ্যে মৰণ আছে বিধি হৈল বক্র ।
 কৃষ্ণৰ প্ৰসাদে আজি কাটিবো এই চক্ৰ ॥
 পাৰ্থে বোলে স্তম্ভা তুমি কহি আছা তত্ত্ব ।
 পুনু অস্ত্ৰ নাধৰিবো সান্ধি ধনুকত ॥
 এহি বাণে সংহৰিবো নাহিকে অন্যথা ।
 কিৰাটি সহিতে আজি কাটি পাৰো মাথা ॥
 এহি বুলি বাণ সান্ধি লৈল ধনঞ্জয় ।
 অগ্নি সম তেজ বাণ মহা জ্যোতিৰ্ময় ॥
 সৰ্বলোকে দেখিয়া হৈলন্ত চমকিত ।
 আকাশত দেৱগণ মনুষ্য ভূমিত ॥
 প্ৰতিজ্ঞা কৰিয়া তেবে স্তম্ভায়ে বোলে ।
 ৰাত্ৰি শিৱ লিঙ্গ পূজা কৰি কাশীপুৰে ॥
 মণিকৰ্ণীকাত স্নান গয়া পিণ্ড চয় ।
 জপিলে কৃষ্ণৰ নাম যত পুণ্য হয় ॥
 আৰো যত কৰ্ম কৈলো জন্মিয়া ভুতলে ।
 সব পুণ্য ব্যৰ্থ হৱে চক্ৰ নাকাটিলে ॥
 লজ্জা পাইব হংসধ্বজ দ্বিতীয় জননী ।
 প্ৰভাৱতী বনিতা বুলিব কুৎসী বাণী ॥
 দেখহ গোবিন্দ তুমি আমাৰ মহত্ত্ব ।
 অৰ্জ্জুনৰ বিক্ৰম যে তেজ বীৰ্য্য যত ॥
 এবুলিয়া কৃষ্ণ জপি বাণ এড়ে সান্ধি ।
 সাজিতে পাৰ্থৰ বাণ পেলাইল ছেদি ॥

ছেদা গৈয়া ছুই খান পৰে অকস্মাৎ ।
 প্ৰলয় কালত যেন বজ্ৰ হই পাত ॥
 বাণ কাটি সুধন্বা হবিষ বহু হয় ।
 বাহুক্ষেপ কৰিয়া বুলিলা জয় জয় ॥

চন্দ্ৰৰ মণ্ডল কল্পে বাণ ছেদা দেখি ।
 দেখিয়া অৰ্জুন হৈল মনত অসুখা ॥
 কৃষ্ণে বোলে অৰ্জুনযে শ্বিৰ কৰ চিন্ত ।
 প্ৰতিজ্ঞা পূৰিব তোৰ মনৰ বাঞ্ছিত ॥

সমুখৰ অৰ্দ্ধ খান গৈয়া অকস্মাৎ ।
 অলঙ্কিতে কাটি পাৰে সুধন্বাৰ মাথ ॥
 স্ত্ৰমেৰুৰ শৃঙ্গ যেন ভাঙ্গিল পবনে ।
 শিৰে কোপানলে যেন দহিল মদনে ॥

তাপ দিয়া যেন মতে সূৰ্য্য অস্ত গৈল ।
 তেন মতে সুধন্বা পৰিল বণ স্থল ॥
 তা দেখিয়া সৰ্বলোক হৈল চমকিত ।
 আকাশৰ চন্দ্ৰ যেন পড়িল ভূমিত ॥

জৈমিনি বদতি কথা মহাভাবতয় ।
 সুধন্বাৰ বধ উনবিংশতি অধ্যায় ॥
 ভকতৰ ব্যৰ্থ নাহি প্ৰতিজ্ঞা লঙ্ঘন ।
 অৰ্জুনৰ বাক্য বাখিলন্ত নাৰায়ণ ॥

হেন জানি নৰ লোক এড়া আন কাম ।
 দুৰ্গতি যেন নাশ হোক বোলা বাম বাম

ভবানী দাস ।

মহাভাৰত ।

অশ্বমেধ পৰ্ব ।

হেন বুলি প্ৰবেশিলা পাতাল ভুবনে ।
পাতাল নিৱাসী যত দেখে নাগগণে
ৰথে চড়ি নাগ সবে হৈল উপস্থিত ।
চতুৰঙ্গ দলে বলে হৈলন্ত বেষ্টিত ॥

কুপিলেক বক্রবাহা দেখি নাগগণ ।
সৰ্গগণ সম্বোধিয়া বুলিলা বচন ॥
মণি নেদি বাপ মোৰ বধিবাৰে চায় ।
প্ৰচণ্ড অগনি বাণ সহ দেখি গাৱ ॥

বক্রবাহাৰ বাক্য শুনি অনন্ত নাগেশ্বৰ ।
সৰ্প সব প্ৰবোধিয়া বুলিলা উত্তৰ ॥
মণি নেপাই বক্রবাহা আসিলন্ত কৰ্কে ।
আবে কেনে প্ৰবোধ নকৰা ধৃতৰাষ্ট্ৰে ॥

আজি ক্ষয় কৰিব সকল নাগপুৰি ।
বক্রবাহাৰ শৰে আজি নযাইবা সাৰি ॥
প্ৰচণ্ড অনলে আজি ভস্মভূত হৈবা ।
ধৃতৰাষ্ট্ৰ আজি কিবা উপাই কৰিবা ॥

হেন বুলি নাগেন্দ্ৰ হৈলন্ত কোপমনে ।
তক্ষক প্ৰভৃতি নাগ প্ৰবেশিলা ৰণে ॥
নৃপতিৰ আদেশে চলিলা নাগগণ ।
পুৰিহন্তে বাইৰ হৈইলা কৰিবাৰে ৰণ ॥

পৰ্বত সমান কাৰো ফণা ভয়ঙ্কৰ ।
 গৰল বৰিষে কেহো অৰ্জুনী উপৰ ॥
 দুই চাৰি সত ফণা পাঞ্চ ছয় সাত ।
 ফুৰায়ে অগনি মুখে জ্বলে লাসবাত ॥

বিষধৰী সৰ্প সব বৰিষয় বিষ ।
 সহস্ৰ ফণায়ে মণি সূৰ্য্যৰ সদৃশ ॥
 কুণ্ডল কৰ্ণত শোভা কৰয় শৰীৰে ।
 ধনু শব কাৰো চন্দ্ৰকান্তি মণি শিৰে ॥

নানা বথে বিভূষিত অক্ষৰ ভূষণ ।
 যেন স্বৰ্গ হস্তে নামি আইলা দেৱগণ ॥
 কিৰীটি কুণ্ডল মুণ্ডে জ্বলে অগ্নি হেন ।
 স্তবৰ্ণৰ অলঙ্কাৰ দেখিতে শোভন ॥

হাড় কঙ্কণ আৰু নপুৰ পিন্ধিয়া ।
 গিৰি সম ফণা সব আছয়ে গুণিয়া ॥
 বথ গজ বাজী আনি জিমুত বাহন ।
 ভয়ঙ্কৰ মূৰ্ত্তি ধৰি আইলা নাগগণ ॥

অক্ষয় পদাতি গজ বাজী বলনাগ ।
 বথে সাজি আইলা নাগ বক্রবাহাৰ আগ ॥
 পঞ্চ যোজনৰ পথ ব্যাপিল বণ স্থান ।
 বিষ বৰিষয় অগ্নি সবৰ সমান ॥

গগণ মণ্ডলে তৰে বাজে সৰ্পফণা ।
 শূন্যৰ উপৰে বৰিষয় অগ্নি কণা ॥
 বিষ নদী বহি যাই গগণমণ্ডলে ।
 নৰে সৰ্পে যুদ্ধ হৈল ভৰি বসাতলে ॥

প্ৰলয় সময়ে যেন জ্বলিল অগনি ।
 বিষ ধাৰা বৰিষয় সৰ্পৰ বাহিনী ॥
 মুদগৰ মূষল গদা কুঠাৰ কুলিস ।
 বচদন্ত অৰ্দ্ধচন্দ্ৰ বৰিষয়ে বিষ ॥

শৰ বৃষ্টি কৰে সৰ্পগণ নৰ সেনা ।
 বধিল অসংখ্য সেনা তুলি বজ্ৰ ফণা ॥
 নাগে নৰে যুদ্ধ হৈল অদভূত শ্ৰায় ॥
 দেৱাস্থৰ গন্ধৰ্বৰ আকাশে থাকি চাই ॥

যক্ষ গন্ধৰ্বৰ কিন্নৰ বিছাধৰ ।
 কৌতুকে বিমানে থাকি চাহন্ত সমৰ ॥
 বিষদৃশে চাৰে নাগে মনুষ্যৰ দিকে ।
 বিষ শৰ বৰিষয় যুৰিয়া ধনুকে ॥

বিষ জালে ভস্ম হৈয়! পৰে সেনাগণ ।
 ফুৰাৰে উৰাই শৰে দ্বাদশ যোজন ॥
 দন্ত ঘাৰে ডঙ্কি কতো কৰয় সংহাৰ ।
 বক্রবাহাৰ সেনা যত কৰয় চূৰমাৰ ॥

লেঙ্গুৰেৰ বাৰিয়ে তাৰাৰে বজ্ৰঘাত ।
 ভস্ম ৰাশি কৰি সেনা সব কৈলা পাত ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ মল্লিবৰ ধাইলা কোপ কৰি ।
 বক্রবাহাৰ সৈন্য সব মাৰিয়া প্ৰহাৰি ॥

নানা অস্ত্ৰ প্ৰহাৰি মাৰয় গজ বাজী ।
 শুনহ পাপিষ্ঠ নৰ কোথা যাইবা আজি ॥
 শৰ ঘাৰে বক্ত নদী বহে খুৰসান ।
 বিষ জালে গাৱৰ মাংস হৰে খানখান ॥

প্ৰচণ্ড অনলে যেন দহে তৃণ ৰাশি ।
 বিষ জালে সৈন্য পুৰি হৈল ভস্মৰাশি ॥
 বিষ অগ্নি কণা পৰি মাংস পৰে খসি ।
 পৰ্ব্বত উপৰে যেন জড় ৰাশি ৰাশি ॥

পৰিল অনেক সেনা দেখি পাৰ্থ স্মৃত ।
 সংগ্ৰামে প্ৰবেশ কৰে কুপিয়া বহুত ॥
 ধনুকে মণ্ডিয়া গুণ পুৰিল টঙ্কাৰ ।
 প্ৰলয়ৰ মেঘ যেন গৰ্জিলা অপাৰ ॥

সন্ধান পুৰিয়া বীৰে এবিল পঞ্চশৰ ।
 ধৃতবাহুব ধনু কাটি পাৰিলা সত্ৰৰ ॥
 চাৰি শৰে চাৰি যোড়া কৰিলা সংহাৰ ।
 ধ্বজ জৰী দুই খণ্ড কৰে কৰ্মিকাৰ ॥

বিবথী হৈলা মল্লি দেখি পাৰ্থসুত ।
 বড় বড় নাগ মাৰি পাৰিলা বহুত ॥
 মণি বথ ভূষণ কৰিলা খণ্ড খণ্ড ।
 কুণ্ডল সহিতে কাৰো কাটিলন্ত মুণ্ড ॥

ধৰণী মণ্ডলে পৰি মণিবথে জলে ॥
 কেউৰ কক্ষণ হাত লোটে ভূমিতলে ॥
 আকাশে প্ৰকাশে বেন নক্ষত্ৰ অশেষ ।
 জ্বলয়ে মুকুত মণি অধপৰি দেশ ॥

ইন্দ্রে যেন দৈত্য মাৰি কৰিলা সংহাৰ ।
 নাগগণ বক্রবাহা মাৰিলা অপাৰ ॥
 ফণা সব কাটি পাবে গিৰি শৃঙ্গসম ।
 মহাবীৰ বক্রবাহা অতুল্য বিক্ৰম ॥

এবিল গৰুড় বাণ পাৰ্থসুত বীৰে ।
 মূৰ্ত্তিমন্তু খগৰাজ ধৰি ধৰি গিলে ॥
 অনেক কাটিলা নাগ অযুতে নিযুতে ।
 ছেদা ফণাগণ খসি পৰে পৃথিবীতে ॥

মধু অস্ত্ৰ বক্রবাহা এড়ে তদন্তৰে ।
 মধুধাৰ বৈয়া পৰে সৰ্পৰ উপৰে ॥
 তাহাৰ অন্তৰে এড়ে পিপিলিকা বাণ ।
 সন্ধান পুৰিয়া ধনু অৰ্জুন নন্দন ॥

পিপিলিকা মণ্ডলে যুড়িল বণস্থলি ।
 নাগ অঙ্গ কামোৰ মাৰয় মধুবুলি ॥
 খণ্ড খণ্ড কৰিলা সকল নাগ অঙ্গ ।
 ত্ৰাস পায় নাগগণ বণে দিলা ভঙ্গ ॥

কামোৰৰ ঘাৰে নাগ কৰে ধৰফৰ ।
 ধৰফৰি কৰি সবে উঠি দিলা লৰ ॥
 অগ্নি হেন জ্বলে গাৰে কামোৰৰ ছোটে ।
 মাংস খণ্ড খণ্ড ছুয়া বিধে প্ৰাণ ফুটে ॥
 মস্তকে পৰিয়া তাৰ কৰে বক্ত পান ।
 বিষম মন্ত্ৰৰ তেজে পিপিলিকা বাণ ॥
 মাংস বক্ত পান কৰি দাক্ষণ পিপিলিকা ।
 সৰ্পসৰ মাৰিলা নাহিকে লেখা জোথা ॥
 মূৰ্চ্ছিত যে হৈয়া নাগ পৰে মহীতলে ।
 যমপুৰে পশে সৰ্প পিপিলিকা বাণে ॥
 দিশ দিশন্তৰে গৈল পায়ৱ বৰ ত্ৰাস ।
 কতো প্ৰাণ তেজে কতো আছে মাত্ৰ শ্বাস ॥
 তক্ষক বাসুকী আৰ কুলিক কৰ্কট ।
 বণ পৰিহৰি গৈল অনন্ত নিকট ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ প্ৰভৃতি প্ৰধান নাগগণ ।
 ভয় পায়ৱ অনন্তত পশিলা শৰণ ॥
 নাগগণে বোলে শুনা নাথ অধিকাৰী ।
 ভঙ্গ দিলা সৰ্পসৰ বণ পৰিহৰি ॥
 মানুষ্য নোহয় গোসাই তোমাৰ দুহিত্ৰ ।
 বক্তবাহনৰ হেন যমৰ চৰিত্ৰ ॥
 শৰ ঘাৰে মধু ধাৰে মণ্ডিলেক নাগ ।
 পুত্নু পিপিলিকা পুঞ্জ পাইলেক লাগ ॥
 মধু গন্ধে আমোদিত পায়ৱ পিপিলিকা ।
 নাগ যত বধিলেক নাহি লেখা জোথা ॥
 দাক্ষণ গড়ুৰ বাণ এড়ে বাহুবলে ।
 কক্ষ পক্ষী ছুয়া নাগ ধৰি ধৰি গিলে ॥
 দাক্ষণ মনুষ্যৰ শৰ সহন নযাই ।
 মন দিয়া চিন্তা নাগ জীৱৰ উপাই ॥

শিষ্য কবি বক্রবাহক ফিৰায়ো বাজন ।
 কি কৰিব স্নুধা মণি প্ৰাণ মহাধন ॥
 শুনিয়া অনন্তে হাঁসি বুলিলা বচন ।
 পূৰ্বেৰ আমাৰ বাক্য নুশুনিলা নাগগণ ॥
 বিকথিয়া মণি ৰাখা নোহয় উচিত ।
 বক্রবাহা আসিয়া কৰিবে বিপৰীত ॥
 পুণ্ডৰিক মণি লৈয়া যাই যদি আগে ।
 তবে কেনে এছুঃখ পাইলা জ্ঞাতি বৰ্গে ॥
 আপোনাৰ কুবুদ্ধিয়ে ফলিল অকাৰ্য্য ।
 মনুষ্যত হাৰিলা ভাই নাভাবিয় লাজ ॥
 ত্ৰিভুবনে এক মাত্ৰ ৰহিল দুৰ্গাম ।
 মনুষ্যত সৰ্প সবে হাৰিল সংগ্ৰাম ॥
 মণিৰ কাৰণে সবে পাইলা এমন ।
 জীবা যদি মণি লৈয়া চল বিচুমান ॥
 যথা আছে আপুনে সাক্ষাতে দামোদৰ ।
 তথা মণি লৈয়া তুমি চলহ সত্বৰ ॥
 ক্ষীৰোদ সমুদ্ৰে মধ্যে যাহাৰ নিবাস ।
 কাম ধেনুশ্বৰ ভিতে কিবা অভিলাস ॥
 কল্পবৃক্ষ ৰূপে যাৰ যথা আছে গুৰু ।
 তথা কিবা কাৰ্য্য কৰিবেক অণু তৰু ॥
 পৃথিবীক আইস নাগ আমাৰ সহিতি ।
 গড়ুৰ বাহনে নাগ দেখিবা বিদিতি ॥
 যাৰ ত্ৰাসে পলাৰে সকল নাগগণ ।
 সেই পক্ষী দেখিয়া সবে পশিবা শৰণ ॥
 দৃঢ় ভক্তি ভাৱে যাৰ কৃষ্ণ থাকে মনে ।
 কি কৰিতে পাৰে তাকে গড়ুৰ প্ৰাণে ॥
 হেন বুলি মণি লৈয়া ধন ৰথ মানে ।
 বক্রবাহাৰ আগে লৈয়া যাই নাগগণে ॥

অনন্ত দেখিয়া বীৰে কৈলা নমস্কাৰ ।
বোলে কাৰ্য্য সিদ্ধি হৈব চল নিজ ঘৰ ॥

নাগেন্দ্ৰ বচনে বক্রবাহা হৰষিত ।
মণি পায়্যা বঙ্গ মনে চলিল পুৰিত ॥

নানা বথ মণি লৈয়া চলে নাগগণ ।
চলিলেক মণিপুৰে লৈয়া মণিধন ॥
এথা ধৃতৰাষ্ট্ৰ মনে ছুঃখ পায়্যা মনে ।
দুই পুত্ৰ আনিয়া কহিলা তাৰ স্থানে ॥

দুৰ্ম্মুখ দুৰ্ব্বুধি দুই পুত্ৰ সহোদৰ ।
সত্য ধৰ্ম্ম বিবৰ্জিত দুৰ্ঘ কলৈৱৰ ॥
আনি দুই পুত্ৰ মন্ত্ৰি কহে বিচমান ।
মোৰ গাৱ নসহে মনুষ্যৰ অপমান ॥

পুত্ৰ হৈলে পিতৃ কাৰ্য্য কৰিবা অৱশ্য ।
মোৰ অপমান খণ্ডি ৰাখিবাহা যশ ॥
কিকাপে নিজীবে বীৰ পাণ্ডুৰ কুমাৰ ।
কিকাপে কৰে যজ্ঞ ধৰ্ম্ম নৃপবৰ ॥

এই দুই কাৰ্য্য পুত্ৰ কৰ যত্ন কৰি ।
কিমতে নিৰ্ধান পুত্ৰ হৰে মোৰ বৈৰী ॥
হৃদয়ৰ শাল মোৰ কৰিবা দূৰ ।
নহে প্ৰাণ তেজি আমি যাইবো যমপুৰ ॥

দুৰ্ব্বুধি বোলয় বাপ পৰিহৰা শোক ।
কোন কাৰ্য্য তোমাৰ মনে পায়্যা এত ছুঃখ ॥
আমি দুই সহোদৰ কুশল যাৱত ।
তাৱত কি পুণ্য কথা তদধৰ্ম্মব্ৰত ॥

পৰ ধৰ্ম্ম ভাঙ্গিতে আমি সে ভালে জানি ।
সি বুদ্ধি কৰিবো পাৰ্থ নিজীৱ পৰাণি ॥
সমুদ্ৰে পেলাইবো মুণ্ড নাপায়ে সিন্ধানে ।
বিচাৰি নেপায় যেন বিনতা নন্দনে ॥

যজ্ঞ কাৰ্য্য যুধিষ্ঠিৰৰ কৰিবো বিধংস ।
 তেবেসে সৰ্ববথা মোৰ জন্ম নাগ বংশ ॥
 বাজাৰ সভাক তুমি চলহ সঙ্গৰ ।
 চলি যাওঁ আমি মণিপুৰ নগৰ ॥
 পিতৃ নমস্কাৰি চলে দুৰ্বন্ধি দুৰ্ম্মুখ ।
 মণিপুৰে গৈলা ছই হৈয়া যে কোঁতুক ॥
 যথাতে পৰিয়া আছে পাৰ্থ ধনুৰ্দ্ধৰ ।
 দেখে বহু সেনাগণ চৌদিশে পসৰ ॥
 চাৰি দিশে ধনু ধৰি আছে বথ বথী ।
 শিৰ হৰি অন্তৰীক্ষে চলিলা দুৰ্ম্মতি ॥
 লক্ষিবাৰে নাপাৰিলা যত সেনাগণ ।
 জল মধ্যে শিৰ খেপি ৰাখিলা ঘোৰ বন ॥
 মন্তুক কম্পায়া দুয়ো হৈল হৰষিত মন ।
 গুপ্তবেশে তথাতে বহিলা ছই জন ॥
 শিৰ নেদেখিয়া সৈন্যে হৈলন্ত মূৰ্চ্ছিত ।
 উলুপিৰ স্থানে গৈয়া জনাইলা ত্ৰৰিত ॥
 চিত্ৰাঙ্গদা উলুপি শুনিয়া শোকাকুলে ।
 ভূমিত পৰিয়া কান্দে হাকুলে ব্যাকুলে ॥
 হেন কৰ্ম্ম কৰিলেক কোন পাপ মতি ।
 বিধাতা বিৰোধ ভৈল নিজীলেক পতি ॥
 বিলাপ কৰিয়া কান্দে কৰি দৌৰ্ঘ ৰায় ।
 হৃদয়ে হানয় মুষ্টি আতি মৰ্ম্ম যায় ॥
 হেন কালে বক্রবাহা নাগগণ সঙ্গে ।
 মণি হস্তে পুৰে প্ৰবেশিলা এহু বঙ্গে ॥
 আচম্বিতে বক্রবাহা শুনয় ক্ৰন্দন ।
 শিৰ নিলে কোন জনে ঘোষে সৰ্বজন ॥
 দেখিল জননী ছই ভূমিত লোটায়ে ।
 অৰ্জ্জুনৰ পদে ধৰি কান্দে আতিশয়ে ॥

আচাৰেক ভূমিত পবিল বক্রবাহা ।
 পিতৃ নাহি জীল কান্দে লোটায়ে যে দেহা ॥
 হিন্দোল হৈয়া কান্দে কৰি শোকাকুলি ।
 পৰম্পৰ বচনত খনে নাহি শুনি ॥
 শুনা জন্মজয় ৰাজা বচন অদ্ভুত ।
 এথা মণিপুৰে কান্দে অৰ্জুনৰ স্মৃত ॥
 হস্তিনা নগৰে তথা কৃষ্ণ যুধিষ্ঠিৰ ।
 অৰ্জুনৰ কুশল চিন্তে ৰাজা মহাধীৰ ॥
 যেই দিনা পড়ে পাৰ্থ বৃষকেতু সঙ্গৈ ।
 সেই দিনা কুন্তী স্বপ্ন দেখে বিৰস্ৰৈ ॥
 কৃষ্ণৰ আগত আসি কহিলা ত্ৰিৰিতে ।
 যথা যুধিষ্ঠিৰ বসি আছয় সভাতে ॥
 মোৰ পুত্ৰ অৰ্জুন সংগ্ৰামে ভৈলা পাত ।
 বিপৰীত দেখিলো মই অসুভ লক্ষণ ।
 কুশলে থাকোক মোৰ অৰ্জুন নন্দন ॥
 তেল কুন্তে মজি আছে সৰ্ববান্ধ সহিত ।
 ধূলা বৃষ্টি গোময়ে সকলে বিভূষিত ॥
 কৃষ্ণ বস্ত্ৰ পৰিধান ওঁড় মালা গলে ।
 কন্ধ মাথা নাহি বীৰ বৃষকেতু তুলে ॥
 গৰ্দ্ধবে চড়িয়া দুই বৃষকেতু পাৰ্থে ।
 চলিল দক্ষিণ মুখে আতি আথেবেথে ।
 কৃষ্ণ বৰ্ণ পুৰুষ দীঘল ভূজ দণ্ডে ।
 গলে জড়ি দিয়া পেলৈ দক্ষিণৰ কুণ্ডে ॥
 কুন্তী ভীম দৈৱকী যশোদা সঙ্গৈ কৰি ।
 শিশ্ৰ কৰি কৃষ্ণ চলিলন্ত মণিপুৰি ॥
 দেখিলেক অতি ঘোৰ প্ৰাচণ্ড ঘৰখান ।
 কনকে ৰচিত মণি মুকুতা নিশ্ৰাণ ॥
 চন্দ্ৰমণি সূৰ্য্যমণি কনকে ৰচিত ।
 কনক কলস শোভে অদ্ভুত গম্ভিত ॥

মুক্তাৰ খিচনি শোভে অদ্ভুত সাজন ।
 দেখিয়া মুনিৰ মন হৱেত মোহন ॥
 সহস্ৰে সহস্ৰে নাৰী অনক্ষাৰ পিন্ধি ।
 উলুপি বেৰিয়া তাৰা আছে পুৰ নাৰী ॥

চন্দ্ৰ সম বদন আঞ্চলে ঢাকি গাৱ ।
 মেঘ আবে শশধব লুকাইল প্ৰায় ॥
 মুনিৰ মন মোহপাৰে কামিনী নাৰী ।
 বিনোদ নাগেৰী সব পৰম সুন্দৰী ॥

প্ৰসন্ন বদন মুক্তা সদৃশ পঙ্কতি ।
 গলে হেমহাড় কুচ্ছ কমল আকৃতি ॥
 ভীমে বোলে কৃষ্ণদেৱ দেখা অদভুত ।
 গৃহ গোট শোভে যেন চম্পক বিদ্যুত ॥

উদিত ভাস্কৰ যেন কবয় প্ৰকাশ ।
 নাৰীগণ দেখি চন্দ্ৰমণি জিনি হাস ॥
 পুৰীৰ নিৰ্ম্মান যেন চন্দ্ৰৰ উদয় ।
 ৰাজ্যৰ নিৰ্ম্মান দেখি লাগয় বিস্ময় ॥

এহি কথা কহি আইলে অৰ্জ্জুনৰ কাষে ।
 দেখিলেক শিৰ নাহি কন্ধ পৰি আছে ॥
 দেখিয়া দুখীত হৈয়া শোকে দহে তনু ।
 ভূমিত পৰিয়া যেন লুটি আছে ভানু ॥

গদা হুদে কৰি ভীম পৰিল ভূমিত ।
 ভাই ভাই ডাক চাৰি হৈলন্ত মূৰ্চ্ছিত ॥
 দৈবকৌ যশোদা কুন্তী কান্দে দীৰ্ঘ নাদে ।
 কৃষ্ণ মাত্ৰ স্তব্ধ হয় বহিলা নিশব্দে ॥

ভীমে বোলে দামোদৰ দেখহ বিদিতে ।
 অৰ্জ্জুন সদৃশ বীৰ নাহি পৃথিবীতে ॥
 হেন প্ৰাণ ভাই মাৰি আছে কোন বীৰ ।
 লাগ পাইলে গদা ঘাৰে চূৰ্ণ কৰো শিৰ ॥

অৰ্জ্জুনৰ আগে পৰি আছে বৃষকেতু :
 হেন কৰ্ম ফলি আছে নাজানি কোন হেতু ॥
 হেন বুলি ভীম বীৰ কৰন্ত বিলাপ ।
 হাহা পাৰ্থ কিৰূপে সহিবো তোৰ তাপ ॥
 ভীমে বোলে হেন কৰ্ম কৈল যেই জন ।
 গদা বাৰি মাৰি তাৰ লৈবোহোঁ জীৱন ॥
 ভীমৰ বচন শুনি বক্রবাহা বীৰে ।
 শোকে তনু দহে পুনু বোলে ধীৰে ধীৰে ॥
 পৰিচয় দিয়া বীৰে কহে গদ গদ ।
 মইসে পাপীৰ্ঠে কৈলো তোমাৰ ভাতৃ বধ ॥
 বৃষকেতু প্ৰভৃতি যতেক বীৰগণ ।
 দাৰুণ সমৰে সবে কৰিলো নিধন ॥
 পিতৃ বধ কৰিলো পাপিষ্ঠ আমি চাৰ ।
 ইহলোকে পৰলোকে নাহিকে নিস্তাৰ ॥
 এই গদা ঘাৰে মোৰ ভাঙ্গিয়ে পৰাণ ।
 তেবে শোক সন্তাপ হৈব সমাধান ॥
 কৃষ্ণৰ সাক্ষাতে বক্রবাহা কহে পুনি ।
 কৰপুত্ৰ দিয়া তেবে কহন্ত অৰ্জ্জুনী ॥
 সমৰে বধিলো পিতৃ মই কুলাঙ্গাৰ ।
 উলুপিৰ উদ্দেশ্যে গৈলো মণি অনিবাৰ ॥
 নাগলোক জিনিয়া আনিলো দিব্য মণি ।
 আচম্বিতে শিৰ কোনে হৰিলা নাজানি ॥
 বেঢ়িয়া ৰাখিলো সৈন্যগণে চাৰি ভিতে ।
 কোন দুষ্টি আসি শিৰ নিলে আচম্বিতে ॥
 কোন বুদ্ধি কৰি পাপী জীয়াইবো জনক ।
 কৰুণা সাগৰ প্ৰভু বুদ্ধি বোলা মোক ।
 নহে মোৰ শিৰচ্ছেদ কৰা চক্ৰ হানি ।
 পাপ দেহ আমাক নাছাৰা চক্ৰপাণি ॥

পিতৃবধি কাৰণে আমাক নাহি চাৰ ।
 তুমি জাকে কৃপা কৰা পাপৰ কিবা দায় ॥
 মোৰ পিতৃ জীৱাতে নকৰা অৱধান ।
 বিষানল খায়া মই তেজিবো পৰাণ ॥

হেন বুলি বক্তবাহা কান্দে দাঁৰ্ঘ্যৰাৱে ।
 ভক্তি ভাৱে ধৰিয়া কৃষ্ণৰ দুই পাৱে ॥
 উত্তৰ নিদিয়া কৃষ্ণে আছে গুৰুভৰে ।
 চতুৰ্ভিতে বেঢ়িয়া কান্দয় সৰ্বব নৰে ॥

হাহা ধনঞ্জয় বুলি কান্দে কুন্তী মাতা ।
 অভাগিনী মার এড়ি পাৰ্থ গৈলা কোথা ॥
 অকান্দতে কান্দয়ে পুত্ৰৰ কপ দেখি ।
 শ্ৰীকৃষ্ণক সম্বোধিয়া বোলয়ে বাসুকী ॥

শুনা কৃষ্ণ জনাৰ্দন ত্ৰিভুবনৰ পতি ।
 তুমি বিনে পাণ্ডৱৰ আন নাহি গতি ॥
 কৃপা কৰি পাণ্ডৱৰ ছয়োক সদয় ।
 তোমা অৱধানেসে জীৱয় ধনঞ্জয় ॥

ত্ৰিভুবনে যতেক আচয় চৰাচৰ ।
 তুমি সে সবাবে প্ৰাণ দয়াৰ সাগৰ ।
 সকলে বেঢ়িয়া কান্দে শোকে দগ্ধ ছয়া ।
 তোমাৰ সেৱক প্ৰভু তোলহ জীৱায়া ॥

শিব পুনু যেই হৰি নিচে দুষ্টি মতি ।
 তোমাৰ অগোচৰ নোহে শুনা যদুপতি ॥
 পৃথিৱী পৰ্ব্বত আৰ পাৰ্শ্বাল সাগৰ ।
 সপ্ত স্বৰ্গ নোহে পুনু তোমাৰ অগোচৰ ॥

মণি হেতু কদাপি নিজীয়ে ধনঞ্জয় ।
 বিনে কৃপা সিন্ধু তুমি ছয়োক সদয় ॥
 হেন জনি জীৱায়ো অজ্জুৰ্ন ধনুধৰ ।
 পিতৃশোক সন্তাপ গুচায়ো প্ৰভু মোৰ ॥

বাসুকীৰ বচন শুনিয়া বোলে নাৰায়ণ ।
 বোলে সভা খণ্ড শুনা আমাৰ বচন ॥
 যত পুণ্য কৰি আছে পাৰ্থ ধনুৰ্দ্ধৰ ।
 তাৰ ফলে আসোক শিৰ সভাৰ ভিতৰ ॥

যেই দুফেট হেন কৰ্ম কৈল বিপৰীত ।
 তাৰ শিৰ ছেদ হৈয়া পৰোক পৃথিবীত ॥
 এতেক শাপিল যদি দেৱ যদুপতি ।
 ছুই নাগৰ শিৰছেদ হৈয়া পৰে খিতি ॥

অৰ্জুনৰ শিৰ আসি হৈল উপসন্ন ।
 দেখি সৰ্ব লোকৰ বিস্ময় হৈল মন ॥
 তেবে নাগ স্থান হস্তে মণি লৈয়া হৰি ।
 সভাখন সম্বোধিয়া বোলে যত্ন কৰি ॥

বৃষকেতু অৰ্জুন পৰিছে ঘোৰ ৰণে ।
 কাক জীয়াওঁ আগে বোলা সৰ্বজনে ॥
 কুৰ্ত্তা বোলে বৃষকেতুৰ শোকে মৈল পাৰ্থ ।
 আগে বৃষকেতুক জীয়াই অৰ্জুন পাছত ॥

মণি হাতে কৰি কৃষ্ণে বুলিলা বচন ।
 হৰৰ আজ্ঞায়ে জীয়া উঠা ছুই জন ॥
 কান্ধে শিৰ একত্ৰ কৰিয়া নাৰায়ণ ।
 মণি যুগে জল দিলা স্বহস্তে আপন ॥

আগে জীয়াই উঠিলেক কৰ্ণৰ নন্দন ।
 তাৰ পাছে ধনঞ্জয় উঠিলা তেখন ॥
 প্ৰত্নান্ন প্ৰভৃতি উঠে সতেক যাদৱ ।
 তাত পাছে উঠিলেক যত প্ৰজা সব ॥

হৰিদাস বিপ্ৰ।

মহাভাবত—অশ্বমেধ পৰ্ব।

সুধন্বা বধ।

হেন স্তুতি কৰিলন্ত সুধন্বা কুমাৰ।
মহাতুৰ্ক ভৈল প্ৰভু দেৱ গদাধৰ ॥
কাৰুণ্য হৃদয় নাৰায়ণ হৃষিকেশ।
আপুনি ভৈলন্ত সেই তৈলত প্ৰবেশ ॥
অগ্নি সম তৈল কৰে উথল পাখল।
সুধন্বাৰ শৰীৰে যে ভৈলেক শীতল ॥
গ্ৰীষ্মকালে চন্দনে শীতল কৰে যেন।
অগ্নিয়ে শীতল তপ্ত তৈল পানী যেন ॥
প্ৰজাগণ বেঢ়ি বেঢ়ি চাৰে দুই পাশে।
গৃহে চড়ি নাৰীগণে চাহন্তে তবাসে ॥
যতেক পথিক মানে চাই চাই যাই।
দুই নয়নৰ নীৰ বহি বহি যাই ॥
মনে মনে বোলে নৃপতি কোন সতে।
আপোনাৰ পুত্ৰক মাৰয় অকাৰ্য্যতে ॥
নিদাৰুণ হৃদয় নিষ্ঠুৰ বজ্ৰসম।
কোন সতে আপোন পুত্ৰৰ ভৈল যম ॥
এহি বুলি বৰ্ণায়া কান্দন্ত সৰ্ববজন।
ধনু শৰ থৈয়া বোলে নকৰিবোঁ ৰণ ॥
আজি যদি সুধন্বাক তৈলে পুৰি মাৰে।
আমি যুদ্ধ নকৰিলে কোনে যুদ্ধ কৰে ॥

এহিমান শাস্তি কৰে কিছু নাহি দোষ ।
 এহিবুলি প্ৰজাগণে কৰে উসমিস ॥
 যবে পৰে কান্দয় আকুল নাৰীগণ ।
 বোলে সুধম্বাক শাস্তি কৰে অকাৰণ ॥

পাত্ৰ মন্ত্ৰী সকলে বাজাক নুবুজাৰে ।
 কোমল শৰীৰ বাপু কত দুখ পাৰে ॥
 অন্যে অন্যে কথা কৰে কুমৰক চাই ।
 তপত তৈলত পৰি ভুৰুভঙ্গ নাই ॥

হংস যেন জ্বলয় মানস সৰোবৰে ।
 বিকশিত পুষ্প যেন ফুলি শোভা কৰে ॥
 এদিনাতো কবি জলে সুধম্বাৰ মুখ ।
 সাতুৰি ফুৰয় কিঞ্চিতেকো নাই দুখ ॥

অন্যে অন্যে হাহাকাৰ কৰে সৰ্বজন ;
 আৰাৰ তুমুল কৰি কান্দে নাৰীগণ ॥
 সবে নাৰীগণ আসি ভৈলা এক ঠাই ।
 বোলে আশীৰ্ব্বাদ কৰো কুমৰক চাই ॥

আমি যবে পতিব্ৰতা হওঁ সবে সতী ।
 আত্মস্বামী বিনে নাজানোহোঁ আন গতি ॥
 আমাসাৰ বৰে জীওক সুধম্বা কুমৰ ।
 জুৰাওক শৰীৰ বাপু বিপাঙ্গে নমৰ ॥

এতেক বুলিল যদি পতিব্ৰতা নাৰী ।
 কুমৰৰ কপ তেবে চাহিতে নাপাৰি ॥
 মাৰ সনে তাহাৰ আগত আছে চাই ।
 তপত তৈলত মোৰ পুতাই মৰি যাই ॥

পুত্ৰৰ সন্তাপে অতি কান্দন্তু সুন্দৰী ।
 হৃদয়ত মুৰ্চ্ছি হানি আউল জাউল কৰি ॥
 চেতন হৰিল সবে কান্দন্তে কান্দন্তে ।
 মাটিত পৰিল ঢলি আসনৰ হন্তে ॥

মূৰ্ছা যাই স্তম্ভৰী আছন্ত কতো বেলি ।
 সেৱকিনীগণে বোলে প্ৰাণ গৈল চলি ॥
 চেহন লভিয়া সতী বসিল মাটিত ।
 আপাকে ধাকুৰে হিয়া নথবয় চিত্ত ॥

প্ৰভাৱতী কুমাৰী ঘৰতে বসি আছে ।
 মৰিবাওঁ বুলি ভাই আসিলেক পাছে ॥
 আনিয়া লৈলন্ত পাছে স্তত আমলখি ।
 উত্তম সিদ্ধৰ আনি পিন্ধিলন্ত শিখি ॥

শাস্ত্ৰক প্ৰণাম কৰিলন্ত বৰনাৰী ।
 মোহোৰ দোষত থাকি স্মামী যাই মৰি ॥
 মই কুলক্ষণী নাবী নুগুণিলো মনে ।
 কতেক বুলিলে প্ৰভু নৈবাশ বচনে ॥

শাস্ত্ৰৰ সন্মতে দিয়া আছে ঋতুদান ।
 কোম বিধি চলিয়া যমক দিলা দান ॥
 শাস্ত্ৰে মেলানি দিয়া যাওঁ সয়ন্তৰি ।
 প্ৰভুৰ লগতে কটাহতে যাওঁ মৰি ॥

অনাচাৰী কুলক্ষণী মনে নুগুণিলোঁ ।
 যুদ্ধক যাহন্তে মই বিঘনি পাতিলোঁ ॥
 এহি বুলি বৰ্ণায়া কান্দন্ত বৰ নাৰী ।
 আকুল হৃদয় দেহা সহিতে নাপাৰি ॥

শৰীৰব খসাইলা বত্ৰিশ অলক্ষাৰ ।
 শিলাত আস্থালি শঙ্কা ভাঙ্গল হাতৰ ॥
 শিশুকালে বোলে বাপে প্ৰভাৱতী আই ।
 বিধৱা লক্ষণ তোৰ কিঞ্চিতেকো নাই ॥

মুখ পোড়া গণকে মিছাতে খাইলে বঁটা ।
 যতন সূধিত কিছু নাহিকয় আটা ॥
 নৱ বয়সতে অনাইলোহো খিলিঙ্গাৰ ।
 অমৃতত বিষ যেন জানিবা আহাৰ ॥

স্বামীৰ লগতে মই যাওঁ সয়ন্তৰি ।
 যৰৰ বাহিৰ মই হৈবো কেন কৰি ॥
 স্বামীমাৰী বুলি লোকে নিন্দিব আমাক ।
 গোত্ৰ কুতুম্বত কেনমতে ৰাখো নাক ॥
 প্ৰভাৱতী কান্দয় নয়নে বহে লোহ ।
 মাৰ সনে কান্দয় সুধৱা মোৰ পুহ ॥
 বহিনী কান্দয় মোৰ বান্ধৱ ভৈয়াই ।
 আনো প্ৰজাগণে কান্দে সুধৱাক চাই ॥
 সবে বোলে নৃপতিত কৰোহো গোচৰ ।
 আমি তেওঁৰ হস্তে মৰো জীউক কুমৰ ॥
 কান্দয় কাতয় প্ৰজা ধাকুৰয় হিয়া ।
 সুধৱা মৰয় আমি কি কৰিবো জীয়া ॥
 হংসধ্বজ ৰাজা আৰু হংস পুৰোহিত ।
 সাতোৰয় কুমৰ দেখন্তে ভয় ভীত ॥
 ত্ৰাহি ত্ৰাহি গোবিন্দ স্তম্বে নিবন্তৰ ।
 ৰাধা কৃষ্ণ ৰাধা কৃষ্ণ প্ৰভু গদাধৰ ॥
 চতুৰ্গুণে কান্তি জলে বদন মণ্ডল ।
 সূৰ্য্যৰ কিৰণে যেন প্ৰকাশে কমল ॥
 আপুনি ত্ৰৈলোক্য নাথে কৰিলেক দয়া ।
 তাহাতে লিখিত দ্বিজে দেখিলেক মায়া ॥
 হংসে বোলে মোৰ বাক্য শুনা মহাৰাজ ।
 তযু পুত্ৰে কুমন্ত্ৰণা কৰি আছে সাজ ॥
 তপত তৈলত দেখা শৰীৰ প্ৰকাশে ।
 আছোক মৰিব কটাক্ষত কৰি হাসে ॥
 উথল পাখল তৈল থৈলেক যে মাৰি ।
 তোমাৰ পুত্ৰৰ মায়া বুঝিতে নাপাৰি ॥
 উপায়েক জানোহো অনাওঁ নাৰিকল ।
 এক গোটা পেলাই পৰীক্ষা কৰো তেল ॥

নাৰিকল আনি হংস পেলাইলেক তাত ।
 দেখি কোপে কম্পমান ভৈল জগন্নাথ ॥
 দুই চক্ষু ভৈলে কনা নেদেখে ব্ৰাহ্মণ ।
 অধম দ্বিজৰ আজি সৃজিবোহো মান ॥

বৈষ্ণৱ সূধয়া নকৰিলে মন্দ কাজ ।
 কূটকৰি পেলাই মাৰে কটাহৰ মাজ ॥
 আৰু বোলে অগ্নিমন্দ কুমন্ত্ৰৰ বলে ।
 প্ৰতিকাৰ সাধিবোঁ বোলন্ত যোগবলে ॥

ব্যাত্ৰ চৰ্ম্মো বিধিয়া আছন্ত দুই ভাই ।
 নাৰিকল পেলাই আছন্ত তাক চাই ॥
 গোবিন্দ প্ৰভাৱে নাৰিকল দুই ফাল ।
 ঠাট কৰি ফুটিয়া কৰ্ণত দিলে তাল ॥

এক ফাল পৰিলেক হংসৰ কপালে ।
 মুচ্ছা! যাই দুই ভাই পৰিল নিচালে ॥
 কতো বেলি চেতন লভিয়া দ্বিজবৰ ।
 তেঁহো জাম্প দিল সেই মাজে কটাহৰ ॥

আন্ধোৱালি ধৰিলেক সূধয়া কুমাৰ ।
 বোলন্ত সাৰ্থক হংস ধ্বজৰ কুমাৰ ॥
 সাৰ্থক আমিও ভৈলোঁ তুমি বিছমান ।
 ত্ৰৈলোক্যত হেনয় বৈষ্ণৱ নাহি আন ॥

পৰীক্ষা কৰিলোঁ আমি অগ্নিত পেলাই ।
 তথাপি তোমাক বক্ষা কৰিলে গোঁসাই ॥
 সূধয়া বোলয় গুৰু মোৰ নাই কৰ্ম্ম ।
 নকৰিলো পাপ মই সবে ভৈল নৰ্ম্ম ॥

মন্দ কৰ্ম্ম নকৰিলোঁ শাস্ত্ৰৰ যুগুত ।
 কৈল্যাণ কৰিলে মোক দৈৱকীৰ সূত ॥
 ৰাজ্যে বোলন্ত মোৰ নাহি বিৰকতি ।
 বাপ ছয়া পুত্ৰক যে কৰিলো দুৰ্গতি ॥

নিজ পুত্ৰ মৰণে পাতকী অধোগতি ।
কোননো দুৰ্য্যোৰ পাপ নকৰিলো অতি ॥
কটাহতে পেলাইলোহো নুগুণিলো মনে ।
আছোক মৰিব পুত্ৰ শৰীৰ শীতলে ॥

গোবিন্দ প্ৰসাদে তোৰ কিছু নাহি দুখ ।
জানিলো মাধৱ মোৰ ভৈলন্ত সন্মুখ ॥
উঠা উঠা বাপু তুমি সূধৱা কুমাৰ ।
কৃষ্ণাৰ্জ্জুন দুইক বাপু সূখে যুদ্ধকৰ ॥

উঠিয়া সূধৱা বীৰ কৰযোৰ কৰি ।
হংস লিখিতৰ পাৰে প্ৰণামিলা পৰি ॥
বাপৰ চৰণে বীৰ নমস্কাৰ কৰি ।
ইফটদেৱ গোবিন্দক বাৰম্বাৰ স্মৰি ॥

প্ৰণামি মাৱৰ বীৰে চৰণ যুগল ।
গুৰু পুৰোহিতে দিলা অশেষ মঙ্গল ॥

গোপীনাথ পাঠক ।

মহাভাবত—পাশাপৰ্ব

ধাৰিয়ে বোলন্ত গুনা জন্মিজয়
পাছে যেন ভৈল কাৰ ।
হস্তিনা পুৰক যাইবাক লাগিয়া
সাজিলন্ত মহাৰাজ ॥
সঙ্গে চাৰি ভাই মহেন্দ্র পৰাই
যতেক নৃপতিগণ ।
হয় হস্তী বথে চড়ি আগেবেথে
ৰাজাৰ ধৰি যোগান ॥
কেহো ছত্ৰদণ্ড চামৰ ব্যজন
কৰ্পূৰ তাম্বুল ধৰি ।
ৰাজাক আৰবি চলে শাৰী শাৰী
চতুৰ্ভিত্তি শোভাকৰি ॥
দ্রোপদি প্ৰমুখ্যে যতেক সুন্দৰী
যত ৰাজ পটেশ্বৰী ।
দিব্য বিমানত চড়ি চলি যাই
দ্রোপদীক মধ্য কৰি ॥
দুন্দুভি আশ্ফাল বাদ্যভণ্ড বোল
বাজে কৰি স্তমধুৰ ।
জয় শঙ্কৰনি কাম্পয় মেদিনী
কাম্পয় হস্তিনাপুৰ ॥

হেন আডম্বৰে বাজা যুধিষ্ঠিৰে
 চলি যান্তু স্বপ্ন মনে ।
 গিৰিসিত কৰি হস্তিনা নগৰি
 পাইলা গৈয়া তৰক্ষণে ॥
 পাছে যুধিষ্ঠিৰ নামিয়া বথব
 অভ্যন্তৰে প্ৰবেশিলা ।
 অন্ধ নৃপতিৰ দুই পাৰ দুই
 জানু শিৰে প্ৰণামিলা ॥
 আত অনন্তৰে ভীষ্মক নমিলা
 দ্ৰোণৰ দুই চৰণে ।
 কোঁৱৰ বাজাৰ যত ভাইগণে
 গাৰচালি তেতিক্ষণে ॥
 ধৰ্ম্ম নৃপতিৰ চৰণ বন্দিলা
 পৰম আনন্দ মনে ।
 মধুৰ বচনে আশ্বাস কৰিলা
 সবাকো পাণ্ডুনন্দনে ॥
 বাহ্লিক নৃপতি নীৰ সোমদত্ত
 ভূৰিশ্ৰবা জয়দ্ৰথ ।
 শকুনি সূসেন ৰাধাসুত কৰ্ম
 আদি যত মহাৰথ ॥
 উঠি তৰক্ষণে বাজাৰ চৰণে
 জানুশিৰে প্ৰণামিলা ।
 মধুৰ বচনে পাণ্ডুৰ নন্দনে
 তাসম্বাক সম্বুধিলা ॥
 আত অনন্তৰে দ্ৰুপদ কুমাৰী
 অভ্যন্তৰে প্ৰবেশিলা ।
 পুত্ৰবধুগণ সহিতে গান্ধাৰী
 বসিছন্তে ভেট পাইলা ॥

উঠিয়া শয্যাৰ পাণ্ডুৰ নন্দন
 নিত্য-ক্ৰিয়া কৰিলন্ত ।
 স্নান দান কৰি দেৱক দ্বিজক
 অতিথিক তৰ্পিলন্ত ॥
 ভোজন কৰিয়া একত্ৰে বসিলা
 ভূষিলা ছুয়া চন্দন ।
 দিব্য বস্ত্ৰে সবে শৰীৰ মণ্ডিলা
 পিন্ধিলা দিব্য ভূষণ ॥
 গাৱে নাটে ভাটে শুনি বাটে বাটে
 ব্ৰাহ্মণ পঢ়য় বেদ ।
 দ্বিজ কণ্ঠাগণে মঙ্গল কৰয়
 পঞ্চ শব্দ অবিচ্ছেদ ॥
 আগে ৰাজাগণ মধ্যে দ্বিজ যত
 পাছত যান্ত নৃপতি ।
 দুৰ্যোগাধন আদি এক শত ভাই
 আবৰি চলে চৌভিতি ॥
 এহিমতে চলে কুক পাণ্ডুগণে
 পৰম আনন্দ মনে ।
 দুন্দুভি আশ্ফাল প্ৰজাৰ যঞ্চাল
 সভা পাইলা কতোক্ষণে ॥
 দিব্য সিংহাসনে বসিলা তেথনে
 যুধিষ্ঠিৰ মহাৰাই ।
 এক ভিতি ছুয়া বসিলা আসনে
 কোঁৱৰৰ শত ভাই ॥
 কোঁৱৰ সহিতে আলোচি আছয়
 যতোক দুষ্ক নৃপতি ।
 ছুয়া এক ভিতি যতোক নৃপতি
 বসিলা আনন্দ মতি ॥

দ্ৰোণ দ্বিজবাজ ভীষ্ম কুপাচাৰ্য্য
 অশখামা মহামতি ।
 বিদূৰ সহিতে আৰা পাপু জন
 বসিলন্ত একভিত্তি ॥
 এহিমতে সভা পাতি ৰাজাগণে
 বসিছয় বঙ্গমনে ।
 ধৰ্ম্ম নৃপতিক সম্বুধিয়া পাচে
 মাতয় দুফট শকুনি ॥
 শুনা নৃপবৰ আমাৰ উত্তৰ
 শুনা মন কৰি থিব ।
 পাশা খেলিবাক লাগয় তোমাৰ
 আদেশ তযু পিতৃৰ ॥
 তুমি আমি দুয়ো পাশা খেলিবোহা
 চাহিব সমস্ত জনে ।
 এহিসে কাৰণে আহত কৰিয়া
 অনাইলন্ত ইতো থানে ॥
 শুনি যুধিষ্ঠিৰে বুলিবে লাগিলা
 শকুনিৰ মুখ চাই ।
 মিছা কুট পাশা খেলিবাক 'চাঁস
 মনে মোৰ ইচা নাই ॥
 ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্ম যুদ্ধ কৰিবেক
 হাতে অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ ধৰি ।
 ব্ৰাহ্মণৰ ধৰ্ম্ম পঠন পঢ়ানে
 বশ্য জীৱে গৰু চাৰি ॥
 শূদ্ৰে ব্ৰাহ্মণৰ চৰণ সেবিবে
 শাস্ত্ৰৰ হেন আনয় ।
 কৈত শুনিয়াছা ক্ষত্ৰিয় সকলে
 পাশা খেলি সাধে জয় ॥

মিছা কুট পাশা কন্দলৰ বাসা
 অত্যাৰ ইতো ঘৰ ।
 দুফট সৰ্ব্বজনে ইহাত মৰয়
 নিন্দিত সাধু সবৰ ॥
 ৰাজাক সম্বুধি শকুনি বোলয়
 নোবোলা হেন বচন ।
 পাশা খেলিবাব বুকে চৰোবাব
 মহাবুদ্ধি সিতো জন ॥
 যিতো গ্ৰামীলোক পুৰুষ ৰসিক
 সিকি খেলিবাক পাৰে ।
 বিশেষত ঐক আহত কৰিয়া
 আনিছে পিতৃ তোমাৰে ॥
 হেন জানি ৰাজা বিলম্ব এৰিয়া
 খেলিয়ো পাশা সত্তৰে ।
 য়েবে নেখেলিবা হাৰিলো বুলিয়া
 চলিয়ো আপোন ঘৰে ॥
 শকুনিৰ বাণী শুনি মহামানী
 বুলিয়া হেন বচন ।
 মোৰ লগে পাশ খেলিবাক চাস
 আছে তোৰ কত ধন ॥
 মই ৰাজেশ্বৰ সাতো সমুদ্ৰৰ
 যত ৰত্ন আছে ধন ।
 মণি মৰকট পোৱাল ৰজত
 মুকুতা হিৰা কাঞ্চন ॥
 সাগৰ দ্বিপত আছে ৰত্ন যত
 সবে মোৰ ভণ্ডাৰত ।
 তয়ি অল্প সত সৌবল তনয়
 আছে ধন ৰত্ন কত ॥

নৃপতিৰ বাণী শুনি দুৰ্মোখন
 বুলিলা বাজাক চাই ।
 যত ধন বত্ন লাগে মানে দিবো
 খেলিবে মোৰ মোগাই ॥
 জিনিলে আনিবো হাৰিলেয়ো দিবো
 এহি মোৰ অঙ্গিকাৰ ।
 মোৰ অৰ্থে পাশা খেলিবে মোমাই
 কহিলোহো সৰেসাৰ ॥
 হেন বাণী শুনি থাকিলন্তু গুণি
 যুধিষ্ঠিৰ মহাশয় ।
 আছত কবিলে নুহি নিবৰ্ত্তন
 ইহাতেসে মহাভয় ॥
 তোৰ লগে মোৰ পাশা খেলিবাক
 মনে নাহিকয় ইচা ।
 যি হৌক সি হৌক তথাপি খেলিবো
 নুবুলিবি মাত্ৰ মিছা ॥
 নৃপতিৰ বাণী শুনিয়া শকুনি
 হৰি হৰি বিষুং স্মৰে ।
 খেলি মিছা পাশা পৰধনে আশ
 কৰয় কোন বৰ্বৰে ॥
 মঞি মহাজন সৌবল-নন্দন
 ত্ৰিভুবনে জানে মোক ।
 মিছা পাশা পাতি আনিবো কুম্ভতি
 হসুয়াইবো সৰ্বলোক ॥
 এৰা ইতো মন পাণ্ডুৰ নন্দন
 নকৰিবা ইতো দুখ ।
 এহি মতে দুৰ্ঘেট পশা পাতিলেক
 ৰাজাৰ চাপি সমুখ ॥

বিদ্যা পঞ্চানন ।

আত্ম পৰিচয় ।

বৃহত নগৰ তল্লিকাবণ যে স্থান ।
মৰ্ত্য দেৱে জাল তাক কৰিছা নিৰ্মাণ ॥
নানা বিছা পাটবস্ত্ৰ দেৱাস্ত্ৰ বসন ।
যিটো নগৰত সদা হোৱে উতপন্ন ॥
তাহাৰ নিকটে বহে সুন্দৰ মনাস ।
যাত স্নান তৰ্পণে দুখৰ হোৱে নাশ ॥
অমৃত সমান স্বাদ পৰম নিৰ্মূল ।
সাক্ষাতে দেখিয়া যেন জাহ্নবীৰ জল ॥
সেহি নগৰত দ্বিজবৰ আছিলন্ত ।
নামে কণ্ঠভৰণ যে পৰম মহন্ত ॥
তাহান কনিষ্ঠ পুত্ৰে গুৰু গোপালৰ ।
হৃদয়ত ধৰি দুই চৰণ সুন্দৰ ॥
সমীপৰ লোকৰ আনন্দ মন দেখি ।
অস্বাৰ চৰিত্ৰ পদ বন্ধে থৈলা লেখি ॥
শুনৈ অবিৰতে লোকে পৰম সাদৰে ।
আৰো পদ কৰিবাক অভিনন্দা কৰে ॥
অস্বাৰ চৰিত্ৰ ভণে বিছা পঞ্চাননে ।
বোলোঁহো মিনতি কৰি শুনা সৰ্ব্বজনে ॥
ভাস্কৃত নপাই যদি ইসব কথাক ।
পদকো নিন্দিবা মন্দ বুলিবা আমাক ॥

ভাৰতৰ পদ ইটো অমৃত সমান ।
 সি সি শুনে যিটো কৰিয়াছে বহুদান ॥
 দুঃখিত কৃপণ যিটো লোকক বঞ্চক ।
 নপাৰে শুনিতে ইটো মহা বহুশুক ॥

পৰম বিষয় লোক জৰ আতিশয় ।
 স্বাদকো নপাই কৃষ্ণ কথা নুশুনয় ॥
 সি সবো শুনুক দেখি পৰম সুন্দৰ ।
 এহি প্ৰয়োজনে পদ কৰে কবি নব ॥

চন্দ্ৰ বাণ ঘোটকৰ পিঠিত গগণ ।
 কৃষ্ণ পক্ষ চতুৰ্দশী মাস যে শ্ৰাৱণ ॥
 অশ্বিনী নক্ষত্ৰ সমাপতি ভৈল পদ ।
 বোলাঁ বাম বাম সবে খণ্ডোক আপদ ॥

মহাভাৰত—ভীষ্ম পৰ্ব ।

ভীষ্ম বোলে কৰি সের, শুনিয়োক গুৰুদেৱ,
 কহোঁ মই তোমাৰ চৰণে ।

অকাৰণে কৰা ৰোষ, মৰষিয়ো মোৰ দোষ,
 কোপ এৰাঁ অস্বাৰ কাৰণে ॥

ইমত মহিমা যাৰ, কোন জন আগে তাৰ,
 ধনু ধৰি কৰিব সমৰে ।

অদভুত কৰ্ম্ম দেখি, ভ্ৰম ভৈল দুয়ো আখি,
 চায়াছিলোঁ ৰথৰ ওপৰে ॥

খণ্ডিবাক ভূমি ভাৰ, ধৰি আছা অৱতাৰ,
 তুমি প্ৰভু বেণুকাৰ ঘৰে ।

হাতত পবশু ধৰি, তিনি সাত বাৰ কৰি,
 ক্ষেত্ৰিয়ক বধিলা সমৰে ॥

দেখা আজি কেন কৰোঁ, অম্বাৰ মাংস্ক সাৰোঁ,
এহি বুলি লৈলোঁ ধনুবান ।
গুৰুপদ গোপালৰ, মনে ধৰি নিৰন্তৰ,
বোলোঁ বাম ভণে পঞ্চানন ॥

—

পদ ।

ভীষ্ম আৰু পশুৰামৰ যুদ্ধ ।

ভীষ্ম নিগদতি শুনা বাজা যুধিষ্ঠিৰ ।
মোহোৰ বচন শুনি বাম মহাবীৰ ॥
অসংখ্যাত শৰ মাৰি আকাশে চানিলা ।
যুদ্ধ দেখিবাক লাগি ত্ৰিদশ আসিলা ॥
গুৰুৰ শিষ্যৰ যুদ্ধ চাহিবাক মনে ।
বিমানত দেৱগণ বহিলা গগণে ॥
ইন্দ্র আদি কৰি দেৱগণ যত যত ।
যুদ্ধ চাহিবাক লাগি বৈলা আকাশত ॥
হংসৰ ওপৰে আসিলন্ত সৃষ্টিকৰ ।
ঋষিগণ আসিলন্ত দেখিতে সগৰ ॥
ময়ূৰে আসিলা দুই অশ্বিনী কুমাৰ ।
ৰাজাগণ আসিলন্ত যুদ্ধ চাহিবাৰ ॥
অপেশ্বৰা গন্ধৰ্বৰ যতেক স্বৰ্গবাসী ।
যুদ্ধ চাহিবাক সবে বহিলেক আসি ॥
পৃথিবীৰ ৰাজাগণ যত আছিলেক ।
ৰথে চৰি সবে কুৰুক্ষেত্ৰে আসিলেক ॥
ৰামক বুলিলোঁ পাছে চড়িয়া ৰথত ।
মোক শৰ গুৰু তুমি কৰোঁ প্ৰথমত ॥
পাছে শৰ কৰোঁ মই কিছু দোষ নাই ।
আগে শৰ হানো যদি দেখিবো অন্টায় ॥

মোৰ বাক্য শুনি গুৰু কোপ কৰি মনে ।

ধনুখান টঙ্কাৰ কৰিলা যনে যনে ॥

পুনৰপি ধনু টানি আকৰ্ণ সমান ।

প্ৰহাৰ কৰিলা বৎসদন্ত দশ বাণ ॥

দশ অৰ্দ্ধচন্দ্ৰে দশ শৰকো ছেদিলোঁ ।

দুই শিলীমুখ হানি হৃদয়ে ভেদিলোঁ ॥

মোৰ শৰে গুৰুতনু ভৈলা কম্পমান ।

অনন্তৰে মোকো হানিলেক তিনি বাণ ॥

চাৰি গোটা ঘোৰাক তাৰিলা ছয় শৰে ।

ললাটত এক বাণ তাৰিলা অন্তৰে ॥

এক অৰ্দ্ধচন্দ্ৰে শৰাসনক ছেদিলা ।

পুনৰপি দশ শৰে হৃদয় ভেদিলা ॥

আন ধনুখান ধৰি জানা নৰেশ্বৰ ।

বামৰ গাৱত প্ৰহাৰিলোঁ কুৰি শৰ ॥

মূহুৰ্ত্তেকে সাৰথিক হানিলোঁ দুই বাণ ।

বামৰ কাটিতেঁ মই চাপ্ত ধনুখান ॥

শৰে সমন্বিতে মোৰ ধনুক ছেদিলা ।

হৃদয়ত কোপে দশ শৰ প্ৰহাৰিলা ॥

তেতিফণে আন ধনুখান ধৰি হাতে ।

সহস্ৰেক শৰ মোৰ পায়ৱা ঋষিস্থতে ॥

ক্ৰোধমনে শৰ প্ৰহাৰিলা মহাদ্ৰুতে ।

উৰুৱাই নিয়া শৰ কাটিলা বাটতে ॥

অযুত নিযুত লক্ষ হাজাৰে হাজাৰ ।

লঘু যুদ্ধে গুৰু মোক প্ৰহাৰন্ত শৰ ॥

শুদ্ধ সুবৰ্ণৰ পুংখ কতো ৰজতৰ ।

বতনে ৰচিত কতো কতো ফটিকৰ ॥

কঙ্কস গুণৰ পাত্ৰ চায়া শৰচয় ।

ভৈলা ময়ূৰৰ পাত্ৰ কতো নিশ্চিচয় ॥

ৰাজহংস গৃধ্ৰ পখা গৰুড়ৰ পাখি ।
 নিৰ্ম্মিয়াছে শৰচয় আকাশত দেখি ॥
 সেই শৰে গগণে প্ৰকাশে বিপৰীত ।
 দেখিয়া দেৱতাগণ ভৈলা ভয় ভীত ॥
 আকাশ পৃথিবী সবে ভৈলা একাকাৰ ।
 নবহে পৱন ভৈলা দিনতে আন্ধাৰ ॥
 চট চট কৰে শৰ পড়িয়া শৰত ।
 এৰিলেক পক্ষীগণে গতি আকাশত ॥
 লোহায় লোহাত লাগি অগনি উঠয় ।
 সেই অগনিয়ে সবে শৰ বিনাশয় ॥
 ছিদ্ৰ চাই ৰামে এক ভল্ল প্ৰহাৰিলা ।
 বৰ টানে আসি মোৰ হৃদয় ভেদিলা ॥
 পড়িলা হাতৰ শৰাসন বিপৰীত ।
 ৰাম শৰে ভৈলা মোৰ পৰম বেথিত ॥
 মূৰ্ত্তেক মান মই তন্ত্ৰিয়া আছিলোঁ ।
 পাছে বাম হাতে ধনুখান তুলি লৈলোঁ ॥
 প্ৰণামি বুলিলোঁ মোৰ বাক্য শুনিয়েক ।
 তযু শৰে গুৰু দেখিলোঁহো যমলোক ॥
 হেৰা মই শৰ কৰোঁ তোমাৰ তনুত ।
 এহি বুলি অগনিক যুড়িলো গুণত ॥
 হানিলোঁ ৰামৰ হৃদয়ক লক্ষ কৰি ।
 তন্ত্ৰিয়া ৰহিলা ৰাম ইসাদগু ধৰি ॥
 সন্ধুক্ষণ জ্বা মোক বুলিলা বচন ।
 ধনু বাহুবল তোৰ ধনু শৰাসন ॥
 একে আঞ্জুলীকে মোক তন্ত্ৰিয়া ৰাখিলি ।
 আজি ভীষ্ম বৰ তই যশক লভিলি ॥
 মন্ত্ৰ সমে অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ শিখাইলোঁহো তোক ।
 তাহাৰ দক্ষিণা আজি তই দিলি মোক ॥

বৰ স্নেহে শবগণ শিখাইলোহো তোক ।
 হেন পৰাভৱ আজি ভীষ্ম দিলি মোক ॥
 শিষ্য বুলি দেৱত্ৰত কৰোঁহো মমত ।
 দেখোঁ কোনে ৰাখে আজি মোহোৰ হাতত ॥

এহি বুলি প্ৰহাৰ কৰিলা এক বাণ ।
 এক প্ৰহৰৰ পথ নিলা ৰথখান ॥
 ময়ো প্ৰহাৰিলোঁ শৰ বামৰ ৰথক ।
 উৰুৱাই নিলোঁ কতো দূৰ আকাশক ॥

পাছে দুয়োখান ৰথ ভৈলা একে ঠাই ।
 কতোক্ষণে ধনু ধৰি আছিলোঁহো চাই ॥
 অনন্তবে দুয়ো আনি টানি ঘোৰ ধনু ।
 ক্ষত বিক্ষত ভৈলা শৰে ছুইয়ো তনু ॥

যেন গোক ধাৰা যে বহয় পৰ্বতৰ ।
 সেহি মতে শোণিত বহয় দুৰন্তৰ ॥
 ছুই খান ধনু দেখি মণ্ডল আকাৰ ।
 বাসৱৰ ফুটে যেন শৰৰ প্ৰহাৰ ॥

আকাশত থাকি দেৱে কৰে কণাকণি ।
 হেন বিপৰীত যুদ্ধ নতু দেখি শুনি ॥
 বিকৱচ ভৈলা ছুইবো তনু শৰ অঙ্গে ।
 কল্প এৰি যুজে যেন ছুই গোটা মাতঙ্গে ॥

যৈসানি ভৈলেক যুদ্ধ বাম বাৱণৰ ।
 ততোধিক যুদ্ধ দেখোঁ আজি ছুইহান্তৰ ॥
 যেন যুদ্ধ ভৈলা পূৰ্বৰ বলি বাসৱৰ ।
 সেহি মত যুদ্ধ ভৈলা গুৰুৰ শিষ্যৰ ॥

কিনো অদভুত ভৈলা অশ্বাৰ কাৰণে ।
 দুয়ো জনে যুদ্ধ কৰে মাৰিবাৰ মনে ॥
 দুয়ো বলৱন্ত দুয়ো সগৰে প্ৰচণ্ড ।
 ছুইবো ছুই শৰঘাৱে ভৈলা লণ্ডভণ্ড ॥

তথাপি সমৰ নেৰে কিনো বিপৰ্য্যয় ।
এহি বুলি দেৱগণ ভৈলন্ত বিস্ময় ॥
পৰম আশ্চৰ্য্য ভীষ্ম যুজন্ত বামক ।
ৰামে অল্পমান যুদ্ধ কৰন্ত ভীষ্মক ॥

নযাইবো স্বৰ্গক চাই থাকিবোহো বশ্ব ।
কাৰ জয় হোৱে কাৰ হোৱে বণভঙ্গ ॥
পৃথিবীৰ ৰাজাগণ যতেক আছিল ।
বিস্ময়ক পায়৷ সবে চাহিয়া থাকিল ॥

সমৰ দেখিতে যবে সবে চাই আছে ।
শুনা যুধিষ্ঠিৰ যেন যুদ্ধ ভৈলা পাছে ॥
অনন্তৰে মই শৰাসন নিবাৰিলেঁ ।
তীক্ষ্ণ তীক্ষ্ণ বাণ চাই ধনুত যুড়িলেঁ ॥

কতো শৰচয় দুই কাটো আকাশত ।
কতো ধনু ধৰি তস্তি থাকোঁহো বথত ॥
কতো শৰজালে থওঁ বথক আবৰি ।
মৰ্ম্ম মৰ্ম্ম খানে কতো হানো লক্ষ কৰি ॥

যদি মই লক্ষেক প্ৰহাৰেঁ ধনু ধৰি ।
অৰ্ববুদেক হানে ৰামে মহাকোপ কৰি ॥
লঘু হস্তে দৃঢ় মুঠি বিদূৰ ভেদনে ।
মহাতুল্য পৰাক্ৰম দেখে সৰ্ব্বজনে ॥

জানা যুধিষ্ঠিৰ যুদ্ধ বামৰ লগত ।
যতেক কৰিলেঁ তাক কহিবোহো কত ॥
এহিমতে ছয়ো জনে প্ৰহাৰিলো শৰ ।
সেহি সময়ত অস্ত্ৰ ভৈলা দিবাকৰ ॥

বথৰ নামিয়া মই সঙ্কোচিত মনে ।
প্ৰণাম কৰিলেঁ গৈয়া গুৰুৰ চৰণে ॥
বুলিলেঁ বচন গুৰু এৰাঁ অসন্তোষ ।
যুজিলেঁ তোমাৰ বাক্যে নাহি কিছু দোষ ॥

হস্তিনাপুৰক যাওঁ দিয়োক বিদায় ।
 পাছে গুৰু মোক কোপে বুলিলেক চাই ॥
 অম্বাক নেনস যদি গঙ্গাৰ তনয় ।
 নেদিবো বিদায় তোক বুলিলোঁ নিশ্চয় ॥
 নেনিবো অম্বাক বুলি বঞ্চিলোঁ বজনী ।
 বাত্ৰি অবসানে দেখা দিলা দিনমণি ॥
 প্ৰভাতৰ কাৰ্য্য যত কৰি সমাপত ।
 কৰিলোঁহো যাই নমস্কাৰ চৰণত ॥
 বুলিলোঁ বামক গুৰু শূনা একমনে ।
 বঞ্চিলোঁ বজনী মই তোমাৰ বচনে ॥
 আমাৰ লগত যুজি কোন ফল পাইবা ।
 লোকে হাসিবেক আৰু কুশক পাইবা ॥
 মই যদি হাবো গুৰু নকৰোঁহো শোক ।
 তুমি যদি হাবা হাসিবেক দেৱলোক ॥
 হস্তিনাপুৰক যাওঁ বিদায় দিয়োক ।
 হেন শুনি ৰামে বাক্য বুলিলেক মোক ॥
 অম্বাক নেনস যদি শূনা দেৱব্ৰত ।
 আজিয়ো কৰিবো যুদ্ধ তোমাৰ লগত ॥
 ভীষ্ম নিগদতি শূনা বেণুকা তনয় ।
 আৰ পুনৰপি চাটু নোবোলোঁহো মই ॥
 তোমাৰ শৰত যদি যাওঁ যমালয় ।
 নেনিবো অম্বাক যবে বুলিলোঁ নিশ্চয় ॥
 এহি বুলি খানিতেক আছিলোঁহো চাই ।
 যুদ্ধক প্ৰৱন্ধে বথে চড়িলোঁহো যাই ॥
 ৰামো চড়িলন্তু যাই বথৰ উপৰ ।
 সিয়ো দিনা যুদ্ধ দুইবো ভৈলা ভয়ঙ্কৰ ॥
 দুইহানো যুদ্ধত যবে সাত দিন গৈলা ।
 শূনা যুধিষ্ঠিৰ যবে যেন কথা ভৈলা ॥

সপ্তম দিনত য়েবে মধ্যাহ্ন কালত ।
 ভৈলা মহাঘোৰ যুদ্ধ সেহি সময়ত ॥
 দুইবো যুদ্ধ দেখি সবে ভৈলা মহাভয় ।
 বোলে অকালতে আসি মিলিল প্ৰলয় ॥

হেন অদভূত যুদ্ধ দেখি নতু শুনি ।
 বিশ্বয়ক পায় সবে বৈলা মনে গুণি ॥
 নাহি ভঙ্গ জয় ব্ৰহ্মাদেৱে দেখিলন্ত ।
 সৃষ্টি নষ্ট যাই দেখে দুইহান যুদ্ধত ॥

আকাশত ব্ৰহ্মা থাকি মনে গুণিলন্ত ।
 হংসজানে আসি দুইবো মध्ये পশিলন্ত ॥
 দেখিলেঁহো দুয়ো সৃষ্টিকৰ আসিলন্ত ।
 আখেবেখে বথৰ যে নামিলেঁ দুইহাস্ত ॥

নমস্কাৰ কৰিলেঁহো ধৰি চৰণত ।
 কৃতাঞ্জলি কৰি দুয়ো আছোঁহো আগত ॥
 হাস্ত কৰি ব্ৰহ্মা পাছে বুলিলা বচন ।
 কেনে তোৰা দুই যুদ্ধ কৰা অকাৰণ ॥

এৰিয়োক যুদ্ধ বাম মিছা আপোনাক ।
 বোলন্ত য়ায়োক ভীষ্ম হস্তিনাপুৰক ॥
 অম্বাৰ কপালে যেন লিখিয়া আছয় ।
 তাক গুচাইবাক হেন জন নাহিকয় ॥

গুচাইবেক তাক হেন নাহি আন জন ।
 বিধাতাৰ লিখনক গুচাইবে কেমন ॥
 তথাপিত্তে নাযাওঁ মই আছোঁহো বহিয়া ।
 শিষ্যগণ লৈয়া গৈলা মোক নমাতিয়া ॥

চাই আছোঁ গৈলা অম্বা গুৰুৰ পাছত ।
 কতোক্ষণ যাই অম্বা পুছিলি বামত ॥
 মোহোৰ নিমিত্তে গুৰু বুলিলা বিস্তৰ ।
 আৰু সাত দিন তুমি কৰিলা সমৰ ॥

তথাপিহো ভীষ্ম মোক নেনিলেক যৰে ।
কহিয়োক প্ৰাণ ত্যজিবোহো কাৰ তৰে ॥
শাল্মে নবাখিলে ভীষ্ম কৰিলা নৈৰাশ ।
কাৰ বধে অগনিত কৰিবোহো জাস ॥

অনন্তৰে বামদেৱে অশ্বাক বুলিলা ।
ভীষ্মৰ কাৰণে তোক শাল্মে নবাখিলা ॥
তোৰ পাণি যাতো ভীষ্ম কৰিলা গ্ৰহণ ।
শাল্ম বাজা তোক নবাখিলে সিকাৰণ ॥

এতেকতে জানা অশ্বা বধিতে ভীষ্মক ।
ত্যজ প্ৰাণ এহি বুলি গৈলা আশ্ৰমক ॥
অশ্বায়ো বামৰ বাক্যে মনে অনুমানি ।
জাহ্নবীৰ তীব বায় কাষ্ঠচয় আনি ॥

মনত বিষাদ বৰ পায়৷ অপমান ।
অনন্তৰে অশ্বা সাজিলেক চিতাখান ॥
অশ্বাৰ চৰিত্ৰ যিটো শুনে একমনে ।
নাহি অধৰ্ম্মক শঙ্কা ইতিনি ভুবনে ॥

দেৱ গোপালৰ পাদপদ্ম ধৰি মনে ।
বোলে বাম বাম ভণে বিছাপঞ্চাননে ॥

লেখাবী ।

অশ্বাৰ চিতা আৰোহণ ।

ভীষ্ম বোলে শুনা যুধিষ্ঠিৰ, মোৰ বধহেতু গঙ্গাতীৰ,
যাই কাষ্ঠচয় কৰিলেক একখান ।

চাই আছে যত বাজাগণে, মোত বৰ কোপ মন যনে,
আপুনি নিশ্চয় কৰিলেক চিতাখান ॥

পাছে হাতকুশ পাঞ্চি ধৰি, গঙ্গাজলে যাই স্নান কৰি,
 সঙ্কল্প কৰিয়া উঠিলেক চাই তীৰে ।
 বিস্ময়ক পায় দেৱগণে, চাই আছে সবে একমনে,
 মৌনব্ৰতে অম্বা চলিলেক ধীৰে ধীৰে ॥
 বামৰ লগত যত বণ, কৰিবেক তাক বিবেচন,
 সবে কহিলেক ঋষিগণ আগে যাই ।
 অম্বাৰ বচন আছি শুনি, বুলিলা সমস্তে মনে গুণি,
 ভীষ্মৰ নিমিত্তে তেজিয়োক প্ৰাণ আই ॥
 তাসম্বাক কৰি নমস্কাৰ, ক্ৰোধমন হুইয়া অম্বাৰ,
 চলিলাহা যৈত চিতাখান আছে কৰি ।
 সূৰ্য্য সোম যম হতাশন, এসম্বাক আদি দেৱগণ,
 শুনা সবে বোলোঁ হাতে অগনিক ধৰি ॥
 ভীষ্ম বধহেতু ত্যজেঁ প্ৰাণ, এহিবুলি অম্বা চিতাখান,
 প্ৰদক্ষিণ কৰি ফুৰিলেক সাতবাৰ ।
 বিমানে চড়িয়া দেৱগণে, পৰম বিস্ময় দেখি মনে,
 অদভূত কৰ্ম্ম দেখিয়া সবে অম্বাৰ ॥
 অনন্তৰে অম্বা অগ্নি জালি, লগাইলা চিতাত ঘৃত ঢালি,
 আকাশ ঢাকিয়া উঠিলেক বৈশ্বানৰ ।
 ত্ৰিংশ দেৱতা আছে চাই, সেই অগনিৰ মধ্যে যাই,
 পড়িলেক মোৰ বধহেতু নৰেশ্বৰ ॥
 হাহাকাৰ কৰে সৰ্ব্বজন, পাছে মোক বধিবাক মনে,
 দ্ৰুপদৰ ঘৰে কন্যা হুয়া জন্মিলেক ।
 বসি আছা ৰাজা সিংহসনে, অপুত্ৰ ৰাজাৰ ভাৰ্য্যাগণে,
 মন্ত্ৰণা কৰিয়া পুত্ৰ বুলি কহিলেক ॥
 শুনি ৰাজা বঙ্গ আতি ভৈলা, হাতে তিলকুশ তুলি লৈলা,
 অযুতেক ধেনু ব্ৰাহ্মণক দিলা দান ।
 গুৰু গোপালৰ চৰণত, বৌক মোৰ মন অবিৰত,
 বোলা ৰাম ৰাম ভণে বিছাপঞ্চানন ॥

হয় অতি ক্ৰুদ্ধ আৰম্ভিলো যুদ্ধ,
 আৰ কি লৈব সমৰ।
 এতেকে কিসক পূজা কেশবক,
 কৰিব লাগে বিস্তৰ ॥
 দুৰ্য্যোধন বাণী পিতামহে শুনি,
 ধৃতবাহু নৃপতিক।
 বোলে মহাৰাজ শুনা যেন কাজ,
 এত আলচাহা কিক ॥
 যিতো কাৰ্য্যচয় কৰিলে নিশ্চয়,
 গুণি আপোনাৰ মনে।
 তাক আন নৰে খণ্ডিতে নপাৰে,
 অনেক নীতি বচনে ॥
 যদি কৰা মান দিয়া বহু দান,
 যদিবা কৰা অমান।
 পূজাৰ কাৰণে কিছু নাহি মনে,
 হৰিষ বিষাদ তান ॥
 জগত ঈশ্বৰ দেৱ দামোদৰ,
 অবজ্ঞা তাক নকৰি।
 স্তমধুৰ বাণী বুলিবাহা মানি,
 ৰাজা হেলা পৰিহৰি ॥
 ধৰ্ম্ম অৰ্থ পৰ বাক্য দামোদৰ,
 বুলিবাহা জানো সাৰে।
 কৰিবাহা তাক নলৈবাহা হাক,
 চিন্তিয়ো হিত সবাৰে ॥
 ভীষ্মৰ বচন শুনি দুৰ্য্যোধন,
 বুলিবে লাগিলা চাই।
 শুনা পিতামহ পাণ্ডৱৰ গহ,
 কৃষ্ণক সহায় পাই ॥

পাণ্ডব সহিতে অকপট চিত্তে,
 মই যারে জীয়ো মানো ।
 নুভুঞ্জিবো বাজ নাহিকয় বাজ,
 আন নুশুনুহো কাণে ॥
 আইল দামোদৰ হস্তিনা নগৰ,
 আমাৰ সিঁজিল কাজ ।
 পাণ্ডবৰ মূল খাগি অনুকুল
 কুট মন্ত্ৰী যত্নবাজ ॥
 সবে বেঢ়ি ধৰো তাকো বন্দী কৰো,
 বশ হৈব বৃষ্ণিগণ ।
 পাণ্ডব সকল ধৰণী মণ্ডল,
 পাইবোহো নকৰি বণ ॥
 কিন্তু জনাৰ্দন আমাৰ যতন,
 যেন মতে নুবুজয় ।
 এহিসে উপাই, কৰিতে যুৱাই,
 নাহিকে আন নিশ্চয় ॥
 দিয়া অনুমতি ধৰিবাক প্ৰতি,
 বন্দী কৰো কেশৱক ।
 দেখাহা মহত বীৰগণ যত,
 জন্তাই 'থঞা সমস্তক ॥
 হেন নিদাৰ্ণক বচন নিগুণ
 শুনি ধৃতৰাষ্ট্ৰ বাই ।
 মন্ত্ৰী সমন্নিতি পাইলা মহাভীতি,
 মনে সুখ শান্তি নাই ॥
 বোলয় বচন শুনা দুৰ্য্যোধন,
 নুবুলিবি হেন বাণী ।
 দূতৰ বন্ধন ধৰ্ম্ম সনাতন,
 নকহয় আক জ্ঞানী ।

সমন্ধি আমাৰ প্ৰিয় মথ্যে সাৰ,
 নতু কৰে অপকাৰ ।
 হেন কেশৱক ধৰহ কিসক,
 ছাড় ইটো অঙ্গীকাৰ ॥
 পাচে ভীষ্ম ৰাই নৃপতিক চাই,
 বুলিবে লাগিলা বাণী ।
 তোমাৰ তনয় অতি দুৰাশয়,
 আয়ু আৰ ভৈল হানি ॥ -
 বন্ধুগণে আক যত বোলে বাক,
 নকৰে তাক আদৰ ।
 অনৰ্থক মনে সাধয় যতনে,
 অনৰ্থ ছাড়ে পামৰ ॥
 হেনয় পামৰ তযু তনয়ৰ,
 আক তই আশা পালি ।
 জগত ঈশ্বৰ দেৱ গদাধৰ,
 নিষ্ক্ৰীয় বস্তু সতত ।
 তাহাক বোকায়া নাশ হৈব কায়া,
 বন্ধু সমে তযু স্নত ॥
 হেন দুৰাচাৰ পুত্ৰৰ তোমাৰ,
 অমঙ্গল বাণীচয় ।
 নপাৰো শুনিতে বুলি এহিমতে,
 উঠি গৈলা ভীষ্মতয় ॥
 মুনি নিগদতি শুনা নৰপতি,
 আত অনন্তৰে কথা ।
 বুক স্থলে হৰি নিত্য কৃত্য কৰি,
 ৰথত চড়িলা তথা ॥
 কৰিলা প্ৰয়াণ দেৱ ভগৱান,
 হস্তিনা পুৰক প্ৰতি ।
 আগবঢ়াইবাৰ নিমিত্তে সবাৰ,
 উল্লাসিত ভৈলা মতি ॥

পাচে দেৱ হৰি বচনে সাদৰি,
 ভীষ্ম সমে নৃপতিক ।
 কৰিলা পূজন উচিত বেমন,
 জানিয়া শাস্ত্ৰ বিধিক ॥
 পাচে ত্ৰিবিক্রম কৈলা সমাগম,
 নৃপতি সকল সমে ।
 পুছিল সবাৰে বয়সানুসাৰে,
 আদৰিলা যথাক্ৰমে ॥
 নৃপ চুড়ামণি দানী মধ্যে গণি,
 সাক্ষাতে অম্বিকা পতি ।
 গম্ভীৰে সাগৰ কপে পঞ্চশৰ,
 দীন জন নিজ গতি ॥
 আজানু লম্বিত বাহু স্মৃতিত,
 ছত্ৰাকৃতি শিব ৰাজে ।
 নখ চন্দ্ৰ পাল্শ্বি সবে কৰে কাল্পি,
 শ্ৰদ্ধানুধৰ্ম্মৰ কাজে ॥
 তান আজ্ঞা বাণী শিৰোগত মানি,
 বমানন্দ দ্বিজবৰ ।
 ভণয় দুলভা ছোড় কৰ্ম্মজৰী,
 বোলা গোৰী হৰি হৰি ॥

পদ ।

বৈশম্পায়ন বদতি শুনিয়ো জন্মিজয় ।
 এমি মতে সভা প্ৰবেশিয়া কুপাময় ॥
 দ্ৰোণ দ্ৰোণী সোমদত্ত বাহ্লিক কুপক ।
 যথা যোগ্যে সাদৰিলা কৃষ্ণ সিসবক ॥
 কাহাকো সাদৰি কাকো ধৰিলা সাবটি ।
 কাহাৰো কুশল প্ৰশ্ন কৰিলা প্ৰকটি ॥
 বত্নগণে বিকি পাবে সূবৰ্ণ আসন ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰে পাকি দিলা আনিলে তেখন ॥

তাহাতে বসিলা হৰি জগত আধাৰ ।
 অনাইলাহা অতিথিৰ পূজা উপচাৰ ॥
 সঅৰ্ঘ্যে পূজিলা কেশৱক পুৰোহিতে ।
 সভাৰ মধ্যত ধেনু জল সমন্বিতে ॥

অতিথিক যিতো বস্ত্ৰ দিতে সমুচিত ।
 সেই ৰূপে গোবিন্দক কৰিলা পূজিত ॥
 কুৰুসব সহিতে সম্বন্ধ অনুসৰি ।
 যথা যোগ্য পৰিহাস কৰিলা শ্ৰীহৰি ॥

ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতিৰ মাগিয়া মেলানি ।
 তৈৰ হস্তে বাঝ ভৈলা দেৱ চক্ৰপাণি ॥
 লগতে আবৰি গৈলা কুৰু বন্ধুগণ ।
 বিদূৰৰ গৃহে চলি গৈলা নাৰায়ণ ॥

সৰ্বভাৱে বিদূৰে পূজিলা গোবিন্দক ।
 পৰম আনন্দ পাইলা লভিয়া কৃষ্ণক ॥
 পাণ্ডবৰ বাৰ্ত্তা পাছে পুছিল বিদূৰ ।
 কুশলে কি আছে পাঞ্চ তনয় পাণ্ডুৰ ॥

শুনিয়া গোবিন্দে কহিলন্ত তান আগে ।
 পাণ্ডবৰ কথা সৱশেষে ভাগে ভাগে ॥
 বিদূৰৰ গৃহ হস্তে পাচে দামোদৰে ।
 অপৰাছে গৈল পেসী চাহিবাৰ তৰে ॥

কৃষ্ণক দেখিয়া কুন্তী দেৱী পৃথুবটি ।
 আথে বেথে গৈয়া কৃষ্ণে ধৰিলা সাবতি ॥
 কান্দিবে লাগিলা পুত্ৰ সবক স্মৰি ।
 লোতকে তিয়ালা কৃষ্ণ শৰীৰ স্তন্দৰী ॥

পিতৃ হীন পাঞ্চ গুটি আমাৰ তনয় ।
 তুমি সমে ফুৰা তাক ৰাখা কৃপাময় ।
 এহি বুলি নিয়া আসনত বৈসালন্ত ।
 বিধিমেতে উপচাৰ দিয়া পূজিলন্ত ॥

পুনুহো পুত্ৰৰ দুঃখ বৰ্ণাই বৰ্ণাই ।
 স্তম্ভিবে লাগিলা কুন্তী কৃষ্ণ মুখ চাই ॥
 গদ গদ বাণী লোহ পৰে সবসৰি ।
 শুখাইলেক ওঁঠ কণ্ঠ পুত্ৰক স্মৰি ॥
 শুনা প্ৰভু প্ৰাণকৃষ্ণ দেব কৃপাময় ।
 বালক কালৰে পৰা পঞ্চটি তনয় ॥
 পৰম্পৰে প্ৰীতি সৰে গুৰুত বিনীত ।
 নাহি ভেদ বুদ্ধি সাধু সবাৰো সন্মত ॥
 সৰে সত্যবাদী হৰ্ব বিষাদত সম ।
 বেহেন ব্ৰাহ্মণে নছাড়য় সম দম ॥
 হেনয় পাঁঞ্চটি পুত্ৰ জিনি কুট পাশে ।
 ৰাজ্য কাঢ়ি লৈয়া খেদাইলেক বনবাসে ॥
 কান্দি কান্দি বৈলো মই হিয়া ধান্ধৰিয়া ।
 নগৰৰ বৰাই গৈলা মোহোক তেজিয়া ॥
 প্ৰাণ মন গৈলা মোৰ সন্তে তাসম্ভাৰ ।
 কেৱলে শৰীৰ মাত্ৰ বৈলেক আমাৰ ॥
 নজানো কিৰূপে বনে বৈল চিৰকাল ।
 সিংহ ব্যাঘ্ৰ গণ্ড সৰ্প যাত পালেপাল ।
 নাহি সন্তে পিতৃ মাতৃ নাহিকে সহাই ।
 বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ অনুপান কিছো নাই ॥
 হেনয় বনত কেনমতে গৈল কাল ।
 ইহাক স্মৰি মোক পোড়ে শোক শাল ॥
 বিনা বেণু মৃদঙ্গ দুন্দুভি শঙ্খ ভেৰী ।
 পন্নব গোমুখ কালী দোসৰি মহৰি ॥
 হয় হস্তী গণ বথ চক্ৰ ঘৰিষণ ।
 বিপ্ৰৰ মঞ্জল বাঢ় পুণ্যাহ বচন ॥
 ইসবৰ শব্দে যাৰ ভাগয় যুমটি ।
 হেন পুত্ৰ সৰো ভুঞ্জ বনে লটিঘটি ॥

ব্ৰাহ্মণ সকলে যাক কৰে সৎকাৰ ।
 বস্ত্ৰে বস্ত্ৰে অলঙ্কাৰে পূজি বাৰম্বাৰ ॥
 ধৌলিবৰ উৰ্দ্ধে হংস তুলিৰ উপৰে ।
 মহা সূক্ষ্ম মনে যিত্তো সবে নিদ্ৰা কৰে ॥
 নাৰী সবে মধুৰ শব্দে গীত গাই ।
 সূত বন্দী মাগধেসে যাহাক জগাই ॥
 হেন সবে বনে সিংহ ব্যস্তৰ আতাসে ।
 অনিদ্ৰে বঞ্চিলা কাল মনত হতাশে ॥
 পিতৃহীন অনাথ তনয় পাঞ্চ গুটি ।
 তাসম্বাক স্মৰি মোৰ প্ৰাণ যাই ফুটি ॥
 একে যুধিষ্ঠিৰৰ কহন নযাই গুণ ।
 শান্ত দান্ত ধৈৰ্য্যশালী ধৰ্ম্মী সকল ॥
 নাহি কাম ক্ৰোধ লজ্জাশীল সত্যবাদী ।
 সাধুৰ পথত স্থিত সূধু অপ্ৰমাদি ॥
 ভৰত দিলিপ শিবি মাক্তা যযাতি ।
 অম্বৰীষ লঙ্গস প্ৰমুখ্যে নৰপতি ॥
 ত্ৰিভুবনে প্ৰখ্যাত হেনয় বাজৰ্ষিৰ ।
 ভাৰ বহি আছে যিত্তো বাজা যুধিষ্ঠিৰ ॥
 শুদ্ধ সদাচাৰী সৰ্ব গুণৰ আকৰ ।
 শত্ৰু মিত্ৰ সমান নাহিকে ভিন্নপৰ ॥
 কুৰুবংশ শিৰোমণি পৰম পণ্ডিত ।
 প্ৰিয়দৰ্শী দীৰ্ঘ ভূজ সৰ্বলোক হিত ॥
 তপ্ত সূবৰ্ণৰ বৰ্ণ শবীৰ শোভয় ।
 হেন যুধিষ্ঠিৰ পুল্ল কুশলে আছয় ॥
 অযুত হস্তীৰ বল বেগে বায়ু সম ।
 মহাবলী ক্ৰোধত সাক্ষাতে যেন যম ॥
 ভ্ৰাতৃত বৎসল কীচকৰ অন্তকাৰী ।
 বক সৰ্প হীৰিম্বাৰ দিলা মহামাৰী ॥

পৰাক্ৰমে ইন্দু সম ক্ৰোধে কদ্ৰনয় ।
 ক্ৰোধ বল জিনি ভ্ৰাতৃ আজ্ঞাত থাকয় ॥
 পৰিঘ সমান বাহু বীৰ্য্য অদভূত ।
 কুশলে আছয় হেন বুকোদৰ স্নত ।
 পূৰ্ববত সহস্ৰাৰ্জ্জুন আছিলেক বীৰ ।
 হাজাৰেক বাহু তাৰ বণে মহাধীৰ ॥
 দুই বাহু মাত্ৰ মোৰ অৰ্জ্জুন পুত্ৰৰ ।
 তথাপিভো তাৰ সম বণে ধনুৰ্দ্ধৰ ॥
 পঞ্চশত বাণ প্ৰহাৰয় একো জোপে ।
 তেজে আদিত্যৰ সম কদ্ৰ সম কোপে ॥
 ইন্দ্ৰিয়ৰ দমে ঋষি ক্ষমাত ধৰণী ।
 সবে ৰাজ পাইলা যিভো বীৰ সবে জিনি ॥
 ত্ৰিভুবনে অজেয় বথীৰ চুড়ামণি ।
 বীৰগণ গণনাত যাক আগে গণি ॥
 যাক পায় গহ কৰে পাণ্ডব সকলে ।
 হেন ধনঞ্জয় বাপু আছয় কুশলে ॥
 সৰ্ববভূত দয়াবন্ত লজ্জাব মন্দিৰ ।
 পৰম ধাৰ্ম্মিক মূঢ় স্কুমাৰ বীৰ ॥
 সমবত অনুপম মহাধনুৰ্দ্ধৰ ।
 ধৰ্ম্মার্থে চতুৰ ভ্ৰাতৃ সব প্ৰিয়কৰ ॥
 মোহোৰ স্নেহৰ পুত্ৰ মাদৃ সদাচাৰী ।
 জেষ্ঠ ভ্ৰাতৃ সকলৰো মোৰ আজ্ঞাকাৰী ॥
 হেন সহদেৱ মাদৃ সতিনী তনয় ।
 কুশলে কি আছে প্ৰভু দেৱ কুপাময় ॥
 স্কুমাৰ যুবা বীৰ অতি ৰুচিকৰ ।
 ভ্ৰাতৃ সকলৰ বাক্য প্ৰাণ সমসৰ ॥
 বিচিত্ৰ যুঝাৰু ধনুৰ্দ্ধৰ মহাবলী ।
 হেন পুত্ৰ নকুল কি আছন্ত কুশলি ॥

নিমিষেকো ষাক নেদেখিয়া নাহি সুখ ।
কৈসানি দেখিবো হেন নকুলৰ মুখ ॥
সৰ্ববৰ্ণে পূৰ্ণা পাৰ্শ্বো তনয়ৰ প্ৰিয়া ।
দ্রৌপদীক স্মৰি ৰাত্ৰি দিনে পোবে হিয়া ॥

কুলশীলে পৰিপূৰ্ণা পৰম কল্যাণী ।
সৰ্বকালে মূঢ় বাক সদা সত্য বাণী ॥
পিতৃ পুল্ল স্নেহ ছাৰি স্বামী সব সঙ্গৈ ।
বনবাসে দুঃখ ভুঞ্জি ফুৰিলাহা বঙ্গৈ ॥

হেন দ্রৌপদীৰ কেনে ভৈলা এত দুঃখ ।
জানিলো পুৰুষে কৰ্ম্মে নলভয় সুখ ॥
পাৰ্শ্বো তনয়ত কৰি স্নেহ দ্রৌপদীত ।
হেন বহাৰিক স্মৰি থিৰ নোহে চিত ॥

যত লাগে মানে দুঃখ লভিল পূৰ্বত ।
ৰজস্বলা সময়ত শশুৰ আগত ॥
গায়ে এক খানি বস্ত্ৰ ৰাজ সভামাৰে ।
চাহি আছিলেক সবে কুক সামৰাজে ॥

একে বিদূৰত বাৰে নেদেখিলো ভাল ।
দ্রৌপদীক লাগি সবে ভৈল যমকাল ॥
বিদূৰ পৰম সাধু গুণৰ সাগৰ ।
সকলো লোকৰ হিত ধৰ্ম্মৰ আকৰ ॥

কৃষ্ণক দেখিয়া কুন্তী দুঃখ স্মৰি স্মৰি ।
কহিবে লাগিলা পুল্ল সবক স্মৰি ॥
শুনিয়োক প্ৰভু দেৱ দেবকী নন্দন ।
পূৰ্বৰ সাধু সবে যাক কৰিলে গহন ॥

ইতো পাশমগবন্ধ কোঁৱৰৰ শৰ ।
আচোক অহিত হৈব ভৈল শুভকৰ ॥
এহিসে মোহোৰ দেহা দহে অতিশয় ।
অধৰ্ম্ম কৰিয়া কেনে কুশলে আছয় ॥

সভা মাৰে কদৰ্গিয়া দিলেক নিকাৰ ।
 পিন্ধাইলা বাকলি কাঢ়ি লৈলে বাজ্যভাৰ ।
 ঢক্কা মাৰি নগবৰ খেদাইলা সবাক ।
 ৰাত্ৰি দিনে পোড়ে দেহা স্তম্ভৰ ইহাক ॥
 বাহুয় বৰিষ বনবাস মহাক্ৰেশ ।
 অজ্ঞাত বৰিষ এক তাহাতো বিশেষ ॥
 পূৰ্বৰ ছুঃখতো কৰি ইসি ছুঃখ টান ।
 পুল্ল নেদেখিয়া মোৰ নৰহয় প্ৰাণ ॥
 পাঞ্চ গুটি পুত্ৰত মোৰ স্নেহ যেন মত ।
 সেহি মতে স্নেহ মনে কৌৰব সবত ॥
 সেহিসে পুণ্যৰ ফলে দেখিলোঁ তোমাক ।
 হেন বিপদত স্মৰি পাইলা আমাক ॥
 কৌৰব সহিতে যুদ্ধ হৈবে আছে জানি ।
 তাহাক জিনিবা প্ৰভু দেখিবো কৈসানি ॥
 সিতো যুদ্ধ সমুদ্ৰত কৰিবাহা পাৰ ।
 সমুদ্ৰ তৰিব পুল্লে ধৰিবাক ভাৰ ॥
 কাহাৰ শক্তি আছে জিনিবা কৌৰৱ ।
 সিতো যুদ্ধ সমুদ্ৰত তুমিসে বান্ধৱ ॥
 মোহোক নিনিন্দা নিনিন্দোহো দুৰ্য্যোধন ।
 কেৱলে পিতৃক মই কৰোহো গৰ্হন ॥
 চোপ খেলি ফুৰো নজানোহো ভাল মন্দ ।
 পৰব ছোৱালী সমে পৰম আনন্দ ॥
 হেন মোক কুন্তাভোজ নৃপাতিক লাগি ।
 বাক্য নিবন্ধত থাকি দিলা অনুৰাগি ॥
 শ্বশুৰে উপক্ষে দিলা পিতৃয়ে ছাডিল ।
 হেন মোৰ জীৱনক কিসক লিখিল ॥
 যি বেলাত ধনঞ্জয় ভৈলা উতপতি ।
 সিবেলা আকাশী বাণী ভৈলা মোক প্ৰতি ॥

পৃথিবী জিনিব তযু তনয় দুৰ্জ্জয় ।
 স্বৰ্গমণ্ডলকো বাইবে আনে কীৰ্ত্তিচয় ॥
 কুৰু কুল সংহৰি লভিবা ৰাজ্যভাৰ ।
 ভাতৃ সমে ক্ষত্ৰিয় কৰিবা বৃন্দামাৰ ॥
 তিনি অশ্বমেধ যজ্ঞ কৰিব অন্তত ।
 সিতো বাক্য গহাঁ মই নকৰো মনত ॥
 ধৰ্ম্মক লাগিয়া হেবা কৰো নমস্কাৰ ।
 সেহি ধৰ্ম্মকপী দেব দৈবকী কুমাৰ ॥
 ধৰ্ম্মেসে সকলে প্ৰজা কৰন্তু বক্ষণ ।
 ধৰ্ম্ম হৈলে সত্য হৈব থাকা সিবচন ॥
 তুমি সবে সত্য কৰিবাহা নাৰায়ণ !
 সকলৰে মূল হেতু ধৰ্ম্ম আচৰণ ॥
 বিধবা ভৈলোহো অৰ্থ সব ভৈল নাশ !
 বলৱন্ত বহুশত্ৰু সবে লৈল পাশ ॥
 নিপীড়য় মোক ইতো সব দুঃখ ৰোগে ।
 এহিবৰ দুঃখ ভুঞ্জো পুত্ৰৰ বিয়োগে ॥
 সৰ্ববীৰ চুড়ামণি ধনঞ্জয় বীৰ ।
 পৰম ধাৰ্ম্মিক মতি ৰাজা যুধিষ্ঠিৰ ॥
 বৃকোদৰ পুত্ৰয় বঞ্চিতা দুই ভাই ।
 ইসৰক নেদেখিয়া প্ৰাণ ফুটি যাই ॥
 জীবন্তে থাকিতো নাম নুশুনয় যাৰ ।
 হেনসে মনুষ্য ৰীতি শ্ৰাদ্ধ কৰে তাৰ ॥
 মোৰ পুত্ৰ সকলৰ নাহি দেখাদেখি ।
 শ্ৰাদ্ধ নকৰিয়া আছোঁ কালক উপেখি ॥
 মোৰো শ্ৰাদ্ধ নকৰয় তনয় সকলে ।
 মনে বোলে আমি দেখা পাইবো পুণ্যফলে ॥
 যিবা ৰণ পাইলো ফল নাহি অনুপম ।
 প্ৰেতকো নপাইলো শ্ৰাদ্ধ নাহি পিণ্ডদান ॥

কহিবা মাধৱ ধৰ্ম্ম নৃপতিৰ আগে ।
 যিহোক সিহোক ফল নিজ কৰ্ম্মভাগে ।
 তথাপিতো ধৰ্ম্ম নচাৰিবা কদাচিত ।
 তেবেসে কুশল হৈব কহিলো নিৰ্ণীত ॥
 পৰক আশ্ৰয় কৰি জীয়ে জিতো নাৰী ।
 ধিকাৰ আচোক তাইব জানিবা মুবাৰ ॥
 যিজনীৰ জীৱিকা নিমিলে কুপাময় ।
 তাইৰ কু-যশ লোক সকলে কহয় ॥
 ভীম ধনঞ্জয় আগে কৈবা চক্ৰপাণি ।
 যিকাৰণে পুত্ৰজন্মা বয় ক্ষত্ৰিয়ানী ॥
 নকৰিব হেলা সবে ভৈল তাৰ কাল ।
 যুদ্ধ কৰি অল্পতে খণ্ডোক দুঃখ জাল ॥
 হেনয় কালতো যদি নকৰে সমৰ ।
 কুকীৰ্ত্তি কহিবা সবে লোক নিৰন্ত ॥
 আমিয়ো ছাড়িবো স্নেহ নাহিকে সংশয় ।
 হেন জানি মোৰ বাক্য কৰোক নিশ্চয় ॥
 যুদ্ধ কালে ক্ষত্ৰবৰ যাউক লাগে প্ৰাণ ।
 তথাপি যুদ্ধৰ অৰ্থে কৰিবা প্ৰয়াণ ॥
 হেন জানি ভীম ধনঞ্জয় দুই বীৰ ।
 সমৰ কৰিতে দুয়ো হৌক চিত্ত থিৰ ॥
 মাদ্ৰী পুত্ৰ দুইবো আগে কৈবা দামোদৰ ।
 যদি ধৰ্ম্ম ধৰিয়া আছয় ক্ষত্ৰিয়ৰ ॥
 বিক্ৰম কৰিয়া ভোগ কৰোক অৰ্জ্জুন ।
 অগ্ৰথা জানিবা দুইবো বিফল জীবন ॥
 বিক্ৰম কৰিয়া যিতো আৰ্জ্জু ভোগচয় ।
 সেহিসে ক্ষত্ৰিয় মনে আনন্দ দিয়য় ॥
 গৈয়া অৰ্জ্জুনৰ আগে কৈবা বাৰম্বাৰ ।
 মনত কৰোক যাজ্ঞসেনীৰ নিকাৰ ॥

তুমি জানাহা ভীম অৰ্জুনৰ বল ।
 হেলায়ে জিনিতে পাৰে দেৱতা সকল ॥
 হেন দুইৰ সাক্ষাতে সভাত দ্ৰৌপদীক ।
 দুঃশাসনে কৰ্ণে বল বুলিলন্ত ধিক্ ॥
 এতেকে কৈবাহা ভীমসেনৰ আগত ।
 দুৰাশয় দুৰ্য্যোধন যুদ্ধে হৌক হত ॥
 কোৰব সকলে তাৰ দেখোক বিলাই ।
 ভীমৰ দ্ৰোহত তাক কোনে দিব ঠাই ॥
 দ্ৰোহকৰা জনক লাগিয়া বুকোদৰ ।
 শান্ত নহৈবেক নপায় যমঘৰ ॥
 পাশাত হাৰিল ৰাজ্য সকলে হৰাইল ।
 ভাৰ্য্যা সমে বনবাসে পাঞ্চোকো খেদাইল ॥
 ইতো সব বিপদে নপাইলো তত দুঃখ ।
 আজিয়ে দ্ৰৌপদী স্মৰি মনত অস্থখ ॥
 দ্ৰুপদৰ স্মৃতা পাণ্ডু ৰাজ্যৰ বহাৰী ।
 একেখানি বস্ত্ৰ তাতে ৰজস্বলা নাৰী ॥
 সভাৰ মাঝত নিয়া বল কদৰ্থিলা ।
 হেন সে আমাৰ দুঃখ বিধাতা লিখিলা ॥
 ৰামদেৱ কামদেৱ তুমি গদাধৰ ।
 পুত্ৰ সমে মোহোৰ ভৈলাহা ৰক্ষাকৰ ॥
 তথাপিতো হেন দুঃখ দেই নিবন্তৰ ।
 মিছাত জীৱয় ধনঞ্জয় বুকোদৰ ॥
 এহিমতে কুন্তী স্মৰিয়া পূৰ্ববতাপ ।
 কৃষ্ণক সাবটি ধৰি কৰিলা বিলাপ ॥
 বৈশম্পায়ন বদতি শুনিয়ে জন্মিজয় ।
 পেসীৰ দেখিয়া দুঃখ দেৱ কুপাময় ॥
 বুলিবে লাগিলা বাণী কৰিয়া অশ্বাস ।
 নোবোলাহা পেসী হেন বচন নৈৰাশ ॥

তযু সম ভাগ্যৱতী আছে কোন নাৰী ।
 পাণ্ডু হেন মহাৰাজা বাজেৰ বহাৰী ।
 সুবসেন নৃপতিৰ স্নেহৰ হুহিতা ।
 মহাকুল অজামিট বংশে ভৈলা স্থিতা ॥

যেহেন পদ্মিনী হৃদ হস্তে পাইলা হৃদ ।
 বীৰ পুল্ল বীৰ্য পত্নী লভিবা সম্পদ ॥
 যদি তুমি হেন নাৰী থিৰ গুণৱতী ।
 নসহিবা ইতো দুঃখ সবক সম্প্ৰতি ॥

তেবে কোন নাৰী আক সহিবাক পাৰে ।
 নকৰিবা দুঃখ পেসী কহিলোহো সাৰে ॥
 নিদ্ৰা ক্ৰোধ হৰ্ষহিম তপন পিয়াস ।
 ক্ষুধা মহা বোদ্ৰ ছয় অপৰ আলাস ॥

ইসবক জিনিয় তযু পুল্ল নিবন্তৰে ।
 স্তথক ছাড়িয়া সবে শাস্ত চিতে ফুৰে ॥
 অল্প স্তখে তুষ্ট নোহে তযু পুল্লচয় ।
 মধ্যম ভোগক কেহো বাঞ্ছা নকৰয় ॥

যেন দেখা দুঃখ স্তখে হৈব তেন মত ।
 এহি জানি দুঃখ পেসী নকৰা মনত ॥
 যাজ্ঞসেনী সহিতে তোমাৰ পাঞ্চ স্তত ।
 মোহোত কৰিয়া নতি জানাইলা বহুত ॥

তাসম্বাৰ বদলে কৰোহো নমস্কাৰ ।
 কুশল কহিছা তোমাসাত তাসম্বাৰ ॥
 তোমাবো কুশল পুছি পঠাইছে আগাত ।
 অল্পতে কুশল তুমি দেখিবা সাক্ষাৎ ॥

এহি মতে কুন্তীক কেশৱে আশ্বাসিলা ।
 কৃষ্ণৰ বচনে কুন্তী স্তস্থ চিত ভৈলা ॥
 বুলিবে লাগিলা কেশৱক লাসে লাসে ।
 শুনিয়ো কেশৱ মই কহো তযু পাশে ॥

যেন মতে কুশল হৈবেক পাণ্ডৱৰ ।
সেহি মতে কুশল কৰিবা গদাধৰ ॥
তোমাৰ মনত যাক দেখিবাহা ভাল ।
ধৰ্ম্ম অবিবোধে তাক কৰিবা গোপাল ॥

যদুবংশে জন্ম তমু অতুল্য বিক্ৰম ।
বুদ্ধি ধৰ্ম্ম তপবল সবাতে উত্তম ॥
সত্য কপ ব্ৰহ্ম তুমি জগত আধাৰ ।
যেনে বোলা তেনে হৈবো মই জানো সাৰ ॥

কুন্তীৰ বচনে তুষ্ট হৈয়া যদুপতি ।
প্ৰদক্ষিণ কৰি তাক বুলিলা মিনতি ॥
অনুমতি লৈয়া গৈল দুৰ্য্যোধন ঘৰ ।
পৰম সুন্দৰ গৃহ নাহি পটন্তৰ ॥

বিচিত্ৰ আসন সব আছে শাৰী শাৰী ।
সাক্ষাতে ইন্দ্ৰৰ গৃহ বুলিবাক পাৰি ॥
যেন মেঘ খণ্ড অতি শুক্ল ৰুচিকৰ ।
পৰ্ব্বতৰ শৃঙ্গ সম সব উচ্চ তৰ ॥

সহস্ৰেক বীৰে বিৰাজিত সভাখান ।
তাত কুৰু বীৰগণে বড় শোভামান ॥
হেন মন্দিৰত উঠিলন্ত হৃষিকেশ ।
তিনি দ্বাৰ অতিক্ৰমি ভৈলন্ত প্ৰবেশ ॥

দ্বাৰী গণে নিষেধ কৰিতে নপাবিল ।
বিচিত্ৰ আসনে দুৰ্য্যোধনক দেখিল ॥
সমীপত শকুনি সৌবল দুঃশাসন ।
কৰ্ণকো দেখিলা সমীপতে নাৰায়ণ ॥

কৃষ্ণ আসিবাৰ দেখিলন্ত দুৰ্য্যোধন ।
মন্ত্ৰী সমে আসন ছড়িলা তেতিক্ষণ ॥
গিৰিসিত কৰিয়া উঠিলা ৰাজাচয় ।
আগ বাঢ়ি গৈলা সবে পদ কতিপয় ॥

জ্ঞান জন্ম বয়সানুসাবে যথোচিত ।
 সাদৰিলা কৃষ্ণে তাসম্বাৰ পূৰি চিত ॥
 পাচে দুৰ্য্যোধনে কৃষ্ণ বসিবাৰ তৰে ।
 স্তবৰ্ণ আসন অনাই দিয়াইলা সত্ৰৰে ॥
 নানা বিধ আস্তবৰ্ণ পাৰি দিলা তাত ।
 তাতে বসিলন্ত হৰি সবাবে সাংকাত ॥
 সঅৰ্ঘে পূজিলা কেশৱক দুৰ্য্যোধনে ।
 স্তগন্ধিত জল আনি দিলা নিবেদনে ॥
 দুৰ্য্যোধনে বাজ্য গৃহ অৰ্পিলা কৃষ্ণত ।
 অনন্তৰে হৰি বসিলন্ত আসনত ॥
 প্ৰকাশ কৰিলা হৰি আদিত্য সঙ্কাস ।
 উপাসিতে বৈলা কুৰু বীৰে চতুৰ্পাশ ॥
 ৰাজাগণে অবনতে কৃষ্ণক সাদৰি ।
 মৌন হুয়া চতুৰ্পাশে বহিলা আবৰি ॥
 সেহি সময়ত দুৰ্য্যোধন নৰপতি ।
 সবাবে সাংকাতে মাধৱত নিগদতি ॥
 শুনিয়ো কেশৱ আজি আমাসাৰ ঘৰে ।
 ভুঞ্জিয়োক অন্ন যত্ন কৰিছো সাদৰে ॥
 শুনি কৃষ্ণে অনুমতি নেদিলাহা তাক ।
 দেখি দুৰ্য্যোধনে পুনু বুলিলাহা বাক ॥
 কুৰু বীৰ বিছমানে বোলে মূঢ় বাণী ।
 মুখত মধুৰ হৃদয়ত খুব খানি ॥
 শুনিয়ো গোবিন্দ তুমি সাধুৰ সন্যত ।
 ধৰ্ম্ম অৰ্থ ব্যৱহাৰ সবাতে পাৰ্গত ॥
 কৌৰব পাণ্ডব দুয়ো ঘৰৰ বান্ধব ।
 দুই হানৰো হিত মিত্ৰ সম্বন্ধি কেশব ॥
 অন্ন পান বস্ত্ৰ শয্যা তোমাব নিমিত্তে ।
 যত্ন কৰি আনিলোহো অকপট চিত্তে ॥

কি কাৰণে আক নলৈলাহা যদুৰাই ।
 ইহাৰ কাৰণ শুনিবাক ইচ্ছা যাই ॥
 শুনি ক্ৰোধে তাক্ৰু প্ৰতি দিলন্ত উত্তৰ ।
 গস্ত্ৰীৰ বচন যেন গৰ্জেজ্জ জলধৰ ॥
 সৰ্ববগুণান্বিত ঐক্য পৰম নিৰ্দ্দোষ ।
 দৃঢ় অভিপ্ৰায় যেন শুনিতে সন্তোষ ॥
 হেনয় বচন হৰি বুলিলা তথাতে ।
 আপুনাৰ ভুজক ধৰিয়া নিজ হাতে ॥
 দূতে অন্ন ভুঞ্জে আৰো লৱে সৎকাৰ ।
 যদি নিজ কাৰ্য্য সিদ্ধি হৱে আপুনাৰ ॥
 যি কাজে আসিছো যদি সিজি সিতো কাজ ।
 মন্ত্ৰী সমে মোক অৰ্চ্চিবাহা মহাৰাজ ॥
 হেন শুনি দুৰ্য্যোধনে বুলিলন্ত বণা ।
 অযোগ্য বচন বুলিলাহা চক্ৰপাণি ॥
 সিদ্ধি হোক নহোক বা তযু সমিহিত ।
 তথাপি তোমাক পূজিবাক সমুচিত ॥
 প্ৰীতিত থাকিয়া পূজো নলবাহা তাক ।
 কিহেতু আছয় আত নুবুঝো ইহাক ॥
 তুমি সমে বৈৰ নাহি নাহিকে সমৰ ।
 তভো কেনে হেন বাক্য বোলা গদাধৰ ॥
 হেন শুনি হাসি বুলিলন্ত নাৰায়ণ ।
 শুনিয়েক মহাৰাজ ইহাৰ কাৰণ ॥
 কাম ক্ৰোধ লোভ অৰ্থ দ্বেষ অনুসৰি ।
 সনাতন ধৰ্ম্ম চাড়িবোহো কেনেকৰি ॥
 যাৰ সঙ্গে প্ৰীতি থাকে তাৰ অন্ন খাই ।
 আপদতো অন্ন ভুঞ্জে খাইবাক নপাই ॥
 ইতো দুই বিধ অন্ন নহে মহাৰাই ।
 কেন মতে তযু অন্ন খাইবাক সুৰাই ॥

পাণ্ডবে তোমাত অন্ন বৰ্ত্তিৱা থাকয় ।
 সনাতন ধৰ্ম্মক পাণ্ডবে নচাড়য় ।
 একে ভ্ৰাতৃ তাতে ধৰ্ম্ম আচৰে অশেষ ।
 হেন সকলক তুমি কৰা সদা দ্বেষ ॥
 সি সবক কেহ কিছু বলিতে নপাই ।
 তাহাক যি সবে হিংসে হিংসে মোৰ কাই ॥
 তাসম্বাক অনুবৰ্ত্তে যিতো সাধু জন ।
 জানিবা মোহোত সিতো লৈলেক শৰণ ॥
 পাণ্ডব সহিতে মোৰ নাহিকয় ভেদ ।
 প্ৰীতি অন্ন নোহে এহি কৈলো পৰিছেদ ॥
 কাম ক্ৰোধ মোহে অন্ধ হয় যিতো নৰে ।
 গুণৱন্ত পুৰুষত বিৰোধ আচৰে ॥
 কৰে দ্বেষ সিহতক ভাল নেদেখয় ।
 সেহিতো পুৰুষাধম জানিবা নিশ্চয় ॥
 গুণৱন্ত জ্ঞাতিক নেদেখে মনে ভাল ।
 তাৰ গৃহে লক্ষ্মী নথাকয় চিবকাল ॥
 মনে ভাল নেদেখৈ অথচ গুণৱন্ত ।
 তাকে প্ৰিয় বুলি বশ্য কৰে যিতো সন্ত ॥
 তাৰ শুদ্ধ যশস্যা সকল লোকে গাই ।
 এতেকে জানিবা ৰাজা মোৰ দোষ নাই ॥
 এতেকে নখাইবো মই তোমাসাৰ অন্ন ।
 বিদূৰৰ গৃহে থাকি কৰিবো ভোজন ॥
 দুৰ্য্যোধন নৃপতিক বুলিয়া হেনয় ।
 তৈৰ হস্তে উঠিয়া লড়িলা কুপাময় ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ নৃপতিৰ গৃহৰ বৰাই ।
 বিদূৰৰ গৃহে চলি গৈলা যদুৰাই ॥
 লগতে লড়িল দ্ৰোণ ভীষ্ম কুপবৰ ।
 বাহ্লিক নৃপতি আৰো কুৰু নিৰন্তৰ ॥

মহাভাৰত উদ্দেশ্যোগ পৰ্বৰ ।

বিদূৰৰ গৃহে বৈলা দেব চক্ৰপাণি ।
কুৰুৱীৰ সকলে বুলিলা তাক বাণা ॥
শুনিয়েক গদাধৰ জগত আধাৰ ।
ধন জন গৃহ বত্ৰ সকলে তোমাৰ ॥

তোমাত সকলে অৰ্পিলোহো যদুৰাজ ।
আজ্ঞা কৰিয়োক প্ৰভু কৰো কোন কাজ ॥
কৌৰৱৰ মিনতি দেখিয়া চক্ৰপাণি ।
সবাকে সম্বুধি পাছে বুলিলাহা বাণা ॥

নিজ ঘৰে যায়ে সবে নলাগয় আন ।
ভৈলো তুষ্ট পাইলো পূজা যেহেন বিধান ॥
কৌৰৱ সকল যদি গৈল নিজ ঘৰে ।
বিদূৰে কৃষ্ণক পূজিলন্ত অনন্তৰে ॥

ভক্তি ভাবে নানা মনোনীত বস্তুচয় ।
কৃষ্ণৰ আগত আনি দিলা মহাশয় ॥
নানাবিধ শুদ্ধ বহু দিব্য অন্ন পান ।
কৃষ্ণৰ আগত দিলা বিদূৰ সূজান ॥

সিসব আনন্দে কৃষ্ণে কৰিলা গ্ৰহণ ।
মতায়ী অনাইলা বেদগৰ্ভী দ্বিজগণ ॥
কৰাইলা ভোজন সবাহাৰে তুমি মন ।
সবাহাৰে দিলা বহু মূল্য নানা ধন ॥

তবে কৃষ্ণে অনুচৰ সকল সহিতে ।
ভূঞ্জিলাহা অন্ন পান অতি তুষ্ট চিতে ॥
যেন ত্ৰিদশৰ নাথ দেব শচী পতি ।
আনন্দে ভুঞ্জয় অন্ন মৰুত সহিতে ॥

অন্ন ভূঞ্জি সূস্থ হৈ আছা যদুপতি ।
নিশাভাগে বিদূৰ কৃষ্ণত নিগদতি ॥
যি কাৰ্য্যে নিশ্চয় কৰি আসিছা গোপাল ।
ইহাক মোহাৰ মনে নেদেখোহো ॥

ধৰ্ম্মে অৰ্থে নাহি ইচ্ছা মন্দ দুৰ্য্যোধন ।
 নলৱে বৃদ্ধৰ বাক্য পবম কোপন ॥
 নমানয় নীতি শাস্ত্ৰ মূঢ় অভিমানী ।
 মিত্ৰে দ্ৰোহী পৰৰ মাণ্ডক কৰে হানি ॥
 আপুনাত কৰি বড় নমানে আনক ।
 ইন্দ্ৰিয়ৰ বশ দড় নাহি অসত্যক ॥
 সকলে ডৰাই নুসুমৰে উপকাৰ ।
 তাৰ পৰে আৰ কি আছয় দুৰ্বাচাৰ ॥
 হেন দুৰ্য্যোধনক বুলিবা হিত বাণী ।
 অবশ্যে নলৈবে আক জানো চক্ৰপাণি ॥
 পৃথিবীৰ সৈন্যচয় আনিছে বন্তাই ।
 আপুনাকে বড় হেন মানে তাক পাই ॥
 একে কৰ্ণে সবাকে জিনিব হেন মন ।
 পাণ্ডবৰ সঙ্কে প্ৰীতি হৈব কি কাৰণ ॥
 ভীষ্ম দ্ৰোণ কৰ্ণ কৃপ দ্ৰোণৰ তনয় ।
 ইসবক নিতে অৰ্থ পূজে অতিশয় ॥
 শূনা সভাসদ লোক এড়া আলজাল ।
 গিলি আসিলেক অজগৰ কালি কাল ॥
 বিষয়ৰ সূখ নাচ যোনিত মিলয় ।
 ইহাৰ কাৰণে কেনে আয়ু কৰা ব্যয় ॥
 নৰপতি চড়ামণি শিৱসিংহ নাম ।
 নামতে সে মনুষ্য বস্ত্ত দেব কাম ॥
 গোৰ কলেবৰ সৰ্বৰ অঙ্কে সুলক্ষণ ।
 দেৱ দ্বিজ ধৰ্ম্ম নীতি শাস্ত্ৰ পৰায়ণ ॥
 মহিষী অশ্বিকা অশ্বিকাৰ সহোদৰী ।
 কপে গুণে পুত্ৰে ধৰ্ম্মে নাহি সৰিবৰি ॥
 শ্যাম কলেবৰ অঙ্ক কমল নয়নী ।
 গজগতি গামিনী কামিনী শিবোমণি ॥

চমৰী চামৰ সহোদৰ কেশ পাশ ।
ৰুচিকৰ নীলৰত্ন লতিকা সঙ্কাশ ॥
হেন দম্পতিৰ আজ্ঞা বত্ন শিৰে ধৰি ।
ভণে দ্বিজ বমানন্দে বোলা হৰি হৰি ॥

মধুনাৰাষণ ।

অগ্নিপুবাণ

যমৰ যবত জীৱন্তা মনুষ্য ।

বৈশম্পায়ন ঋষি জন্মিজয়ত কহিলা ।
আক এক শক্কা বাজা স্মৃধিলা তেখনে ।
যমৰাজা ভয়ে পলাই গৈলা কি কাৰণে ॥
কহিয়োক গুৰু মই শুনু বঙ্গ মনে ।
কি কাৰ্য্যে পলাইলা যম এড়ি সিংহাসনে ॥

শুনিয়া তেখনে ঋষি কহিবে লাগিলা ।
পূৰ্ববৰ কথাক পাছে মনত স্মৰিলা ॥
যম নৃপতিৰ ভাৰ্য্যা ধূমা মহাদই ।
এক দিনা বাজাৰ পাশত বসি চাই ॥

শুনা মহাৰাজা মই গোচৰক কৰোঁ ।
মোহৰ বচন কৰা চৰণত ধৰোঁ ॥
তোমাৰ আগত আজি মাগো এক বৰ ।
যেবে বাক্য বোলা ঝাণ্টে কৰিয়ো সত্বৰ ॥

অল্লকৰি হাসিলন্ত পাছে যম ৰায় ।
সকলে তোমাৰ মোত কহা অভিপ্ৰায় ॥
জম্বুদ্বীপ ভৰিয়া আছয় যত প্ৰাণা ।
প্ৰবন্ধে ধৰিয়া তাক শাস্তি কিৰো আন ॥

কৃষ্ণৰ বচনে দেখা আছে দগুধৰি ।
 চিত্ৰৰ গুপ্তৰ হাতে কাকত বিচাৰি ॥
 ধূমাত কহিলা কথা পাছে ৰাজা মাতি ।
 পাতকী জনক মই কৰো উগ্ৰ শাস্তি ॥
 মহাদৈয়ে বোলে ৰাজা কথা শুনিয়োক ।
 জীৱন্তা মনুষ্য আনি দেখায়োক মোক ॥
 ভাৰ্য্যাৰ বচন ৰাজা এড়াইতে নপাৰি ।
 কতোক্ষণে মনে গুণি পাইলা সাৰ কৰি ॥
 আছিলেক ৰূপাঙ্গদ কৃষ্ণত ভকত ।
 সন্ত দেখি ৰাজা পাতি থৈলা পৃথিবীত ॥
 তেন্তে ভাল কৰি মোক জানে পূৰ্বৰ ধৰি ।
 তাহান পাশক দূত পাঞ্চে শীঘ্ৰ কৰি ॥
 কালফুৰা সফুৰাক মাতিয়া আনিলা ।
 পৃথিবীক যাহ বুলি আদেশ কৰিলা ॥
 ধৰণী মণ্ডলে আছে ৰূপাঙ্গদ ৰাই ।
 শীঘ্ৰ বেগে এতিক্ষণে চল তান ঠাই ॥
 ধূমা চাহিবাক খোজে জীৱন্তা মনুষ্য ।
 এতেকে এগোটা লাগে পঠাইবে অবশ্য ॥
 হেন শুনি কালফুৰা সফুৰা দুজন ।
 ৰাজাক নমিয়া চলিলেক তেতিক্ষণ ॥
 নগৰ পশিয়া দুয়ো লাসে লাসে গৈল ।
 বিকৃত দেখিয়া লোক ছৰতে ভাগিল ॥
 কতোক্ষণে পাইলা গৈয়া ৰাজাৰ দুৱাৰ ।
 দুৱাৰক বোলে বাৰ্ত্তা জনায়ো আমাৰ ॥
 পান্ধিলেক যমৰাজা আইলো ইটো ঠাই ।
 কালফুৰা সফুৰা নামত দুয়ো ভাই ॥
 দুৱাৰী ৰাজৰ আগে কৰি যোৰহাত ।
 আদেশ নৃপতি বুলি নমিলন্ত মাথ ॥

আছে যমদূত দুই ছুৱাবত বসি ।
 স্বৰূপ কহিলোঁ আমি তযু পাশে আসি ॥
 ছুৱৰীৰ বচন শুনিলি নিবন্তৰ ।
 চমক লাগিয়া গৈল সমস্তে সভাৰ ॥
 পাত্ৰ সমে আলোচনা কৰিলা নৃপতি ।
 মেলঘৰে পাছে বসিলন্ত সভাপাতি ॥
 দূতক মাতিয়া পাছে পুছিলন্ত কথা ।
 স্বৰূপ কহিয়ো বাক্য নুবুলিও বৃথা ॥
 দূতৰ মূৰ্ত্তিক দেখি ডৰে ধাতু যাই ।
 আনৰ আঁৰত আনে মণ্ডলু ফুৰাই ।
 শুনি দূতে পাছে বুলিলন্ত হেন বাণী ।
 পূৰ্বৰ কথাক বাজা চায়ো মনে গুণি ॥
 আমি কিছু নেজানো কহিলা ধৰ্ম্মবাই ।
 পূৰ্বৰ দুয়োজন আছিলন্ত এক ঠাই ॥
 আমাক পঠাইলে শুনা যি কামক লাগি ।
 জীৱন্তা মনুষ্য এক পঠাইলেক মাগি ॥
 দূতক থাকিবে লাগি দিলা বসায়ৰ ।
 কালি দিবোঁ বাক্য বুলিলন্ত নৰেশ্বৰ ॥
 যাক যাক পাঞ্চে বাজা যাইবে যমপুৰ ।
 ভাৰ্য্যা পুত্ৰ এড়ি সবে পলায়য় দূৰ ॥
 কাহাকো পাঞ্চেবে নোৱাৰয় দণ্ডি কৰি ।
 পোতাশালে অনেক বৎসৰ আছে পৰি ॥
 তাৰ এক জনে বোলে যাইবো যমৰাজ ।
 যম নৃপতিত মোৰ কিছু আছে কায ॥
 লোহাক কাটিয়া তাক কৰিলন্ত আগ ।
 মাথাত বান্ধিবে খুজিলন্ত এক পাগ ॥
 যম দ্বাৰা জাঠি খাণ্ডা দিয়ো ঢালখান ।
 তেবে যাইবে পাৰো যম নৃপতিৰ থান ॥

হেন শুনি হাসিলেক সকলো সমাজ ।
 দিবাক লাগয় যাই সঞ্জমণিৰাজ ॥
 ৰাজা বোলে ভণ্ডাৰিক শীঘ্ৰে দেহ আনি ।
 দিলেক আনিয়া নৃপতিৰ শুনি বাণী ॥
 পোতাশালে পৰি আছে পোন্ধৰ বছৰ ।
 দেখিতে কুবৃত নখ ডাৰি ভোবোকাৰ ॥
 পাগ বান্ধি অস্ত্ৰ ধৰি নৃপতিৰ আগে ।
 নমস্কাৰ কৰি বোলে পাঞ্চা যৈকে লাগে ॥
 যমৰ দূতত কৰি দেখিতে বিকৃত ।
 তাহাক দেখিয়া সৰ্বলোক ভয় ভীত ॥
 দূতক সম্বুধি ৰাজা বোলন্ত বচন ।
 জীয়া মনুষ্যক আনি দিলো এহিজন ॥
 ধৰ্ম্ম নৃপতিৰ আগে কহিবা কাহিনি ।
 কাৰ্য্য সিদ্ধি হলে পাছে পুনু দিবা আনি ॥
 মনুষ্যক পায়৷ দূতে মেলানি কৰিলা ।
 যম নৃপতিৰ থানে তিনিয়ো লড়িলা ॥
 আগে পাছে দূত যাই মাঝত মানুষ ।
 দূতত পুছন্ত কথা যাইবো কোন দিশ ॥
 দক্ষিণে যমৰ বাট সঞ্জমণি ৰাজ্য ।
 দূতে বোলে নিবোঁ সেহি নগৰৰ মাঝ ॥
 কতো দূৰে গৈয়া দেখিলন্ত বন জুই ।
 থমকিল মানুষ মনত ডৰ হই ॥
 সঘনে তাহাত দূত আসে দিনে ৰাতি ।
 নোপোৰয় হাত ভৰি যাই লীলা গতি ॥
 গিৰ গিৰ কৰি অগ্নি যাই বেগ ধৰি ।
 পাতকীক নেই তাত চেঞ্চা পোড়া কৰি ॥
 বাম বাম বুলি তাত বেগ দিয়া গৈল ।
 নামৰ প্ৰভাৱে অগ্নি পথ ছাড়ি দিল ॥

কতো দূৰে যাই দেখে বৰ বালাখান ।
 অগনিৰ কণিকা উফৰে ঘনে ঘন ॥
 বিস্ময় দেখিয়া পাছে মনে গুণিলন্ত ।
 দূতক সম্বুধি হেন কথা পুছিলন্ত ॥
 অগ্নিময় বালুকাত যাইবোঁ কেন কৰি ।
 যাহন্তে পোড়য় মোৰ জানো হাত ভৰি ॥
 ওপৰত আৰুঁ সূতা তলে খুৰধাৰ ।
 কতো দূৰে দেখে যাই আগে পয়োসাৰ ॥
 চাৰি পাশে পথ যাই নিহালি নিহালি ।
 মনত বোলয় পড়ি মৰিবো সমূলি ॥
 মায়াবলে দূত যাই তাহাব ওপৰে ।
 ভৰি পিছলিয়া জানো পৰো খুৰধাৰে ॥
 কৃষ্ণ কৃষ্ণ বুলি তাত বেগ দিয়া গৈল ।
 হৰিৰ প্ৰভাৱে কিছু বিধিনি নভৈল ॥
 এহিগতে পথত যাহন্তে তিনি জন ।
 ভয়ঙ্কৰ গৰ্ভ পাছে পাইলা তেতিক্ষণ ॥
 একো দিকি পথ নাহি দেখি অন্ধকাৰ ।
 হুইবাক লাগয় সেহি গৰ্ভে পয়োসাৰ ॥
 নেই পাতকীক তাত তল মুণ্ড কৰি ।
 তাহাক তৰিলা হৰি নামক স্মৰি ॥
 নামৰ মহিমা দেখা কিনো বিপৰীত ।
 সাধু সকলক বিন্দি নপাৰে লজ্জিত ॥
 কতো দূৰে দেখে পাছে বজায়া গৰ্ভৰ ।
 নগৰ নিকটে নদী বহে খৰোতৰ ॥
 গহীন গম্ভীৰ আতি নাহি তাৰ পাৰ ।
 দূতে বোলে বৈতৰণী নদী নাম আৰ ॥
 যাইবে লাগে আমি নদ, নদীক এড়াই ।
 তেবেসে পাইবোহোঁ ধৰ্ম নৃপতিৰ ঠাই ॥

মই কেন মতে আবে আত যাওঁ তৰি ।
 নিস্তাৰ কৰন্তা নাহি বিনে দেৱ হৰি ॥
 এহি বুলি মনে গুণি মাধৱক স্মৰি ।
 নদীত নামিয়া বেগ দিলা শীঘ্ৰ কৰি ॥
 বিষ্ণুৰ প্ৰভাৱে তাতো ন ভৈলা বিঘিনি ।
 লীলায়ে তৰিলা সিটো নদী বৈতৰণী ॥
 কতো দূৰে যাই দেখে নগৰৰ প্ৰজা ।
 মেল পাতি বসিয়া আছন্ত যম ৰাজা ॥
 কপালত হাত দিয়া নিৰীক্ষিল যাই ।
 সিংহাসনে বসি আছে ভৰি ওলমাই ॥
 মন বোলন্ত নৰে ছুই ডৰি গোধা ।
 ছুই নুই যম ৰাজা মনে হোৱে দোধা ॥
 পাৱত আছয় গোধ দেখিতে বিকট ।
 শৰীৰৰ কান্তি যেন জলে ফট ফট ॥
 বিকৃতি আকৃতি নৰে আছে থিৰ হয় ।
 মাথাত আচয় জটা ওলমি পড়িয়া ॥
 দিলেক আটাস সিটো মাৰি বাৰু চুটি ।
 জাঠিক উল্লাস সিটো দিলে বাঘ লুটি ॥
 দেখি মহাভয় ভৈল যম নৃপবড় ।
 কিসে পাইলে বুলি উঠি দিলেক লৱৰ ॥
 জীৱন্তা মনুষ্য বুলি দূতে কহিলন্ত ।
 আগ পাছ নচাই ৰজা ডৰে পলাইলন্ত ॥
 সবাকো এড়িয়া সিটো দূৰক পলাই ।
 ধূমা মহাদৈই পাছে গৈলা সেহি ঠাই ॥
 নগৰৰ লোকে দেখি বিভঞ্জে পলাইলা ।
 ৰাজাৰ আসনে নৰ মানুষ বসিলা ॥
 হৰি ভকতক বিঘ্নি লজ্জিতে নাপাৰে ।
 দণ্ডপাট এড়ি ৰাজা পলাই ফুৰে ডৰে ॥

ৰাজাৰ দুঃখক, দেখিয়া ধূমায়ে,
 আগে যুৰি যোৰহাত ।
 আজ্ঞা কৰা প্ৰভু, সবে মান সাৰো,
 মনুষ্যক মাৰো আত ॥
 যম ৰাজা বোলে, কৃষ্ণ ভক্ত নৰ,
 পাপী সবে ডৰে কাম্পে ।
 আছোক মাৰিবে, তাহাৰ সমীপে,
 চাপিবেক কাৰ বাপে ॥
 পথত বিঘিনি, নাশ কৰি দেখা,
 আসি আছে যম পুৰে ।
 সঞ্জমনী ৰাজ, ভৈলেক উচ্ছন্ন,
 মই পলাই ফুৰোঁ ডৰে ॥
 ভালুকৰ গৰ্ভে, কুঁহিয়াৰ কইলোঁ,
 কৰিলোঁ বড় অকাৰ্য্য ।
 ভাৰ্য্যাৰ বচনে, জীৱন্তা মানুষ,
 আনি পাইলোঁ বড় লাজ ॥
 কোড়ে কাটি মই, গ্ৰহণী চপাইলোঁ
 কৃষ্ণৰ বাক্য নমানি ।
 পাতকী লোকৰ ৰাজা পাতি মোক,
 থৈলা প্ৰভু চক্ৰপাণি ॥
 তোমাৰ সেৱাক, এড়ি পাপী মই,
 দুঃখ পাইলোঁ মন্দমতি ।
 দৈৱকী কুমাৰ, কৰিয়ো নিস্তাৰ,
 হে কৃষ্ণ যত্নপতি ।
 যমৰ ভকতি, শুনি স্তুতি নতি,
 কুপাময় নাৰায়ণ ।
 বৈকুণ্ঠক এড়ি, গৰুড়ত চড়ি,
 আসিলন্ত তেতিক্ষণ ॥

মাধৱক পাই, পাছে যম বাই,
 কবিলন্ত নমস্কাৰ ।
 কবযোৰ কবি, চৰণক চাই,
 দগুৱত সাতবাব ॥ ৫৯
 পাদোদক লই, ভোজন কৰিলা,
 অনেক ভকতি ভাৱে ।
 কুতাঞ্জলি কবি, স্তুতি আৰম্ভিলা,
 মাধৱৰ দুই পাৱে ।
 হে কৃষ্ণ প্ৰভু, বৈকুণ্ঠৰ পতি,
 তুমি নিত্য নিৰঞ্জন ।
 পশিলো শৰণে, তোমাৰ চৰণে,
 কৃপা কৰা নাৰায়ণ ॥ ৬০
 যম নৃপতিৰ, ভকতিত তুষ্ট,
 ভৈলা প্ৰভু সনাতন ।
 চাৰি হাত মেলি, আলিঙ্গি ধৰিয়া,
 বুলিলা তাক বচন ।
 তষু মন সিদ্ধি, হৈবেক নিশ্চয়,
 তোমাত কহিলোঁ আমি ।
 ভাৰ্য্যা সমে কেনে, মনে দুঃখ কৰা,
 শীঘ্ৰে কৈয়ো মোত তুমি ॥ ৬১
 পাছে ধৰ্ম্মবাই, বোলন্ত বিনাই,
 শুনियो জগত স্বামী ।
 ভূত ভবিষ্যত, আপুনি জানাহা,
 তোমাত কি কৈবোঁ আমি ॥
 হাসি নাৰায়ণে, বুলিলা বচন,
 শুনা তোৰা দুয়ো প্ৰাণী ।
 কেনে অসন্তোষ, এতিয়া কৰাহাঁ,
 মানুষক ঘৰে আনি ॥ ৬২

কৃষ্ণ ভকতৰ, মহিমা দেখিয়ো,
 যমৰ দেখা বিপত্তি ।
 শুনা সভাসদ, ছয়া নিশবদ,
 কৃষ্ণত কৰা ভকতি ॥
 ভাৰ্য্যা পুত্ৰ ধন, সবে অকাৰণ,
 ঐশ্বৰ্য্য সমে বিভূতি ।
 হৰি বিনে দেৱ, গতি নাহি কেৱ,
 ভজা কৃষ্ণ যত্নপতি ॥ ৭০
 আমি অল্প জন, কি মতে বুজিবো,
 শ্লোকৰ অৰ্থ গ্ৰহণ ।
 তথাপিতো গুৰু- পদ শিৰে ধৰি,
 হৰি পাৱে দিয়া মন ॥
 পৰলোক বিভূ, মাধৱৰ নাম,
 জানি এড়া আন কাম ।
 মধু নাৰায়ণে, কহে সৰ্ববক্ষণে,
 ডাকি বোলা বাম বাম ॥

পদ ।

ভুজঙ্গৰ কথা শুনি মনে দুঃখ পাই ।
 মনুষ্যে খেদিয়া জানো আসে এহি ঠাই ॥
 সবাকৈ সম্বুধি বাজা কৰিলা মন্ত্ৰণা ।
 তাকো বোধ দিবে লাগি পাঞ্চা একজনা ॥

চিত্ৰগুপ্ত ছয়ো বোলে বাজাৰ আগত ।
 মনুষ্যক বোধ দিবে হোৱয় যুগুত ॥
 উপায় মন্ত্ৰণা কৰি তাক নপঠাইলে ।
 মাৰিবে সবাকো সিটো নথাকিবে ভালে ॥

বাজাক বুলিলা দূত পাঞ্চ শীঘ্ৰ কৰি ।
 নিবৰ্ত্তিয়া মনুষ্য যাউক ঘৰে ফিৰি ॥
 একৈক দিনৰ দুঃখ সহন নযাই ।
 কতেক থাকিবো সবে বনত লুকাই ॥
 বনৰ মাৰাত প্ৰজা বড় দুঃখ পাই ।
 নিবাহাৰে বিকৃত আকাৰে মৰি যাই ॥
 দুহান্তৰ বাক্যে বাজা পাৰে বড় দুঃখ ।
 লাজে মাথা তুলি নচাৰয় ফিৰি মুখ ॥
 পাঞ্চিলেক বাজা বিকালক শীঘ্ৰ কৰি ।
 বোধ দিয়া মনুষ্যক পাঞ্চ নিজ পুৰী ॥
 তেখনে বিকাল গৈয়া আগে ভৈলা থিৰ ।
 দেখি মনুষ্যৰ মূৰ্ত্তি উড়ি গৈল জীৰ ॥
 মৃতকৰ অধিকাৰী যমৰ কিঙ্কৰ ।
 জীৱন্তা মনুষ্য দেখি কৰে খৰবৰ ॥
 তই কোন বুলিয়া মনুষ্য বিঙ্গ দিল ।
 পলাইল বিকাল মল মূত্ৰক এড়িল ॥
 নগৈল মনুষ্য ফিৰি বাজা বাৰ্ত্তা পাইলা ।
 যায়োক বিধতা বুলি বাজা আদেশিলা ॥
 কপোত যানত্ৰ চড়ি বিধাতাও গৈল ।
 মনুষ্যৰ আগে গৈয়া থিৰ ছয়া বৈল ॥
 শুনিয়ে মনুষ্য তই মোৰ বোল ধৰ ।
 যম পূৰ হস্তে যায়ে আপনাৰ ঘৰ ॥
 বিধতাক দেখিয়া মনুষ্য বঙ্গ মন ।
 ঝাণ্ট কৰি কহ মোত তই কোন জন ॥
 নাম মোৰ বিধতা জানিবি স্বৰূপত ।
 মনুষ্যৰ স্মৃৎ দুঃখ লেখোঁ কপালত ॥
 মনুষ্যে বোলয় কপটীয়া দুৰাচাৰ ।
 লোহাক পিন্ধিলো মই বছৰ পোন্ধৰ ॥

ইহাক লিখিলি তই মোহোৰ কপালে ।
 যাকে চাওঁ তাকে পাইলো আসি আছ ভালে ॥
 ভয় পায় বিধতা আসিলা মায়া কৰি ।
 হেন দেখি যমৰাজা মনে গৈলা ডৰি ॥
 বাজাত কহিলা বিধি সকলে বৃত্তান্ত ।
 মৌন ছয়া বৈলা দুঃখে নোলারয় মাত ॥
 চিত্ৰগুপ্ত দুইক পাছে বুলিলা বচন ।
 পাছে লেখা কৰা আসি চলিও এখন ॥
 শাস্ত কৰি মনুষ্যক পঠাই দিও যাই ।
 তেবেসে আসিবা দুয়োজন মোৰ ঠাই ॥
 বাজাৰ আদেশে ছয়ো তেখনে চলিলা ।
 মনুষ্যৰ পাশক তেখনে গৈয়া পাইলা ॥
 লাসে লাসে গৈয়া দেখা দিলা তেতিক্ষণে ।
 মনুষ্যক দেখি মাতে মধুৰ বচনে ॥
 কেনে বহি আছা আত মনুষ্য আটাই ।
 নিবৰ্ত্তিয়া যাযো থাকিবাৰ নযুৱাই ॥
 নিশ্চয়ে কহিলোঁ ধৰা আমাৰ বচন ।
 সিংহাসন হস্তে নামি চলিয়ো এখন ॥
 মনুষ্যে বোলয় দেখা দিলা ভাল ভৈল ।
 ঝাপ দিয়া দুইকো ধৰিবাক খেদি গৈল ॥
 পলাইল তেখনে পিছে দুইকো নেদেখিল ।
 ফিৰি আসি সিংহাসনে মনুষ্য বসিল ॥
 মনুষ্যৰ মহিমা কহিলা স্বৰূপত ।
 শুনিয়া বিস্ময় ভৈলা বাজাৰ মনত ॥
 কতো বেলি থাকি বাজা মনে গুণি পাইলা ।
 কালক সম্মুখি বাজা মাতিবে লাগিলা ॥
 কাল ৰূপে প্ৰভু তুমি অচিন্ত্য শকতি ।
 তোমাক পাঞ্চিবে নুহি আমাৰ শকতি ॥

তথাপিভো যদি অনুগ্ৰহ আছে মোক ।
 মনুষ্যৰ পাশে প্ৰভু এখনে চলোক ॥
 কোমল মধুৰ বাণী বুলিয়া অশেষ ।
 যেন তেন মতে তাক পঠায়োক দেশ ॥
 বজাৰ বচনে কাল তেখনে চলিলা ।
 মনুষ্যৰ আগে কথা কহিতে লাগিলা ॥
 চিনিয়ে মোহোক আবে কহ স্বৰূপত ।
 কাল নাম মোৰ জানা জগতে প্ৰখ্যাত ॥
 মনুষ্য বোলয় ভালে লগ পাইলোঁ তোক ।
 মিছা সঞ্চা দোষে মাৰি নেস সবে লোক ॥
 আৰু কিবা চাওঁ তোক ফুকহোঁ বিচাৰি ।
 আপনাৰ দেশে তোক নিয়ো বান্ধি ধৰি ॥
 গৰ্জ্জন শুনিয়া কাল পলাইল তেখনে ।
 যমৰাজা দুঃখে বসি আছয় যি স্থানে ॥
 ষত কৃত কথা মানে সকলে কহিল ।
 শূনি ধৰ্ম্মৰাজা পাছে নিশ্বাস তেজিল ॥
 বৈশম্পায়ন বদতি শুনিয়ে জন্মিজয় ।
 কতো বেলি পাইলা গুণি উপায় নিশ্চয় ॥
 নাহিকে সহায় মোৰ নিদ্ৰাৱলী বিনে ।
 মনুষ্যৰ থানে আই চলিও এখনে ॥
 যেহি বৰ লাগে সিটো দিবা সেহি বৰ ।
 সত্বৰে পঠায়ো আই আপোনাৰ ঘৰ ॥
 বাজাৰ আদেশে চলি গৈলা নিদ্ৰাৱলী ।
 মনুষ্যক মাতে বাপু কি কৰস বুলি ॥
 তই কোন বুলিয়া মনুষ্য মাতিলন্ত ।
 নিচিনস মোক বুলি চিনাকি দিলন্ত ॥
 সূখে দুঃখে নিদ্ৰা তোক নেড়োহোঁ সদাই ।
 নিদ্ৰাৱলী বুলি মোক জানিয়ে আটাই ॥

কি কাৰণে তুমি আসি আছা ইটো ঠাই ।
ঝাণ্ট কৰি কথা মোত কহিয়ো বুজাই ॥
যমপুৰ বুলি আক ত্ৰিজগতে জানে ।
জীৱন্তা মনুষ্য কেনে থাকহ ইথানে ॥

আমাৰ বচনে তুমি ফিৰি যাহা ঘৰ ।
পৃথিবীত ৰাজা হুইবি মই দিলোঁ বৰ ॥
হেন শুনি মনুষ্যৰ ৰঙ্গ ভৈলা মন ।
পুনু নিদ্ৰাৱলী বোলে মধুৰ বচন ॥

শীঘ্ৰ কৰি যাস তই আপোনাৰ পুৰী ।
প্ৰণামি মনুষ্য বোলে শুনা মন কৰি ॥
নোহো ৰাজবংশী মই হুইবোঁ কেনে ৰাজা ।
কোন থানে ৰাজা হুই পালিবোহো প্ৰজা ॥

ইটো কথা আমাৰ সংশয় দূৰ কৰা ।
তেবে যাইবে পাৰিবোহোঁ ইঠাৱৰ পৰা ॥
নিদ্ৰাৱলী বোলে মই কহোঁ স্বৰূপত ।
ধন জন ধানে তোক নেড়োক সতত ॥

স্বৰ্গ বিনে পৃথিবীৰ যৈত তোৰ মন ।
ৰাজা হুয়া থাক তৈতে যাহ এতিক্ষণ ॥
প্ৰণামি মনুষ্যে বোলে যাইবো কেন মত ।
দুই দূতে আনিলেক আসন্তে পথত ॥

যাহা যাহা বুলি মোক বচন বোলস ।
নিৰ্গম নজানো মই মোত নাহি দোষ ॥
নিদ্ৰাৱলী বোলে বাপ ইকথা থাকোক ।
দিলোঁ লগে দূত দুই এথনে যাযোক ॥

তেতিক্ষণে কাল বিকালক আদেশিলা ।
মনুষ্যক লৈয়া দূত তেখনে চলিলা ॥
পথত যাহন্তে দেখে এক গোটা জীৱে ।
দূতক স্খুধিলা কিয় খেব বোজা বৰে ॥

শুনিয়া বচন দূতে কহিবে লাগিল ।
 পূৰ্বেৰ লোক যুবে খেৰ কূটা দিয়াছিল ॥
 প্ৰাণীক দেখিলে মাতে অনে বিস্তৰ্টি ।
 সি কাৰণে খেৰ বোজা বহে দিনে ৰাতি ॥
 আৰু দেখিলেক মাথে জুই চক লই ।
 বাটে বাটে বেঢ়াই ফুৰে হাবাশাস্তি ছই ॥
 দূতক বোলন্তু কথা কৈয়ো ৰঙ্গ মনে ।
 মাথে আগ্ৰচক লৈয়া ফুৰে কি কাৰণে ॥
 দূতে বোলে আগ্নি থৈয়া নেদিলে আনক ।
 সি কাৰণে বম ৰাজা বিহিলে পাতক ॥
 আৰু দেখিলেক মাথে চূণ চক লই ।
 ঘৰে ঘৰে ফুৰে দেখোঁ কেহোঁ নিকিনই ॥
 দূতে বোলে চূণ থৈয়া নিদিলে আনক ।
 সিহেতু ভুজয় ইটো উচিত পাতক ॥
 পুনৰপি উগ্ৰ শাস্তি আছে ইটোবৰ ।
 হৰি ভকতক দেখি নিন্দিলে বিস্তৰ ॥
 অল্প অগনিয়ে যেন সমুলি দহয় ।
 ভক্তক ভজিলে গুছে বাতনাৰ ভয় ॥
 এহি কথাতেসে নগৰৰ বাজ ভৈলা ।
 দূতে মনুষ্যক পূৰ্বৰ পথে নিয়া গৈল ॥
 পাছে নিদ্ৰাৱলী যাই বুলিলা ৰাজাক ।
 বোধ দিয়া মনুষ্যক পঠাইলোঁ দেশক ॥
 গৈলেক মনুষ্য শুনিলেক সৰ্বৰজন ।
 পালটিয়া সৰ্বৰজন আসিলা তেখন ॥
 নিদ্ৰাৱলী প্ৰসাদত দুৰ্গতি খণ্ডিল ।
 সিংহাসনে আসি পাছে নৃপতি বসিল ॥

কৃষ্ণাচার্য্য দ্বিজ ।

ভবিষ্য-সংগ্ৰহ ।

মহেশ বদতি শুনিয়ে পাৰ্ব্বতী
কহিবো কথা বিস্তৰ ।

পাষণ্ড আচাৰ সদা প্ৰবৰ্ত্তিব
কলিত দুৰ্জ্জন নৰ ॥

অষ্টশত চাৰি হাজাৰ বছৰ
কলিৰ গৈলেক য়েবে ।

অঙ্কিলাদি যোগ ভকতি মিলিব
জানিবা পাৰ্ব্বতী তেবে ॥

অঙ্কিলা যোগৰ চিহ্ন কিছু কহেঁ
শুনিয়োক সাৱহিতে ।

চণ্ডালৰ পদ জলক ভুঞ্জিব
বিশ্বাস কৰিব চিন্তে ॥

তান সিদ্ধ অন্ন কৰিব ভোজন
চৰণৰ ধূলি লৈব ।

এতেক লক্ষণ অঙ্কিলা ভকতি
কলিত বিদিত হৈব ॥

সম্বলা ভক্তিৰ কহিবো লক্ষণ
আবে শুনিয়োক গোবী ।

দুষ্ট নৰ সবে বহুস্থ খানক
আনিবে যুবতী নাৰী ॥

জানিবা পাৰ্ব্বতী সম্বলা ভকতি
 ইহাক বুলি কহয় ।
 অঙ্কিলা সম্বলা মিশ্ৰ ভৈলা য়েবে
 লম্পটা নাম নিশ্চয় ॥
 লম্পটা ভক্তিৰ আনো চিহ্ন সব
 কহিবো গোৰী তোমাত ।
 কুলগুৰু যিটো জ্ঞান উপদেশে
 হেন বুদ্ধি হৈব তাত ॥
 মায়ায়ে মুহিয়া ক্ৰিয়া কুল ধৰ্ম্ম
 তেজিবেক সমস্তয় ।
 গোপ্য শাস্ত্ৰ সব আপুনি বচিব
 দিব শঙ্কৰ নয় ॥
 বুলিব শঙ্কৰে হেনয় কহিছে
 ভকতে ব্ৰহ্মা ঈশ্বৰ ।
 ভকতি মাতৃত কৰিবেক বতি
 এহি অৰ্থ সাবোত্তৰ ॥
 এহি বুলি দুষ্টি আনো মনুষ্যত
 গুৰু হয় কহিবেক ।
 ভক্তে গুৰু বুলি মনুষ্যত পূজা
 লৈয়া সিটো ফুৰিবেক ॥
 ভক্ত গুৰু যেহি অৰ্থক নাজানি
 মানিব হৰিৰ বাক ।
 হৰি হৰি কিনো দোৰ্ঘোৰ কলিত
 মিলিব কৰ্ম্ম বিপাক ॥
 আউৰ বুলিবেক ভকত গুৰুক
 সাক্ষাতে তুমি ঈশ্বৰ ।
 তোমাৰ আজ্ঞাক প্ৰতিদিনে আমি
 কৰিবোঁ মনে আদৰ ॥

তযু নাভি হস্তে চিহ্ন সমস্তে আছয় ।
কোমল হস্তত আৰু লয়নু শোভয়ঃ ॥
লক্ষ্মীৰূপা তুমি মার বুলিলোহোঁ বাক ।
ভক্তি মাতৃ হয়৷ দয়া কৰিও আমাক ॥

পূৰ্বব জন্মে যিটো ভাল জানিবা নিশ্চয় ।
অপৰ জন্মত ভাল সেহিসে হৰয় ॥
ভক্ত গুৰু সমস্তৰে তুমি সমে মার ।
ইঠাইতে নিবাস হৌক হয়৷ একঠাৰ ॥

হৰিত ভকতি হৈব সুলভ ভকতি ।
যেন হাতে আমলখি ফল থাকে বস্তি ॥
এই মতে আদেশিব দুষ্ক ভক্তগণে ।
বিবস্ত হইবাৰ আজ্ঞা দিব বঙ্গমনে ॥

এতেকে কামিনী সবে এৰিব বসন ।
ৰান্ধি বাঢ়ি ভকতক দিব দিব্য অন্ন ॥
অন্ন ভুঞ্জি অশো অশো মনে মানি তুষ্টি ।
ব্ৰহ্ম মুখে উপসত আমাৰ হয়ন্তি ॥

আৰু নিবৃত্তিত অধিকাৰ আপোনাৰ ।
মিলিয়া নিন্দিব আৰু বৈষ্ণব আচাৰ ॥
ফুৰিবেক স্ত্ৰীৰ সঙ্গে ভক্ত দুৰাচাৰ ।
দৃষ্টিান্ত সহিতে শুনা উত্তৰ ইহাৰ ॥

যেন ঋতু সময়ত সঙ্গে বৃষচয় ।
পালা ষাড় খেদি নিয়া সবেয়ো বময় ॥
তাৰা সেহিমতে পৰস্ত্ৰীক বমিবন্ত ।
তাহান বীতিয়া নাম প্ৰখ্যাত হৈবন্ত ॥

মহেশ বদতি শুনা গণেশ জননী ।
সিটো দুষ্ক সব যাইব পুৰ সঞ্জমনী ॥
তথাত প্ৰলন্ত নামে নৰকে ভুঞ্জিব ।
চন্দ্ৰ দিবাকৰ মানে নৰকে পচিব ॥

শুনিয়েক প্ৰলম্বয়ে নবক লক্ষণ ।
 বিশাল বহল গৰ্ভ শতক যোজন ॥
 আছে তাত বজ্ৰদংশ কীট অসংখ্যাত ।
 বজ্ৰস্বলা নাৰীৰ কৰ্ণিব জল তাত ॥

 হেনয় বিকৃত তাত নবক অপাব ।
 লম্পটা ভকতগণে ভূঞ্জিব নিকাৰ ॥
 পাতকৰ ফল ভূঞ্জি নিৰ্ম্মাণ বিধতাৰ ।
 এবাইতে নাপাৰে জানিবাহা সাৰেসাৰ ॥

 এই বুলি মৌন ভৈল প্ৰভু কৃপাময় ।
 দেৱীৰ মনত আসি মিলিল সংশয় ॥
 পাৰ্ব্বতী বোলয় প্ৰভু মহেশ গোঁসাই ।
 নিয়ম সংযম হৰি ভকতিত নাই ॥

 তমু মুখপদ্ম হস্তে ভৈলেক বেকত ।
 পূৰ্বেৰ শূনি আছোঁ এই অৰ্থ সাৰোগত ॥
 হৰি ভকতিৰ কেনে বিষম স্বভাৱ ।
 ভকতি কৰন্তে কেনে নবকত ঠাৱ ॥

 পৰিহাস ভাৱে লয়ে নাম মাধৱৰ ।
 হেলা কৰি লৱে নাম যদি কোন নৰ ॥
 যদি নাম লয়ে জল গাছৰ প্ৰমাণ ।
 তথাপিতো হৰে পাপ নামৰ কীৰ্ত্তন ॥

 আৰু শূনি আছোঁ হেন নামৰ আভাস ।
 মুক্ত হুয়া ছলে সিটো মাধৱৰ পাশ ॥
 কলিত নামেসে বতি নামে মাত্ৰ মতি ।
 গোপনীয় অৰ্থ কহি আছাঁ প্ৰতি প্ৰতি ॥

 অক্ষিলা সম্বলা আৰু লম্পটা ভকতি ।
 ভক্তি মাতৃ পাতি হৰিতেসে কৰে বতি ॥
 হৰিৰ চেফ্টাক কৰে হৰিৰ ভাৱন ।
 কি কাৰণে তাৰ হয়ে নবকত থান ॥

এহি মোৰ সংশয় ছেদিয়ে পশুপতি ।
তোমাৰ যশক গাইবোঁ কৰোহোঁ প্ৰণতি ॥
প্ৰণমিয়া জগতৰ কৃপালু কৰণে ।
ধৰিলা জগত মাতা হৰব চৰণে ॥

পূৰ্ব শুনি আছোঁ অজামিল উপাখ্যান ।
যম কৃষ্ণদূতৰ সম্বাদ বিচুমান ॥
বিষ্ণুদূত হস্তে যম কিঙ্কৰ সকল ।
শুনিলন্তু কৃষ্ণনাম মহিমাৰ বল ॥

পাছে যমদূত সবে যমত পুছিল ।
নামৰ মহিমা যম বজায়ো কহিলা ॥
নামৰ কীৰ্তনে মাত্ৰ গুছয় নৰক ।
মানিবিহি দূতগণ বৈষ্ণৱ জনক ॥

এইমতে নামৰ মহিমা বাৰম্বাৰ ।
তযু মুখে শুনি আছোঁ জগত আধাৰ ॥
দেবীৰ সংশয় হেন শুনি মহেশ্বৰ ।
ক্ৰোধ কৰি পাৰ্ব্বতীক বুলিলা বিস্তৰ ॥

আৰু দেবী তুমি কেনে বিস্তৰ লপস ।
বহু অৰ্থ পায় যেন অল্পতে চলস ॥
ইহাৰ উত্তৰ শুনা থিৰ কৰি মন ।
ভকতি যোগৰ হেতু পাপ বিমোচন ॥

ছয় উৰ্ম্মি যোগ যাৰ আছে নিৰন্তৰ ।
নামত সে গহে কৰে পাতক বিস্তৰ ॥
বেদবিধি নাচাৰে ভকত তৈলোঁ বুলি ।
নাশিল পামৰ সিটো জানিবা সমূলি ॥

ভকতিত মহাপাপ কৰে যিটো জন ।
বজ্ৰলেপ তুল্য হয়ে নাহি বিমোচন ॥
অন্য অৱস্থাত পাপ কৰিয়া আচৰে ।
হৰি ভকতিক কৰি সমূলি উভাৰে ॥

শুনা নৰনাৰী পদ ভবিষ্য সংগ্ৰহ ।
 তেজিয়ো সমস্ত লোক পাপত আগ্ৰহ ॥
 মাধৱৰ চৰণত ভজা অনুক্ষণ ।
 ধৰ্ম্মত থাকিয়া পাইবা বৈকুণ্ঠত থান ॥
 পুত্ৰ-দাৰা ধন-জন সব আকৰ্ষণ ।
 আলজাল মিছা সবে জানি সৰ্বজন ॥
 নেৰা বেদ বিধি বিবৰ্ত্তি নহে যাৱে ।
 বেদৰ নিসিদ্ধ কৰ্ম্ম নকৰিব তেবে ॥
 পাষণ্ড মনুষ্য সমে নকৰা আলাপ ।
 উপজিব ভকতি বিবোধ মহাপাপ ॥
 এতেক জানিয়া শুদ্ধভাৱে ভজা হৰি ।
 বৈকুণ্ঠক যাই সবে সংসাৰ নিস্তৰি ॥
 ভণে কৃষ্ণাচাৰ্য্য দ্বিজ মহামূঢ় মতি ।
 বোলা হৰি হৰি সবে খণ্ডোক দুৰ্গতি ॥
 তাৰ কেত আছে ফল হৰি ভজনত ।
 কহিলোঁ বহুস্থ কথা তোমাৰ আগত ॥
 বেদৰ বিহিত ধৰ্ম্ম যিটো আচৰয় ।
 জ্ঞান শাস্ত্ৰ নিষিদ্ধ পাপক নৰহয় ॥
 হেনয় বিৰত ছয়া যদি ভজে হৰি ।
 সিয়ো অনুক্ৰমে সিদ্ধি পাইব নিষ্ক কৰি ॥
 ভাগ্য বশে নিবৃত্তিত মন ভৈলা যাৰ ।
 হৰিৰ ভজনে সংসিদ্ধি হৈব তাৰ ॥
 শুনিয়োক দেবা শঙ্কা নকৰা মমত ।
 কেনে অজামিলে নিবৃত্তিতে ভৈলা বত ॥
 সিয়ো পাপী নিস্তৰিলা নাৰাণয় বুলি ।
 তাহাৰ উত্তৰ শুনা সাৱধান কৰি ॥
 অজামিল ব্ৰাহ্মণ সে মৃত্যু সময়ত ।
 ছয় উৰ্ম্মি এৰি ভৈলা নিবৃত্তিত বত ॥

এহি হেতু অজামিল লভিল সংসিদ্ধ ।
 হৰি ভকতিৰ আগে কহিলোহোঁ বিধি ॥
 লম্পটা ভক্তিৰ আৰু ছয় উশ্মি আছে ।
 বেদৰ নিসিদ্ধ পাপ কৰ্ম্য হন্তে সাঞ্জে ।
 সেই মতে চলে যিটো নৰ দুৰাশয় ।
 লভিবেক দুৰ্গম যে নৰক নিশ্চয় ॥

ছবি ।

পাৰ্বতী বদতি স্বামা আৰু প্ৰশ্ন কৰেঁ আমি
 ছেদিওক আমাৰ সংশয় ।
 লম্পটাদি ভক্তি সব কাতহন্তে ব্যক্ত হৈব
 কহিয়োক তুমি মহাশয় ॥
 শূলপাণি নিগদতি শুনিয়ো পাৰ্বতী
 ব্যাসৰ ভকতি ধৰি নৰ ।
 বেকুৰ্ঠক চলি যায় হেন দেখি যমৰায়
 মনকষ্ট কৰিলা বিস্তৰ ॥
 কি কৰিব বৈষ্ণৱক নডৰয় ত্ৰিদশক
 এহি বুলি কহিলা দূতত ।
 হেন শুনি দূতগণে বুলিলন্ত ক্ৰোদ্ধমনে
 আনিবো মনুষ্য আছে যত ॥
 এই বুলি প্ৰভু পাপ বুলিয়া নুহিকে ভাল
 বৈষ্ণৱক মোৰ মনে ভয় ।
 নকৰিব মত্তগৰ্ব্ব পৰম বৈষ্ণৱ সব
 জানাহা বন্ধন নাহিকয় ॥
 এহিমতে কৰ্ফচিত জয়া ভাৰ্য্যা সমন্বিত
 হৰিক চিন্তিলা যমৰায় ।
 হদয়ত থাকি হৰি তাক অনুগ্ৰহ কৰি
 দেখাইলন্ত পৰম উপায় ॥

আমাসাৰ পিতৃ চিনায়োক মাতৃ
 ক্লোনোবা খানক গৈল ।
 হেন শুনি পাছে মাতৃয়ে বোলয়
 তোৰ পিতৃ মৃত্যু ভৈল ॥
 তোৰ পিতৃ নাই পিতৃ সঙ্গী আছে
 ত্বৰিতে সঙ্গ লৈয়োক ।
 সচঙ্গ পাতিয়া শিষ্যক ভজায়া
 আছন্ত তাতে যাযোক ॥
 হেন শুনি শিশু পিতৃৰ সঙ্গীৰ
 সঙ্গক পাইবন্ত যায় ।
 হীন বুলি সবে সঙ্গক নেদিব
 তাৰা সবে অবগায় ॥
 পাছে খুজি শূদ্ৰ গুৰুৰ পন্থক
 নাপাইবেক সিটো সঙ্গ ।
 শোকাকুল হয়। থাকিবে বালক
 কৰিব মনত খঙ্গ ॥
 সেহি সময়ত প্ৰবেশি মনত
 বুলিবেক শিষ্য সবে ।
 শুনা শিশু বাণী ভকতিক শুনি
 ধৰিতে পাৰা সত্তবে ॥
 পাছে হেন শুনি অমৃত বচনে
 বালকক সমাধিত ।
 বুলিব মোহোৰ মনোৰথ সিদ্ধি
 হৈবেক জানো নিশ্চিত ॥
 জানিবা পাৰ্ব্বতী এহিমতে শিষ্যে
 লভিব দেবতা বৰ ।
 স্বতন্ত্র ভকতি পন্থত ধৰিব
 কৰিব বেদ বিস্তৰ ॥

শুনা নৰ নাৰী ভবিষ্য সংগ্ৰহ
পদ অতি মনোহৰ ।
তাহাৰ শ্ৰৱণে গুচয় দুৰ্ম্মতি
মোহ ছয়া সৰ্ববিনৰ ॥
হৰি হৰ শব্দ হৃদয়ে ধৰিয়া
সমজ্যাৰ যত লোক ।
যাবদেকে প্ৰাণ থাকে বোলা ৰাম
বুলিয়ে এৰি আনক ॥

অসম-বুৰঞ্জী ।

গদাধৰ সিংহৰ আমোল ।

পূৰ্বে বুঢ়া ফুকনৰ ভয়ত দুজনা গোহাঞিক নগা চান্দত থৈছিলে । গৰ্ভে সহিতে আই কুঞবৌদেও শাস্তিতে মৰিল । এনে দুঃখেৰে ফুৰি দক্ষিণপাটৰ বনমালী বাপুৰ সত্ৰত থাকিল । পাচে বনমালী বাপুএ অনুমতি দিলে, লানমাখু চেটিয়াৰ নাতি চেটিয়া বড়ফুকন বুজাবৰ কাৰণে । পাচে ই কথাতে ভৰ নিদি আপোনাৰ মেৰক চামগুৰিয়া লবাটি ৩দেউ গুচে হেন দেখি সামান্যকপে বোজ বাজ দি উদাসীনৰ হাটিৰ বাজে বাখিলে । ততে থাকি সমস্তে দেখিলে ভকতৰ ঐশ্বৰ্য্য । ফুকন বাজখোৱা হাজৰিকা বড়া শইকিয়া পৰ্য্যন্তে ভকতৰ পৰা হৈ যায় । সেইক্রমে আদি সকলো সত্ৰতে বুজিলে । এদিন ডেকা বাপুএ তামুল খাই পিক পেলালে, তাৰে ছিটা কাপোৰত পড়িল । সেই কাপোৰ পিকৰ ছিটা সহিতে সেই দিন ধৰি চুঙ্গিৰ ঘৰত বান্ধি থৈছিলে । এনেকপে অসন্তোষ দিলে । পাচে ছোট বনমালী বাপুত ভবসা নাপাই আপুনি আগ বাঢ়ি কলিয়াবৰলৈ গৈ গড়গঞা সন্দিকৈ ফুকন, চাৰিঙ্গিয়া ফুকন এই দুই জনাত আশ্ৰয় কৰি বন্দৰ বড়ফুকনক উপাই মন্ত্ৰণা কৰি বশ্য কৰি দিহিঙ্গীয়া বড়ফুকনক বঙ্গাল মাৰো বুলি গড়গঞাৰ পৰা অনাই একে যুগুতি হৈ তুংখুঙ্গিয়া কোঞবক টিপাম বজা পাতি ২০ দিন থাকি চেটিয়া ফুকনে বনমালী বাপুৰ কথাকে লৈ ফুকন বাজখোৱা লৈ সোণৰ খাৰু, টেমি, কেৰু কুম্মীন কুয়াকাপোৰ দিলে । সকলেও বাখিলে, সন্দিকৈ নেওগ ফুকনে খামৰাক চাৰিঙ্গিয়া ফুকনে নাবাখিবৰ দেখি চেটিয়া ফুকনে ভয় হৈ সকলোলৈকে কথাদি ২ দিন চকি দি সাবধানে থাকি আন দিন চেটিয়া ফুকনে টিপাম বজা গুচাই ৩দেউ পাতি প্ৰথমে সেৱা কৰিলে । পাচে সকলোৱে সেৱা কৰিলে । শক ১৬০৩ আষাঢ়ত ।

সেই দুই জনাই ৩দেউ পতাৰ গুল, অন্ত ডাল পত্ৰহে । পাচে সকলো উজাবলৈ ধৰিলে । পাচে ছোট বনমালী বাপুএ আগ বাঢ়ি আহি বড় ফুকনক বুজাই ওলোটাই বাখিবলৈ ধৰিলে । ৩দেউ শুনি খং কৰি উজাই গৈ চামগুৰিয়া বজাক ভাঙ্গি গড়গঞা নগৰত শ্ৰীশ্ৰীগদাধৰ সিংহ ৩দেউ স্থিত শক ১৬০৩ শ্ৰাবণৰ ২৪ দিন যাওঁতে

চন্দ্ৰবাৰ । পাচে লবাটি ৩দেৱক নামকপিয়া পাঠোঁ বুলি নামকপলৈনি নিৰস্ত কৰিলে । পাচে ১৬০৩ শকত মাস ফাগুন চন্দ্ৰবাৰ ২৩ দিন গতে পাত্ৰ মন্ত্ৰী সকলোৰে সমালোচন কৰি বোলে, ১৫৯৩ শকত মেটেকিয়াল লালুক বড় ফুকনে গুৱাহাটীৰ থানা বঙ্গাললৈ এড়ি দিলে । ১৬০০ শকৰ ফাগুনৰ ১৪ দিন গতে বুধবাৰ লোকজন সহিতে নবাব মঞ্জুৰ খাঁয়ে গুৱাহাটীৰ গড় ললেহি । ৩ বৎসৰ পাচ মাহ অধিকাৰ কৰিলে । তদনন্তৰে ডাঙ্গৰিয়া সকলোৱে ৩দেৱেৰে সমালোচন কৰি চাৰি অধিক ষড় দশ শতং শাকে আষাঢ়ত গুৱাহাটীৰ থানা লবলৈ আঞ্জা কৰিলে । লানমাথু চেটিয়া বড় ফুকনে, দিলিহিয়াল বুঢ়া গোহাঞিৰ বংশ চেঙ্গলাই ফুকন, ফুল বৰুৱাৰ পুতেক পানি ফুকন, শলাল বড় গোহাঞি, গড়গাঞিৰ পৰা গল । লাপেটি ফুকনৰ পুতেক পানি দিহিঙ্গিয়া বড়বৰুৱা, পিকচাই চেটিয়াৰ নাতি শালোঁ ফুকন এহি সকলক কতিপয় দিন আছোঁতে ৩দেৱে সিংহাসনত বহি পুছিলে বোলে গুৱাহাটীৰ মঞ্জুৰ খাঁক খেদিবাৰ কি বোলে । ৰাজা ৰাজ্য হলে যুদ্ধ কৰিবাক লাগে ইধৰ্ম্ম । শত্ৰুৰ অধীন হৈ থাকিতে ভাল নুই । পাচে মন্ত্ৰীসবেও প্ৰশংসা কৰিলে বোলে আমাৰো যুক্তি এয়েহে । ৩দেৱৰ আদেশে প্ৰাণটান্ধি যুজিম । ৩দেৱৰ ধাৰ লোণ চাউলৰ সৃজিব পাৰিম । পাচে ৩দেৱে দৈৱজ্ঞদেৱৰ ঠাইত স্মিলে । সিহঁতে বোলে ভাদ্ৰত যুদ্ধ যাত্ৰা হৈ আছে, বঙ্গালক জিনি কামৰূপ ভোগ কৰিব লাগে, এহি যোগত পূৰ্বে ৰামচন্দ্ৰ সমুদ্ৰ তৰি ৰাৱণক বধ কৰিছে । পাচে ৩দেৱে সকলোকে বটা প্ৰসাদে আঞ্জা কৰিলে সকলো আহিল । উত্তৰে বাঁহবাড়ী ধৰিবলৈ পিকচাই চেটিয়াৰ নাতি ডেকা ফুকন, বড়গোহাঞি ফৈদিয়া নামডঙ্গিয়া ফুকন, বুঢ়াগোহাঞি ফৈদিয়া চেঙ্গধৰা ফুকন, বড়গোহাঞি ফৈদিয়া গজপুৰিয়া ৰাজখোৱা, নামডঙ্গিয়া ফংপুং নামডঙ্গিয়া ৰাজখোৱা, চৈয়নিয়া সন্দিকৈ ফৈদিয়া তৰুৱা, দিহিঙ্গিয়া নেওগ ফৈদিয়া বড় অভয়পুৰীয়া, তৰ শলগুৰিয়া লাহন ৰাজখোৱা, নেওগ আৰু দখিনে সোণাপুৰ ধৰিবলৈ লানমাথুফৈদিয়া উপৰ দৈয়ঙ্গিয়া ৰাজখোৱা, আঠগঞা নগঞা ৰজা লগুৱাত হাজাৰ গড়গঞা সন্দিকৈ ফৈঃ নাম দৈঃ ৰাজখোৱা, ডিমৰুৱা ৰজা, পাণবড়িয়া ৰজা, দিহিঙ্গিয়া বড়বৰুৱা, গড়গঞা সন্দিকৈ, নেওগ ফুঃ, চাৰিঙ্গিয়া ফুকন, লানমাথক ফৈঃ পুথাউ ফুঃ, দিখৌমুখিয়া ৰাজখোৱা নেওগ, লুইতে ভটিয়াই লানমাথক চেটিয়া বড় ফুকন ফুল বৰুৱাৰ ভতিজাক পানি ফুকন, বৰ বৰুৱাৰ পানি দিহিঙ্গিয়া ৰাজখোৱা, ৰাইডঙ্গিয়া হাজৰিকা, নড়া নেওগ, মিৰি সন্দিকৈ ফৈঃ পানি শল গুৰিয়া ৰাজখোৱা । আৰু সেই সময়তে মঞ্জুৰ খাঁৰ উকিল শ্যাম সিংহক পঠালে । পাচে বৰবৰুৱা শুনি বোলে শ্যামসিংহক পঠোৱা বড় ভাল নহে । এই বুলি কৰ্ণ-

ভূষণ কটকীক পঠালে। সৰিয়হ তলিত ভাত খাওঁতে কৰ্ণভূষণে পাই ফিৰাই নিলে। পাচে দুইক নি শিলাত বড়ফুকনে লগ পাই সুধিলে বোলে ভাই নবাবক যি বুলিলে তাক নকবিলে। ওদেৱৰ আজ্ঞা নকবিলে পাবো নেকি? পাচে শ্বামসিংহে বোলে দেও ভালা নবাবো তৈয়াৰ হৈ আছে। এহিকপে কথা বার্তা হৈ ভটিয়াই আহিল। শ্বামসিংহকো নিলে। এহিকপে উত্তৰে দক্ষিণে নাৱে কাজলি পালেহি। পাচে আসামৰ লোক সবহ দেখি কাজলি, পানিখাতি, কুকুৱা তিন ঠাইৰ থানা এড়ি বঙ্গাল গুৱাহাটী সোমালগৈ। বাঁহবাড়ী থানাকো তকুৱা মানুহে মাৰিলে। ঘোড়া বলধি কিছু পালে। সোণাপুৰৰ থানাকো মাৰিলে। বঙ্গালো কিছু পৰিল, ঘোড়া আহিলা কিছু পালে। জয়চুৱাবৰ লোকো ভাগি গৈ ইটাখুলি সোমাল গৈ। এহিকপে থানা সকল মাৰি নাৱে তবে ইটাখুলি চাহবুকজত ধৰি গৈ উমানন্দতো বড় হিলৈ পাতিছিলে। দক্ষিণে দিহিঙ্গিয়া বড়বকুৱা নেওগ ফুকন, চাৰিঙ্গিয়া ফুকন, নাম ডঙ্গিয়া ফুঃ, পুখাও ফুঃ, কাৰ্লো ফুকন এই সকল শৰণিয়া পৰ্বতৰ আগত গড় বান্ধি ৰহিল। পাচে ইটাখুলিৰ পৰা বঙ্গাল ওলাই আহি শৰণিয়াৰ কোঠত ধৰিলে, নোৱাৰি পুনৰ ইটাখুলি সোমালগৈ। জয়ন্তিসিংহে নাৱেও অনেক প্ৰকাৰে যুক্তিলে, নোৱাৰি নাৱৰ ভিতৰ সোমাল। পাচে চৌভিত্তি বেঢ়ি ধৰিলে। একো প্ৰকাৰে নাৱৰ পৰা নোলাই, যদি মাধচৰণে গা কৰে তেবে ওলায়। পাচে মাধচৰণে কোঁপতিয়াই গা কৰিলত, জয়ন্তিসিংহে হাতত ধৰি ওলাই ঢাল তৰোৱাল পেলাই বোলে, ওদেৱৰ শৰণাগত হলোঁ, ভাই মাধচৰণ আমাক ঈশ্বৰে যেখন বন্দী কৰালে তেখন জানিবি নবাবো বন্দী হৈল। পাচে আমাৰ মানুহে আৱৰি ধৰি আনিলে। উত্তৰ কোলে শলাল বড়গোহাঞিঃ, চেঙ্গলাই ফুঃ, সদিয়াল মৰঙ্গিয়া আনো লোক জন চাহবুকজৰ সম্মুখে আছিলে। লোহিত্যৰ উত্তৰকোলে নাৱে চেটিয়া বড়ফুকন দক্ষিণে পানিফুকন। পাচে বঙ্গালে নোৱাৰি যুদ্ধ হাৰি ভাদ্ৰৰ ১ দিন গতে প্ৰভাতে ইটাখুলিৰ পৰা আনি আকবৰ লোক জন কিছু লগত লৈ নাৱে পাৰ হৈ মঞ্জুৰখাঁৰ ঠাইলৈ গল। তাক যাবৰ দেখি দেবপৰ বেলা হলত আপোনাৰ গা বাখি মঞ্জুৰখাঁ নাৱে পলাই বঙ্গামাটি সোমালগৈ। সতমল আলিআকবৰ লগত গল। তাৰ বজা ইন্দ্ৰমণি, দলসিংহ, কবিৰ খাঁ প্ৰমুখে ভাগি গৈল। পাচে চেটিয়া বড়ফুকন গুৱাহাটীতে ৰহিল। বড়বড়ুৱা প্ৰমুখে সকলো নোৱালোক মানাহ পৰ্য্যন্তে খেদি গৈল। মঞ্জুৰখাঁক ধৰিব নাপাৰিলে। ঘোড়া মহ গৰু বন্দুক তৰোৱাল জামদাৰ নাও ইত্যাদি বহুত পালে, ধন মাল বিস্তৰ পোৱা গল। শক ১৬০৫।

১৬০৬ শকত গড়গঞা সন্দিকৈ বড় ফুকন হলত, চাৰিঙ্গিয়া ফুকন মহাৰাজাক সেৱা কৰিবলৈ গল। সেই সময়ত গোহাঞিৰ নাতিয়েকে লোভগুৰিৰ পুতেক জন্মিয়ে মোতিবিয়ে তাজাং চেটিয়ায়ে ঠামহ হাজৰিকায়ৈ উমাই ঠিয়াৰ ভায়েক আশুল কোঞৰৰ নাতিয়েক বেবেজিয়া হাজৰিকা কমলা পতিয়ে, এই বোৰে নাহৰ কোঞৰৰ পুতেকক আনি গদাধৰসিংহ ৩দেৱক দ্ৰোহ চিন্তিবলৈ আলোচন কৰিলে। এই কথা চাৰিঙ্গিয়া ফুকনতো সিহঁতে জনালে। ফুকনে বোলে ইঠাইৰ আমি একো নহয়, গুৱাহাটীত হে মানুহ। এতেকে মই থাকোঁতে তহঁতে একো নকৰিবি। বিদাই কৈ চাৰিঙ্গিলৈ গলে যিখান হয় কৰিবি। এই কথা ঢেকিয়াল বেতমেলা শয়কিয়ায়ে নাৰদ বড়ায়ৈ বুঢ়া চেটিয়াত কৈ মহাৰাজাত জনালে। ৩দেও এই বোৰক গোটাই সোধপোচ কৰি কথা হয় হেন দেখি সিহঁতক দণ্ড কৰিলে। ফুকনকো চাৰিঙ্গৰ পৰা আনি নিৰ্ভয় বচন বুলি বটা প্ৰসাদ দি গুৱাহাটীলৈ পঠাই দিলে। এই এক কথা, আৰু চাৰিঙ্গিয়া ফুকনৰ লড়ি মাক তিনটি ভায়েক মাজিঞোজনাবজাব টুকৰিয়াৰ জীয়েক কুঞৰীৰ পুতেকটিক গুৱাহাটীলৈ পলুৱাই আনিছে হেন ৩দেৱে শুনি তেওঁকো তেওঁৰ বায়েকক লচু খোৱাৰ ঘৰৰ বড়গাভৰুকো কুঞৰীকো মাৰিলে। বড়ফুকনলৈকো ৩দেৱে বুলি পঠালে, চাৰিঙ্গিয়া ফুকনৰ কোঞৰটি নিছে হেন যে শুনিছোঁ, ফুকনে বহুশ্ৰে ভালৰূপে বিচাৰ কৰিব। এইৰূপ কথা গাত লাগিবৰ হেন দেখি চাৰিঙ্গিয়া ফুকন মহাভয় হৈ সন্দিকৈ বড়ফুকনত কলে, বোলে মোক কিৰূপে বক্ষা কৰা। বক্ষা পৰো যেন নেদেখোঁ। পাচে বড়ফুকনে বোলে মহাৰাজা সোধপোচ কৰি শুদ্ধহে কৰে, ভয় নকৰিবা, একো নাই। মোক যিকপে দেৱতায়ে মোৰ বুলিছে তাক তুমি জানা। মোৰ ডিঙ্গি ওপৰ তোমাৰ ডিঙ্গি তল। বক্ষা পৰিম হেন জানিবা, এনেকপে অনেক বুজালে। পাচে দীঘলা বুড়া গোহাঞিৰ জকাইচুকিয়াক গুচাই বড়গোহাঞিক দিলে। কথাৰ বিধাৰণ দেখি মূৰ হাঁচটি এখন চেঙ্গৰাই ফুকনক দিলে বোলে এই হাঁচটি বড়ফুকনক দেখাই মোৰ অৰ্থে মাতিব। মানুহ যে গুচালে দেহ বক্ষা নপৰে হেন জানো। পাচে চেঙ্গৰাই ফুকনে পানিফুকনত নামডঙ্গিয়া ফুকনত বুঢ়া গোহাঞি যিকপে বুলিছিল সকলোখানি কলে। পাচে তিনিও বোলে বড়ফুকনত আমাৰ চাৰিৰো মানুহ গৈ এই খান জনাওক গৈ। সেই চাৰি মানুহে আহি বুড়া গোহাঞি যিকপে বুলিছিল হাঁচটি দেখাই সেইৰূপে জনালত বড়ফুকনে বোলে আমাৰ ৰাজ্যত তিনি জনা গোহাঞি ডাঙ্গৰ মানুহ, ই অযুগুত বচন কয় বুলিছে। অকথা অসুয়াৰ পৰা যি হৈ গৈছে তাক সকলোৱে দেখিছে শুনিছে। আমাৰ পৰা এই

খান হে হবলৈ আছে । মহাৰাজাক যেতিয়া সেৱা কৰিবলৈ বাওঁ গোহাঞিৰ অৰ্থে চাৰি আখৰ মাতিব পাৰে । পাচে চাৰিঞ্জিয়া ফুকনে গড়গাঞিৰ ভাল বতৰা শুনি ফুকনৰ কথাত ভবসা নকৰি পাচে যুগুতি কৰি বোলে চেটিয়া ফুকনক ফুকন ভাঙ্গি সন্দিকৈক ফুকন লৈ ওদেৱলৈ জনাই গলত আমাৰ কথাকে বাখিলে, এতিয়া যে আমাৰ কথাৰে একে নাহে এতিয়াও আমি যুগুতি হৈ পানিফুকনকে ফুকন লৈ জনাই পঠালে, বড়বকৰাত সংশয়েৰে নুবুলিব নোৱাৰিব, অবশ্যে বুলিব । এই যুগুতি কৰি সিপাৰৰ দপদৰত এঠাই হৈ হিলৈ কাণ্ড ধনু তৈয়াৰ কৰি বড়ফুকনৰ ঠাইলৈ মানুহ পঠাই বুলিলে, বোলে আগে যে নিদান হলে বাখিম বুলিছিল, এতিয়া চাৰিঞ্জিয়া ফুকনৰ নিদান হৈছে কিৰূপে বাখে বাখকহি । আমি যে তোমাক নেড়িছোঁ । আমাক যদি তেৱেঁ এড়ে আমিও এড়িম । এই কথা শুনি ফুকনে বোলে সিবোৰ যি যুগুতি কৰি এঠাই হৈছে এই কথাও মই জনা নাই, এইৰূপে ৰক্ষা কৰিম হেনো বোলা নাই । এতিয়াও মোৰ কথা যদি শুনে সিবোৰ ঘৰাঘৰি গুচি আহক । চাৰিঞ্জিয়া ফুকনক যে অবশ্যে ওদেৱে ক্ষমা কৰিব সিবোৰৰ পো নাতি লৈকো ভাত নামাবিব । এই কথা বুলি গলত পানি গঞাদি সিহঁতক পঠাই দিলে । সিহঁতো গৈ ফুকনে যি বুলিলে সকলো বোৰ কলে । ফুকন বোৰে বোলে ইকথাই কথা নহয়, ফুকনে আপুনি আহি যি বুলিব লগা বোলক হি । নাহে যদি তাকো নিশ্চয় কৈ বুলি পঠাব । পাচে সি স্থলত আহিলত সিহঁতক চৰাতে থৈ পানি গঞা গৈ ফুকনত জনালত, বোলে কথাৰ ধাৰণ লৰা বতনপুৰিয়া সিঙ্গৰা দৈয়াল বকৰৰ পুতেক তাক শুনি নাওবৈচাৰ হাজৰিকা বলিমৰা এই হঁতক দেখো সিবোৰৰ লগত দেখো কাণ্ড ধনুৰে তৈয়াৰ হৈ আছে । ফুকনো বোলে মোৰ লগৰ মানুহ কোন আছে কোন নাই চাবাদ মানুহ দি চালে, দুলীয়া লগুৱা মাতৰ হে আছে, আন সকলো গল । ফুকন বোৰৰো যি মানুহ আহিছিল সিহঁতত সুধিছিল বোলে কি বুলিছেক, সিহঁতে বোলে আহে নাহে নিশ্চয় কৈ সুধি আহ গৈ । ফুকনে বোলে মোৰ লগৰ মানুহ আগে সিবোৰে নিলে, এনে বিধাৰণ কথাত মই কেনেকৈ যাম । পাচে এইহঁতে গৈ জনালত, ফুকন বোৰে ফুকনৰ মানুহ বাটিলৈ, চাৰিঞ্জিয়া ফুকন পানিফুকনৰ ঘৰতে থাকিল, আন বোৰ ঘৰাঘৰি গল । বকতিয়াল হৰিধন পাঞ্চনি ওদেৱৰ ঠাইৰ পৰা পালেহি । সিপাৰৰ দপদৰত মেল হল । পাচনিয়ে বোলে আন দিন দক্ষিণ পাৰৰ দপদৰত হে মেল হয় । বড় ফুকনৰ নামে লিখা আহিছে । বড় ফুকনো নাই মহাৰাজা ওদেৱৰ বটা সোণৰ কেৰু কুনমিল কুনুখায়েৰে কাপৰ আহিছে ওদেৱৰ আজ্ঞা বা কেনেকৈ কম বটা প্ৰসাদ বা

কেনেকৈ দিম । পাচে চাৰি ফুকনে বোলে সিপাবৰো ইপাবৰো ওঁদেৱৰহে দপদৰ, আত একো দোষ নাই । আমি বড় ফুকনক মাতি পঠিয়াইছিলোঁ নাহে । আমাৰো মানুহ দিওঁ তোমাৰো মানুহ দিয়াঁ মাতি আনকগৈ । পাচে কুকুৰাচোৱা গাঞমুৰাক দিলে, নিলোহি । পাচে মহাৰাজাৰ যি লিখা দিছিল তাক মাতিলে, বোলে চাৰিঙ্গিয়া ফুকনক যি বাদ দিছিল তাক মই সোধ পোচ কৰি যি দুই একৰ কথা লৰচৰ হল তাকো দণ্ডকৰা গল । আগেয়ো সিহঁতক বুলিছোঁ, দুই এক অপৰাধকো ক্ষমা কৰিম হেন । সন্দিকৈ ফুকনক মই যিকপে মোৰ বুলিছো তাক সকলোৱে জানে । ফুকনে মাতিলত চাৰিঙ্গিয়া ফুকনৰ যি কিছু অপৰাধ হৈছিল তাকো মই ক্ষেমিলোঁ । বড়ফুকনৰ বাক্য বচনে নবলে অসূয়া অপ্রীতি কৰিলে এনেকপৰ যি হৈ গৈছে তাক সবেৰো দেখিছে । পাচে বটা পিন্ধি ওঁদেৱক সাত সেৱা কৰি বড়ফুকনৰ লগৰ যি মানুহ নিছিল তাক এড়ি দিলে । আন সকলো ঘৰাঘৰি গল । চাৰিঙ্গিয়া ফুকন বড় ফুকনৰ ঘৰলৈ আহিল । দুয়ো একে লগে বহি কান্দিলে বোলে কোন বিধাতা নো দুইকো ভেদ লগালে । এই বুলি কাপৰ এসাজ দি পঠাই দিলে । আগ দিনা হৰিধন পাচনি উজাই গৈ এখেৰ সকলো কথা ওঁদেৱত জনালত, বুঢ়া পাঞ্চনি কো কলিয়া কটকীকে ও গোহাঞিৰ তিনিটা ভাল মানুহকে বড়বৰুৱাৰ ফুকন বোৰৰো একোটা ভাল মানুহ, এই সকলক পঠাই দিলে । মোৰ কাকো মাৰিব কাটিবলৈ এনে খান চিন্তত নাই । তেওঁ যে সিহঁতকো দোখান কৰিম হেন চিন্তত সংশয় হৈছে অশ্রুক্রান্ত হাত জোবোৰাই বুঢ়া পাচনিয়ে কলিয়া কটকীয়ে শপত কৰাব, এই খান বুলি মহাৰাজা যদি তোমালোকক কোনো খান কৰে তপ ধৰ্ম যি কৰিছো সি ভ্ৰষ্ট হব । ও জনা গোহাঞিৰ মানুহে ও বড়ুৱা ফুকনৰ মানুহেও এইকপ শপত কৰিব, মহাৰাজাক যদি অহিত চিন্তো খাব পিন্ধিব নাপাম, অল্লায়ু হম, ৰাজাৰ খাণ্ডাত কটা যাম, বড় ফুকনকো যদি অসূয়া অপ্রীতি কৰোঁ । এই বুলি শপত কৰে যদি তেহে কাৰো চিন্তত একো নাই হেন জনা যাব । পাচে সকলোৱে হাত জোবোৰাই শপত কৰা হেন জনালত, পিকচাইৰ নাতিয়েক ডেকা ফুকনৰ লগত তামুলীক পঠালে । সি বুঢ়া গোহাঞি ফুকনৰ আগত দুই ঠাৰিয়ে শুনে হেন কৰি এইখান বুলিলে, বড় বৰুৱা নাওবৈচা ফুকন ডেকা ফুকন তিনিয়ো বুলি আহিছে চাৰিঙ্গিয়া ফুকনক আমি নেৰোঁ । এই কথা বুঢ়া গোহাঞি ফুকনে বড়ফুকনত জনালে । বড়ফুকনেও বুঢ়া পাচনিত কলে । বুঢ়া পাচনি সহিতে যি আহিছিল উজাই গৈ মহাৰাজাত জনালে ।

পাচে মহাৰাজাও জানিলে সিহঁতৰ চিত্ৰ শুদ্ধ নহয় । এতেকে মহাৰাজা আপুনি শকত ববলৈ যত্ন কৰি বহিল । পাচে এই কথা ফুকন বোৰে শুনি চিন্তিত খাৰি দিব নোৱাৰি যুগুতি কৰি চাৰিঙ্গিয়া ফুকনৰ লগলৈ হাজৰিকাবোৰক পঠালে । সিহঁতেও আহি ইটাখুলি সোমাই চাৰিঙ্গিয়া ফুকনে গড় দি তৈয়াৰ হৈ বল । সিপাবৰ দপদবতো সবে একে ঠাই হৈ সাৱধান হল । এই কথা শুনি বড়ফুকন বুঢ়া গোহাঞি ফুকন ওপৰ দৈয়ঙ্গিয়া নাম দৈয়ঙ্গিয়া এই বোৰ বড়ফুকনৰ ঘৰত তৈয়াৰ হৈ বল । পাচে বড় ফুকনক তৈয়াৰ হৈ ববৰ দেখি সিবোৰেও মিছা এখান কাকত কৰি সবাকে শুনাতে দপদবত । এই লেখিছিল, গড়গাঞত সবাই ঘাটিয়াবো একে কথা হল । আমি গড়গাঞত ধৰিম । সবাইঘাটতো বড় ফুকনক ধৰিব । সবাইঘাটিয়ায়ে চাৰিঙ্গিয়া ফুকনে বোলে আমাৰ কথায়ে বয় নেকি ? এইখান কৰিছোঁ তাৰে মোৰে একে কথাবে পৰা কৰা গৈছে । পাচে বড় ফুকনে শুনি বোলে মহাৰাজাক বাখিবৰ নিমিত্তেহে যত্ন পুৰুষাৰ্থ । ৰাজাকো যে বাখিব নোৱাৰিলো মোৰ অৰ্থে কি যত্ন লাগে । এই বুলি চাৰি ফুকনে মানুহ পাঠালত, সকলো মানুহ এড়ি দি ঘৰ সোমাই থাকিল । পাচে বড় ফুকনৰ মানুহসবো বাটি ললে । বড় ফুকনক বলিমবাক ৰখীয়া দি থলে । পাচে ওদেৱে ভটিয়াই আহি চামধৰা গড় ললেহি । গড় আওতাই বালিগড় বান্ধি হিলৈ পাতি তৈয়াৰ হৈ বহিল । পাচে ওদেৱে কলিয়া কটকীক পঠাই বুলিলে চাৰিঙ্গিয়া ফুকনক ভাঙ্গি খনিকৰ বড় বৰুৱাক ফুকন পাতি বুঢ়া গোহাঞি ফুকনৰ সলনি ডেকা ফুকনক পাতিব আৰু মহাৰাজা বুলিছে সিহঁত মাত্ৰ আহক মই একো নকৰো । আৰু বড় ফুকন আনো ফা ফুকন কোন কোনে কৈ আছে শীঘ্ৰে জানি আহগৈ । আৰু বুলিছে তোমালোকৰ সবাবে ভাই পোৱে বোলে এশ ছকুৰি লোকৰ পৰিয়াল আমি এখেত আছোঁ, একোটা মানুহহে তত আছে । সিহঁতে যদি আমাক এড়িলে আমিও সিহঁতক এড়িলোঁ । একোটাৰ লগত আমি সবে মৰিব পাৰো নেকি । এইৰূপে কটকীয়ে বুলিলত, চাৰি ফুকনে বোলে উজনিৰ কথা কটকীৰ মুখত শুনিলা । ভাটি দিকৰ কথা, কাজল পদ্মপাণিক পাচে ছুয়ে কলে বোলে ডাঙ্গধৰাৰ পুতেকে দোৰোগাৱে কৈছে বোলে সকলো লোক তৈয়াৰ আছে । যেখন ফুকনবোৰে জনাই তেখন আমি যাম । পাচে কলিয়া কটকীয়ে পানি ফুকনক বুলিলে বোলে কি মিছা কথা কব দিয়া । ককায়েৰ বড় বৰুৱা জীয়েৰ বড়কুণ্ডৰী আৰু নো কি হব খোজ । পাচে চাৰি ফুকনে বোলে আমি নগা লৰাৰ বন্দী নহওঁ ওদেৱৰ হে বন্দী । আমি দেখোঁ একো অপৰাধ কৰা নাই, বড় ফুকনেৰে বোলাবুলি কৰিছোঁ । দেৱতা দেখো আমাক কাটিব মাৰিবলৈ

কলিয়াববলৈ খেদি আহিছে । একোৰূপে দেহ বক্ষা নপৰে হেন দেখি এই খান কৰিছোঁ । দিল্লীৰ পাৎসাও শূনিব আপোনাৰ বন্দীক মাৰিবলৈ আনো ৰাজা খেদি আহিছে । এতেকে আমাক মৰা কটাৰ পৰা তেওঁৰ একো যশস্বা নাই । আমাৰ পৰা যদি কোনো কথা হয় কাললৈ কথাহে থাকিব । এতিয়াও দেৱতা উজাই যাওক আমাৰো ভয় গুচিলে, ওদেৱৰ চৰণত পৰিম গৈ, আৰু দুই চাৰি আখৰ প্ৰাৰ্থনা কৰি কলিয়া কটকীক পঠাই দিলে । সিঠাই পালত গৈ পুনৰ্বাৰ বুঢ়া পাচনিকে কলিয়া কটকীকে ৩ গোহাঞিৰ তিনটা বৰ বড়ুৱা ফুকন বোৰৰ একোটা মানুহ পঠাই দিলে । সিহঁতে আহি বোলে মহাৰাজা এই খান বুলিছে । তোমালৈকে যে সংশয় কৰা, গলে কোনো খান হয় হেন বুলি, আমাক হাত জোবোৰাই অশ্ৰুক্ৰান্ত শপত কৰিব দিছে । আতে ৰাজে বোলে আমাৰ সমলিয়া নাওমানে যি, কলিয়াবৰত ৰাখিলে কি খাই জীম । পাচে চাৰি ফুকনো ঢাকৰিব যাই শিৰি ধন এৰি বুলি চাউল লৈ ৰাজক দিলে । পাচে পানিফুকনে উভয় শঙ্কটত পড়ি হাত জোবোৰাই শপত কৰাই নিৰ্ম্মল ৰাজখোৱা সহিতে উজাই গল । পাচে বড় ফুকন বড়গোহাঞি ফুকন ২ দৈয়ঙ্গিয়া ৰাজখোৱা আশ্বল চঙ্গ নেওগ বাইলুং নেওগ পানিফুকনৰ পুতেক আৰু দুই চাৰি হাজৰিকা সহিতে মঙ্গলবাৰে দপদৰত একে ঠাই হৈ ৩ ফুকনক ধৰিবলৈ যুগুতি কৰিলে । এই কথা তিনি ফুকনে শূনি বড় ফুকনকে গধূলী ধৰি চাৰিঙ্গিয়া ফুকনৰ ঘৰতে বন্দী কৰিবলৈ যুগুতি কৰিলে । এই কথা বড় ফুকনে ভূপাই মঙ্গলবাৰলৈ বাট নাচাই দেওবাৰেই সকলোলৈকে জান দি দপদৰত বহি তিনি ফুকনলৈ তিনটা কটকী পঠালে । বোলে কলিয়াবৰৰ পৰা চাৰিঙ্গ ৰজায়ে দিহিঙ্গিয়া ফুকনে আহিছে । সন্দিকৈ বড়ফুকনক বড়ফুকন পাতিলেহি, তোমালোকক মেললৈ মাতিছে । সিবোৰে বোলে কি মিছা কথা ক । এইবুলি নাম ডঙ্গিয়া ফুকন আহি অশ্ৰুক্ৰান্ত হিলৈ পাতিলেহি । চেঙ্গৰাই ফুকনো লুইতৰ কোখে কোখে হিলৈ পাতিলেহি । চাৰিঙ্গিয়া ফুকন ইটাখুলিত তৈয়াৰ হৈ বল । দিখৌমুখিয়া ৰাজখোৱা নড়ায়ে নৱত উঠি উজাই ভটিয়াই আছিল । পানি ফুকনৰ মানুহে সহিতে পানি দিহিঙ্গিয়া ৰাজখোৱা ঘৰতে তৈয়াৰ হৈ বল । পানিশলগুৰিয়া ৰাজখোৱা বড় পুতেক আছিল, বড়ফুকনে মাতি পঠালে নাছিল, ঘৰতে ছুৱাৰ বান্ধি আছিল । পাচে বড় ফুকনে বুঢ়া গোহাঞি ফুকনে দপদৰতে থাকিল । ৰাজখোৱা হাজৰিকা গৈ ইটাখুলিত চাৰিঙ্গিয়া ফুকনক বেঢ়ি ধৰিলে গৈ । অলপ খাৰ গুলি মাৰিলত চৰিঙ্গিয়া ফুকনৰ লগৰ মানুহ ভাগিল । চাৰিঙ্গিয়া ফুকনক ধৰি আনিলে । ফুকনক ধৰিবৰ দেখি নামডঙ্গিয়া ফুকনে চেঙ্গৰাই ফুকনে

যি অশ্বক্ৰান্তত, লুইতৰ কোখত হিলৈ পাতি মাৰিছিল এড়ি ঘৰ সোমালগৈ । চাৰিঙ্গিয়া ফুকনক দপদৰত বন্দী কৈ থৈ গবাং ঘোড়াচোৱাত কৈ তবে ঘোড়াৰে জনাই পঠালে । সাবধানে বড় ফুকনো দোপদৰত ৰাতি থাকিল । সেই ৰাতিয়েই নামডঙ্গিয়া ফুকন তামুলী সহিতে সেন্দুৰীঘোপাৰ বাটে পলাল । পাচে পুৱা হলত বড়ফুকনে শুনি মানুহ দি বিচৰাই চেঙ্গৰাই ফুকনকে নামডঙ্গিয়া ফুকনৰ পুতেককে আৰু যাক যেনেকৈ পালে ধৰি আনি দপদৰত বন্দীকৈ থলে নি । পাচে ৩৮দেৱৰ ঠাইত ঘোৰাচোৱায়ে জনালত, বড় ফুকনকে যাব দিলে, পদকীয়া বোৰকো নিব দিলে । পাচে বড়ফুকন কলিয়াবৰ পালত গৈ ডাৰি চুলি দেখি ৰাজা প্ৰজা সকলে মৰম কৰিলে । পাচে পদকীয়া চাৰিঙ্গিয়া ফুকনকে চেঙ্গৰাই ফুকনকে নাম ডঙ্গিয়া ফুকনৰ পুতেককে ডুমুনী শিলাত তিনিওকো টঙ্গনিয়াই মাৰি ভুব বান্ধি শূলত বহাই উটাই পঠালে । নাওবৈচা হাজৰিকাক বলিমৰাক কাটি মূৰ শূলত দিলে । পাচে দীঘলা বুঢ়া গোহাঞিক ভাঙ্গি মো গোহাঞিক বুঢ়া গোহাঞি পাতিলে । চাৰিঙ্গিয়া ফুকনৰ সলনি খনিকৰ ফুকন, পানিফুকনৰ সলনি বেলেগতিয়া ককায়েক, নিৰ্ম্মল ৰাজখোৱাৰ সলনি ছুৱৰাৰ পুতেক এই বোৰক সলাই সৰাই ঘাটলৈ বিদাই দি মহাৰাজা গড়গাঞলৈ গল । নামডঙ্গিয়া ফুকন যি পলাইছিল ভড়লি চকিত পাই ধৰি নিলে । পাচে ৰজাহাটত টঙ্গনিয়াই মাৰি শূলত বহুৱাই থলে । হাজৰিকা বোৰকো কাটি মূৰ শূলত দি থলে । পানি ফুকনক নিৰ্ম্মল ৰাজখোৱাক ঘৰলৈ খেদিলে । পাচে ৰঙ্গা ববাহীয়ে বঙ্গাল অনা গোচৰ দিলত পানিফুকনক আনি পুৰণিহাটত চেপি মাৰিলে । শক ১৬০৬ । পাচে গড় গঞা সান্দিকৈ নেওগ ফুকনে ১৪ বৎসৰ থাকি স্বয়ং মৃত্যু হল । পাচত ছুৱৰা ফুকনক বড়ফুকন পাতিলে । ৫ বৎসৰ থাকি স্বয়ং মৃত্যু হল । পচে দিহিঙ্গিয়া বড়বৰুৱাক বড়ফুকন পাতিলে । এক বৎসৰ থাকি গুৱাহাটীতে মৃত্যু হল । ১৬২৫ শকত পাত্ৰ বড়বড়ুৱাক বড় ফুকন পাতিলে ।

বলোৰাম দ্বিজ ।

ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্ত পুৰাণ ।

(কৃষ্ণজন্ম খণ্ড)

জয় জয় কৃষ্ণ দেৱ জগত কাৰণ ।
বাধিকা সহিতে নমো ব্ৰহ্ম সনাতন ॥
দেহৰূপা বাধা দেৱী আত্মা কৃষ্ণ দেৱ ।
একব্ৰহ্মে দুই জন আন নাহি কেৱ ॥
হেন বাধা কৃষ্ণ পদে কৰোহো প্ৰণতি ।
নৰ নাৰায়ণ নমো নমো সবস্বতী ।
গুৰুৰূপ কৃষ্ণ দেৱ আত্মা নাৰায়ণ ।
চৰণে প্ৰণাম কৰো ভৱ বিমোচন ॥
সংসাৰত আছে যত লোক চৰাচৰ ।
সবাকৈ ব্যাপিয়া আছে আত্মা নিৰন্তৰ ॥
শ্ৰীকৃষ্ণ দেৱতা নাম বাচক হোৱয় ।
বাচ্য বাচকৰ স্থিতি বৈষ্ণৱত হয় ॥
দ্বন্দ্ব শূন্য সমবাদি যাত নাহিকয় ।
বৈকুণ্ঠ গোলোক মুকুতিকা নবাঞ্চয় ॥
হেনয় বৈষ্ণৱ বিষু নাহিকে অন্তৰ ।
তাহান চৰণে মই নমো নিৰন্তৰ ॥
সমুদ্ৰ সদৃশ শাস্ত্ৰ ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্তৰ ।
শ্ৰীকৃষ্ণ জন্ম খণ্ড অতি স্বাতুৰ ॥
হৃদি স্থিতি হয় মোক দেৱ হৃষীকেশ !
সবস্বতী দেৱী সমে দিয়া উপদেশ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণ জন্ম খণ্ড পুৰাণতো সাৰ ।
 মোৰ মন নিমজিলে কৰিবে পয়াৰ ॥
 অল্ল মতি হয় মোৰ সাস গুৰুতৰ ।
 তৰিবাক খজো যেন অপাৰ সাগৰ ॥
 গৰুড়ৰ উড়াও দেখিয়া পক্ষীগণ ।
 উড়াও কৰিতে যেন কৰয় যতন ॥
 মোৰো সেই পটন্তৰ জানা জ্ঞানীচয় ।
 পাখা অনুৰূপে পক্ষী তথাপি উড়ায় ॥
 সাধুগণে অল্ল গুণ তাহাকো লয় ।
 বহুতো দোষক দেখি নিন্দা নকৰয় ॥
 ক্ষমাসে উচিত ধৰ্ম্ম হৰে মহন্তৰ ।
 মোৰ দোষচয় ক্ষমা কৰা নিবন্তৰ ॥
 বাল বৃদ্ধ গুৰু সবে অনুমতি দিল ।
 পয়াৰ কৰিবে মোৰ উদেয়াগ জন্মিল ॥
 হৃদি স্থিতি হয় মোক নন্দৰ নন্দন ।
 উপদেশ দিয়া হোক পয়াৰ শোভন ॥
 যদি নিন্দা কৰে মোক শাস্ত্ৰজ্ঞ সকল ।
 মোৰ পাপ ক্ষয় হৈব তাতে মহা ফল ॥
 যেন তেন মতে হোক কৃষ্ণ গুণ গান ।
 ইহাকেসে বাঞ্ছা কৰে জানা সাধুজন ॥
 নিৰ্দোষ কৰিয়া কেনে কৰিবে পয়াৰ ।
 দোষক নধৰে সাধু গুণ কৰে সাৰ ॥
 মোৰ বাক্যচয় যদি অশুদ্ধ হোৱয় ।
 কৃষ্ণৰ কথায়ে সবে মিশ্ৰ হয়চয় ॥
 কৃষ্ণৰ জন্মক কহো অতি অদভুত ।
 শ্ৰৱণ কীৰ্তনে পাপ তাপ পৰে টুট ॥
 সংসাৰ সাগৰ মাৰো হৰি নামে সেতু ।
 হেলাৰঙ্গে তৰিবাৰ এয়ে মাথো হেতু ॥

কশ্যপৰ অংশে ভৈল বসুদেৱ জাত ।
 অদিতিৰ অংশে ভৈল দেবকী সাক্ষাত ॥
 পূৰ্ব্ব পুণ্য ফলে পাইল কৃষ্ণক তনয় ।
 তাহান চৰিত্ৰ কহো শুনা মহাশয় ॥
 হৃদিকৰ পুত্ৰ ভৈল দেবসীড় নাম ।
 তান পুত্ৰ সূৰ্য ভৈল অতি অনুপাম ॥
 সাৰিয়া নামত কন্যা সূৰে বিহাইলন্ত ।
 দুইহানো তনয় ভৈল বসুদেব সত ॥
 দেৱসীড় পুত্ৰ সাৰি সাত জন্মিলন্ত ।
 সূৰ্য তনয় ভৈল বসুদেৱ সন্ত ॥
 বসুদেৱ জন্ম দিলে বসুদেৱগণ ।
 দুন্দুভিকে আদি বাঢ় বজাইলা তেখন ॥
 পুৰাণত সন্ত সবে তান নাম থৈল ।
 আনক দুন্দুভি নাম এতেকেসে ভৈল ॥
 যদুবংশে জাত ভৈল আক্ষক তনয় ।
 দেৱক যে নাম ভৈল জ্ঞানী মহাশয় ॥
 তাহান দুহিতা ভৈল দেবকী যে কন্যা ।
 পৰম সুন্দৰী পুণ্যৱতী অতি ধন্যা ॥
 যদুকুলাচাৰ্য্য গৰ্গ ঋষি মহাসন্ত ।
 দুইহানো সম্বন্ধ বিবাহক কৰাইলন্ত ॥
 বহুত সম্ভাৰ কৰি বসুদেৱ সন্ত ।
 শুভক্ষণে দেৱকৰ গৃহ পশিলন্ত ।
 দেৱকেয়ো বিধিৱতে দিলা তাক কন্যা ।
 পৰম সুন্দৰী দেৱকী যে মহাধন্যা ॥
 দেৱকে দিলন্ত অশ্ব হাজাৰ ত্ৰিতয় ।
 বথ গজ দিলা তিনি শত মহাশয় ॥
 সালঙ্কতা দাসী দাস শতৰ ত্ৰিতয় ।
 নানা বিধ দ্ৰব্য বহু দিলা মহাশয় ॥

মনিশ্ৰেষ্ঠ হীৰা মুক্তা মালা মনোহৰ ।
 সূৰ্ণৰ পদ গণ দিলন্ত বিস্তৰ ॥
 জলৰ দিলন্ত পাত্ৰ শুদ্ধ সূৰ্ণৰ ।
 ভোজনৰ পাত্ৰ দিলা অতি ৰুচিকৰ ॥
 বড় বত্ৰে বিভূষিতা কন্যা সূৰদনী ।
 শত চন্দ্ৰ সম শোভা কমল নয়নী ॥
 কন্যা সমে বসুদেৱ ৰথত চড়িল ।
 ৰঙ্গে প্ৰজা গণো তান লগত চলিল ॥
 হৰ্ষে কংস ৰাজা ভগিনীৰ প্ৰীতি কৰি ।
 সেহি বেলা ৰথৰ ধৰিলা বাঘজৰী ॥
 সেহি ৰথে একে লগে কৰয় গমন ।
 সি বেলা শুনিলা ৰাজা আকাশী বচন ॥
 কংসক সম্বুদ্ধি বাক্য বোলয় গগণ ।
 নেদেখি শৰীৰ বাণী শুনিলা তেখন ॥
 কিয় কৰ হৰ্ষ ৰাজা শূনা সত্যবাক ।
 ইহেন অৰ্ঘটম গৰ্ভে বধিব তোমাক ॥
 দেবকীৰ অৰ্ঘটম তনয় কংস ৰাজ ।
 তোহোৰ হৈবেক মৃত্যু নাহিকয় ৰাজ ॥
 আকাশী বচন শূনি ভয়ে কংসৰাই ।
 ক্ৰোধে কম্পমান ভৈল থিৰ নোহে কাই ॥
 সনাইত তিখান খড়্গা সিতো তুলি লৈল ।
 দেৱকী দেবীক কাটিবাক সাজ ভৈল ॥
 হেন দেখি সুপণ্ডিত বসুদেব সন্ত ।
 নীতি শাস্ত্ৰ জ্ঞানী নীতি বাণী বুলিলন্ত ॥
 বসুদেৱ নিগদতি শূনা নীতি বাণী ।
 ৰাজ নীতি নজানাহা তুমি মহামানী ॥
 ইহাঙ্ক বধিলে দুষ্কৃতিৰ নাহি পাৰ ।
 নৰককো নেদেখাহা নাহিকে নিস্তাৰ ।

ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্ত পুৰাণ ।

ক্ষুদ্ৰ জন্তু হিংসকক বধিয়া পণ্ডিত ।
মৃত্যুকালে কাৰ্ষাপণ কৰে প্ৰায়শ্চিত্ত ॥
অহিংসক ক্ষুদ্ৰ জন্তু বধে শত গুণ ।
প্ৰায়শ্চিত্ত কৰি শুদ্ধ হোৱয় নিপুণ ॥
পশু আদি বিশিষ্ট জন্তুক বধ সাৰ ।
তাৰ শত গুণ পাপ লভয় নিকাৰ ॥
অজ্ঞানত প্ৰায়শ্চিত্ত এহি পাতকৰ ।
জ্ঞানত দ্বিগুণ হৰে সমস্তে পাপৰ ॥
তাক বধি কাম কৰি পাপ হৰে যত ।
শ্লেচ্ছ এক বধি পাপ লভে তাৰ শত ॥
শ্লেচ্ছ শত বধি পাপ লভে যত যত ।
সৎ শূদ্ৰ এক বধি পায় সমস্ত ॥
শূদ্ৰ শত বধি পাপ লভে যত যত ।
গোৰ এক বধি পাপ পায় সমস্ত ॥
গোৰ শত বধি পাপ লভে যত যত ।
একৈক ব্ৰাহ্মণ বধি পায় সমস্ত ॥
বিপ্ৰ বধ পাপ জানা তিৰী বধে হয় ।
চন্দ্ৰ দিবাকৰ কাল যাতনা ভুঞ্জয় ॥
ইহাঙ্ক বধাহা যদি তুমি মহাশয় ।
তিৰী বধ শত পাপ হৈবেক নিশ্চয় ॥
তপ জপ দান পূজা তীৰ্থ দৰ্শন ।
স্বৰ্গ অৰ্থে হোম বিপ্ৰ কৰায়ে ভোজন ॥
ইতো পাপে কৰে ৰাজা সমস্তকে নাশ ।
ঘোৰ নৰকত তাৰ হোৱয় নিবাস ॥
জল বৃদ বৃদ দেহ স্বপ্ন সম মানি ।
সততে কৰয় পুণ্য সন্তু সবে জানি ॥
তমু বংশ পদ্ম মধ্যে প্ৰকাশ ভাস্কৰ ।
তুমি সম ধৰ্ম্মিষ্ঠ আছয় কোন নৰ ॥

ভাগিনীক তেজা বাজা ধৰ্ম্য পথ চাই ।
 শিষ্ট অনুপানে তুমি আছাহা বঢ়াই ॥
 কোটি বিধ জ্ঞানী আছে তোমাৰ সভাত ।
 বধব কথাক তুমি পোছা তাসম্বাত ॥

যদি তোমাৰ মনে সংশয় লাগয় ।
 ইহান অষ্টম গৰ্ভে অপত্য যিহয় ॥
 তোমাৰ হাতত দিবো সেহি অপত্যক ।
 সেহি অপত্যক কিবা সাধিবে কাৰ্য্যক ॥

নহেবা ইহান গৰ্ভে অপত্য যতেক ।
 তোমাত অপৰিৰো নিয়া দেখিবা প্ৰত্যেক ॥
 তুমি সম বন্ধু মোৰ আছে কোন আন ।
 কন্যা তুল্যা ভাগিনীক নবধা পৰাণ ॥

বসুদেৱ বাক্য সত্য মানি কংস মনে ।
 দেৱকীক এড়িলন্ত মনত বিকলে ॥
 দেৱকী সহিতে পাছে বসুদেৱ সন্ত ।
 মনত বিষাদে নিজ গৃহ পশিলন্ত ॥

কতোদিন অন্তৰে দেৱকী দেবী সতী ।
 বসুদেৱ বীৰ্য্য হন্তে ভৈল গৰ্ভৱতী ॥
 কৌৰ্ত্তিমন্ত সম্মৰ্চ্ছন ঋজু ভদ্ৰসেন ।
 দেৱকীত জন্মিলন্ত সুভদ্ৰ স্নসেন ॥

এক এক কৰি ক্ৰমে বসুদেৱ সন্ত ।
 কংসৰ আগত নিয়া ছয়কো দিলন্ত ॥
 ক্ৰমে ছয় পুত্ৰক বধিল কংস ৰাই ।
 মহা দুষ্টিমতি সিতো ঘাতুক পৰাই ॥

সত্যক পালিয়া দিলা পুত্ৰ মনোহৰ ।
 কোননো ইত্যজ আছে মহন্ত সবৰ ॥
 পাছে সপ্তম যে গৰ্ভ ভৈল দেৱকীৰ ।
 ভয়ত ৰথিয়া দিলা কংসে কৰি থিৰ ॥

কৃষ্ণ আঞ্জা কৰি মায়া গৰ্ভ দেবকীৰ ।
 ৰোহিনীৰ উদৰত থৈলা কৰি থিৰ ॥
 বক্ষক সকলে কৈল কংসৰ আগত ।
 দেবকীৰ গৰ্ভস্ৰাৰ ভৈলেক সাম্প্ৰত ॥

গৰ্ভ আকষণ হেতু নাম সংকৰ্ষণ ।
 অনন্তেষে নিজ অংশে ভৈল উতপন ॥
 পুনু দেৱকীৰ গৰ্ভ অক্ষম ভৈলন্তু ।
 বায়ুয়ে সম্পূৰ্ণ কাৰ গৰ্ভক থৈলন্তু ॥

এহি মতে নৱ মাস দেবকীৰ গৈল ।
 সম্পূৰ্ণ দশম মাস উপস্থিত ভৈল ॥
 সেই কালে উৰত দেৱ ভগৱন্তু ।
 সমস্তৰে সাক্ষী কৃষ্ণে দৃষ্টি কৰিলন্তু ॥

আপুনি দেবকী দেবী পৰম সুন্দৰা ।
 যুবতী গণৰ মাঝে নাহি যাৰ সৰি ॥
 চাৰি গুণ কান্তি ভৈল দৃষ্টিত কৃষ্ণৰ ।
 প্ৰকাশ কৰয় সতী যেহেন ভাস্কৰ ॥

প্ৰফুল বদনপদ্ম কান্তি অতিশয় ।
 আপোন তেজেৰে দশ দিশো প্ৰকাশয় ॥
 ছায়া দেবা যেন মত প্ৰকাশ কৰয় ।
 কান্তিৰ সমূহে যেন মূৰ্ত্তিমতী হয় ॥

হেনৰূপ দেখি কংস চুষ্ট চুৰাশয় ।
 পৰম বিস্ময় হয় মনত গুণয় ॥
 দেৱকী উদৰে বাসা লৈলন্তু শ্ৰীহৰি ।
 এহি গৰ্ভে মোৰ মৃত্যু জানো নিষ্ঠ কৰি ॥

এহি ভাবি কংসে বসুদেৱ দেৱকীক ।
 নিহল দিলন্তু বক্ষা দিলন্তু অধিক ॥
 পূৰ্ণ দশ মাস য়েবে ভৈল দেবকীৰ ।
 গৰ্ভ পূৰ্ণ হয় সতী ভৈলন্তু গস্তীৰ ॥

নচলয় হাত পাৰ জড় কপী ভৈলা ।
 বায়ু পূৰ্ণ গৰ্ভে হৰি বাস নকৰিলা ॥
 হৃদি পদ্ম মধ্যে দেবকীৰ অধিষ্ঠান ;
 তাহাত কৰিলা বাস দেব ভগৱান ॥
 বিশ্বস্তব উদৰত ধৰি দেবী সতী ।
 মন্দিৰব অভ্যন্তৰে প্ৰকাশ কৰন্তী ॥
 জড়কপা ভৈলা দুখ সহিয়া থাকয় ;
 ক্ষণে উঠে ক্ষণে বসে ক্ষণে স্থিতি হয় ॥
 এক পাদে গতি কৰি ক্ষণোহো চলয় ।
 ক্ষণে বেলা পৃথিবীত শুতিয়া থাকয় ;
 বসুদেৱে দেবকীৰ দেখি দুঃখ চয় ।
 প্ৰসূতি সময় মনে কৰিলা নিশ্চয় ॥
 প্ৰসূতি সময় জানি হৰিক স্মৰিলা !
 বত্বৰ প্ৰদোপ গণ গৃহত লগাইলা ॥
 মল্ল তল্ল জ্ঞানী বৈষ্ণু গণক আনিলা ।
 লৌহ খড়গ জল অগ্নি গৃহত থাপিলা ॥
 পাপিত ব্ৰাহ্মণ আনি বসুদেৱ সন্ত ।
 বন্ধু পত্নী গণকো গৃহত থাপিলন্ত ॥
 আত অনন্তৰে শুনিয়োক মুনিবৰ ।
 এহি মতে গেল য়েবে ৰাত্ৰিৰ প্ৰহৰ ॥
 সেই বেলা ব্যাপিলেক সমস্ত আকাশ ।
 মেঘে সমে বিদ্যুতিকা কৰয় প্ৰকাশ ॥
 আঠ বায়ু বহিলেক মেঘৰ লগত ।
 সেই বেলা নিদ্ৰা গৈল বক্ষক সমস্ত ॥
 শয্যাত শুতিয়া বৈল মৃতক সমান ।
 বক্ষক সবৰ নাহিকয় শ্ৰুতি জ্ঞান ।
 স্তুতি কৰিবাক লাগি ত্ৰিদশ ঈশ্বৰ ।
 আত অনন্তৰে আইলা জানা মুনিবৰ ॥

ব্ৰহ্মা হৰ ধৰ্ম্য তিনি দেৱ মধ্যবৰ ।
 দেৱকো উদৰে কৃষ্ণ জগত সৈশ্বৰ ॥
 দেৱগণ নিগদতি অনন্ত্যৱ্যয় ।
 জগত যোনি তুমি অযোনি নিশ্চয় ॥
 কান্তিৰ স্বৰূপ আদি নিগুণ মহন্ত ।
 গুণাশ্ৰয়ে সগুণ হোৱাহা ভগৱন্ত ॥
 ভক্ত ধ্যান অনুবোধে ধৰাহা সাকাৰ ।
 নিবৃহ যোগী বক্ষুশ তুমি নিৰাকাৰ ॥
 আনো নানা তুতি দেৱে কৰিল বিস্তৰ ।
 নকৰিলোঁ পদ আমি বাহুল্যক ভয় ॥
 এহি তুতি কৰি দেৱে নমি বাৰম্বাৰ ।
 আনন্দ লোতক বহি যাই ধাৰাসাৰ ॥
 আকাশৰ পৰা দেৱে পুষ্প বৰিষিলা ।
 নিজ মন্দিৰত সবে প্ৰবেশি বহিলা ॥
 ব্ৰহ্ম বৈবৰ্ত্তৰ স্তব মহাপুৰাণৰ ।
 নাৰায়ণ নাৰদ সম্বাদ মনোহৰ ॥
 দেৱকৃত স্তব ইতো শ্ৰীকৃষ্ণ খণ্ডৰ ।
 শ্ৰীকৃষ্ণৰ স্তোত্ৰ নাম অতি মনোহৰ ॥
 নাৰায়ণ বদতি নাৰদ ব্ৰহ্মা সূত ।
 কহো শুনা কৃষ্ণ জন্ম অতি অদভূত ॥
 সপ্তম মূৰ্ত্ত য়েবে এহি যতে গৈল ।
 অষ্টম মূৰ্ত্ত আসি উপস্থিত ভৈল ॥
 সোহি বেলা জল বৃষ্টি ভৈল নিৰন্তৰ ।
 নিশ্চেষ্টে পৰিয়া বৈল মথুৰা নগৰ ॥
 ঘোৰ অন্ধকাৰ নিশা নেদেখি অপৰ ।
 মৰা যেন ভৈল চেৰ্টা নাহি বক্ষকৰ ॥
 অতি শ্ৰেষ্ঠ ভৈল কাল বেদেৰো দুৰ্জয় ।
 শুভ গ্ৰাহে লগ্নক দেখিলা অতিশয় ॥

পাপ গ্ৰহে নেদেখিল লগক কিঞ্চিৎ ।
 কৃষ্ণাৰ্ঘ্যমী অৰ্দ্ধ ৰাত্ৰি ভৈল উপস্থিত ॥
 বোহিনী নক্ষত্ৰ ভৈল যোগ জয়ন্তীৰ ।
 সেই বেল সমস্তৰে ভৈলা মনস্থিৰ ॥

ভয়ে সূৰ্য্য আদি কৰি গ্ৰহগণ যত ।
 শুভ দৃষ্টি কৰি চাইলা জন্মৰ কালত ॥
 গগণে ৰাশিৰ ক্ৰম তেজি গ্ৰহগণ ।
 মীনৰ ৰাশিত থিত ভৈল তেতিক্ষণ ॥

কৃষ্ণৰ জন্মৰ কালে হৰ্ষে গ্ৰহগণ ।
 ব্ৰহ্মাৰ আজ্ঞায়ে আসি ভৈল সুপ্ৰসন্ন ॥
 মূৰ্ত্তিক কাল সবে গ্ৰহগণ আসি ।
 মহাহৰ্ষে স্থিতি ভৈল একাদশ ৰাশি ।

আকাশত জল বৃষ্টি কৰে মেঘগণ ।
 সুশীতল বায়ু বহিলেক তেতিক্ষণ ॥
 সেই বেল পৃথিৱী ভৈলন্ত সুপ্ৰসন্ন ।
 দশোদিশ প্ৰসন্ন নিৰ্ম্মল তাৰাগণ ॥

ধাৰি মুনি যক্ষ নৰ গন্ধৰ্ব্ব কিম্বৰ ।
 সমস্তৰে মন শান্ত ভৈল নিবন্তৰ ॥
 দেৱ দেৱীগণৰো ভৈলন্ত শান্ত মন ।
 স্বৰ্গে নৃত্য কৰিলন্ত অপসৰা গণ ॥

গন্ধৰ্ব্বৰ ৰাজে গীত গাইলা মনোহৰ ।
 মৃদঙ্গ বজাইলা বিছাধৰে নিবন্তৰ ॥
 সুখে নদ নদী সৰো কৰিলা গমন ।
 ধূম্ৰ তেজি অগ্নি সৰো জ্বলিল তেখন ॥

ছন্দুভি আনক আদি বাছগণ যত ।
 বঙ্গ মনে দেবগণে বজাইলা শাস্ত ॥
 পাৰিজাত পুষ্প বৃষ্টি দেৱে আকাশত ।
 কৰিলন্ত মন বঙ্গে তুতি নতি যত ॥

জয় শব্দ শব্দা ধ্বনি ত্ৰি শব্দ যত ।
সেহি বেলা কৰিলন্ত সমস্তে লোকত ।
অনন্তৰে জন্মকালে পৃথিবী আসিয়া ।
প্ৰবেশিলা সতী নাৰী ৰূপক ধৰিয়া ॥

নাৰীৰ লগত ভূমি সাদৰি কৃষ্ণক ।
মনে নগি প্ৰবেশিল সূতি মন্দিৰক ॥
আত অনন্তৰে দেবী দেবকী ভূমিত ।
বেদনায়ে পড়িলন্ত ছয়া বিমূৰ্চ্ছিত ॥

দেৱকী উদৰ হস্তে সেহি সময়ত ।
বায়ু বাজ ভৈল শ্ৰুতি নাহি শৰীৰত ॥
সেহি সময়ত কৃষ্ণে দিব্য ৰূপধৰি ।
দেৱকীৰ হৃদি পদ্ম হস্তে লীলা কৰি ॥

আবিৰ্ভাব ভৈল কৃষ্ণ শৰীৰ সুন্দৰ ।
অতি কমনীয় ৰূপ জগত ঈশ্বৰ ॥
দ্বিভূজ মুৰলী হস্তে প্ৰকাশ কৰয় ।
মকৰ কুণ্ডল দুই কণ্ঠত শোভয় ॥

প্ৰসন্ন হসিত হাসি মুখে মনোহৰ ।
ভকতক অনুগ্ৰহে হোৱন্ত কাৰ্য ॥
মনীন্দ্র বতন সাৰে ভূষণে ভূষিত ।
ক্ৰীবৎস কৌস্তভ হৃদয়ত প্ৰকাশিত ॥

কিশোৰ বৰিষ শান্ত কান্ত মনোহৰ ।
ব্ৰহ্মা হৰ আদি কৰি সমস্তৰে পৰ ।
পূৰ্বৰ বসুদেৱে হেন ৰূপক দেখিলা ।
মহাহৰ্ষে দেবকীয়ে পাছে নিৰখিলা ॥

পৰম বিস্ময় মন ভৈল দুইহান্তৰ ।
ভক্তি ভাৱে নত্ৰ কৰি আপোন কঙ্কৰ ॥
চক্ষুৰ লোতকে পূৰ্ণ পুলক শৰীৰ ।
দেৱকী সহিতে বসুদেৱ মহাধীৰ ॥

প্ৰণাম কৰিলা ছয়ো কৰিয়া ভকতি ।
 কুতাঞ্জলি কৰি আৰম্ভিলা ছয়ো তুতি ॥
 বসুদেৱ দেবকী বদতি দামোদৰ ।
 অতীন্দ্ৰিয় বিভূ তুমি অব্যক্ত অক্ষৰ ॥
 যোগী ধ্যান গম্য তুমি নিগুণ ঈশ্বৰ ।
 পৰমাত্মা স্বেচ্ছাময় স্বেচ্ছাকপধৰ ॥
 লিপিবাক নপাবয় জ্যোতিকপধৰ ।
 পৰংব্ৰহ্ম বীজ ৰূপ সমস্তৰে বৰ ॥
 স্থূলতো কৰিয়া স্থূলতৰ সনাতন ।
 সবাৰে ব্যাপক অতি সূক্ষ্ম অদৰ্শন ।
 সবাৰে শৰীৰে সাক্ষীকপে হোৱা স্থিত ।
 তথাপি নেদেখে তযু মায়ায়ে মোহিত ॥
 শৰীৰ সহিত ভৈলে বোলয় সগুণ ।
 গুণ শূন্য ভৈলে তুমি হোৱাহা নিগুণ ॥
 অনন্তে সহস্ৰ মুখে তুতি কৰিবাক ।
 তুতিৰো অসাধ্য সবস্বতীৰো যাহাক ।
 পঞ্চবক্তে শিৱে তুতি কৰিবাক প্ৰতি ।
 নপাবয় ব্ৰহ্মায়ো কৰিবে যাক তুতি ॥
 গণেশ কাৰ্ত্তিক ছয়ো কৰিবাক তুতি ।
 অসমৰ্থ ছয়া সবে কৰয় প্ৰণতি ॥
 দেৱতা মুনীন্দ্র ঋষি মুনি সমুচয় ।
 কৰিবে নপাৰে তুতি তোমাক নিশ্চয় ॥
 তোমাক কৰিবে তুতি বেদো নপাৰয় ।
 কেমনে কৰিবে তুতি বেদজ্ঞানী চয় ॥
 আমি মূঢ় কেন মতে কৰিবোহো তুতি ।
 তোমাৰ চৰণে মাত্ৰ কৰোহে প্ৰণতি ॥
 ইতো দিব্য ৰূপ ত্যজিয়োক কৃপাময় ।
 বালক স্বৰূপ ধৰিবাক যোগ্য হয় ॥

বসুদেৱ কৃতস্তব ত্ৰিসন্ধ্যা কালত ।
 যি পাঠ কৰে ভক্তি লভয় মনত ॥
 হৰিদাস গুণান্বিত পুত্ৰক লভয় ।
 সৰ্ব্ব শত্ৰু ভয় শঙ্কটতো নিস্তবয় ॥
 ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্তৰ পদ জনম খণ্ডৰ ।
 বসুদেৱ স্তব নাম ইতো মনোহৰ ॥

নাৰায়ণ বদতি নাৰদ মুনিবৰ ।
 বসুদেৱ স্তুতি শুনি জগত ঈশ্বৰ ।
 প্ৰসন্ন বদন ভক্তে অনুগ্ৰহ কৰি ।
 দুইহাঙ্কো বুলিলা বাণী আপুনি শ্ৰীহৰি ॥
 শ্ৰীকৃষ্ণ বদতি দুয়ো শুনিয়ো বচন ।
 উগ্ৰতপ আচৰিলা পূৰ্বেৰ দুয়োজন ॥
 সেহি ফলে মোক পুত্ৰ লভিছা সম্প্ৰতি ।
 বৰ লৱা তযু ভদ্ৰ হৈব মহামতি ॥
 তপস্বীৰ মাৰো শ্ৰেষ্ঠ পূৰ্বেৰ মহামতি ।
 সূতপা নামত আছিলাহা প্ৰজাপতি ॥
 তযু ভাৰ্য্যা আছিলেক পৃষ্টি নামে সতী ।
 তপ কৰি আৰাধিলা দুয়ো মহামতি ॥
 তপৰ অন্তত মোক তৈল দৰিশন ।
 সেহিকালে বুলিলাহা হেনয় বচন ॥
 তোমাৰ সমান পুত্ৰ হৈবেক আমাৰ ।
 এহিবৰ দিয়া বুলি কৰিলাহা সাৰ ॥
 মোৰ সম পুত্ৰ আন ত্ৰিভুবনে নাই ।
 পৃষ্টিগৰ্ভ নামে পুত্ৰ ভৈলোহো সি ঠাই ॥
 দ্বিতীয় জন্মত তৈলা অদিতি কশ্যপ ।
 সেহি জন্মে পুত্ৰ ভৈলো বামন স্বৰূপ ॥
 কশ্যপৰ অংশে জাত তৃতীয় জন্মত ।
 মোৰ পিতৃ হুয়া জন্ম ধৰিলা সাম্প্ৰত ॥

অদিতি দেৱকী ভৈলা কন্যা দেৱকৰ ।
 তিনি জনে পুত্ৰ ভৈলো মই দুইহাস্তৰ ॥
 পূৰ্বৰ তপৰ ফলে তোবা দুই জন ।
 পৰিপূৰ্ণ মোক পুত্ৰ পাইলাহা এখন ॥
 তোবা দুই ভজা মোক পুত্ৰ ভাৱ কৰি ।
 নহে ব্ৰহ্ম ভাৱে মোক থাকাহা স্তম্ভি ॥
 অৱশ্যে লভিবা মোক নাহিকে প্ৰয়াস ।
 জাৱন্তে মুকুত হৈবা পাইবা মোৰ বাস ॥
 কংসক সংশয় য়েবে যশোদা ভবন ।
 শীঘ্ৰ মোক লৈয়া ভূমি কৰিয়ো গমন ॥
 যশোদাৰ গৃহে মোক থৈয়া মহামতি ।
 তান কন্যা যোগমায়া আনিবা সম্প্ৰতি ।
 এহি বুলি দেৱ হৰি দুইহানো সাক্ষাত ।
 বালক স্বৰূপ তৈল মায়ায়ে তথাত ॥
 দিগম্বৰে পৃথিৱাত কৰিছা শয়ন ।
 শ্যাম কলেবৰ শিশু অতি বিতোপন ॥
 হেনয় শিশুক দেখিলন্ত দুয়োজন ।
 বিস্ময় মায়ায়ে মোহ তৈল দুয়োজন ॥
 সূতিকা মন্দিৰে কিবা দেখিলা সপোন ।
 হেনয় মনত মানিলন্ত দুয়োজন ॥
 কোলে লৈয়া দেবকীয়ো দিলা মুখে স্তন ।
 সেই বেলা দুয়ো কৰিলন্ত আলোচন ॥
 কোলাত শিশুক লৈয়া কৰিলন্ত গতি ।
 বসুদেৱে শীঘ্ৰ কৰি গোকুলক প্ৰতি ॥
 আপুনি নিহল দ্বাৰ সবে মুক্ত তৈল ।
 অনন্তে আসিয়া শিৰে ছত্ৰক ধৰিল ॥
 ইতিহাস এক কাহা শুনিয়ো মহন্ত ।
 যমুনাৰ তীৰ য়েবে শৌৰিয়ে পাইলন্ত ॥

ব্রহ্মবৈবৰ্ত্ত পুৰাণ ।

বাৰিষা যমুনা নদী চৌ বিপৰীত ।
ভাসে ফেন ফোটাৰূপে লাগে অতি ভীত ॥
যমুনা দেখিয়া পাছে কৃষ্ণৰ বচন ।
পৰম বিস্ময়ে সতী নমিয়া চৰণ ॥
জলচয় অন্তৰাই মাঝে পথ দিল ।
বসুদেৱে তাতো ভয়ে যাইবে নপাবিল ॥
হেন দেখি কৃষ্ণে তাত মায়া কৰিলা ।
সুন্দৰ জন্মকী এক তথাতে স্ৰাজিলা ॥
সেহি পথে জন্মকীয়ে পদ গতি কৰি ।
যমুনা চড়াই গৈল দেখিলন্ত শৌৰি ॥
কোলাত কৃষ্ণক লৈয়া বসুদেৱ সন্ত ।
ভয়হীন হুয়া সেহি পথে চলিলন্ত ॥
যমুনাৰ মধ্য যেবে বসুদেৱে পাইল ।
কোলা হস্তে শিশু সেহি জলত পড়িল ॥
কংস ভয়ে পূৰ্বৰ গৃহে স্নান নকৰাইল ।
এতেকে যমুনা জলে আপুনি স্নানিল ॥
মহাভয়ে শোক কৰি বসুদেৱ সন্ত ।
বিচাৰি বিচাৰি পুনু পুত্ৰক পাইলন্ত ॥
যমুনা চেড়াই পাছে বসুদেৱ সন্ত ।
ক্ষণেকতে গোকুল নগৰ পশিলন্ত ॥
নন্দ আদি কৰি যত গোপ গোপীগণ ।
সূতিকা গৃহত সবে ভৈল অচেতন ॥
মায়াৰ প্ৰভাবে সবে মৃতক আকাৰ ।
সেহি বেলা মুক্ত ভৈলা সমস্তে দুৱাৰ ॥
সূতি গৃহ পশিলন্ত বসুদেৱ সন্ত ।
নিদ্ৰান্বিতা যশোদাক তাত দেখিলন্ত ॥
যশোদা সমীপে আছে কন্যা মনোৰমা ।
মুখে অল্প হাসি তপ্ত কাঞ্চন উপমা ॥

মুখ পদ্ম প্ৰসন্ন যে যোগ গায়া সতী ।
 গৃহৰ শেখৰ চাহি তথাতে হাসন্তী ॥
 হেনয় কন্যাক দেখি বসুদেৱ সন্ত ।
 কিনো অদভুত হেন মনে মানিলন্ত ॥
 কন্যাক কোলাত লৈয়া পুত্ৰক থৈলন্ত ।
 পুনু আসিলন্ত শীঘ্ৰে বসুদেৱ সন্ত ॥
 মথুৰা প্ৰবেশি হৰ্ষে বসুদেৱ সন্ত ।
 আপোন সূতিকা গৃহ প্ৰবেশ ভৈলন্ত ॥
 দেবকী সমীপে বসুদেৱে কন্যা নিয়া ।
 শুৱায়া থৈলন্ত সবে কন্যাক কহিয়া ॥
 দেবকীয়ে স্বামী সমে কন্যাক দেখিলা ।
 পুত্ৰ বহিবাৰ পদে আনন্দ লভিলা ॥
 বালিকায়ে সেহি কালে কৰিলা ক্ৰন্দন ।
 শুনিয়া চেতন পাইল সবে বক্ষাগণ ॥
 মন্দিৰৰ অভ্যন্তৰ পশি বক্ষাগণ ।
 দেবকী সহিতে কন্যা দেখি তেতিক্ষণ ॥
 বক্ষক সকলে কোলে কন্যাক লৈলন্ত ।
 কংসৰ সমীপ লাগি বেগে চলিলন্ত ॥
 বসুদেৱ দেৱকীয়ে শোক কৰি বৰ ।
 কন্যাৰ পাচত চলে কৰিয়া কাতৰ ॥
 কন্যাক দেখিয়া কংসে হৰিষ নপাইল ।
 মাৰিবাক মনে ক্ৰোধে কন্যাক ধৰিল ॥
 পাষণত আছাৰিয়া মাৰিবাক মনে ।
 কন্যাক লৈলন্ত তুলি কংস নিদাৰ্শণে ॥
 সেহি বেলা বসুদেৱ দেৱকী স্তন্বৰী ।
 কংসক বুলিলা বাণী অতি শোক কৰি ॥
 হে হে কংস নৃপ শ্ৰেষ্ঠ শুনিয়ে বচন ।
 নীতি শাস্ত্ৰে বিশাৰদ তুমি মহাজন ॥

আমাৰাৰ বধিলাহা তুমি পুত্ৰ ছয় ।
 কৃপাকৰি কৰি কন্যা খানি দিয়া মহাশয় ॥
 তোমাৰ বধৰ হেতু অষ্টম তনয় ।
 উপজিল কন্যা আত নাহিকে সংশয় ॥
 কন্যাক বধিয়া বাজা তুমি পৃথিবীত ।
 কোননো ঐশ্বৰ্য্য সাধিবাহা মনোনিত ॥
 কোটি সিংহ সম বলী তুমি পৃথিবীত ।
 তোমাক বধিবে কন্যা সংগ্ৰাম ভূমিত ॥
 হেন অদভূত কথা পতিয়াব কোনে ।
 কন্যা খানি দিয়া শোক গুচাও আপোনে ॥
 ঘাতুক কংসক বুলি হেন প্ৰয়োজন ।
 কংসৰ আগত শোকে কৰন্তু ক্ৰন্দন ॥
 দুইহানো বচন শুনি কোপে কংসৰাই ।
 দুইহাক্লে বুলিলা বাণী অধম কম্পাই ॥
 কংস নিগদতি অৰে শুন দুই জন ।
 বিধাতা দৈবৰ গতি বুজিব কেমন ॥
 বিধাতাৰ গতি কোনে বুজিবে পাৰয় ।
 তৃণেয়ে পৰ্ব্বত বিদাৰিবে শক্তি হয় ॥
 কীটে সিংহ শাৰ্দূলক সংহাৰ কৰয় ।
 শশকে গজক সংহাৰিবে শক্তি হয় ॥
 শিশুৱে বৃদ্ধক সংহাৰিবে শক্তি হয় ।
 ক্ষুদ্ৰ জন্তু মহত জন্তুক সংহৰয় ॥
 মূষিকে মাৰ্জ্জাৰ বধে মণ্ডুকে সৰ্পক ।
 জন্তু জনকক বধে ভক্ষি ভক্ষকক ॥
 শুকান তৃণেয়ো বহি নষ্টক কৰয় ।
 বহিয়োঁ জলক নষ্ট কৰয় তেনয় ॥
 এক দ্বিজ অগস্তিয়ে সপত সাগৰ ।
 জন্তু সমে পান কৰিলেক মুনিবৰ ॥

বিধাতাৰ গতি জানা বিচিত্ৰ দুৰ্জ্জয়
তিনিয়ো ভুবনে যাৰ গতি নজানয় ॥
দৈৱ গতি বালিকায়ে মোক বধিবাক ।
সমৰ্থ হৈবেক কালে জানিবা ইহাক ॥

এহি কাৰ্য্যে বিচাৰ নকৰি জানা মই ।
অবশ্যে তোমাৰ কন্যা বধিবো নিশ্চয় ॥
এহি বুলি কংস ৰাজা অতি কোপ মন ।
কন্যাক বধিবে লাগি কৰিলা যতন ॥

সেহি বেলা শুনিলন্ত আকাশৰ বাণী ।
হে কংস কি দেশে মাৰস কন্যা খানি ॥
তোৰ বৈৰ স্থিত ভৈল আন যে স্থানত ।
ইতো কন্যা তোৰ বৈৰ নোহে স্বৰূপত ॥

আকাশ বচন শূনি কংস মহামানী ।
বসুদেৱ দেৱকীক দিলা কন্যা খানি ॥
কন্যাক লভিয়া দুইবো বঙ্গ ভৈল মন ।
কন্যা লৈয়া ছয়ো গৈলা আপোন ভবন ॥

কংস তুষ্টি ছয়া বসুদেৱ দেৱকীৰ ।
নিহল গুচায়াক্যে কৰিলন্ত স্থিৰ ॥
মৰি উপজিল কন্যা দুইবো মনে ভৈল ।
ত্ৰাণ্ণক লাগি বহু ধন ৰত্ন দিল ॥

সেহি কন্যা কৃষ্ণৰ ভগিনী ভৈল আৰ ।
পাৰ্বতীৰ এক অংশে জন্মিল সূসাৰ ॥
কঙ্কিনীৰ বিবাহৰ যাত্ৰাৰ কালত ।
বসুদেৱে সেহি কন্যা দিলন্ত পাচত ॥

শঙ্কৰৰ অংশ দুৰ্বাসাত ভক্তি কৰি ।
পাৰ্বতীৰ অংশ কন্যা দিলন্ত সাদৰি ।
অনেক যৌতুক সমে বসুদেৱ সন্ত ।
দুৰ্বাসাত ভক্তি ভাৱে বিবাহ দিলন্ত ॥

ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্ত পুৰাণ ।

এহিক্ৰমে কৈলোঁ জন্ম আখ্যান কৃষ্ণৰ ।
জন্ম মৃত্যু জৰা ব্যাধি গুচে নিবন্তৰ ॥
সুখকো পুণ্যকো সাধে শ্ৰৱণে যাহা ব ।
কৃষ্ণৰ চৰণে হোৱে ভকতি সুসাৰ ॥

ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্তৰ পদ মহাপুৰাণৰ ।
শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্ম খণ্ড অতি মনোহৰ ॥
সপ্তম অধ্যায় নাৰায়ণ মুনিবৰ ।
নাৰদৰ আগে কহিলন্তু ৰচিকৰ ॥

শুনা সভাসদ পদ অমৃত কৰ্ণৰ ।
বাধা কৃষ্ণ নাম মুখে লৈয়ো নিবন্তৰ ॥

ইতি শ্ৰীকৃষ্ণ জন্ম খণ্ডে শ্ৰীকৃষ্ণ জন্ম বহুশ্ৰু নাম সপ্তম অধ্যায় সমাপ্তঃ ।
